

Besluit 42/22

Voorgestelde behandeling

PS-vergadering : 24 juni 2022

Onderwerp

Notulen vergadering Provinciale Staten d.d. 8 april 2022

Datum

24 juni 2022

Documentnummer

5089543

Provinciale Staten van Noord-Brabant;

Gelezen het voorstel van de Griffier van 14 juni 2022, nr. 42/22 A;

Gelet op artikel 46, derde lid, van het Reglement van orde Provinciale Staten Noord-Brabant 2020;

Besluiten:

vast te stellen de notulen van het verhandelde door Provinciale Staten in hun vergadering d.d. 8 april 2022.

's-Hertogenbosch, 24 juni 2022

Provinciale Staten voornoemd,

de voorzitter,

de griffier,

mr. I.R. Adema

mr. K.A.E. ten Cate

Vastgesteld

PS 42/22 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant op 8 april 2022

Inhoudsopgave

Index gesproken personen	3
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	7
Onderzoek geloofsbrieven, toelating en beëdiging lid van Provinciale Staten de heer N.J. Jansen	8
Afscheid Statenlid de heer H.F. van den Berg	8
Actualiteit	11
Vraag Megastal Logtsebaan, ingediend door SP	11
Beperkte bespreekstukken	14
12/22 Ontwerp-Rijksinpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg	14
Bespreekstukken	19
17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030	19
Stemming	125
12/22 Ontwerp-Rijksinpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg	125
17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030	126
25/22 Tweede wijziging Reglement van Orde Provinciale Staten Noord-Brabant 2020	137
26/22 Aanwijzing vertegenwoordigers en plaatsvervangend vertegenwoordigers voor de algemene vergadering van het Interprovinciaal Overleg	137
24/22 Lijst Ingekomen Stukken Provinciale Staten 8 april 2022	137
Sluiting	137

Index gesproken personen

Berg, H.F. van den, 10
Bie, E.J. de, 15, 31, 32, 136
Boon, M.C.H., 27, 28, 37, 38, 39, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 73, 74, 80, 81, 89, 90, 112, 113, 135
Brouwers, drs. J.F.X.M., 22, 25, 28, 29, 66, 68, 103, 119, 136, 137
Cate, mw. mr. K.A.E. ten, 7, 8
Duijs, F.B.G., 15
Hattem, LLB, A.W.J.A. van, 9, 14, 17, 18
Heijmans, N.G.L., 21, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 43, 44, 53, 79, 80, 84, 86, 87, 94, 95, 98, 99, 103, 108, 109, 110, 111, 112, 121, 135
Jansen, N.J., 8
Kessel, mw. J.J. van, 37, 38, 39, 40, 47, 83, 87, 88, 100, 110, 135
Koopman, mw. F.W.M., 11, 12
Kort MSc, M.V. de, 13, 14, 53, 54, 55, 83, 101, 113, 114, 122, 124, 136
Lemkes-Straver, mw. E.P.J., 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 120, 121, 122, 123, 124
Linden, mw. J.J. van der, 30, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 52, 82, 85, 86, 88, 91, 92, 105, 106, 107, 109, 111, 112, 113, 116, 122, 123, 135
Ludwig, T.W., 13, 136
Manders, drs. W.J., 8, 19, 43, 44, 52, 59, 73, 102, 103, 105, 108, 135
Meeren, C.J.R.F. van der, 24, 29, 30, 57, 67, 115, 122
Oetelaar, J.C.M. van den, 66, 77, 78, 136
Pinxteren, W.F.C. van, 14, 23, 69, 73, 96, 97
Roijsackers, mw. H.I., 12, 13, 14
Rennes, H.A.G., 17, 18, 19
Rutjens, W.H.A., 40, 55, 68, 73, 101, 102, 114, 136
Ven-Vogels, mw. A.J.M. van de, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 33, 34, 37, 42, 43, 69, 81, 85, 106, 107, 108, 135
Vlasveld, mw. A.I., 13, 22, 23, 24, 32, 54, 58, 59, 91, 92, 93, 94, 115, 116, 124, 136
Voorzitter, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137
Wel, ir. M.C. van der, 16, 18, 19
Zelst, H.J. van, 30, 73, 75, 78, 104, 105, 120, 137

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

mw. mr. I.R. Adema, commissaris van de Koning/voorzitter PS

mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Bekker, M.A. de	Groep De Bie	Bergen op Zoom
Bie, E.J. de	Groep De Bie	Bergen op Zoom
Boon, M.C.H.	PVV	Bergen op Zoom
Boxel-van Gruijthuijsen, mw. L.M.P van	D66	Oss
Brouwers, J.F.X.M.	50PLUS	Son en Breugel
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van	GroenLinks	Cuijk
Dijk, mw. E. van	PvdA	Eindhoven
Dirken, mw. A.M.W.	VVD	Hoeven
Duijs, F.B.G.	Groep Rutjens	Maren-Kessel
Eerden, R.T.M.	CDA	Vught
Everling, M.J.	SP	Uden
Gremmen, R.J.	VVD	Berghem
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Vinkel
Heer, drs. ing. C. de	CDA	Eindhoven
Heer, T.J.W. de	D66	Hoogerheide
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Hendriks, C.A.	CDA	Erp
Holleman, T.	VVD	Hilvarenbeek
Hoon, mw. A.J.M. de	CDA	Etten-Leur
Jansen, N.J.	PVV	Tilburg
Janssen, R.P.M.	VVD	Rosmalen
Kammen, mw. drs. P. van der	PVV	Riel
Karaaslan, T.	VVD	Nieuwkuijk
Kessel, mw. J.A.M. van	D66	Maarheeze
Kinkelder, mw. L.E. de	PvdA	Cuijk
Koopman, mw. F.W.M.	SP	Geldrop
Kort MSc, M.V. de	PvdA	Vught
Kutlu, S.	D66	Eindhoven
Leeger, mw. E.M.	CDA	Nistelrode
Linden, mw. J.J. van der	GroenLinks	Oss
Ludwig, T.W.	GroenLinks	's-Hertogenbosch
Manders, drs. W.J.	VVD	Gemert
Meeren, C.J.R.F. van der	Groep De Bie	Bergen op Zoom
Meeuwis-van Langen, mw. H.E.M.	D66	Best
Meuwissen, mw. C.C.R.M.	VVD	Maarheeze
Nuland, J.S. van	VVD	Oisterwijk
Oetelaar, J.C.M. van den	Forum voor Democratie	Schijndel
Philippart, M.J.A.	GroenLinks	Eindhoven
Pinxteren, W.F.C. van	Lokaal Brabant	Esch
Rutjens, W.H.A.	Groep Rutjens	's-Hertogenbosch
Scholder-Penders, mw. G.M.	VVD	Nuenen
Spooren, A.J.M.	CDA	Breugel

Stoop, drs. J.W.P.
Thijssen, J.G.M.
Ven-Vogels, mw. A.J.M. van de
Verkade, B.E.
Vlasveld, mw. A.I.
Wel, ir. M.C. van der
Wely, L.F.A.M. van
Zelst, H.J. van
Zwart, mw. P.S.

CDA
CDA
CDA
GroenLinks
Partij voor de Dieren
Partij voor de Dieren
Groep Rutjens
ChristenUnie-SGP
VVD

Bergen op Zoom
Beers
Beek en Donk
Woudrichem
Tilburg
Rijsbergen
Oss
Sprang-Capelle
Molenschot

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 8 april 2022

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

Onderzoek geloofsbrieven, toelating en beëdiging lid van Provinciale Staten de heer N.J. Jansen

Afscheid Statenlid de heer H.F. van den Berg

II. Actualiteit

Vraag Megastal Logtsebaan, ingediend door SP Bespreekstukken

III. Beperkte bespreekstukken

12/22 Ontwerp-inpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg

IV. Bespreekstukken

17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030

V. Stemming

17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030

12/22 Ontwerp-inpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg

25/22 Tweede wijziging Reglement van Orde Provinciale Staten Noord-Brabant 2020

26/22 Aanwijzing vertegenwoordigers en plaatsvervangend vertegenwoordigers voor de algemene vergadering van het Interprovinciaal Overleg

24/22 Lijst Ingekomen Stukken Provinciale Staten 8 april 2022

VI. Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 8 april 2022

mw. mr. I.R. Adema, commissaris van de Koning, voorzitter.

mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier.

Volgens de presentielijst zijn 50 leden aanwezig, te weten: Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuisen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, Van Zelst en mw. Zwart.

Afwezig Van Wely, mw. Scholder-Penders, mw. Van der Kammen.

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 09.30 uur.

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik open de vergadering. Ik verzoek u allen te gaan staan voor een moment van stilte.

Er wordt een moment stilte in acht genomen.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik verzoek de griffier mededeling te doen van de binnengekomen berichten van verhindering.

De **griffier**: Ik heb bericht van verhindering van de heer Van Wely, mevrouw Scholder en mevrouw Van der Kammen. De heer Verkade zal iets later arriveren.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Van der Kammen, Patricia, heeft flinke griepklachten, extra vervelend omdat zij vandaag jarig is. Vanaf deze plaats van harte proficiat, en beterschap natuurlijk.

Ik heet alle aanwezigen van harte welkom, natuurlijk ook degenen die ons via de live stream volgen, via www.brabant.nl. Het is overigens de laatste keer, en dat zal niemand heel verdrietig vinden denk ik, dat de plenaire PS-vergadering in deze zaal plaatsvindt, want na het meireces is het eindelijk zover, en voor mij een primeur: dan keren we terug naar de Statenzaal.

Wellicht ten overvloede meld ik u dat de stemmingen vandaag tijdens deze vergadering plaatsvinden, en dus niet digitaal.

Ik stel de agenda aan de orde. Een tweetal opmerkingen. In de agendavergadering is aan de orde geweest dat het beperkte bespreekstuk, het Rijksinpassingplan, eerst wordt behandeld en daarna het stuk over landbouw. Dat heeft te maken met de aanwezigheid van gedeputeerde Ronnes, die nog een afspraak in Den Haag heeft met de minister vanmiddag. Het andere punt is dat voorafgaand mondelinge vragen zijn ingediend door de SP-fractie. De agendacommissie adviseert u die mondelinge vragen toe te laten. Kunt u daar allemaal mee instemmen? Ik zie op de twee punten die ik zojuist heb genoemd geen bezwaren. Dan is de omwisseling een feit en maken de mondelinge vragen onderdeel uit van de agenda. Daarmee is ook de agenda vastgesteld.

U weet het: alle moties en amendementen die tijdens de vergadering worden ingediend, worden door de griffie op iBabs geplaatst onder Statendag 8 april 2022, onder agendapunt 10: ingediende moties en amendementen.

Voordat we aan de inhoudelijke bespreking van vandaag beginnen, gaan we wat anders doen. Hij zit recht voor me: de heer Harry van den Berg heeft recent zijn ontslag ingediend. Verdrietig, maar het Tilburgse roept. Voordat we zo formeel afscheid van hem nemen, dient een opvolger benoemd te worden door uw Staten. De heer Niels Jansen is de beoogd opvolger.

Onderzoek geloofsbrieven, toelating en beëdiging lid van Provinciale Staten de heer N.J. Jansen

De **voorzitter**: Door een commissie van uw Staten, bestaande uit de heer Manders, mevrouw Van der Linden en mevrouw Koopman, zijn de geloofsbrieven van de heer Jansen onderzocht. Ik verzoek de voorzitter van de commissie, de heer Manders, verslag uit te brengen.

De heer **Manders** (VVD): Dank u wel, voorzitter. De door u benoemde commissie heeft de geloofsbrieven van de heer Jansen onderzocht en in orde bevonden. De heer Jansen voldoet aan de voorwaarden van het lidmaatschap van Provinciale Staten en vervult volgens eigen opgave geen openbare betrekkingen die onverenigbaar zijn met het lidmaatschap van Provinciale Staten. De commissie adviseert de Staten dan ook om te besluiten tot zijn toelating.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik neem aan dat uw Staten dat advies overnemen en tot toelating besluiten. Ik zie geen bezwaren, dus dan is dat een feit.

Ik vraag de heer Jansen naar voren te komen. U mag allen gaan staan.

De **griffier**: Ik verklaar dat ik, om tot lid van Provinciale Staten benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd.

Ik zweer en beloof dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen.

Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten naar eer en geweten zal vervullen.

Wat is daarop uw antwoord?

De heer **Jansen** (PVV): Dat verklaar en beloof ik.

De **voorzitter**: Van harte gefeliciteerd.

Applaus

De **voorzitter**: Dat gedaan en gezegd hebbende, zijn we dan nu gekomen bij het afscheid van Harry van den Berg als Statenlid. Ik zal kort wat tegen Harry zeggen, daarna geef ik het woord aan Alexander van Hattem en tot slot mag Harry zelf u natuurlijk toespreken.

Afscheid Statenlid de heer H.F. van den Berg

De **voorzitter**: Ja, Harry, even de wapenfeiten. Je bent hier al elf jaar, van 10 maart 2011 tot op de dag van vandaag; dat is een ruime periode. Je was woordvoerder energie, economie en internationalisering mobiliteit, voorzitter van de Statenwerkgroep gedeelde mobiliteit. Dat is allemaal inhoud, maar ook als persoon heb je een behoorlijke bijdrage geleverd. Jawel, en tegenspreken mag straks! Wij zullen je als

persoon ook missen, want je hebt veel belangstelling ook voor andere mensen. Het maakt jou allemaal niet uit hoe politiek mensen in de kleur zitten, je hebt belangstelling voor je medemens en dat is, denk ik, heel erg relevant. Je hebt ook gevoel voor humor, heb ik zelf ook gemerkt. Op een gegeven moment, toen ik je niet zag zitten – ja, ik begrijp ook werkelijk niet waarom! –, en je uiteindelijk wel het woord kreeg, zwaaide je en zei je dat jij zwaaide als wieken van een windmolen. Nou, en laat dat nou ook een van de onderwerpen zijn waar je zoveel interesse voor hebt! Echte interesses liggen zeker ook bij het onderwerp thorium, de Ruit om Eindhoven, vrachtwagenverbod, Valkenswaard, knooppunt Paalgraven. Nou, dat zijn echt onderwerpen, op het moment dat jij daar het woord over mag voeren, dan zie ik inhoudelijke gedrevenheid, passie en her en der ook wel een beetje onbegrip dat wij allemaal niet begrijpen waarom wij niet precies datgene vinden wat jij ook vindt. Wat ook opvalt, is natuurlijk die knalgele cabrio, want als die op de parkeerplaats stond wist de griffie dat Harry in the house was. Wie weet, zien we die cabrio af en toe nog wel eens terug- O, die heeft hij niet meer? Dat is ook verdrietig, maar jij bent nog wel welkom! Jij doet natuurlijk naast jouw Statenwerk ook nog een heleboel andere dingen. Ik weet nog goed dat ik een bezoek bracht aan jouw fractie, wat ik overigens een heel leuk bezoek vond, en daar sprak je ook nog over twee andere dingen met veel passie. Dat was natuurlijk ten eerste het feit dat je ondernemer bent in matrassen en meubelen. Ik heb toen begrepen dat de hele fractie al op die matrassen ligt, dus het werd ook wel tijd voor een nieuwe fractie denk ik dan hè? En ze liggen goed, heb ik ook al begrepen. En je ogen gaan echt twinkelen als je het hebt over je andere grote passie, en dat is Winterberg skiën, ja, ja, dan kun je ook maar zo iets krijgen, maar dat is iets waar jij natuurlijk ook wel heel veel plezier en uitdaging aan beleeft.

Je gaat naar het Tilburgse, volgens mij ook een hele mooie positie om voor het belang weer van de inwoners van Tilburg op te komen. Ik wens je daar ongelooflijk veel succes bij en ik wil je natuurlijk hartelijk danken voor de inzet die jij geleverd hebt in onze Brabantse politiek de afgelopen elf jaar. Dank je wel.

Applaus

De **voorzitter**: Dan geef ik nu graag de fractievoorzitter het woord, Alexander van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Beste Harry. Allereerst van harte gefeliciteerd met jouw verkiezing tot gemeenteraadslid in Tilburg. Het heuglijke feit dat je jouw kennis, gedrevenheid en energie mag inzetten voor de inwoners van Tilburg heeft helaas wel tot gevolg dat we jou vandaag moeten gaan missen in Provinciale Staten, nu je de keuze hebt gemaakt om het Statenlidmaatschap helaas te beëindigen. Als fractiegenoot, goede vriend en strijdmakker zullen we je erg gaan missen in onze PVV-fractie. Er zijn maar weinig Statenleden die voor een provinciaal wegenproject de complete behandeling van zo'n voorstel doen en ook nog de volledige voltooiing van zo'n weg als Statenlid mee mogen maken, enerzijds omdat er veel te weinig provinciale wegen worden aangelegd en omdat de procedures veel te lang duren, anderzijds omdat weinig Statenleden zo lang hun ambt mogen bekleden. Je hebt maar liefst elf jaar lang Statenlid mogen zijn en in die tijd als gedreven verkeerswoordvoerder ook verschillende wegenprojecten met verve behandeld én voltooid mogen zien worden. Ik noem met name de aanleg van de N69 – we hebben samen nog in het moeras rondgelopen voordat die werd aangelegd –, de ombouw van de N279-noord en de ombouw van de N261. Bij zulke wegenprojecten leverde je altijd een letterlijk constructieve bijdrage. Regelmatig is Harry met z'n eigen schetsontwerpen bij de gedeputeerde aan tafel gaan zitten om zijn oplossingen voor knelpunten onder de aandacht te brengen met praktische, haalbare én betaalbare alternatieven, bijvoorbeeld voor het knelpunt Knooppunt Hooipolder en de ombouw van de N65 Den Bosch-Tilburg, oftewel, in je eigen woorden: het Brabants karrespoor. Vooral de samenwerking in de eerste Statenperiode met gedeputeerde Ruud van Heugten was erg goed en ambitieus. Eén wegenproject is helaas in de afgelopen elf jaar niet van de grond gekomen, ondanks alle verwoede pogingen van Harry daartoe, de Ruit om Eindhoven – er werd net al terecht aan gerefereerd. Talloze moties in diverse varianten en bewoordingen heb je ingediend om dit nog altijd hoogst noodzakelijke plan alsnog van de

grond te trekken. Maar ik kan Harry beloven: als PVV-fractie gaan we hier na jouw vertrek gewoon mee door, net zolang tot daadwerkelijk de schop de grond in gaat.

Naast verkeer is er één onderwerp bij uitstek dat onlosmakelijk met Harry verbonden is: energie en klimaat. Onze skihut Harry leerde als skileraar in Oostenrijk en Winterberg alles wat met het weer te maken heeft en kan daardoor haarfijn onderscheid maken tussen weer en klimaat. Met die scherpe blik fileer je dan ook in deze Staten de zin, maar vooral ook de onzin, van energie- en klimaatprojecten. Jouw dossier- en feitenkennis op dit terrein is in dit huis ongeëvenaard, zoals velen van u in het debat hebben mee mogen maken. Altijd onderbouwd met cijfers, berekeningen, rapporten, maar vooral heel veel gezond verstand, strijdt Harry tegen onzalige windparken, zonnevelden en andere dure duurzaamheidsdwaallichterij, en bovendien altijd in snedige bewoordingen. De term 'klimaatminaretten', die jij hier in PS muntte, haalde zelfs de voorpagina van de Telegraaf. En velen zullen jouw expliciete beschrijving van de imploderende organen van een vleermuis bij een windturbine beeldend voor de geest kunnen halen. Bovenal stel je daar consequent goede alternatieven tegenover, met name jouw inzet op moderne, veilige vormen van kernenergie, zoals thorium en gesmolten zout. Het is voor jou dan ook een persoonlijke mijlpaal dat de provincie onlangs bekendmaakte te investeren in de ontwikkeling van gesmoltenzoutcentrales. Na elf jaar hier consequent voor pleiten heeft jouw werk resultaat opgeleverd waar in Brabant, en ver daarbuiten, in de toekomst nog veel positieve energie uit voort zal komen.

Met Harry in onze PVV-fractie hebben we een geweldige tijd gehad, veel gelachen en veel gezelligheid beleefd. Vanaf het eerste moment dat we in 2009 bij een PVV-bijeenkomst waren, was je een hechte schakel in ons goede team. Maar je was er ook met ons op moeilijke momenten, zoals bij het overlijden van onze collega Ronald Dol. De ochtend van zijn overlijden hadden we samen een gesprek gehad bij de Brabantse ontwikkelingsmaatschappij en zaten we net bij jou thuis aan de koffie toen we het overlijden van Ronald vernamen. Op zo'n moment is het belangrijk om tot steun voor elkaar te kunnen zijn. Ook als iemand uit onze achterban een probleem heeft, heb je menigmaal persoonlijk hulp geboden. Ook jouw band met collega's van andere partijen was buitengewoon goed en gezellig. Sommige collega-Statensleden zaten geregeld krom van het lachen om jouw humoristische commentaar in de marge van het debat. Al die tijd heb je je Statenwerk gecombineerd met veel liefde voor je gezin en je bedrijf, en je bracht daarmee ook een stuk hardwerkend mkb-ondernemerschap in de provinciale politiek. En natuurlijk nog het skileraarschap. Na een lange PS-vergadering "nog eventjes" naar Winterberg doorrijden was geen uitzondering. Daar, in jouw tweede thuis, maakte je helaas ook enkele vervelende ski-ongevallen mee, waar je gelukkig altijd ook weer goed bovenop komt.

Met onze goeie vriend Hans Smolders had je al een goede band voordat je in Provinciale Staten kwam en nu heb je de kans aangegrepen om samen met hem aan de slag te gaan, om je idealen ook op lokaal niveau waar te gaan maken. Namens onze fractieleden en -medewerkers wens ik je hierbij ontzettend veel succes. We zijn blij met Niels Jansen, ook uit Tilburg, als goede opvolger, maar we zullen je in deze Staten zeker ontzettend missen. Als raadslid en als goeie vriend hopen we je echter nog vaak tegen te zullen komen. Het ga je goed. Bedankt voor alles!

Applaus

De **voorzitter**: En dan geef ik jou natuurlijk graag als laatste, althans op dit onderwerp, het woord.

De heer **Van den Berg** (PVV): Enigszins gehavend verlaat Don Quichot de strijd!

Allereerst Patricia – ik denk dat je thuis meekijkt, hartstikke last van de griep –: gefeliciteerd met je verjaardag en ontzettend bedankt voor de fantastische samenwerking, de heerlijke biefstukken die wij op bestuursvergaderingen weg aten en al die lekkere speciale biertjes die je altijd in huis had. Ook de rest van de fractie, Erik en Anita, de medewerkers Jan en Frank en alle vrijwilligers, geweldige dank voor elf fantastische jaren, met inderdaad fantastische hoogtepunten en het absolute dieptepunt, het overlijden van onze eerste fractievoorzitter, de zeer geliefde Ronald Dol; het doet nog steeds zeer als ik eraan terugdenk.

Maar goed, we gaan verder in Tilburg. Hans Smolders bracht mij bij Geert Wilders in 2009 en ik ga er weer naar terug: lokale politiek dicht bij de mensen. Ik vond het tijd daarvoor. Ik zag het misgaan in mijn stad, ik zie het misgaan in mijn stad en ik wil mijn steentje bijdragen om dat daar om te keren en er te zijn voor de mensen. Hartstikke fijn. Ik wens jullie al het goede. Ik feliciteer jullie, en ik feliciteer de democratie in Brabant, met Niels. Ik denk dat dat een geweldige aanwinst wordt voor de Staten. Jan-Frans vroeg mij al of hij een aardige buurman kreeg, ik zeg: je zult nog terugverlangen naar mij, Jan-Frans! Ik zou zeggen: maak er wat moois van.

Eén dingetje nog: op de valreep inderdaad dat thorium binnengehaald, een klein beetje voor die gesmoltenzoutreactor. Anne-Marie, jij kent wat mensen in Den Haag, een klimaatminister, een minister van Financiën, dat is een mooie combinatie: maak van die 850.000 euro 60 miljard, steek dat in thorium, haal de mensen van Flight Energy en NASA hiernaartoe en ontwikkel wat moois, genees de wereld van kanker, genees de wereld van een klimaatprobleem, ook van een stikstofprobleem – dat kan allemaal, en ruim binnen dat budget. Doe dat en stop met die flauwekul waar we nu mee bezig zijn. Dat wil ik als laatste meegeven.

Ik dank iedereen, de griffie, ik dank de heerlijke keuken – wat heb ik hier gegeten, het is maar goed dat ik hier niet elke dag zit, want dan had ik ongeveer hiér moeten staan –, ik dank de schoonmaak voor altijd perfecte werkplekken, ik dank de commissaris, ook voor dat leuke werkbezoek. En ik wens jullie allemaal heel veel succes. Ben waarvoor je hier bent, dat is volksvertegenwoordiger, en voer je taak uit. Ik dank jullie allen. Mochten jullie een schouderklopje willen geven, doe dat niet, want dan krijg je alsnog iets van links van mij! Het ga jullie goed allemaal.

Dank je wel.

Applaus

De **voorzitter**: Hartelijk dank. Om iedereen in staat te stellen afscheid van jou te nemen, schors ik de vergadering voor tien minuten, en dat geldt ook meteen voor felicitaties.

Schorsing (09.50-10.08)

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering. Er zijn mensen die denken dat we hier vanavond om 9 uur nog steeds zitten. Nou, daar ben ik niet van uitgegaan en de catering al helemaal niet, dit even voor het referentiekader. Om ervoor te zorgen dat we een beetje tempo gaan maken, gaan we verder.

Actualiteit

Vraag Megastal Logtsebaan, ingediend door SP

De **voorzitter**: Ik geef als eerste het woord aan mevrouw Koopman van de SP voor de vragen. We hebben afgesproken dat we tijdens het vragenuur geen interrupties doen. Mevrouw Koopman heeft het woord en ze heeft twee minuten.

Mevrouw **Koopman** (SP): Dank u wel. Dank u wel collega-Statenleden dat ik deze vragen mag stellen vandaag, want dat moet je altijd maar even afwachten.

Aan de Logtsebaan 2 dreigt een megastal met 19.000 varkens te komen. Dit leidde tot grote protesten in de omgeving, waaronder een petitie die maar liefst 223.000 keer werd ondertekend. Op 1 april 2022 luidde de kop in het Brabants Dagblad "Gevecht om megastal bij Kampina gaat door", en vervolgens: "De provincie verzaakt om actief in te grijpen tegen de komst van de megastal, dit ondanks de uitspraken van de rechtbank in Den Bosch en de Raad van State over de noodzaak om verslechtering van de natuur in Kampina te voorkomen". Voor de SP-fractie reden om vragen te stellen.

Bent u met de SP-fractie van mening dat een dergelijke megastal met 19.000 varkens in de directe nabijheid van een Natura 2000-gebied onwenselijk is? Zo nee, waarom niet? Zo ja, kunt u aangeven wat u heeft ondernomen om deze vestiging te voorkomen en waarom u niet actief heeft ingegrepen? De vestiging van de megastal is mogelijk op basis van een vergunning uit 2012 die tot nu toe niet gebruikt is. Waarom hebt u verzaakt deze vergunning in te trekken op basis van het jarenlang niet-gebruik? Als u juridisch niet in staat bent om een vergunning die zo lang niet gebruikt wordt in te trekken, kunt u dan aangeven wat er gewijzigd dient te worden om dit juridisch wel mogelijk te maken? Is het mogelijk om bij verordening vast te leggen dat vergunningen die een aantal jaren, bijvoorbeeld vier of vijf jaar, niet gebruikt worden, automatisch hun geldigheid verliezen? Als dit mogelijk is, bent u dan bereid om met een voorstel te komen?

Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. De gedeputeerde heeft het woord.

Mevrouw **Roijackers** (GS, GL): Voorzitter. Ik dank de SP-fractie voor de vragen. Het antwoord op de eerste vraag, of wij dit als college onwenselijk vinden, is 'ja'. We hebben onder meer in de Statenmededeling van 5 oktober vorig jaar aangegeven dat de ontwikkeling van een grootschalige varkenshouderij op deze locatie in de ogen van het college onwenselijk is en we hebben u daarin ook meegenomen in de onderhandelingen die toen liepen over de aankoop van het varkensbedrijf aan de Logtsebaan in Oirschot.

De vestiging is mogelijk op basis van een vergunning uit 2012. U informeert naar de mogelijkheden voor het intrekken van de vergunning op basis van de Wet natuurbescherming. Misschien is het goed om u bij te lichten dat het zo is dat er op basis van de Wabo een mogelijkheid is via het milieuspoor om vergunningen in te trekken, maar niet op basis van de Wet natuurbescherming. De omstandigheid dat een vergunning niet wordt gebruikt is in de Wet natuurbescherming geen grond voor intrekking. Mocht je dat willen wijzigen, dan moet dat gebeuren via een wetswijziging, en dan is het aan het nationaal parlement om dat te doen.

U vraagt ons wat we kunnen doen binnen onze eigen verordeningen. Het is mogelijk aan uw Staten te vragen om in de verordening een termijn voor de vergunning op te nemen, waarin we op basis van een belangenafweging tot intrekking kunnen overgaan. Daarvoor moet onze verordening dan worden gewijzigd, maar ook bij zo'n eventueel gewijzigde verordening geldt dat de enkele omstandigheid dat de vergunning niet is gebruikt geen grond is voor intrekking. Nog steeds is de vigerende wet de Wet natuurbescherming.

Ik begrijp dat deze juridische uitleg wat onbevredigend kan zijn voor de vragensteller. Daarbij wil ik ook zeggen dat dit een dossier is dat al lang teruggaat. Onder meer mijn ambtsvoorganger Johan van den Hout heeft al geprobeerd te zoeken naar een uitweg en als college stoppen wij in dit dossier niet met nadenken.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Koopman.

Mevrouw **Koopman** (SP): Dank u wel, gedeputeerde. Als dan via de Wabo wel iets kan: natuurlijk vraag ik u om zoveel mogelijk te doen. Voorkomen is immers beter. Minister Van der Wal was op 14 maart op bezoek in Kampina en heeft het daar met eigen ogen gezien. Ze heeft geconstateerd, en dat in interviews geuit, dat het gewoon tijd is dat het streng wordt aangepakt. Want je kunt de achteruitgang van de natuur zien daar en nu ingrijpen gaat uiteindelijk veel minder kosten. Dus grijp alstublieft alles aan wat u kunt om het te voorkomen. Er wordt namelijk al gegraven, dus de tijd is echt nú, het is echt urgent.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik weet niet of de gedeputeerde nog wat wil zeggen?

Mevrouw **Roijackers** (GS, GL): Ik denk nog drie dingen, voorzitter. Ten eerste de Wabo: daar is de gemeente bevoegd gezag voor. Ook de gemeente stopt niet met nadenken, kan ik u verzekeren, zeker in dit dossier.

De verzuring van Kampina – want daar heeft u het over: de teruggang – heeft onze bijzondere aandacht. We zijn daar ook gebiedsgericht bezig, niet alleen rond deze activiteit en deze locatie, maar we kijken in de schil rondom Kampina naar alles wat we kunnen doen om te zorgen dat het daar wat meer natuur- en waterinclusief wordt, maar dat je er toch een goede boterham bij kunt verdienen.

In algemene zin kan ik zeggen dat, als het gaat om vergunningen, je niet alleen moet kijken wat je hier doet, maar dat je in heel Brabant moet kijken als het gaat over perspectief dat je ook voor de landbouw wilt blijven geven, want je hebt niet voor niks een vergunning gegeven. Je wilt, dat is de andere kant van het verhaal, ondernemers ook meenemen in de mogelijkheden waarbinnen in de toekomst wel geboerd kan blijven worden.

Dank je wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Zijn er nog anderen die het woord wensen? Ja, Ludwig, De Kort, Vlasveld en Van Pinxteren. Oké. De heer Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Dank, voorzitter, dank ook aan de indiener voor de vragen en voor de beantwoording. Het vorig jaar heeft GroenLinks samen met SP, D66 en PvdA al een oproep gedaan om alles in het werk te stellen om dit te voorkomen. Ik heb wel een vraag over de toekomst. Dit zal waarschijnlijk niet de enige vergunning zijn die lang niet is gebruikt. Ik ben daarom benieuwd of wij een overzicht kunnen krijgen – ik kan me voorstellen dat dat niet op korte termijn kan, maar wellicht wel voor de behandeling van de gebiedsgerichte aanpak – van de vergunningen in Brabant die een enorme depositie hebben op Natura 2000-gebieden en bijvoorbeeld al vijf jaar niet zijn gebruikt, dit voor de discussie in de Staten. Ik ben benieuwd of dat kan worden geleverd.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Wat de Partij voor de Dieren betreft zou geen enkele stal waarin 19.000 varkens gehuisvest worden, gebouwd mogen worden, maar al helemaal niet naast Kampina. Dus ik steun bij dezen mevrouw Koopman in haar oproep richting de provincie om alles op alles te zetten om deze stal tegen te houden, want zoals zij al heel terecht aangaf, en dat hebben wij als partij ook al heel vaak aangegeven: nu niet handelen kost ons op de lange termijn veel meer, en niet alleen maar onze Kampina.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank, voorzitter. Ook wij hebben hierover in het verleden al vaker vragen gesteld, en inderdaad met meerdere partijen ook een oproep gedaan. Dus ik sluit me vanzelfsprekend van harte aan bij de oproep van mevrouw Koopman, maar ik hoor dat gelukkig ook wel terug in de woorden van de gedeputeerde. We hebben dit vaker gezien in Brabant. Ik herinner me levendig een interpellatiedebat vorig jaar over Graspeel. Dit soort dossiers loopt lang en ik snap best dat dingen die lang lopen heel complex zijn, maar – en misschien sluit ik daarmee aan bij de vraag van de heer Ludwig – ik zou wel graag meer inzicht willen hebben in wat ons nog meer te wachten staat, want het blijft voor mij een stukje voelen als dweilen met de kraan open, ondanks alle goede intenties.

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

De heer **De Kort** (PvdA): Nogmaals met kracht de oproep: probeer het nu te voorkomen.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, voorzitter, heel duidelijk. Dank voor de beantwoording door de gedeputeerde van de vragen. Die gaat ook wel deels uit van wat níet kan en ik zou het graag positief willen benaderen van wat wél kan, om samen met de gemeente Oirschot, maar ook andere in ons buitengebied, te kijken hoe dit soort problemen in de toekomst kan worden voorkomen, en hoe de hiaten die er nu nog zitten in de bestemmingsplannen buitengebied en dergelijke die er liggen, zo snel mogelijk gedicht kunnen worden. Anders is dit een exemplarisch voorbeeld van hoe we het níet willen hebben en straks met veel maatschappelijk geld moeten dempen.

De **voorzitter**: Dank u wel. De gedeputeerde.

Mevrouw **Roijackers** (GS, GL): Dank, voorzitter. Ik voel een grote betrokkenheid bij de Staten hierop en ik wil me aansluiten bij de woorden van de heer Van Pinxteren. Er is net een ronde aan gemeenteraadsverkiezingen geweest, dus we hebben ook te maken met een nieuwe raad en een nieuw college, ook in de gemeente Oirschot. Ze stonden overigens al bovenaan onze belijst, ook als het hierover gaat, en dat geldt ook voor andere gemeenten waarin vergelijkbare kwesties spelen. Dit zijn zaken die we gebiedsgericht met gemeenten, maar overigens ook met alle andere partners, agrarische partners en de groene partners die daar zitten, gaan oppakken en aanpakken, want ik ben het met de Staten eens dat we moeten gaan kijken naar wat er rond onze natuurgebieden wel nog aan perspectief geboden kan worden voor ontwikkelingen die voor de toekomst wenselijk en houdbaar zijn.

Gevraagd is om een overzicht van vergunningen. U spreekt hier met de gedeputeerde op het gebied van water, natuur en de gebiedsgerichte aanpak en niet met de gedeputeerde voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Ik weet dat we, als het gaat om het stikstofspoor, bezig zijn met allerlei inventarisaties. Ik zou de Staten willen vragen deze vraag even op schrift te stellen, zodat we die in collegiaal verband als college kunnen beantwoorden, want ik weet niet of ik via de systematiek van onze vergunningen hierop nu 'ja' kan zeggen. Maar als college zijn wij altijd genegen antwoord te geven op de vragen die u heeft, dus graag even de vraag op schrift stellen, dan zorgen wij voor een adequate beantwoording als college.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik zie de heer Ludwig knikken, dus dat gaat gebeuren.

Daarmee zijn we aan het einde gekomen van dit onderdeel en gaan we door met de bespreking van het beperkte bespreekstuk Statenvoorstel 12/22, ontwerp Rijksinpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg.

Beperkte bespreekstukken

12/22 Ontwerp-Rijksinpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg

De **voorzitter**: Er heeft zich een beperkt aantal sprekers gemeld. Het is overigens ook een beperkt bespreekstuk, derhalve in één termijn. De heer Van Hattem heeft het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Zoals aangekondigd in de themacommissie over dit onderwerp kom ik vandaag met een amendement met een negatieve zienswijze richting het Rijk. Dat dit hoogspanningsstation het paard achter de wagen spannen is zolang er tegelijkertijd volop wordt ingezet op netcapaciteit slurpende wind- en zonprojecten, werd afgelopen week andermaal duidelijk toen het Eindhovens Dagblad meldde dat het elektriciteitsnet rond Eindhoven de vraag naar stroom niet meer aankan en dat er geen netcapaciteit meer is voor nieuwe zakelijke aansluitingen. Het ED stelde hierover

als oorzaak, en ik citeer: "Dat gebeurt ook omdat het net niet is berekend op de enorme toename van zonne- en windparken. Omdat uitbreiden jaren duurt, is het heel lastig daar tijdig op voor te sorteren." Daarover de vraag aan GS wat dit plan nu nog oplost, terwijl ondertussen het stroomnet met de duurzame wiebelstroom wordt overbelast. Hoe dan ook mag dit wat de PVV betreft in een negatieve zienswijze richting het Rijk duidelijk doorklinken en daartoe dien ik dus een amendement van die strekking. Tot zover, voorzitter.

Amendement A13: Negatieve zienswijze hoogspanningsstation Tilburg

"Provinciale Staten van Noord-Brabant,

in vergadering bijeen op 8 april 2022, behandelend het Statenvoorstel 12/22 Ontwerp-inpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg;

besluiten

dat beslispunt 1 komt te luiden:

'1. Richting het Rijk een negatieve zienswijze uit te brengen op het ontwerp-Rijksinpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg.'

Alexander van Hattem, PVV.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Duijs.

De heer **Duijs** (Groep Rutjens): Voorzitter, dank. Een korte reactie vanuit onze kant. Een goede elektriciteitsvoorziening is essentieel voor zowel huishoudens en het bedrijfsleven alsook de gehele economie en omdat we met steeds meer Brabanders zijn, zal de vraag alleen maar toenemen. Ook zien we dat met name de beoogde energietransitie, ook in dit deel van Brabant, een extra druk zal opleveren voor het bestaande net. Dit hoogspanningsstation ten noorden van Tilburg zal dan ook niet de laatste aanpassing zijn die nodig is om alle door dit college gewenste veranderingen naar groene varianten te ondersteunen. Dit beoogde hoogspanningsstation laat dus duidelijk zien dat de energietransitie meer is dan het plaatsen van windturbines en zonneweides. Evident is dat daarmee de kosten voor de burger ook vele malen hoger zullen uitvallen dan in eerste instantie geraamd. Desalniettemin zien wij een goede aansluiting op het reeds in gang gezette 380 kV-hoogspanningsnet als essentieel om een goede elektriciteitsverbinding te kunnen waarborgen in dit gebied.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Duijs. De heer De Bie.

De heer **De Bie** (Groep De Bie): Voorzitter, dank. Collectief geheugen en collectieve verantwoording hebben met elkaar gemeen dat ze beide nogal selectief zijn. Aan dat gegeven moest ik denken toen ik de stukken met betrekking tot dit voorstel las. Daar waar relatief kleine uitgaven soms leiden tot scherpe veroordelingen en afwijzing door de kiezer, is de uitgave van landelijk 102 miljard aan verzwarende van onze netinfra ogenschijnlijk laconiek ontvangen. 102 miljard, een immens bedrag, dat meer is dan 102 met negen nullen. Het is gewoon geld dat door ons moet worden opgebracht, in de wetenschap dat het de facto geen opbrengst heeft, want al onze inspanningen op CO₂-gebied hebben klimaat-technisch op wereldschaal geen meetbaar effect. Toen ik dit bericht in april vorig jaar las, dacht ik dat het zou leiden tot een storm van protest, maar dat bleek niet het geval. Nederland berust in z'n noodlot, d.w.z. totdat de energienota in de bus valt, want pas dan realiseert men zich de gevolgen van de mooie ecologische vergezichten, en dan blijkt geld niet gratis te zijn en het fossielvrije paradijs op aarde minder hemels.

Wat ons betreft is een energietransitie te verantwoorden, het is schoner, de voorraden fossiele brandstof raken nu eenmaal een keer op en afhankelijk van dubieuze regimes willen we niet zijn, maar wij vinden niet dat het op deze manier moet, in de huidige kosten/baten-verhouding. Wat ons betreft moet vol worden ingezet op kernenergie, op onderzoek naar opslag en conversie, dat is schoon en veilig en maakt

uiteindelijk de weg vrij voor import van groene energie, waarvoor geen verzwaring van onze netinfra noodzakelijk is.

De inpassing van het hoogspanningsstation beschouwen wij als voortvloeiende uit de huidige energietransitie, die wij als ruimtelijk te belastend vinden, te kostbaar en weinig effectief. Wij hebben weliswaar waardering voor het feit dat een poging wordt gedaan om het gebied waarin het station is gepland op hoger plan te brengen, maar we zien daarin vooral een poging om de voorgaande bezwaren te verbloemen. Al met is de fractie van BVNL van mening dat de enorme inspanningen zowel door het Rijk als door de provincie en de gemeenten niet opwegen tegen de veronderstelde voordelen.

Tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef het woord aan de heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. We hadden begrepen dat de gedeputeerde eerder weg moet en dat we daarom dit stuk als eerste gaan behandelen. Toen rees bij mij de hoop dat de gedeputeerde naar het gebied zou gaan om als eerste een boom te planten voor het compensatiebos dat er moet komen. Het is helaas iets anders, maar we gaan de gedeputeerde natuurlijk volgen in dat proces.

Voorzitter. De aanleg van natuur blijkt geen gemakkelijke taak voor de provincie en bij natuurcompensatie heeft de provincie in het verleden veel steken laten vallen. Dat is ook de conclusie van twee onderzoeken van de Zuidelijke Rekenkamer. Uiteindelijk gaat dat ten koste van de kwaliteit van onze Brabantse natuur, vandaar dat wij heel kritisch zijn over de 380 kV, en dit 380 kV-station in het bijzonder. Om dit station aan te leggen wordt veel natuur vernietigd, en dat is in onze ogen zeer zorgelijk. Waar moeten bijvoorbeeld de dieren heen die hier leven? Om die reden moet de natuurcompensatie vooraf worden geregeld. Zo is dat ook wettelijk bepaald. Wat we niet willen, is dat de provincie uiteindelijk recht moet breien wat TenneT als initiatiefnemer heeft laten vallen en dus willen we van het college de zekerheid dat de compensatie van de aangetaste natuur vooraf zal plaatsvinden en ook dat er ook echt natuur komt en geen financiële afdoening. In de voorbereidende vergadering hebben we van de gedeputeerde begrepen dat er een contract ligt met de gebiedspartners. De betrokkenen, zoals Brabants Landschap en Natuurmonumenten, zijn tevreden over de aanpak, maar we horen ook, en dat is zorgelijk, dat TenneT treuzelt met het tekenen van dat contract. Vraag aan het college is daarom: gaat TenneT dat contract ongewijzigd tekenen en gaat ze ook snél tekenen? En als laatste: gaat de compensatie vooraf gebeuren en ook nu zo snel mogelijk beginnen?

Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan geef ik als laatste het woord aan de heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. Begin van deze Statenperiode is door Lokaal Brabant de motie ingediend 'Niet versneld van het gas af'. Een van de argumenten daarbij was dat onze elektra-infrastructuur nog niet voldoende op orde zou zijn, en op orde is, om aan die grotere vraag naar elektrische energie te kunnen voldoen. Daarmee is een start gemaakt en dit 380 kV-station en de hele hoogspanningsleiding blijken daar een belangrijk onderdeel van te zijn. Ook wij als Lokaal Brabant zijn niet blij met dit soort grote infrastructurele werken in het landschap. Echter, we moeten wel keuzes maken met elkaar. Die keuzes hebben we onder andere door die motie, die toentertijd afgewezen is, hier gemaakt, in deze Statenzaal, en dan zullen we er ook met elkaar voor moeten zorgen dat die leiding en het verdeelstation er komen. Wij denken dat het een goede stap is richting het onafhankelijk maken van fossiele brandstoffen en te zorgen dat we die transitie, die we ook hier moeten maken met elkaar, kunnen vormgeven. En ja, dan nemen we een stukje landschappelijke inpassing voor lief, want we kunnen ook niet stilstaan.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de gedeputeerde.

De heer **Ronnes** (GS, CDA): Voorzitter, dank u wel. Ik hoorde zeggen dat ik vanmiddag weg moet, en ik ben inderdaad even uit de Statenvergadering, maar het is een digitale bijeenkomst, dus u gaat me ook weer terugzien daarna.

Ik kan samenvattend reageren op de spreker van de PVV, de heer Van Hattem, de heer Duijs van Groep Rutjens en de heer De Bie, want die hebben het alle drie over het energiebeleid gehad en dat is niet iets wat vandaag op de agenda staat. Vandaag gaat het over de ruimtelijke inpassing van deze ontwikkeling. Zoals de heer Van der Wel aangaf, hebben we het daar in de themabijeenkomst uitvoerig over gehad, ook over de aanleg van natuur vooraf. Dat kan hier niet, omdat op plekken waar die natuur gerealiseerd moet worden eerst ook iets weggehaald moet worden. Het is dus tijdsafhankelijk van elkaar. Verder is de compensatie geborgd vanuit de RIB. We hebben georganiseerd dat er een garantie is dat die compensatie gerealiseerd gaat worden, zij het in een latere fase.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter. Ik hoorde de gedeputeerde zeggen dat onze inbreng gericht was op energiebeleid, maar daarom noem ik het ook het paard achter de wagen spannen, want door nu zo'n uitgebreid hoogspanningsstation aan te gaan leggen, terwijl ondertussen het energiebeleid erop gericht is om met wat ik wiebelstroom noem, die pieken en dalen vanuit wind en zon, het net te blijven overbelasten, ben je gewoon het paard achter de wagen aan het spannen. Daarom ook een zienswijze op dit punt richting het Rijk, van: stop ermee, anders kunnen we oneindig nieuwe hoogspanningsstations blijven aanleggen en het net opwaarderen, want dit is gewoon onbegonnen werk. Hoe kijkt de gedeputeerde daar tegenaan?

De heer **Ronnes** (GS, CDA): U zult begrijpen dat het Rijk de verantwoordelijkheid heeft om te zorgen voor voldoende netcapaciteit. Uit eerdere discussies zult u weten hoe belangrijk het is dat de netcapaciteit via de 380 kV-lijn die in West-Brabant gerealiseerd moet worden, op orde wordt gebracht. Derhalve vinden wij het ook niet slim om het amendement positief te ondersteunen, dus wij ontraden het amendement dat u heeft ingediend.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Maar het punt is nu juist dat die 380 kV-lijn er primair komt te liggen vanwege een windpark op zee, om dat eraan te kunnen koppelen. Daarmee zet het Rijk dus juist in op extra windstroom en ook zonnestroom die eraan gekoppeld wordt, wat het net dus juist blijft overbelasten. In die zienswijze zou juist de oproep moeten zijn: doe het nou asjeblieft niet, want dit zorgt ervoor dat het net overbelast blijft. We blijven met een ruimtelijke impact op Brabant zitten als hier steeds van die landschap ontsierende hoogspanningslijnen en hoogspanningsstations aangelegd moeten worden. Hoe kijkt de gedeputeerde ertegenaan vanuit dat aspect bezien?

De heer **Ronnes** (GS, CDA): Ik proef dat we toch weer de discussie ingaan die we ook in de themabijeenkomst gehad hebben. Dit neigt toch ook weer naar een algemene visie op het energiebeleid, het netwerkbeleid in Nederland, en nogmaals: dat staat niet ter discussie. Dit station moet gerealiseerd worden voor de realisatie van de totale 380 kV-leiding. Het gaat hier om het voorstel voor de ruimtelijke inpassing en daarop wil ik me ook richten in deze behandeling, anders weiden we uit in een brede energiediscussie en dat wil ik hier niet doen.

De **voorzitter**: De heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan de heer Van Hattem. Wij hebben ook deskundigen geraadpleegd-

De **voorzitter**: Dit is een beperkt bespreekstuk, mijnheer Van Pinxteren, dus allemaal debatten onderling lijkt me niet zo verstandig in dezen.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Nee, maar ik heb één korte vraag aan de heer Van Hattem, want die deskundigen zeggen dat, ook wanneer we kernenergie, of thorium, of zoutcentrales, zouden hebben, de infrastructuur op het land uitgebreid zou moeten worden om dit te kunnen vervoeren.

De **voorzitter**: Ja, maar dat hele debat gaan we hier niét voeren. Heel kort, mijnheer Van Hattem, dan ga ik terug naar de gedeputeerde, want hier gaan we niet in verder.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dan houd ik het heel kort, voorzitter. Het punt is: als ingezet wordt op kernenergie, heb je een stabiele stroom en daar kun je je net veel beter op aanpassen dan, zoals ik zei, die wiebelstroom uit zon en wind, waarbij je steeds die pieken en dalen in het net krijgt en daardoor steeds die netwerkcapaciteit moet uitbreiden. Wat wordt het volgende hoogspanningsstation dat we nodig gaan hebben?

De **voorzitter**: We gaan terug naar de gedeputeerde.

De heer **Ronnes** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter.

Dan kom ik bij de tweede vraag van de heer Van der Wel, Partij voor de Dieren, die het had over de betrokkenheid van TenneT. Wat wij hier vandaag besluiten, is de zienswijze op het Rijksinpassingsplan. In dat Rijksinpassingsplan is geborgd dat TenneT, als heel belangrijke speler in de totstandkoming hier, zich moet houden aan de verplichtingen die uit de RIB naar voren komen. Ik heb er alle vertrouwen in dat zij ook gestalte zullen geven aan datgene wat erin staat, omdat het ook in het belang van TenneT is om te zorgen dat met de partijen de doelen in dat gebied behaald worden. Vanuit de ontwikkeling van de transformator is het ook gewoon echt noodzakelijk dat dat gebeurt, anders komt de ontwikkeling niet van de grond. Dus wij hebben er alle vertrouwen in als college dat TenneT uiteindelijk die uitvoering ook ter hand zal nemen en wij gaan er zeker van uit dat ze dat zal doen volgens de randvoorwaarden die gedefinieerd zijn in de RIB.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Van der Wel nog een interruptie op de valreep?

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, voorzitter, en niet onbelangrijk, want wat we terug horen is dat TenneT het gebiedscontract, dat u zelf in de inleidende vergadering noemde, nog niet getekend heeft, terwijl de rest wel getekend heeft. Bent u het met mij eens dat hoe eerder dat getekend is, hoe eerder aan de slag gegaan kan worden, ook met die compensatie?

De heer **Ronnes** (GS, CDA): Ik ken de reden niet waarom het nog niet getekend is, maar wil de ontwikkeling daar doorgaan, dan zal men zich moeten houden aan de spelregels die vanuit het Rijksinpassingsplan worden vastgesteld. Wij geven daar vandaag een zienswijze op, maar wij hebben er vertrouwen in dat TenneT conform dat Rijksinpassingsplan ook de activiteiten zal uitvoeren die daarvoor nodig zijn. Daar hebben ze de partijen voor nodig waarmee ze die overeenkomst moeten sluiten, dus het college gaat ervan uit dat dat door TenneT gedaan zal worden. En ja, haast is geboden, want zoals u net

al hoorde, moet het net in Brabant echt op niveau komen, om te zorgen dat in de komende decennia in de behoeften kan worden voorzien.

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, voorzitter, de gedeputeerde gebruikt het goede woord: 'haast'. Maar haast is ook geboden voor die natuurcompensatie. U geeft zelf aan dat die gronden niet geschikt zijn als natuur, die moeten nog ingericht worden. Dus als TenneT treuzelt met het tekenen van dat contract, gaan ze dan wel aan de gang met voorbereiding van de bouw en niet aan de gang met die compensatieregeling? Is het dan zo?

De heer **Ronnes** (GS, CDA): Nee, het is zo geregeld dat de compensatie uiteindelijk moet plaatsvinden en dat dat uiteindelijk ook zal gebeuren. Ik maak mij geen zorgen dat de compensatie uiteindelijk niet zal gebeuren, want de deelnemende organisaties bezitten de grond die voor die compensatie noodzakelijk is. Alle partijen die erbij betrokken zijn hebben er belang bij dat er voortvarendheid wordt betracht. Er zullen prioriteiten worden gesteld, maar binnen de gestelde termijn zal uiteindelijk die compensatie gerealiseerd moeten worden.

De **voorzitter**: Dank u wel. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de bespreking van dit voorstel en gaan we door naar de bespreking van het Statenvoorstel 17/22, concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2023.

Besprekstukken

17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030

De **voorzitter**: Ik geef de heer Manders het woord.

De heer **Manders** (VVD): Dank u wel, voorzitter. We bespreken vandaag een veelomvattend en omvangrijk kaderstellend stuk. Wat voor landbouw- en voedselprovincie willen we worden in 2030-2040? Het gaat vandaag dan ook over de toekomst van de Brabantse landbouw- en voedselsector. In dit beleidskader wordt gezocht naar een nieuwe balans tussen economie, ecologie en maatschappij. Economisch gezien is de landbouw- en voedselsector in Brabant een topsector, een sector met veel werkgelegenheid, een sector met ondernemers die vooruit willen, ondernemers die de bocht willen nemen, ondernemers die willen innoveren en willen meedenken over hoe mooi Brabant er in de toekomst uit kan zien. De VVD hoopt dat de L&V-sector in Brabant weer zo snel mogelijk een normale sector wordt. Immers, als je naar de andere sectoren kijkt, bijvoorbeeld de hightech, dan hebben deze ook geen beleidskader en geen apart ondersteunend beleid.

In de themabijeenkomst heb ik aangegeven dat de VVD de opname van future foods in het beleidskader belangrijk vindt. Algen, insecten, maar ook vooral kweekvlees, worden in de toekomst een belangrijk onderdeel van onze voedselvoorziening, een in onze ogen positieve ontwikkeling, die sneller zal gaan dan sommigen denken, zeker nu in de Tweede Kamer een motie is aangenomen dat kweekvleesproeverijen toegestaan worden. In de toekomst kan kweekvlees daarom uitgroeien tot een mooi verdienmodel voor onze Brabantse boeren. Wel wil ik nog een keer benadrukken dat kweekvlees bestaat uit dierlijke eiwitten en niet, zoals sommigen denken, uit plantaardige eiwitten. Kweekvlees is gewoon vlees. We zijn dan ook benieuwd naar de uitwerking van de motie, aangenomen op 5 mei 2021, om kweekvlees uit te werken bij de innovatiecoalitie.

Afgelopen week heeft minister Van der Wal in haar hoofdlijnenbrief aangegeven dat er een versnelling en vergroting voor de aanpak van het stikstofprobleem komt. In Brabant zijn we al begonnen met regelgeving

met betrekking tot deze problematiek in 2017. Als provincie hebben we toen, in 2017, al een budget van 70 miljoen euro beschikbaar gesteld om deze transitie vorm te geven. De lijn die Brabant toen heeft ingezet gaat men nu landelijk volgen. Dus als provincie lopen we duidelijk voorop. Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten van Brabant gaven in 2017 al aan dat er extra inzet nodig was om de problematiek op te lossen. Duidelijk werd dat, als we niks doen, Brabant op slot gaat. Woningbouw, aanleg van nieuwe wegen, nieuwe economische activiteiten, enzovoort, zouden stilvallen. Het bouwen van huizen en wegen stopt dan en in dat scenario wil de VVD Brabant niet terechtkomen. Een dergelijke stikstofklem is slecht voor Brabant, vandaar dat wij blij zijn met de brief van de minister. In de brief geeft minister Van der Wal aan dat een versnelde uitvraag voor een inventarisatie van concrete projecten en voorstellen naar de provincie komt. Zij spreekt daarin over het early bird-principe. Dus provincies, bijvoorbeeld de onze, Brabant, die alles goed op de rit hebben komen eerder in aanmerking voor deze gelden. Brabant is als provincie wel vaker pilot of proefgebied, dus dat kunnen we op dit gebied ook wel zijn. Het is daarom belangrijk dat wij als PS vandaag het beleidskader aannemen, zodat onze gedeputeerde zo snel als mogelijk met haar aanvraag voor het transitiefonds van 25 miljard euro naar Den Haag kan, om een substantieel deel van het bedrag naar Brabant te halen. Hier in Brabant kunnen we daar mooie dingen mee doen. Denk bijvoorbeeld aan innoveren. Het zal duidelijk zijn: Brabant is er klaar voor. Dank u, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef het woord aan mevrouw Van de Ven van het CDA.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dank u wel, voorzitter.

Beste Brabanders, beste mensen. Zonder voedsel geen vrede. Wie 'landbouw en voedsel' zegt, zegt Brabant. De Brabantse landbouw- en voedselsector blinkt uit in innovatie, kennis, productiviteit en samenwerking. Samen creëren we een landbouw- en voedselketen die innovatief, waardevol, circulair en verbonden is. Daarmee voeden we onszelf, onze samenleving en onze toekomst. Hoe actueel is dat op dit moment, want zonder voedsel geen vrede. Het beleidskader landbouw en voedsel bewijst maar weer eens hoe belangrijk de agrofoodsector voor alle Brabanders is. Als CDA lichten we er een aantal voor het CDA belangrijke onderwerpen uit. Om dat kracht bij te zetten dienen we een aantal moties in alvorens naar de uitvoering van dit beleidskader overgegaan wordt, dit omdat we nu onze input mee willen geven. De geschiedenis leert dat wanneer mensen hun voedsel niet meer kunnen betalen, opstanden uitbreken. Zonder voedsel geen vrede.

Voorzitter. De autonomie is belangrijker dan nooit en zullen we zeker in planvorming met betrekking tot landbouw en voedsel goed tegen het licht moeten blijven houden. Laten we als Brabantse politiek niet uitsluitend hoe we de land- en tuinbouw in onze provincie inrichten, maar ook wat het doet en wat daarvan de gevolgen kunnen zijn voor Nederland en zijn inwoners. Het strategisch belang van voedsel moet veel duidelijker worden vastgelegd, zonder de balans tussen voedselproductie en ecologie uit het oog te verliezen. Is de gedeputeerde bereid om dit te doen. Als CDA pleiten we ervoor om gezond boerenverstand te gebruiken, opdat we steeds de juiste keuzes maken voor de generaties na ons, namelijk: zonder voedsel geen vrede.

Landbouw en voedsel, de grootste topsector in Brabant. Het uitgangspunt van dit beleidskader is dat er langjarig perspectief geboden wordt aan ondernemers en andere partijen in de agrofoodsector, en die toekomst zit bij onze jonge ondernemers. Als provincie moeten we de jonge boeren en ondernemers in de gehele agrofoodketen perspectief bieden. Een vraag aan de gedeputeerde is: tegen welke belemmeringen lopen zij aan en wat ziet u als verdienmodellen voor de jonge ondernemers? Als CDA vragen we een plan van uitvoering op dit beleidskader, hoe wij de jonge generaties in deze topsector van toekomstperspectief kunnen voorzien. Hiertoe dienen we een motie in.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, dank u wel, voorzitter, want ik was het bijna vergeten, maar dat mág: interrumpen!

De **voorzitter**: Maximaal vier keer, dat weet u hè?

De heer **Heijmans** (SP): Ja hoor.

De **voorzitter**: Ga uw gang.

De heer **Heijmans** (SP): Mevrouw Van de Ven, er is hier volgens mij niemand die eraan twijfelt dat u een groot hart heeft voor de boerenstand. Ik hoor u spreken over jonge boeren en een toekomst voor boeren. Gaat u nog iets zeggen over het feit dat in dit beleidskader wordt geconstateerd dat we nu nog ongeveer twaalfenhalfduizend boeren hebben in Brabant en dat er zonder meer van wordt uitgegaan dat we er nog vijfduizend hebben in 2050? Met andere woorden: legt u zich als woordvoerder landbouw van het CDA bij deze ontwikkeling neer, of komt u nog met voorstellen om dit tijt te keren, om een fatsoenlijke boerenstand met toekomstperspectief in stand te houden?

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Kunt u mij dan uitleggen welke voorstellen u bedoelt?

De heer **Heijmans** (SP): Nou, in het beleidskader staat meerdere malen dat de autonome ontwikkeling tot gevolg heeft dat we van twaalfenhalfduizend naar vijfduizend boeren gaan en wat ik u vraag is: vindt u het een goede ontwikkeling dat de grootschaligheid toeneemt, want het zijn er nog vijfduizend in 2050, in 2060 nog vierduizend, in 2070 nog drieduizend – u kunt zich die ontwikkeling voorstellen –, daarvan moet u met uw hart voor het gezinsbedrijf, met hart voor de kleinere boer, toch zeggen: we moeten dit tijt zien te stoppen, zien te keren? Daar kunt u zich toch niet zomaar bij neerleggen, bij zo’n neerwaartse ontwikkeling?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dat ben ik helemaal met u eens, mijnheer Heijmans.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Vorige week was er een bijeenkomst ‘Natuurinclusieve en biologische landbouw’, daar sprak een biologische boerin. Ze sprak haar drie zorgpunten uit: vertrouwen in de overheid, verdienmodel en werkplezier, drie essentiële punten om gezamenlijk te komen tot een gedragen transitie in de agro- en foodsector. Eentje lichten we er als CDA uit, en dat betreft het verdienmodel. Verduurzaming heeft namelijk een prijs. Een goed en gedegen verdienmodel voor alle agrarische ondernemers in de volle breedte, en hierbij is de hele keten aan zet, van producent tot consument. Zonder een gedegen verdienmodel is het namelijk onmogelijk om voedsel te produceren én de verduurzamingsslag te maken. Hierbij hoort de slogan ‘Verbeter de wereld, begin bij jezelf’. De keuze ligt bij de consument, niet bij de boeren, niet bij de politiek.

Dan de verduurzaming in groenblauwe diensten. Beste gedeputeerde, als ondernemers anticiperen en willen bijdragen in groenblauwe diensten, ziet u daar langjarige verdienmodellen ontstaan voor de ondernemers, waarmee de doelen die u voorstaat gediend worden? Als er geen verdienmodel is voor de gezinsbedrijven, zijn wij Brabant niet meer.

Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is internationaal toonaangevend als het gaat om innovatie en vernieuwing. Daarbij zet de provincie in om te gaan sturen op doelen in plaats van middelvoorschriften. In het beleidskader staat dat we de meest duurzame landbouw- en voedselproductie willen hebben in

Europa. Dit dient te gebeuren met ontwikkeling van bronmaatregelen en met wet- en regelgeving en instrumenten die die transitie ondersteunen. Prima, zou je denken. Echter, de vele innovatieve ondernemers die wij spreken lopen tegen een muur en wirwar van regelgeving aan bij provincie en gemeente. We zijn ons bewust van de krapte in capaciteit op de vergunningverlening, maar willen we gebruikmaken van de hardheidsclausule, dan wel de Crisis- en herstelwet, dan zul je daaraan in de vergunningverlening medewerking moeten verlenen.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Een boeiend betoogd van u, maar u zegt iedere keer "zonder voedsel geen vrede". Ik kan me daar wel iets bij voorstellen, maar we praten hier over landbouw en voedsel voor 2030, en vooral hier in Nederland. Kunt u eens uitleggen wat u bedoelt als u zegt "zonder voedsel geen vrede"? Wat houdt dat voor u in?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dat houdt voor mij in dat, als er geen voedsel is, je een instabiele wereld krijgt. We kunnen alleen naar Brabant kijken, maar ik denk dat we zelfs in een helikopter boven de wereld moeten gaan hangen om te kijken wat daarvan de consequenties zijn. Ik denk dat je daar goed naar moet kijken, dat is mijn boodschap. Ik wil wel een voorbeeld geven; dat heb ik laatst ook genoemd. Je hebt het programma Million Dollar Island op tv, als je daarnaar gaat kijken, zie je wat ik bedoel.

De **voorzitter**: Maar dat heeft niet iedereen gezien. Gaat u verder.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Het gaat over mensen die geen voedsel hebben; die zijn eigenlijk de hele dag alleen maar aan het vechten om voedsel.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Ik ben met interesse naar uw betoog aan het luisteren. Wat de oorlog ons nu leert, is dat we afhankelijk zijn van de import van veevoer. Als dat er niet meer is voor de dieren in Brabant, kunnen we die niet meer houden. Als we nu in Brabant kiezen voor plantaardige voeding, kunnen we veel meer mensen voeden en zijn we minder afhankelijk van import. Hoe staat u daartegenover?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik denk dat u dan niet voldoende grond heeft.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Uitgezocht is dat 60 tot 75 procent van het Nederlandse landbouwareaal nu wordt gebruikt om dieren te voeden. Met die oppervlakte kunnen we veel meer mensen voeden. Het is heel erg inefficiënt om grondstoffen eerst aan dieren te voeren en daarna die dieren door een beperkte groep mensen te laten opeten.

De **voorzitter**: Uw punt is helder, denk ik. Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Van plantaardig voedsel kun je hoogwaardig eiwit maken via dieren. Dat is wel een wezenlijke boodschap die ik mee wil geven. Enkel een plantaardig dieet is niet voldoende voor de mens. Kijk naar de Schijf van 5.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik denk dat wij daarover zeer van mening verschillen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dat kan en dat mag.

Wij dienen de Willy Wortels onder de agrarische ondernemers juist te stimuleren en te helpen om tot nieuwe, betere en duurzame technieken te komen. Laten we voldoende ruimte bieden voor het boerenavontuur. Als er één sector is die belang heeft bij een goed milieu en goede natuur, is dat de landbouwsector. Zij verdienen daar hun geld mee en zullen er alles aan doen om beide te verbeteren. Ook gezondheid is voor de agrarische sector topprioriteit: gezond voedsel, gezonde leefomgeving, gezonde dieren en gezondheid voor zichzelf. Ze staan namelijk 24/7 aan. Wij vragen de gedeputeerde of zij wil toezeggen dat de innovatieve ondernemers maximaal ondersteund worden in hun zoektocht naar nieuwe bronmaatregelen en de daarbij behorende verwaarding en restproducten en de gemeenten en de omgevingsdiensten op te roepen tot vergunningverlening hiervan. Een aspect hierbij is dat, om een innovatieslag te maken, middelen nodig zijn. Hierbij doelen wij als CDA op de Rijksmiddelen die geoormerkt zijn om een innovatieslag te kunnen maken. Kunt u ons adequaat informeren over hoe dat in Den Haag wordt gedaan ten aanzien van het vervroegd naar Brabant halen van de Rijksmiddelen? We zijn benieuwd hoe het beleidskader uit gaat pakken in relatie tot het landelijk beleid en of de landelijke middelen tijdig en toereikend zullen zijn voor Brabant, en wat als dat niet het geval zal zijn. Graag een reflectie van de gedeputeerde hierop. Hiertoe dienen wij ook een motie in, samen met Lokaal Brabant, GroenLinks, PvdA en D66.

Dan het grondbedrijf. Alles wijst erop dat grond belangrijk is voor een duurzame voedselproductie. Grondbezit en grondposities gaan hier een cruciale rol spelen. Als CDA hebben we al vaker aangegeven aan de provincie om maximaal zuinig met grond om te gaan. Grondbeschikbaarheid, prijs, langjarige pachtcontracten voor natuur: hoe zien deze eruit? Biologische grond, natuurinclusief, allemaal prachtig die ambities, maar dan moeten de randvoorwaarden wel goed zijn. De gebiedsgerichte aanpak, allemaal mooi, maar wat zijn de landbouwdoelen per gebied? We praten allemaal over de waterdoelen, de natuurdoelen, de stikstofdoelen, maar niemand praat over de landbouwdoelen. Wat is de ondergrens voor de aanwezige landbouw in een bepaald gebied? Hiertoe dienen we namens het CDA twee moties in.

De **voorzitter**: De heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter. Een zeer interessante motie om te lezen en er kennis van te nemen. Ik heb wel een vraag aan mevrouw Van de Ven, en dat is de volgende. Lokaal Brabant heeft eens gekeken naar de uitkomst van een paar rekensommetjes die verbonden zouden kunnen worden aan deze motie, en dan praten we al snel over bedragen van honderd tot meer miljoenen die nodig zouden zijn om de afwaardering van die gronden voor elkaar te krijgen. Hoe denkt mevrouw Van de Ven deze enorme bedragen te dekken?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Als deze vraag vanuit de maatschappij komt, denk ik dat we als maatschappij moeten kijken of we daar geld voor over hebben.

De **voorzitter**: De heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Zou dat in uw ogen ook kunnen betekenen dat voor de doelen die dreigen tot stilstand te komen, zoals het aanleggen van infrastructuur en woningbouw, de woningbouw en de aanleg van infrastructuur zouden mee moeten betalen aan deze afwaardering van gronden?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dat kan ik niet beoordelen, maar dat zou wellicht een optie kunnen zijn. Dat zouden we aan de gedeputeerde kunnen vragen.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): En dan last but not least: de sociale component, de mensen achter de opgaven van dit beleidskader. Hoe staat het daarmee? Het resultaat van dit beleidskader moet zijn dat de Brabander trots is op de land- en tuinbouwsector. Sterker nog: als CDA zijn wij enorm trots op deze sector. Brabanders waarderen het voedsel, het buitengebied, het groen in de stad en de makers, ontwikkelaars en beheerders daarvan. De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant. Als CDA kunnen we dit van harte onderschrijven. En dat begint hier, in deze zaal. Laten we politiek-breed trots zijn op deze topsector met ondernemers die vooruit willen en waarin de provincie hen zal faciliteren.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel. In de voorbereiding heb ik een motie rondgestuurd waarin wij de partijen hebben gevraagd – ik zal hem zo meteen ook indienen – om aandacht te hebben voor de sociale aspecten van de transitie. Bij dezen zou ik graag willen weten wat het CDA daarvan vindt.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dan zou ik hem eerst moeten lezen.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dan wacht ik het nog even af.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik laat het u weten.

Op dit moment zijn veel agrarische ondernemers murw geslagen, voelen zich niet gewaardeerd en weggehoond, niet meer wetende wat te doen met alles wat op hen af komt en over hen uitgestort wordt. De focus ligt erg op de agrarische sector. Als provincie zullen wij de agrariërs moeten ontzorgen en een gebrekkige afstemming tussen overheidslagen moeten oplossen. De menselijke kant verdient alle aandacht, de sociale kant achter de boerengezinnen. Daar vragen we als CDA alle aandacht voor. Bedenk niet alleen de regeltjes achter het bureau, zorg dat we beleid maken op basis van juiste cijfers, feiten en metingen. Ga in gesprek met de mensen die het betreft, blijf praten, ga in constructief overleg en laten we de menselijke maat niet uit het oog verliezen.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Van der Meeren.

De heer **Van der Meeren** (Groep De Bie): Dank u wel. Voordat mevrouw Van de Ven afrondt heb ik nog wel een vraag. Ik hoorde haar in het begin praten over perspectief voor de toekomst voor jonge boeren. Die toekomst zien ze op dit moment niet, mede door veel verstikkende regelgeving, steeds veranderende regelgeving en de financieel niet haalbare kaart om naar kringlooplandbouw over te stappen. Is de CDA-fractie het met de fractie van BVNL eens dat we moeten kijken of we hier in Brabant de stikstofregels op kunnen rekken, om dat wel voor de toekomst zeker te stellen?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik denk dat we sowieso altijd moeten kijken of er toekomstperspectief is voor de jongeren en dan moet je alles in één nemen. En wat betreft de stikstofregels: daarvoor wachten wij graag de Routekaart '20-'24 af.

De **voorzitter**: De heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Even het bruggetje naar mestverwerkingsfabrieken. Is het CDA het ermee eens dat wij zeker geen nieuwe mestverwerkingsfabrieken moeten bouwen?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Of u dat met me eens bent, is dat de vraag?

De heer **Brouwers** (50PLUS): De vraag was of het CDA daar achter staat in relatie tot de gezondheid van onze inwoners.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik begrijp dat Gedeputeerde Staten een onderzoek gaan doen, om te kijken wat er nodig zal zijn in Brabant. Ik zou dat onderzoek heel graag willen afwachten en dan kan de balans worden opgemaakt of er wel of geen mestverwerkingsinstallaties moeten komen. Dus dat wacht ik heel graag af.

De **voorzitter**: Gaat u verder, of was u bijna klaar?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik ben bijna klaar.

De provincie met al haar taken is mensenwerk. Kan de gedeputeerde toezeggen dat de consequenties die het voorgestelde beleid gaat hebben op de mensen die het betreft worden meegewogen in de besluitvorming en dat voordat het beleid vastgesteld wordt in gesprek zal worden gegaan met betrokkenen die het gaat raken?

Tot slot, voorzitter. De agrarische sector, in haar volle breedte in Brabant, is onmisbaar en tegelijkertijd van grote toegevoegde waarde, een waardevolle erkenning. Het zou mooi zijn als GS en PS zouden zeggen "elke boer die duurzaam door wil, gaan wij helpen", d.w.z.: dat gaan we gewoon doen. Het beleidskader is het resultaat van hard werken. Het is niet gemakkelijk om een transitie vorm te geven voor onze volgende generatie. Daar gaat namelijk een generatie overheen. Laten we als Provinciale Staten gezamenlijk de verbindende rol oppakken om dit beleidskader tot een gedragen uitvoering te brengen, namelijk: zonder boeren en tuinders geen voedsel en zonder voedsel geen vrede.

Tot zover.

Motie M24: Toekomst trotse (jonge) boeren en (jonge) ondernemers in agrofoodsector

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030; constaterende dat:

- een belangrijke randvoorwaarde voor jongeren om ook in de toekomst boer te kunnen blijven o.a. een duidelijk handelingsperspectief, waardering vanuit de samenleving, duurzame verdienmodellen en competenties en kennis die passen bij deze tijd;
- bij de verduurzaming en continuïteit van ons landbouw- en voedselsysteem jonge Brabantse boeren specifieke aandacht verdienen;
- startups in belangrijke mate bijdragen aan de ontwikkeling van nieuwe producten, diensten en kennis, ook in de landbouw- en voedselsector; ze daarmee cruciaal zijn voor innovatie in deze sector;

overwegende dat:

- de provincie jonge boeren ondersteunt via de regeling voor Jonge Boeren (POP), coaches, de ondersteuningsnetwerken dit in samenwerking met de BAJK;
- de provincie daarnaast een nieuw programma ontwikkelt voor jonge boeren en agrifoodprofessionals;

- de provincie een kennisecosysteem wil ontwikkelen waarbij kennis- en onderwijsinstellingen, overheid, bedrijfsleven en burgers nauw met elkaar samenwerken aan het landbouw- en voedselsysteem van morgen;

roepen Gedeputeerde Staten op

- om een plan van aanpak op te stellen, hoe (jonge) boeren en (jonge) startende ondernemers in de agrofoodsector in Brabant perspectief geboden kan worden;
- om te onderzoeken hoe de instroom van jonge boeren en agrifoodprofessionals bij kennis- en onderwijsinstellingen op een adequaat niveau kan blijven;
- uiterlijk eind derde kwartaal van dit jaar PS over dit plan te informeren;

en gaan over tot de orde van de dag."

Tanja van de Ven-Vogels, CDA

Ankie de Hoon, CDA.

Motie M25: Landbouwdoelen in gebiedsgerichte aanpak (GGA)

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat:

- in de GGA gesproken wordt over natuurdoelen en waterdoelen, stikstofdoelen;
- er alleen gesproken wordt over toekomstperspectief in de landbouw, zonder concrete doelen te benoemen (Landbouwdoelen LD);
- de landbouw belangrijk is voor een vitaal buitengebied;

overwegende dat:

- er vol ingezet wordt op de gebiedsgerichte aanpak;
- de balans tussen natuur, water en landbouw van belang is;
- alles erop wijst dat grond belangrijk is voor een duurzame voedselproductie;
- hiervoor de randvoorwaarden/kaders wel goed moeten zijn;

roepen Gedeputeerde Staten op,

- om in de GGA (gebiedsgerichte aanpak) expliciet Landbouwdoelen in kaart te brengen parallel aan de water- en natuurdoelen;

en gaan over tot de orde van de dag."

Tanja van de Ven-Vogels, CDA

Ankie de Hoon, CDA.

Motie M26: Actief en reëel grondbeleid om belangrijke transitie te ondersteunen

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat:

- bij de hoofddoelstelling 'Natuur- en Landschapsinclusief' een van de doelstellingen is: Toename van natuurinclusieve boeren: in 2030 zijn 500 natuurinclusieve boeren actief in Brabant;
- de provincie o.a. hiervoor de grondportefeuille en kavelruil kan inzetten om extensivering en de combinatie van functies (natuur en landbouw) te stimuleren;

overwegende dat

- grond en grondposities van doorslaggevende betekenis zijn voor het laten slagen van de transitie naar natuurinclusief boeren en extensivering van de landbouw;
- hier letterlijk ruimte (grond), maar ook ruimte voor ondernemerschap, financiële ruimte, experimenteerterruimte, ruimte voor overleg, waardering en vertrouwen vanuit de samenleving nodig is;
- natuur en landschap in Brabant van groot belang zijn voor een gezonde leefomgeving en een aantrekkelijk landschap;

roepen het college op om:

1. zoveel mogelijk beschikbare grondinstrumenten, zoals grondportefeuille, langjarige pachtovereenkomsten en een reële compensatie / vergoeding voor de afwaardering van de grond, in te zetten voor het mogelijk maken van extensivering van de landbouw en natuurinclusief boeren;
 2. dit ook mee te nemen in de samenwerking met het GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant);
- en gaan over tot de orde van de dag."

Tanja van de Ven-Vogels, CDA

Ankie de Hoon, CDA.

Motie M27: Vervroegd beroep op Rijksmiddelen voor Brabant

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

overwegende dat:

- we als Brabant qua innovatie vooroplopen;
- er vele innovatieve agrarische ondernemers bezig zijn te experimenteren met nieuwe innovaties, waaronder bronmaatregelen;
- we als provincie Noord-Brabant bronmaatregelen willen stimuleren;
- de provincie de innovators en agrarische ondernemers nodig heeft om te komen tot nieuwe innovatieve systemen;
- de nieuwe innovaties in de praktijk getest, gemeten en getoetst moeten worden;

dragen Gedeputeerde Staten op,

- om alles in het werk stellen om versneld gebruik, c.q. aanspraak te kunnen maken op de nationale middelen die voor innovatie van Rijkszijde beschikbaar komen;
- om de landelijke middelen die beschikbaar komen voor stoppende agrariërs, zo snel als mogelijk naar Brabant te halen zodat we die optimaal ter beschikking kunnen laten komen voor de stoppende Brabantse agrariërs;
- PS minimaal twee keer per jaar op de hoogte te stellen wat de stand van zaken hieromtrent is;

en gaan over tot de orde van de dag."

Tanja van de Ven-Vogels, CDA

Ankie de Hoon, CDA

Janneke van Kessel, D66

Martijn de Kort, PvdA

Jade van der Linden, GroenLinks

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Boon interrumpeert u.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter. Zoals bekend: altijd mooie woorden van het CDA over de boeren, totdat we bij de stemmingen aankomen, dan blijkt vaak de andere agenda van het CDA naar boven te komen. Maar ik wil ook terug naar de zin "zonder voedsel geen vrede". Ik vind het een hele mooie zin, ik heb het in de wereld ook gezien, kinderen die ondervoed waren tijdens missies. Dat vertaal ik naar voedselzekerheid, en dan pak ik deze stukken erbij. In het Statenvoorstel wordt het begrip 'voedselzekerheid' helemaal niet genoemd. In het concept-beleidskader wordt het slechts eenmaal genoemd. Verder lees ik: 30 procent van de veestapel gaat door dit beleidskader gereduceerd worden. Dus er komt gewoon minder voedsel, terwijl er nu al, wat u zegt, een schreeuwend tekort is aan voedsel, dus nu al honger. De prijzen stijgen iedere dag. We hebben een inflatie van meer dan twaalf procent-

De **voorzitter**: En uw concrete punt richting mevrouw Van de Ven?

De heer **Boon** (PVV): Hoe gaat dit beleidskader eraan bijdragen dat een normale Brabander met een normaal inkomen straks ook nog aan zijn voedsel kan komen?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik hoop gewoon dat men met dit beleidskader ook gaat kijken naar de voedselzekerheid, zeker gezien wat er nu gaande is in de wereld. Je kunt daar de ogen niet voor sluiten, zo simpel is het. Ik neem aan dat ik die boodschap hier wel heel duidelijk over de Bühne heb gebracht.

De **voorzitter**: De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ik ben even verbaasd door dit slappe antwoord. Ik hoop ook iedere maand dat ik miljonair word in de Staatsloterij, maar daar stel ik mijn budget niet op af. Hoe gaat u er nu voor zorgen dat het eten dat de Brabantse boeren produceren, wat nu goed en betaalbaar is, ook zo blijft in de toekomst? Want dit beleidskader draagt hier niet aan bij. Het woord wordt slechts één keer genoemd en verder niet.

De **voorzitter**: Uw punt is helder, denk ik. Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik denk dat ik het ook niet met u eens ben dat dit beleidskader daar niet aan bij gaat dragen. Dit beleidskader gaat juist proberen om de transitie wel in gang te zetten, maar er wordt ook gewoon over gepraat dat de boeren moeten blijven, hoe belangrijk de boeren zijn en hoe grote topsector het is. Dus het is niet een beleidskader dat ten doel heeft de boeren Brabant uit te jagen. Zo lees ik het beleidskader in ieder geval niet. Dus ik denk dat we daarover een wezenlijk verschil van mening hebben.

De **voorzitter**: De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ik ga hier niet te diep op in, voorzitter, maar in het beleidskader staat letterlijk dat 30 procent van de veestapel verdwijnt, dus er is straks ook 30 procent minder voedsel in de supermarkt. De prijzen stijgen nu al en als er 30 procent minder voedsel komt gaan de prijzen nog meer stijgen en wordt het onbetaalbaar. U sluit als CDA de ogen daarvoor, jammer.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven en daarna zijn er nog twee mensen die willen interrumperen.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik sluit mijn ogen daar niet voor. Er is een autonome ontwikkeling gaande. Er zijn veel boeren die willen stoppen en je moet gewoon heel goed nadenken wat je met de boeren doet die wel willen blijven. Dat er 30 procent minder vee komt, is een feit, dat kun je niet regelen, maar als er voedsel nodig zal zijn, komt er elders meer vee. Daar moeten we over nadenken: willen we dat milieutechnisch, willen we dat klimaat-technisch? Dat zijn allemaal vragen die ik hier ook gesteld heb, van: denken we daar wel met z'n allen over na? Dat heb ik duidelijk gemaakt in mijn betoog.

De **voorzitter**: Ik zie nog twee interrupties. De heer Brouwers en de heer Van der Meeren. De heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Er ligt hier natuurlijk een beleidskader voor, maar we hebben seminars gehad en daar zijn wat boeren aan het woord geweest en ik wil u eigenlijk de volgende vraag stellen, zeker omdat u zelf in die branche zit. Het gaat om het verdienmodel, het gaat om

werkplezier, het gaat ook om een stukje vertrouwen in de politiek. Hoe kijkt u daar nou tegenaan als u dit beleidskader leest?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): En dan doelt u, denk ik, op vertrouwen in de politiek?

De heer **Brouwers** (50PLUS): Ik heb het niet verstaan, sorry.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dan doelt u op het vertrouwen in de politiek, of niet?

De heer **Brouwers** (50PLUS): Ik praat over het verdienmodel, ik praat over het vertrouwen in de politiek, ja, en het werkplezier. Hoe kijkt u daar nou tegenaan, hoe vindt u dat nou?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik denk: als je dit beleidskader ziet, dan ademt dat wel toekomstperspectief. Dat is echt zo, als je het goed leest. En het vertrouwen in de politiek, ja, daar zijn we hier allemaal bij hè? Dat is ook wat ik hier net zeg: als wij als Provinciale Staten niet de trots uitdragen naar onze agrarische ondernemers, dan wordt het hen wel heel moeilijk gemaakt. En een verdienmodel bepaal je niet als politiek. Als wij als Staten zeggen "wij willen dat iedereen biologisch is", dan zul je eerst allemaal biologisch voedsel moeten gaan kopen; dan wordt iedereen biologisch, zo simpel is het. Maar als niemand biologisch koopt en je eist van een boer dat hij biologisch gaat produceren, wordt het wel heel erg moeilijk, want dan heeft hij gewoon geen afzet en verdient hij, wat op dit moment het geval is, minder dan een gangbare boer.

De **voorzitter**: De heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Ja, de vervolgvraag is natuurlijk: hier ligt een beleidskader voor en wat u nu allemaal zegt snap ik, maar vindt u zich daar nou in terug in dit beleidskader?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Wat ik lees in het beleidskader is dat er toekomst is voor de sector. Via een motie vragen wij om een toekomst voor de jonge ondernemers; daarvoor proberen we een meerderheid van de Staten te krijgen. Ik vind dat dit beleidskader wel toekomst uitademt.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dus alle boeren staan hier achter?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ja, dit is een breed gedragen stuk; het is zelfs bediscussieerd met de agrarische sector. Ik heb er weinig negatieve woorden over gehoord, laat ik het zo zeggen.

De **voorzitter**: De heer Van der Meeren.

De heer **Van der Meeren** (Groep De Bie): Dank u wel, voorzitter. Mevrouw Van de Ven geeft aan dat dit beleidskader bijdraagt aan de voedselzekerheid, maar een simpel lesje economie is natuurlijk dat, als je het aanbod met de kringlooplandbouw terug gaat draaien en 30 procent wegsaneert, terwijl de vraag blijft toenemen, uiteindelijk de prijzen alleen maar zullen blijven stijgen. Hoe gaat u uw achterban uitleggen dat met dit beleidskader de prijzen voor boodschappen onbetaalbaar worden?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): U hebt mij niet horen zeggen dat dit beleidskader bijdraagt aan voedselzekerheid; dat heb ik niet gezegd. Ik heb gezegd dat dit beleidskader bij wil dragen aan de toekomst voor de agrarische sector. Een bijdrage aan de voedselzekerheid, dat is waar ik een toezegging over vraag: of daar wel naar gekeken wordt.

De **voorzitter**: De heer Van der Meeren.

De heer **Van der Meeren** (Groep De Bie): Dat is nog geen antwoord op mijn vraag hoe u uw achterban gaat uitleggen dat straks de boodschappen niet meer te betalen zijn.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Moet ik dat mijn achterban gaan uitleggen? Ik denk dat wij dat hier allemaal aan onze achterban moeten gaan uitleggen.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dank u wel. Mevrouw Van de Ven, u gaf net aan dat er 30 procent minder vee komt in het Brabantse, maar dat, als die 30 procent toch nodig is, het zich zal verplaatsen naar andere plekken. Maar wat bereiken we daar uiteindelijk mee? Dat is toch een soort waterbedeffect?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dat is niet iets wat ik verzonnen heb, dat wil ik u wel even meegeven.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Nee, maar dat is wel een probleem dat ontstaat en waarvan u zegt dat u die 30 procent minder vee in Brabant accepteert. Maar het probleem verplaatst zich dan naar Gelderland, of naar Duitsland, en daar heeft u dan geen problemen mee?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Als u goed geluisterd heeft, hebt u gehoord dat ik dat heb aangehaald in mijn betoog: minder dieren hier is meer dieren elders. Zo simpel is het. Die zorg heb ik aangehaald in mijn betoog.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Dat heb ik inderdaad gehoord, ja, maar wat bereiken we er als BV Nederland dan mee als we die 30 procent vee gaan verplaatsen? Waarom laten we die boeren dan hier niet gewoon doorgaan?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Van mij mogen ze allemaal doorgaan. Ik sta erachter dat ze allemaal doorgaan, maar er zijn ook boeren die willen stoppen, dus het is gedeeltelijk ook een autonome ontwikkeling. Volgens mij heb ik geprobeerd hier te zeggen dat zoveel mogelijk boeren gewoon de kans moeten krijgen om door te gaan. U hebt mij niet horen zeggen dat ik dat niet wil.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. Ik reageer op de heer Van Zelst, want de heer Van Zelst doet nu net alsof we met ons Brabants beleid gaan zorgen voor een 30 procent afname van de veestapel, maar in de stukken staat heel duidelijk dat dit door het Rijksbeleid komt. Dus als de heer Van Zelst hier iets van vindt, moet hij dat doorgeven aan de Tweede Kamer en niet aan ons.

De **voorzitter**: Dank u wel. U was klaar met uw betoog volgens mij, hè?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ja.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan ga ik het woord geven aan de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Dank je wel, voorzitter. Bij een beleidskader landbouw en voedsel 2030 en verder verwacht ik dat je fundamenteel nadenkt over waar je met landbouw naartoe wilt en wat de plaats en het belang van voedsel is, of zou moeten zijn, in de toekomst, zelfs in de verre toekomst. Die fundamentele analyse en de keuzes die daaruit voortvloeien mis ik ten enenmale in dit beleidskader.

Laten we eens beginnen met voedsel. Ik mis in dit beleidskader een onderkenning van de onterecht lage en ondergewaardeerde plaats die voedsel in onze samenleving heeft. Voedsel is in de Nederlandse samenleving een sluitstuk, terwijl het het begin zou moeten zijn. Hoe bedoel ik dat? Ik denk dat ik dat het beste als volgt duidelijk kan maken. Ik denk dat we allemaal wel eens die programma's op tv zien over mensen met lage inkomens, over mensen in armoede. Dan zie je lijstjes, die beginnen met de huur, of hypotheeklasten, vervolgens de energie, daarna de verzekering en, voorzitter, dan blijft er nog wat over. Je schrikt je vaak kapot als je ziet hoe weinig er overblijft, maar dat wat overblijft is voor ons voedsel. En als dat te weinig is, ja, dan stuur je je kind maar een keer zonder ontbijt naar school, of ga je wat vaker iets van fastfood halen. Het is niet voor niks dat in arme wijken vier keer zoveel fastfoodzaken zijn als in dure wijken. Voorzitter. Wat aan het einde overblijft voor die boodschappen is veel te weinig en veel te goedkoop. Als de boodschappen in onze huishoudens het sluitstuk zijn, betekent dat dat ook de boeren het sluitstuk zijn, dat die boeren die prijs krijgen voor hun producten die mensen nu eenmaal kunnen betalen. Ik geloof dat het mevrouw Van de Ven was die zei dat het de consument is die de keuze maakt. Als je die lijstjes ziet: heel veel consumenten, mevrouw Van de Ven, hebben niks te kiezen, zo beperkt is het budget. Denkt hier nu iemand werkelijk dat mensen er bewust voor kiezen om goedkoop, slecht en ongezond voedsel te kopen? Als zij de middelen zouden hebben, dames en heren, zouden zij gezond en goed – en dat gaat vaak gepaard met ook best wel lekker – voedsel kopen. En dan kun je zeggen dat de prijs voor voedsel omhoog moet, en ja, wat doen wij daar als provincie aan? Kunnen wij daar wat aan doen? Ik vind wel dat dit hele beleidskader zou moeten beginnen met vast te stellen dat wij in Nederland naar een herwaardering moeten van ons voedsel, van datgene wat onze primaire producenten, met een mooi woord, meer waardering voor datgene wat onze boeren produceren. Want alleen dan is het te rechtvaardigen dat wij eisen opleggen aan onze boeren, zware eisen. Ik ben het ook niet eens met die mensen die zeggen dat onze boeren kapotgemaakt worden door de regels die wij hen opleggen. Nee, ze worden kapotgemaakt door de beperkte prijs die zij krijgen. Zij zouden in staat moeten zijn de kosten van de regels die wij hen opleggen door te berekenen in hun product, zoals andere bedrijven dat in het verleden ook gedaan hebben. Vroeger produceerde elk bedrijf met de nodige vervuiling, loosde op het riool, loosde op het oppervlaktewater, en als mensen dan zeiden "we moeten regels opleggen, want die vervuiling mag niet meer", was ook altijd het verhaal "ja, maar dan gaan die bedrijven failliet, of ze vertrekken naar het buitenland". Voorzitter. Wij hebben geaccepteerd dat die bedrijven investeren in het milieu en dat zij de kosten daarvan doorberekenen in de prijs, en dat moeten wij met ons voedsel uiteindelijk ook doen.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer De Bie.

De heer **De Bie** (Groep De Bie): Ja, voorzitter, hoe ziet de heer Heijmans het navolgende: de prijzen worden vastgesteld op de wereldmarkt, hoe gaan we daar in Nederland en in Brabant in godsnaam invloed op uitoefenen?

De heer **Heijmans** (SP): Ik weet dat u een heftige marktfundamentalist bent, maar voor mij is de markt niet heilig, mijnheer De Bie. Ik noemde daarstraks dat lijstje met de huur, de hypotheekrente, enzovoort. Dat zijn allemaal zaken die door de markt bepaald zijn en waarvoor de markt gezorgd heeft dat ze onbetaalbaar zijn, waarvoor de markt gezorgd heeft dat mensen absoluut te weinig budget over hebben om fatsoenlijk eten te kopen. Dus als u vraagt of we het aan de markt moeten overlaten, is mijn antwoord: nee, we moeten niet alles aan de markt overlaten. Overigens doen we dat ook nu niet, anders zouden er

geen landbouwsubsidies zijn, en er zijn nog steeds landbouwsubsidies. Dus dat we hier puur de markt z'n gang laten gaan, is ook niet juist, mijnheer De Bie.

De **voorzitter**: Ik had de heer De Bie wel het woord gegeven, maar geheel ten onrechte, want de heer Van der Meeren is volgens mij de woordvoerder.

De heer **De Bie** (Groep De Bie): Ja, ik was al blij dat ik even het woord kreeg!

De **voorzitter**: Dat is dan nu afgelopen!

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter, dan neem ik bij dezen mijn antwoord terug!

Voorzitter. Volgens mij wordt te vaak geframed dat partijen als de SP zo ontzettend voor natuur zijn en minder boeren willen. Ik heb het al vaker gezegd: de partijen die voor natuur en milieu zijn willen juist meer boeren. We willen inderdaad minder vee, maar een fatsoenlijke prijs voor het fantastische, vaak geweldige product dat ze leveren. En beste mensen: mensen die ongezond eten, mensen in armoede, leven zes jaar korter dan mensen met een gemiddeld, of een hoger inkomen, leven ruim vijftien jaar langer ongezond. Ik bedoel: mag het ons niet iets waard zijn? Want voedsel en gezondheid, dat weten we toch inmiddels allemaal wel, hangen ten nauwste samen.

Voorzitter. Het is natuurlijk beperkt wat wij hier als provincie aan kunnen doen, maar ik zie in dit beleidskader niet eens een aanzet hiertoe, en dat valt mij tegen voor een provincie die zichzelf toonaangevend wil noemen op het gebied van landbouw. Wij zouden er bijvoorbeeld aan mee kunnen werken dat er eens wat meer maatschappelijke druk komt op bijvoorbeeld de retail. We zijn aardig succesvol geweest met de maatschappelijke druk ten aanzien van de retail, als het bijvoorbeeld gaat om de kleine koffieboeren in Latijns-Amerika. Waarom zouden we datzelfde niet doen voor onze eigen boeren, dat we tegen die retail zeggen "ga nou eerst maar eens zorgen dat die boeren van ons niet gedwongen worden tot steeds meer grootschaligheid en dat zij op een fatsoenlijke manier, met oog voor de toekomst en met oog voor natuur en milieu, hun voedsel, nee: óns voedsel, kunnen produceren"? Voorzitter. Ik zou dus graag een veel actievere opstelling in dit beleidskader willen van de provincie ten aanzien van de retail en ten aanzien van de prijs.

Bij een beleidskader voor de komende decennia verwacht je ook dat er een toekomstbeeld wordt geschapen en dat dit beleidskader het middel vormt waarop je dat toekomstbeeld wilt verwezenlijken. In dit beleidskader is het toekomstbeeld – ik had het er in een korte interruptie met mevrouw Van de Ven al even over – dat simpelweg wordt afgeleid dat er autonome ontwikkelingen zijn, een soort natuurramp lijkt het wel, als je het beleidskader leest, die zich simpelweg gaan voltrekken, wat betekent dat we van twaalfenhalfduizend boeren naar vijfduizend boeren in 2050 gaan. Voorzitter, ik moet er niet aan denken dat dat werkelijkheid wordt en ik moet er al helemaal niet aan denken dat dat na 2050 nog steeds verder zou gaan. Vindt dit beleidskader er iets van? Eigenlijk niet. Eigenlijk zegt dit beleidskader heel veel, maar weinig over onze boeren, de mensen in de sector, de toekomst van het aantal mensen in die sector en niks over hun toekomstperspectief. Ik ben niet politiek actief geworden, voorzitter, om te kijken hoe dingen zich ontwikkelen en er alleen maar naar te blijven kijken.

De **voorzitter**: U wordt onderbroken, en wel door mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel. Ik hoor u zeggen dat we de boeren perspectief moeten bieden en daar ben ik het helemaal mee eens. Ik vraag me af hoe de SP erin staat dat we, om de omgeving minder te belasten, meer plantaardige voeding gaan produceren, zodat ook de prijzen lager zijn als we de ketens kort kunnen houden, en dat we de plantaardige voeding dan hier ook in Brabant gaan verbouwen. Ik vraag me af hoe de SP daar tegenover staat.

De heer **Heijmans** (SP): Dat is niet zo moeilijk, mevrouw Vlasveld. Als het om gezond en goed voedsel gaat, vinden wij alles prima, terwijl je ook duidelijk kunt stellen dat het produceren van plantaardig voedsel – maar je zult er wel voor moeten zorgen dat je een afzet voor je product hebt – veel minder milieubelastend is dan dierlijk voedsel. We weten allemaal hoeveel plantaardig voedsel een dier moet verwerken om uiteindelijk het aantal calorieën op te leveren. Dat hoef ik u, mevrouw Vlasveld, denk ik, niet te vertellen.

Voorzitter. Ik mis echt in dit beleidskader een toekomst voor onze boerenstand. Ik ben dan ook heel blij dat mevrouw Van de Ven alvast heeft aangegeven ons amendement te zullen gaan steunen, want zij onderschreef volledig mijn stelling dat het toch echt onwenselijk is dat we van twaalfenhalfduizend naar vijfduizend boeren gaan, dat er steeds meer grootschaligheid komt in de landbouw en dat we onze gezinsbedrijven kwijtraken, vandaar dat ik een amendement indien-

De **voorzitter**: U begrijpt natuurlijk wel dat u door mevrouw Van de Ven geïnterrumpeerd wordt; die heeft wellicht een iets andere beleving. Mevrouw Van de Ven.

De heer **Heijmans** (SP): Je kunt het uitlokking noemen, voorzitter.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik ga uw amendement natuurlijk met enthousiasme lezen. U heeft het er steeds over dat we van twaalfenhalfduizend naar vijfduizend boeren gaan, maar zou u als SP ook kunnen aangeven hoe dat komt?

De heer **Heijmans** (SP): Dat staat eigenlijk ook wel in het beleidskader. Het blijkt dat kleine bedrijven veel minder vaak een opvolger hebben dan grote bedrijven, en dat is natuurlijk heel logisch, want op de kleinere bedrijven is geen droge boterham te verdienen in veel gevallen, en dan is het helemaal niet aantrekkelijk om opvolger te worden op een dergelijk bedrijf. Dat betekent dat de versnelling richting meer grootschaligheid en minder boeren alleen maar zal toenemen. Ik weet zeker, mevrouw Van de Ven, dat op een kleiner bedrijf – en met een klein bedrijf bedoel ik geen bedrijf van twaalf hectaren en twintig koeien, die tijd is echt voorbij, dat realiseer ik me ook volledig – dat weet ik zeker, zie ook de sympathie die over het algemeen bestaat voor onze boerenstand in Nederland, veel meer boeren bereid zijn om in die agrarische sector als boer te gaan werken, maar we moeten wel zorgen dat er toekomstperspectief is en dat er een goede boterham te verdienen is. Dat bent u toch, neem ik haast aan, wel met me eens, mevrouw Van de Ven?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dat ben ik helemaal met u eens, maar mijn vraag aan u is: hoe zou u dat willen doen?

De heer **Heijmans** (SP): Mijn hele pleidooi tot nu toe, mevrouw Van de Ven, is dat wij echt toe moeten naar een andere waardering van ons voedsel, en dus een andere prijs zullen moeten gaan betalen voor ons voedsel. En dan zult u zeggen: maar u hebt het ook altijd over de armoede in Nederland, ja, dat betekent dat wij een andere plek zullen moeten geven voor voedsel, dat we het niet meer automatisch moeten vinden dat lagere inkomens 30, 40 procent van hun inkomen kwijt zijn aan huur en nog eens 20 procent van hun inkomen kwijt zijn aan energie, maar dat voedsel een van de punten wordt op de lijstjes die ik zojuist noemde, en dat we eigenlijk moeten beginnen met voedsel: dit heb ik nodig om te gezond te leven, dit heb ik nodig voor mijn voedsel, en dan ga ik kijken wat er nog overblijft voor de huur. Maar dat soort zaken hebben we allemaal aan de markt overgelaten en dat heeft tot gevolg gehad dat de laatste twintig, dertig jaar huren onbetaalbaar zijn geworden, woonlasten onbetaalbaar zijn geworden, en dan ga je dus krijgen dat ons voedsel datgene op gaat brengen wat er overblijft bij de mensen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven, tot slot.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dank u wel. Dus u bent als SP bereid om samen met het CDA ernaar te kijken hoe we dat in kunnen richten?

De heer **Heijmans** (SP): Jazeker, zeker, maar ik zal zo meteen nog met een hele mooie motie komen over landbouwsubsidie, die hier ook concreet iets aan kan doen.

De **voorzitter**: Gaat u daarmee dan maar gauw aan de slag, zou ik zeggen.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter. We hebben vier ambities in dit kader en de ambitie die ik volkomen mis in dit kader is de boer als mens, of laat ik eigenlijk maar zeggen: de mens in de sector. Via een amendement stel ik voor een vijfde ambitie toe te voegen aan dit beleidskader, en die ambitie luidt als volgt: "We gaan de afname van het aantal boeren zoveel mogelijk afremmen, met speciale aandacht voor kleine gezinsbedrijven. De landbouw wordt een sector waar mensen graag in werken, fatsoenlijk kunnen verdienen met vertrouwen in de toekomst en met een hoog niveau van dierenwelzijn". Daar kunt u toch niet op tegen zijn, mevrouw Van de Ven, denk ik? Maar ik wil u niet opnieuw uitlokken, want dat kost u een interruptie en uw mogelijkheden zijn beperkt.

Voorzitter. Een mogelijkheid om iets te doen voor de kleinere bedrijven zou ook kunnen zijn dat we een eerlijker subsidiebeleid gaan krijgen, een subsidiebeleid dat geen water naar de zee draagt, want zo werkt dat als je puur op basis van het aantal hectaren subsidie verstrekt. Ik vind het een gotspe dat de grootste koeienboer van Brabant met zo'n duizend hectaren grond tweehonderdduizend euro aan subsidie per jaar krijgt. En, voorzitter dat noemen we dan ook nog inkomenssteun! Het is bijna niet te geloven.

De **voorzitter**: Wilt u afronden, mijnheer Heijmans? Want uw tijd is op.

De heer **Heijmans** (SP): Ik zal nog even opnoemen welke moties ik heb. Het amendement dien ik samen in met Lokaal Brabant. Verder heb ik een motie om het subsidiebeleid eerlijker te maken, dus dat we bij de eerste vijftig hectaren de hoogste subsidie verstrekken en vervolgens afbouwend meer recht doen aan kleinere bedrijven en gezinsbedrijven. Een motie om daarvoor te lobbyen bij Brussel en Den Haag wordt mede ingediend door 50PLUS.

Ik stel voorts een omschakelfonds voor. Ik weet wel dat de gedeputeerde heeft gezegd dat daarnaar een onderzoek zal worden ingesteld, maar ik heb dat een jaar of zestien geleden al eens voorgesteld en ik zou nog graag meemaken dat dit omschakelfonds er komt. In mijn motie vraag ik daarom om bij de komende begrotingsbehandeling aan te geven hoe dat omschakelfonds eruitziet, wat de kosten daarvan zijn en hoe dat gedekt gaat worden.

Een motie dien ik in om te komen tot natuurinclusieve landbouw in heel Brabant, en niet alleen in de zones om de natuurbedrijven.

Vervolgens nog een motie over mestbewerking. Ik heb nog maar twee fracties gehoord, maar vooral als ik het CDA hoor, denk ik dat ze het eigenlijk gewoon met ons eens is. Er moet een moratorium komen tot 31 december 2024; daar dien ik een motie voor in.

Samen met de heer Van Pinxteren dien ik ook nog een motie in voor mooie bloemenperken, maar ik overweeg op die motie een amendement in te dienen, en dat amendement-

De **voorzitter**: U gaat het nu echt afronden, hè? Want u bent ruim door de tijd heen.

De heer **Heijmans** (SP): Dit is mijn laatste zinnetje. Ik wil altijd proberen met een wat grappige opmerking te eindigen. Ik ga een amendement indienen op uw motie, mijnheer Van Pinxteren, dat 75 procent van de bloemetjes moet bestaan uit pinksterbloemen!

Amendement A14: Vijfde ambitie

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22A Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
overwegende dat:

- in het beleidskader een viertal ambities zijn opgenomen;
- geen van de ambities betreft het tegengaan van de autonome ontwikkeling dat er steeds minder boeren zullen zijn, maar met steeds grotere bedrijven;
- het niet wenselijk is dat onze voedselproductie in handen komt van een steeds kleiner aantal (mega)boeren;
- veel innovatie in de sector ontstaat bij juist de kleine(re) bedrijven;
- het wenselijk is om juist gezinsbedrijven te behouden;

besluiten:

aan het Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030, inclusief bijbehorende plan-MER en de plan-MER aanvulling een vijfde ambitie toe te voegen, luidende:

We gaan de afname van het aantal boeren zoveel mogelijk afremmen, met speciale aandacht voor kleine gezinsbedrijven. De landbouw wordt een sector waar mensen graag in werken, fatsoenlijk kunnen verdienen met vertrouwen in de toekomst en met een hoog niveau van dierenwelzijn."

Nico Heijmans, SP

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

Motie M28: Stimuleringsregelingen voor natuurinclusieve landbouw

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend Statenvoorstel 17/22A Beleidskader Landbouw en Voedsel;
overwegende dat:

- stimuleringsregelingen voor natuurinclusieve landbouw enkel gelden binnen een zone van 1,5 km rondom het natuurnetwerk en groenblauwe mantel en minstens 50 procent van het bedrijfsareaal binnen deze zone moet liggen;
- er echter ook Brabantse boeren zijn die op een natuurinclusieve manier (willen gaan) werken maar die buiten deze zone liggen en dus niet in aanmerking komen voor deze stimuleringsregelingen;
- ook buiten de zone van 1,5 km het gunstig is voor natuur, water en landschap als op zoveel mogelijk Brabantse agrarische bedrijven natuurinclusief wordt gewerkt;
- het toestaan van deelname aan de regelingen voor alle geïnteresseerde Brabantse boeren bijdraagt aan een gelijk speelveld;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

onderzoek te doen naar de mogelijkheid om stimuleringsregelingen voor natuurinclusieve landbouw open te stellen voor agrariërs uit heel Brabant en inzichtelijk te maken of, en zo ja hoeveel, extra middelen hiervoor nodig zijn. De uitkomst van dit onderzoek uiterlijk bij de begrotingsbehandeling voor 2023 aan Provinciale Staten ter kennis te brengen;
en gaan over tot de orde van de dag."

Nico Heijmans, SP.

Motie M29: Omschakelfonds

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend Statenvoorstel 17/22A Beleidskader Landbouw en Voedsel;
overwegende dat:

- boeren die willen overstappen van gangbare naar biologische landbouw geconfronteerd worden met het feit dat zij in de eerste jaren na hun overstap weliswaar de extra kosten moeten maken die biologische landbouw met zich brengt, maar zij deze extra kosten niet kunnen door berekenen;
- dragen het college op:

uiterlijk bij de behandeling van de begroting 2023 met een voorstel te komen voor een omschakelfonds dat het voor boeren die van gangbaar naar biologisch willen omschakelen, financieel eenvoudiger maakt. Tevens komt het college dan met een financiële dekking voor dit omschakelfonds; en gaan over tot de orde van de dag."

Nico Heijmans, SP.

Motie M30: Moratorium grootschalige mestbewerking

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022; behandelend Statenvoorstel 17/22A Beleidskader Landbouw en Voedsel; overwegende:

- dat er veel onduidelijk en onzeker is omtrent de hoeveelheid te verwerken mest in de toekomst;
- dat er onzekerheid is over de afname van het aantal dieren;
- dat er onduidelijkheid is omtrent de hoeveelheid illegale mest;
- dat er onduidelijkheid is omtrent de im- en export van mest naar en vanuit Brabant;
- dat er weliswaar gewerkt wordt aan een betere handhaving, maar die is nu nog zeker niet op orde;
- dat vestiging van een grootschalige mestverwerker leidt tot veel onrust;
- dat er geen sprake is van een (groeierende) mestberg in Brabant;

dragen GS op

een moratorium in te stellen op nieuwe installaties voor grootschalige mestbewerking tot 31 december 2024 om dan op basis van dan bestaande inzichten, gegevens en ontwikkelingen te besluiten over de toekomst van grootschalige mestbewerking;

en gaan over tot de orde van de dag."

Nico Heijmans, SP.

Motie M31: Eerlijker subsidiebeleid

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022; behandelend Statenvoorstel 17/22A Beleidskader Landbouw en Voedsel; overwegende dat:

- in het kader van het GLB (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) er inkomenssteun wordt verleend aan boeren op basis van het aantal hectaren landbouwgrond dat men in gebruik heeft;
- hieruit voortvloeit dat grote landbouwbedrijven grote bedragen als inkomenssteun ontvangen;
- vaak de kleine(re) (gezins-)bedrijven deze inkomenssteun veel harder nodig hebben dan de grote bedrijven;
- het beleidskader constateert dat juist kleine(re) bedrijven vaak geen bedrijfsopvolger hebben als gevolg van het (te) beperkte inkomen dat op een dergelijk bedrijf verdiend wordt;
- een progressieve systematiek waarbij de subsidie voor bijvoorbeeld de eerste 50 hectaren hoger is dan die voor de volgende 50 hectaren meer recht doet aan het uitgangspunt van inkomenssteun, maar ook meer recht doet aan de brede steun die in Provinciale Staten bestaat voor de gezinsbedrijven;

dragen het college op:

zowel bij de regering in Den Haag als in Brussel een actieve lobby te voeren voor een wijziging van de subsidiesystematiek in het kader van het GLB, voor wat betreft de inkomenssteun op basis van het aantal hectaren landbouwgrond dat een agrariër in Nederland in gebruik heeft;

en gaan over tot de orde van de dag."

Nico Heijmans, SP

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Heijmans. Toch nog een interruptie door mevrouw Van de Ven, zie ik.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ja, ik wil de heer Heijmans nog één vraag stellen. Hij legde mij namelijk woorden in de mond over een moratorium, maar daarover heb ik niks gezegd en ik weet ook niet waar het moratorium over gaat, dus ik zou daarover even een verduidelijkende vraag willen stellen.

De heer **Heijmans** (SP): Ik maakte die opmerking naar aanleiding van een vraag die u bij interruptie was gesteld over mestbewerking: of u grootschalige mestbewerking wilde en of u extra installaties wilde neerzetten. Uw antwoord was zo'n beetje: we moeten eigenlijk afwachten en op termijn kijken wat we gaan doen. Dat is precies wat het moratorium wil: tot 31 december 2024 even niks doen. Aan de hand van de inzichten die we dan hebben, de gegevens die we dan hebben, de ontwikkelingen in de veronderstelde afname van het aantal dieren die we dan kennen, kunnen we pas serieus een besluit nemen over de toekomst van onze mestbewerking.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik wil graag in de notulen aangetekend hebben dat ik daarmee niet heb ingestemd.

De heer **Heijmans** (SP): Dat heb ik ook niet gezegd. Ik heb gezegd dat ik, als ik u zo hoorde, dacht dat dat precies was wat u wilt, maar dat is mijn gedachte, en over mijn gedachten ga ik zelf, mevrouw Van de Ven, en u over de uwe.

De **voorzitter**: Volgens mij is het helder hoe u er beiden in zit. Daarmee bent u aan het einde gekomen van uw betoog. Dank u wel. Ik ga naar mevrouw Van Kessel van D66. Ik geef u alvast maar mee dat we over een uur zullen pauzeren voor de lunch.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Voor ons ligt het nieuwe beleidskader landbouw en voedsel, een beleidskader dat vooral duidelijkheid voor de sector moet bieden en een consistente aanpak richting de toekomst, want daar is iedereen bij gebaat. Het is een beleidskader met mooie ambities en doelstellingen. Zo streven we naar een emissieloze veehouderij en om de meest duurzame landbouwsector in de EU te worden in 2040. Er wordt gesteld dat we gaan inzetten op een nieuwe koers, trendbreuk genoemd, en dat het landbouw- en voedselsysteem moet gaan bijdragen aan het herstel van natuur, bodem, water, biodiversiteit en een gezonde leefomgeving. Dat betekent dus dat het besef nu is doorgedrongen dat we dringend naar een echte systeemverandering van ons huidige landbouw- en voedselsysteem toe moeten. D66 onderschrijft deze systeemverandering. Wij vinden het dan ook goed om te lezen dat deze gedeputeerde richting geeft aan deze benodigde systeemverandering. Want dat het hard nodig is, is wel duidelijk, zeker gezien de grote maatschappelijke en ecologische uitdagingen waar we voor staan.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd. De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik hoor D66 heel mooi zeggen dat we naar de meest duurzame agrarische sector toe moeten. Maar de Nederlandse agrarische sector heeft al de laagste impact op milieu van alle landen, dat is uit onderzoeken gebleken. ABN/AMRO heeft ook onderzoek gedaan, en ik noem een paar conclusies uit dat onderzoek. Per kilo landbouwproduct is de gezamenlijke voetafdruk van onder meer CO₂ – dat vindt u heel belangrijk –, energie, pesticiden en antibiotica in Nederland het kleinst van de hele wereld. Dus we zijn daar toch al?

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Nou, ik denk dat we er nog lang niet zijn. Ik heb alleen gezegd dat de ambitie die in het beleidskader staat, het streven naar de meest duurzame landbouw van de EU, een mooie ambitie is die wij onderschrijven. Maar u komt vrij vroeg in mijn betoog, dus misschien komen we er later nog op terug.

De **voorzitter**: Mijnheer Boon.

De heer **Boon** (PVV): U heeft het over een ambitie, maar die ambitie is al behaald. Het is een doel dat onze agrariërs hebben afgevinkt, dus waarom gaat u nog verder het mes op hun keel zetten, terwijl ze het al behaald hebben? Waarom zijn wij het gekste jongetje van de klas, terwijl wij nu eigenlijk het beste jongetje zijn?

De **voorzitter**: Ik zie mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, even richting mijnheer Boon. Het is natuurlijk wel leuk om met cijfers te komen, maar je vergelijkt landen die je totaal niet met elkaar kunt vergelijken. Ontkent u dan dat in Brabant, in gebieden waarin heel veel sprake is van intensieve veehouderij – laten we vooral noordoost-Brabant noemen –, mensen relatief ongezonder zijn vanwege de uitstoot, vanwege de geur, et cetera? Ontkent u dat soort cijfers en gegevens?

De **voorzitter**: Ik laat mijnheer Boon antwoord geven, daarna ga ik naar mevrouw Van Kessel. Mijnheer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ik zal niet beweren dat het nergens een probleem is. Het kan altijd beter, maar de ambitie om als sector in z'n geheel het meest duurzaam te worden hebben we al behaald.

De **voorzitter**: De heer Heijmans nog? Nee. Gaat u verder, mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Ik ga verder met mijn betoog, want ik hoor alleen een statement en geen vraag meer.

Zoals ik al zei: dat het hard nodig is, is wel duidelijk, zeker gezien de grote maatschappelijke en ecologische uitdagingen waar we voor staan. Onze Brabantse leefomgeving en natuurgebieden zuchten nog steeds onder de grote druk van de uitstoot van stikstof, ammoniak en andere schadelijke stoffen. Het is goed om te zien dat we door het ingezette beleid en de stikstofcrisis vanzelf – nou ja vanzelf: via de autonome ontwikkeling – naar een krimp van de veestapel toegaan, want zoveel dieren in een provincie als Brabant is geen houdbare situatie. 30 procent krimp is de verwachting. Het Brabantse platteland wordt hierdoor uiteindelijk leefbaarder en gezonder. Het is een beweging die ervoor zorgt dat er letterlijk weer lucht komt voor alle inwoners.

Complimenten dat er voor het eerst concrete ambities zijn op het gebied van biologische landbouw, zoals het streven naar vijftien procent areaal en vijfhonderd natuurinclusieve boeren. Er is ook de benodigde aandacht voor de ontwikkeling van betere verdienmodellen voor natuurinclusieve vormen van landbouw en er wordt ingezet op de omschakeling naar andere vormen van eiwitconsumptie, zoals kweekvlees, eiwitten uit insecten en een meer plantaardig dieet. Nieuwe innovaties in voedselsystemen moeten de ruimte krijgen. Hightech en AI bieden kansen voor mooie innovatieve oplossingen. D66 ziet daarbij het liefst dat vooral de focus wordt gelegd op innovatieve agro-ecologische oplossingen, om zo de problemen juist bij de bron aan te pakken. Daarmee verschuiven we de focus van het alleen doorontwikkelen van technische end-of-pipe-oplossingen, precies wat we bedoelen met een systeemverandering dus.

Buiten deze mooie ambities heeft D66 ook nog een aantal zorgen en vragen. Dit beleidskader heeft, zoals gezegd, een aantal mooie doelstellingen, maar het allerbelangrijkste is dat we die straks ook echt gaan behalen. Het plan-MER geeft aan dat het nog maar de vraag is of dat gaat lukken, zeker op het onderdeel

natuur. Nu zijn nog vooral inspanningsvoornemens geformuleerd en maar weinig echt concrete doelstellingen. Het gevaar is dat we straks weer op de vingers getikt gaan worden door de EU of het Rijk. Vraag aan de gedeputeerde is dan ook: hoe kijkt zij aan tegen dit gevaar? Kan zij toezeggen dat straks in de uitvoeringsagenda's concreet en voortvarend stappen gemaakt gaan worden om deze doelstellingen echt te behalen?

Zoals D66 eerder in de themabijeenkomst heeft aangegeven, waren de kaders rondom het thema mest en de mineralenkringloop nog te beperkt. Hierop heeft de gedeputeerde inmiddels een aanvullende memo aangeleverd. Dank daarvoor, want dit is zeer belangrijk, aangezien dit beleidskader ook de kaders schept waarop straks de uitvoeringsagenda mest gebaseerd wordt. D66 dient dan ook samen met GroenLinks en Partij van de Arbeid een amendement in om deze memo, met de daarin opgestelde uitgangspunten, onderdeel uit te laten maken van de besluitvorming vandaag.

Ook geeft de gedeputeerde aan actief te gaan verkennen hoe overlastsituaties van onder andere stank en geur opgelost kunnen worden voor de omgeving. Want veel omwonenden ervaren overlast van geur en uitstoot, en maken zich dan ook zorgen over hun gezondheid. Kan de gedeputeerde dit specifiek uitleggen? Hoe en op welke wijze gaat zij zich hiervoor inzetten en wat kunnen onze inwoners die nu overlast ervaren dan concreet verwachten?

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Nee, voorzitter, geen interruptie, maar eigenlijk een ordevraag aan u. Er wordt nu een memo langs de zijanten ingefietst die niet op de agenda stond. Ik heb die memo nog niet goed kunnen doornemen en ik wil er waarschijnlijk technische vragen over stellen, maar nu wordt ze mogelijk wel in de besluitvorming meegenomen. Kan dat?

De **voorzitter**: Het is van tevoren getoetst bij de griffie en de griffie is tot het oordeel gekomen dat de manier waarop het amendement geformuleerd is kan.

Gaat u verder.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u, voorzitter. Ik hoef er verder niet op te reageren, denk ik.

Nog een vraag aan de gedeputeerde: hoe gaat zij zorgen dat we straks een echte, meetbare verbetering van de gezondheid gaan realiseren in Brabant?

Verder voorzitter: bij het onderdeel mest staat in het beleidskader vermeld dat we streven naar bewerking van alle mest, behalve die uit biologische en natuurinclusieve landbouw. Maar is het wel wenselijk om alle mest te gaan bewerken? Buiten dat sommige typen mest misschien onnodig bewerkt moeten worden, zou dit mogelijk vergaande economische consequenties voor de sector kunnen hebben, een sector die al te kampen heeft met grote investeringen, zoals stalaanpassingen. Om een stapeling van meerdere maatregelen van forse investeringen te voorkomen, lijkt het D66 verstandig hier zeer zorgvuldig mee om te gaan. Daarom dienen wij een motie in, samen met GroenLinks, Partij van de Arbeid en Lokaal Brabant, om goed te onderzoeken wat het verplichten van bewerking van alle mest voor consequenties heeft voor de agrariërs, de leefomgeving en de natuur.

Tot slot voorzitter. Het is belangrijk om ons te realiseren dat wij als Brabant nu een beweging in gang zetten die het gevolg is van het verleden, maar die ons voorbereidt op de toekomst. Die ligt volgens D66 vooral in een betere balans, een betere balans tussen mens en natuur, tussen import van veevoer en het lokaal produceren, korte ketens en tussen bestrijdingsmiddelen en biodiversiteit. Laten we eerlijk zijn naar elkaar: het is een verandering die een onhoudbare situatie herstelt, een verandering waarbij er soms tegenstrijdige belangen zijn, maar wel een verandering die we in Brabant samen voor elkaar moeten gaan krijgen.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Dank u wel, voorzitter. Ik heb even het rijtje zorgen en vragen afgewacht dat mevrouw Van Kessel formuleerde en ik vraag me af waarom één heel belangrijke daar niet bij staat. Het is blijkbaar een streven dat Nederland de meest duurzame boeren heeft van de EU, maar als diezelfde boeren naar een ander land toe gaan, waar ze allemaal wat minder duurzaam zijn, minder op stikstof letten en allerlei dingen, dan zijn we met z'n allen toch niks opgeschoten? Dus ik vraag me af: is dat dan geen zorg of een vraag van D66?

De **voorzitter**: Ga uw gang.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Als ik uw vraag goed begrijp, is uw zorg dat de boeren dan vertrekken uit Nederland en elders in Europa gaan produceren?

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Nee, dat was niet mijn zorg. U heeft een heel rijtje zorgen en vragen en ik verbaas me zo enorm. Blijkbaar bent u erg begaan met het lot van de wereld en de EU, nou, dat is allemaal heel nobel, denk ik, maar als diezelfde bedrijven naar andere landen gaan, waar de normen en regels en de handhaving veel minder streng zijn dan hier in Brabant, of hier in Nederland, dan zijn we met z'n allen toch niks opgeschoten? Maakt u zich daar geen zorgen over?

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Zeker, ik zou dat een onwenselijke situatie vinden, maar daarvoor zijn we hier niet bij elkaar. Wij zijn hier om het beleid en de kaders te stellen voor onze provincie, dus dat is buiten onze invloedssfeer.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Nou, dan kunnen we dus concluderen dat het een veel beter idee is als die boeren gewoon hier blijven. Dat is een hele logische gevolgtrekking. Dus laten we het niet beperken tot vijfduizend boeren, maar laten we gewoon al die twaalfduizend hier laten blijven, misschien nog een paar meer erbij, veel meer productie in Brabant, veel meer economisch belang, veel betere handhaving van alle normen die daarvoor gelden, en stoppen met dit beleidskader. Dank u wel voor deze mening!

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. De heer Rutjens frame het natuurlijk helemaal in z'n eigen straatje, maar als u goed geluisterd heeft naar mijn betoog, zijn de uitdagingen hier in Brabant en voor Europa op het gebied van natuur en gezondheid hartstikke groot. Dus hij mag het omdraaien zoals hij wil, maar degenen die geluisterd hebben naar de inhoud, weten dat ik het iets anders gezegd heb.

De **voorzitter**: U was aan het einde van uw verhaal gekomen?

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Ja, dank u wel.

Amendement A15: Opnemen memo kringloopbemesting

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17 /22A over Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
besluiten dat de tekst

'Het Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030, inclusief het bijbehorende plan-MER en de plan-MER-aanvulling vast te stellen'

wordt vervangen door:

'Het Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030, inclusief het memo van gedeputeerde Lemkes-Straver van 29 maart 2022 met het onderwerp Kringloopbemesting: Brabant Bemest Beter, het bijbehorende plan-MER en de plan-MER-aanvulling vast te stellen';

en gaan over tot de orde van de dag."

Janneke van Kessel, D66

Jade van der Linden, GroenLinks

Martijn de Kort. PvdA.

Motie M32: Onderzoeken wenselijkheid bewerking alle mest

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17 /22A over Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

overwegende dat

- het beleidskader stelt dat we naar de bewerking van alle mest (met uitzondering van biologische en natuurinclusieve landbouw) gaan;
- de bewerkingsplicht voor alle mest boeren onnodig op kosten jaagt die nu hun mest bij een akkerbouwer of (deels) op eigen grond afzetten;
- onnodige bewerking van reeds goede meststoffen onwenselijk is;
- we overlast van mestbewerking willen voorkomen voor de omgeving;

constaterende dat

- er veel verschillende typen mest zijn met verschillende mestwaarden en eigenschappen;
- bewerking dikke fractie niet altijd noodzakelijk is om als waardevolle meststof te fungeren;
- er meer inzicht nodig is in welke typen mest het best geschikt zijn voor bewerking om zo een zo groot mogelijke waardetoevoeging te realiseren en onnodige bewerking te voorkomen;

verzoeken Gedeputeerde Staten

een onderzoek in te stellen naar of het gunstig is om alle typen mest te bewerken, voor zowel de agrariërs, als de impact op natuur en omgeving, en hierover de Staten te informeren voor de behandeling van de uitvoeringsagenda mest;

en gaan over tot de orde van de dag."

Janneke van Kessel, D66

Jade van der Linden, GroenLinks

Martijn de Kort. PvdA

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan geef ik het woord aan mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. GroenLinks is blij dat we in Noord-Brabant het besef hebben dat er verandering nodig is, dat we ruimte moeten maken voor een gezonde en toekomstbestendige landbouw en dat deze transitie ook ondersteuning nodig heeft. Dit beleidskader kan daaraan bijdragen en op veel plekken is dit beleid een stap in de goede richting. Op meerdere plekken is het echter nog niet compleet en vaag. We moeten ambitieus durven zijn. Het is een stap in de goede richting, al had het voor GroenLinks op sommige punten wel ambitieuzer gemogen. De gedeputeerde heeft in de themabijeenkomst gelukkig toegezegd dat we meer gekwantificeerde uitgangspunten en doelen zullen terugzien in de uitvoeringsagenda en daarop zullen we, wanneer we de 80 procent-versie bespreken, zeker terugkomen.

GroenLinks vraagt al jaren om meer aandacht voor de biologische landbouw. We zien dat we in Brabant hard achterlopen met ons aandeel biologisch areaal ten opzichte van de rest van het land. We zijn dan

ook heel blij dat we dit nu zo duidelijk opnemen in het beleidskader. De biologische boeren zijn pioniers in hoe we op een goede manier omgaan met de bodem, de omgeving en de dieren. Zij verdienen in Brabant meer aandacht en ondersteuning. We vragen ons echter af of de voorgestelde ondersteuning voldoende is om vijftien procent biologisch areaal te realiseren in 2030. Daarnaast zet dit beleidskader ook in op meer natuurinclusief boeren. Goed dat we ook deze boeren ondersteunen. Het verbaast niemand dat voor GroenLinks biologisch en natuurinclusief de toekomst is. Dus moeten we de boeren die willen omschakelen daarmee helpen. GroenLinks heeft echter vernomen dat, wanneer boeren niet binnen het NNB vallen, de mogelijkheden voor ondersteuning beperkt zijn. Kan de gedeputeerde aangeven hoe boeren ook buiten het NNB ondersteund gaan worden bij de omschakeling?

GroenLinks is blij dat in dit beleidskader aandacht is voor ecosysteemdiensten door boeren. Het is belangrijk dat boeren die op zo'n positieve manier bijdragen aan de omgeving hiervoor ook een redelijke vergoeding ontvangen. Helaas worden met dit beleidskader geen additionele middelen vrijgemaakt. Wat GroenLinks betreft is dit een gemiste kans. Op veel plekken lezen we dat het verdienmodel van boeren onder druk staat en in de beantwoording in de themabijeenkomst gaf de gedeputeerde aan dat wij hier als provincie weinig invloed op hebben. GroenLinks denkt dat, als we mooie inspanningen, zoals natuurbeheer, beter zouden belonen, boeren meer kans hebben om hun activiteiten te verbreden en minder de verdere intensivering worden ingedrukt. In plaats van dat we ons inspannen om meer ruimte te maken voor verbreding van activiteiten om het verdienmodel te bevorderen, proberen we een nieuw verdienmodel te creëren door mest te gaan verwaarden. GroenLinks vindt dit echt de omgedraaide wereld. In plaats van een inspanning te leveren voor een eerlijke prijs voor het primaire product van de boer, gaan wij ons als provincie inspannen voor een beter verdienmodel voor het afvalproduct, letterlijk de shit waar we mee achterblijven doordat we gewoon te veel dieren hebben in onze provincie. GroenLinks is sowieso niet blij met de enkel positieve benadering van mest in dit beleidskader. Door te doen alsof mest een mooi bijproduct is, doen we geen recht aan de zorgen en de overlast die veel Brabanders hierdoor ervaren. Het draagvlak voor mest zal niet ineens groter zijn als we hier een sprookje over gaan schrijven in dit beleidskader. De Brabander weet echt wel dat aan mest een luchtje zit. Uitgangspunten als dat het belangrijk is dat er erkenning vanuit de burger komt dat meststoffen essentieel zijn voor het sluiten van de kringloop, zijn dan wat ons betreft ook een beetje raar.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd. Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dank u wel, voorzitter. U zegt dat mest een afvalproduct is, maar u pleit wel voor de komst van meer plantaardig voedsel. Bent u zich ervan bewust dat, als er meer plantaardig voedsel moet komen, ook mest op het land gebracht moet worden om de plantjes te laten groeien? Bent u dat met me eens?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Zeker. GroenLinks is ook voor grondgebonden landbouw, maar doordat we nu te veel dieren hebben, en te veel mest, kunnen we niet alle mest gebruiken. Daar moet een betere balans in komen.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Maar stel dat je kunstmest in de ban wilt brengen, bent u het dan met me eens dat het juist goed is om een goed gebalanceerde andere meststof op het land te brengen?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): GroenLinks is ook voor het gebruik van mest, in een goede hoeveelheid. Maar vooralsnog hebben we te veel mest, waardoor we eigenlijk met koemest blijven zitten, en dat overschot zie ik wel als een afvalproduct.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): En bent u het ook met mij eens dat, als mest in een verwerker gaat, je daar ook gas van kunt produceren, groen gas, waardoor je niet afhankelijk bent van andere landen?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ik ben het daar niet helemaal mee eens, mevrouw Van de Ven. Hiermee zijn we eigenlijk weer een ander sprookje aan het creëren. We proberen op andere manieren afhankelijk te worden van ons mestoverschot. Het gaat om een héél klein aandeel van de energie die daarmee opgewekt zou kunnen worden, dus het is weer een mooi sprookje.

De **voorzitter**: Ik zie dat u nog geïnterrupteerd wordt door de heer Manders.

De heer **Manders** (VVD): Ja, dank u wel. Ik heb even een vraag. Mest wordt op het moment door jullie ontzettend negatief bekeken, laat ik het zo zeggen, terwijl het een essentieel onderdeel is van de kringloop. De vermindering van mest in toekomst zal groot zijn met waarschijnlijk 30 procent minder dieren, biologisch natuurinclusief, maar ook bijvoorbeeld kweekvlees gaat tot veel minder mest leiden. Brengt u de negativiteit van mest niet te zwaar?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ik benadruk nu de negatieve aspecten van mest, omdat die niet in het beleidskader staan. Als in het beleidskader een eerlijker beeld was geschetst van zowel de voordelen als de negatieve effecten van mest, had ik er hier nu niet zo'n punt van gemaakt.

De **voorzitter**: Mijnheer Manders.

De heer **Manders** (VVD): Dank u, voorzitter. Maar daarover hebben we naderhand toch een schrijven gehad van de gedeputeerde, waarin zij wel op de mest is ingegaan?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, ze is zeker ingegaan op de mest en aanvullende uitgangspunten voor de uitvoeringsagenda mest, maar ook hier is het een vrij positieve benadering van het mestprobleem en dat doet geen recht aan de zorgen die veel Brabanders terecht hebben.

De **voorzitter**: Mijnheer Manders tot slot en daarna ga ik naar de heer Heijmans.

De heer **Manders** (VVD): Het is niet echt een vraag, maar ik denk dat de negativiteit die hier op het moment tentoongespreid wordt te groot is.

De **voorzitter**: De heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel, voorzitter. Een interruptie op de heer Manders. Mijnheer Manders, u legt mevrouw Van der Linden eigenlijk het vuur aan de schenen doordat u zegt dat we dadelijk te weinig mest hebben: door 30 procent afname vee en kweekvlees hebben we straks een mesttekort. Mag ik hieruit afleiden dat u tegen mestverwaarding en tegen nieuwe mestverwerkingsinstallaties bent? Want u gaat ervan uit dat we straks een gebrek hebben aan mest.

De heer **Manders** (VVD): Ik heb niet gezegd dat er een gebrek is aan mest, ik heb alleen gezegd dat mest een waardevolle stof kan zijn voor de kringloop, die we heel hard nodig hebben. En ik geef aan dat het probleem in de toekomst zal verminderen omdat we om verschillende redenen minder mestproductie krijgen.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Mijnheer Manders, u vroeg aan mevrouw Van der Linden: "u zegt dat mest op het land prima is, maar realiseert u zich wel dat we straks veel minder mest hebben, en hoe ziet u dat?" Dát was de vraag die u haar stelde.

De heer **Manders** (VVD): Ik zie dat de mestproductie omlaag gaat en daarbij wil ik zeggen dat de hoeveelheid mest die we op het moment teveel hebben gewoon bewerkt moet worden, verwaard moet worden.

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Spooren, u bent geen woordvoerder. Ik heb me daarin één keer vergist, maar dat gaan we niet nog een tweede keer doen. Ik ga terug naar mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Het is wel interessant dat de VVD zegt dat het overschot bewerkt moet worden, maar wat we nu gaan doen is natuurlijk álle mest bewerken, maar daar kom ik zo meteen nog wel terug. Ik ga nu overigens over naar de positieve punten uit het mestmemo, dus ik bedien u op uw wenken, mijnheer Manders.

GroenLinks is niet alleen maar ontevreden over de uitgangspunten omtrent mest. We zijn blij dat de gedeputeerde met een memo is gekomen om meer duidelijkheid te scheppen over waar wij als Brabant nu echt op gaan inzetten. Zo zijn we blij dat wordt aangegeven dat, wanneer berekend wordt hoeveel capaciteit mest we moeten gaan bewerken, we zorgen dat deze aansluit op de prognose van de veestapel die naar 30 procent in Nederland zou gaan afnemen de komende jaren. Doordat we nu al weten dat de benodigde capaciteit zal gaan afnemen de komende jaren, zou het goed zijn dat de vergunningen voor mestbewerking hierop zouden zijn afgestemd, in plaats van dat we oneindig vergunningen blijven afgeven. Samen met D66 en PvdA dienen we dan ook een motie in om te onderzoeken of we met tijdelijke vergunningen voor mestbewerking kunnen werken. Zo communiceren we duidelijk naar omwonenden en ondernemers dat het gaat om een tijdelijke oplossing.

De **voorzitter**: De heer Heijmans interrumpeert. Dit is uw laatste interruptie! Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, mevrouw de voorzitter, ik ga mijn laatste interruptie aan mevrouw Van der Linden besteden, omdat uw motie aan de ene kant interessant is, maar ik aan de andere kant wel een hele prangende vraag heb. U spreekt over een tijdelijke vergunning. Hoe tijdelijk is tijdelijk, aan welke termijn denkt u? En stel dat het een termijn is van vier jaar, en aan het eind van die tijdelijke vergunning zijn de kosten van de installatie er nog lang niet uit, moeten we dat dan gaan vergoeden? De belangrijkste vraag die ik aan u heb: aan welke termijn denkt u bij tijdelijkheid en hoe kunt u garanderen dat tijdelijk ook echt tijdelijk is?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, dat is een hele goede vraag en daarom heb ik de motie ook als een hele brede onderzoeksmotie ingestoken, want ik zou die vraag ook graag beantwoord willen zien: wat het meest optimale is. Ik denk dat degene die daarop het beste kan antwoorden de gedeputeerde is. Die heeft er net wat meer verstand van dan ik!

De **voorzitter**: De heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, nu heb ik spijt van mijn laatste interruptie, voorzitter!

De **voorzitter**: De laatste, dan kunt er nog een paar door hè, en dan houdt het op. Goed. Mevrouw Van der Linden gaat verder.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel.

We zien in het memo dat het college de ambitie heeft om mestoverlast terug te dringen, dat we niet alleen voor nieuwe mestbewerkingsinstallaties gaan kijken hoe we kunnen zorgen dat er geen overlast komt, maar ook naar een oplossing voor huidige situaties met overlast gaan kijken. Wat GroenLinks betreft is het ook belangrijk om de hinder door mest goed mee te nemen in de plan-MER mest, die straks na de uitvoeringsagenda komt. Het liefst beginnen wij geen mestbewerkers, maar het eerlijke verhaal is dat we nu met een overschot zitten. We moeten kijken hoe we de mest kunnen bewerken op een manier en op een locatie die voor zo min mogelijk hinder zorgt voor de Brabanders en die zo min mogelijk onze omgeving belast. We hopen dit in de uitvoeringsagenda duidelijk terug te zien en we zullen dan ook kritisch kijken naar hoe dit geborgd is. Daarnaast heeft GroenLinks twijfels of het überhaupt wenselijk is om alle mest die niet biologisch of natuurinclusief is, te gaan bewerken. In hoeverre zorgt dit nu echt voor het terugdringen van emissies en hoe gaat de gedeputeerde draagvlak zoeken voor nog meer mestbewerkers? GroenLinks heeft hier vraagtekens bij en dient daarom met D66 de motie in om de wenselijkheid van het bewerken van alle mest te onderzoeken.

Daarnaast maakt GroenLinks zich zorgen over het koppelen van het mestoverschot aan het halen van doelen met betrekking tot de energietransitie. Het kan niet zo zijn dat we als Brabant afhankelijk gaan worden van stinkende stront om onze duurzaamheidsdoelen te halen. Kan de gedeputeerde garanderen dat we niet afhankelijk worden van de grote hoeveelheid mest voor het behalen van de doelstellingen van de energietransitie?

Gezondheid is nog een beetje onderbelicht in dit beleidskader. Een gemiste kans. Het is nog vaag hoe we gaan profiteren van meekoppelkansen tussen landbouw en gezondheid. Gezond voedsel, geproduceerd in een gezonde omgeving, vinden we natuurlijk allemaal superbelangrijk. We missen dan ook het gebruik van landbouwgif in relatie tot gezond voedsel. Er staat dat we met dit beleidskader ook gaan bijdragen aan de gezondheid van de Brabanders, vooral doordat we inzetten op emissieloze landbouw. Echter, nergens wordt concreet wat deze vermindering in emissie precies gaat zijn. Hierdoor blijft het vaag welk gezondheidsdoel we nastreven, maar ook hoeveel onze inzet zal moeten zijn om hieraan te voldoen. Hoe dit beleidskader bijdraagt aan het verminderen van de kans op zoönose is ook al vaag. In antwoord op technische vragen lezen we dat dit wordt gedaan door emissies te verminderen en de rest van de verantwoordelijkheid schuiven we door naar Den Haag. GroenLinks twijfelt of we op deze manier het voorzorgsbeginsel voldoende toepassen. Inzet op communicatie, om te zorgen dat Brabanders zich minder zorgen maken over hun gezondheid in relatie tot de veehouderij, vindt GroenLinks in ieder geval niet de oplossing. Het probleem zit namelijk veel dieper.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, ik sloeg aan op het woord 'zoönose'. Bent u het met mij eens dat zoönose juist vaker zal voorkomen als we meer natuurinclusief gaan boeren en meer biologisch gaan boeren?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Nee.

De **voorzitter**: De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Oké, dan begrijpt u het waarschijnlijk niet. Waarom is de vogelgriep nu zo extreem? Omdat er buiten uitloophokken zijn. De vogelgriep wordt verspreid door wilde vogels, de uitloopkippen nemen het mee naar binnen en worden ziek. Dat is bij meerdere dieren het geval. Ik ben er ook voor dat ze buiten lopen, maar dan moeten we wel accepteren dat we meer zoönose gaan krijgen. Begrijpt u het?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter, ik begrijp wat de heer Boon zegt, maar ik zie het ook anders, dus ja-

De **voorzitter**: Mijnheer Boon-

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Misschien mag ik nog heel even?

De **voorzitter**: Zeker.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ik snap de zorgen van de heer Boon en deels zijn die zorgen ook terecht, maar we moeten ook niet vergeten dat we door bijvoorbeeld in hele grote stallen heel veel dieren heel dicht op elkaar zetten, de kans op zoönose laten toenemen en de impact daarvan. Er zijn dus meerdere dingen die we dan mee moeten nemen en het lijkt me altijd goed om dit soort dingen te blijven onderzoeken.

De **voorzitter**: Mijnheer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, blij om dat te horen, maar juist in de grote stallen is er eigenlijk geen kans op zoönose, want je komt niet in aanraking met de buitenlucht, het is een compleet stand alone-gebied waar zoönose eigenlijk niet van toepassing is. Zoönose is van toepassing zodra je met buiten in aanraking komt. Ik ben er niet voor aan het pleiten dat dieren niet naar buiten mogen, ik heb ze liefst allemaal buiten, maar als we deze keuze maken moeten we ook met z'n allen accepteren dat er ook weer zoönose gaat optreden in Brabant.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dat was een statement, denk ik, en geen vraag.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. Ik begrijp hieruit dat de PVV weer pleit voor megastallen, voor legbatterijen en dat soort dingen.

De **voorzitter**: Ik laat de heer Boon daar even op antwoorden.

De heer **Boon** (PVV): Ik ben heel duidelijk geweest. Nee, daar pleit ik absoluut niet voor. Ik heb volgens mij wel drie keer gezegd dat ik er juist voor ben dat elk dier naar buiten kan en lekker van het zonnetje kan genieten, maar dan moeten we wel accepteren dat er meer zoönoses gaan plaatsvinden en niet over een paar jaar de boeren weer op hun donder geven, een trap onder hun reet, omdat er meer zoönoses zijn. Dat is een gevolg van de keuze die we hier maken. Ik ben voor die keuze en zal die maken, maar dan wil ik wel dat we hier nu met z'n allen zeggen dat we de boer hiervan over een paar jaar niet de schuld gaan geven.

De **voorzitter**: Uw pleidooi is, denk ik, helder. De heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Ik ga ervan uit dat het de PVV ook bekend is dat de Q-koorts niet ontstaan is door invloeden van buiten, maar van binnen de stal.

De **voorzitter**: De heer Boon en daarna ga ik naar mevrouw Van Kessel.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik heb niet gezegd elke zoönose, maar alle experts gaan ervan uit dat zoönoses voor het grootste gedeelte worden overgedragen door wilde dieren, door aanraking met de buitenlucht, het waait over – dáár komen de meeste zoönoses van. Als we met z'n allen zeggen "luister, we gaan de dieren naar buiten doen", daar ben ik voorstander van, maar we accepteren dan wel dat er meer dierziektes komen en daar kunnen we de boeren met terugwerkende kracht niet op afrekenen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel, en daarna gaan we afronden hoor, want zo meteen zijn de standpunten wel gewisseld. Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Ik wil hier heel even op reageren, omdat wat de heer Boon zegt gewoon niet waar is. Zoönoses ontstaan door grote dichtheden dieren bij elkaar, dicht bij mensen. Door deze zeer grote dichtheden met hoeveelheden dieren is het risico op het ontstaan van mutaties, en dus het ontstaan van virussen die besmettelijk zijn voor mensen, groter. Dat heeft niet een op een te maken met biologische landbouw. Of dat zo is, of er meer risico is als dieren meer buiten lopen, wordt nog onderzocht, maar de verwachting is dat hoe meer dieren je bij elkaar zet, hoe meer virussen vrij spel krijgen en mutaties eerder optreden.

De **voorzitter**: Volgens mij voldoende. Mijnheer Boon nog als reactie.

De heer **Boon** (PVV): Als er eenmaal ziekte in de stal is, worden inderdaad meer dieren ziek naarmate er meer dieren bij elkaar zijn. Maar ik zal een heel simpel voorbeeld geven: de vogelgriep. Die wordt verspreid door wilde vogels. Dat is al onderzocht en bekend. Tot zover het standpunt.

De **voorzitter**: Dank u wel. We gaan terug naar mevrouw Van der Linden, die haar betoog vervolgt.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter.

We moeten de zorgen van mensen om hun gezondheid serieus nemen door problemen integraal aan te pakken. Als we naar een gezondere landbouw gaan, dan zullen zorgen over eigen gezondheid ook afnemen. Dit zorgt vervolgens ook voor een betere relatie tussen boer en burger. GroenLinks dient daarom samen met D66, PvdA, SP en 50PLUS een motie in, waarin PS uitspreken de zorgen van inwoners omtrent hun gezondheid in relatie tot veehouderij serieus te nemen, communicatie niet als middel te zien om het doel 'afname zorgen gezondheid' te realiseren en om in de uitvoeringsagenda concreet te maken hoe en in welke mate dit beleidskader bijdraagt aan drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030.

Voorzitter. GroenLinks ziet echt heel veel mogelijkheden om met dit beleidskader bij te dragen aan een gezonde sector en ook een gezonde provincie. Denk aan ons vervuilde water, onze smerige lucht en de natuur die achteruit gaat. Het woord 'meekoppelkansen' staat bij ieder op de bingokaart waarschijnlijk, maar hoe de natuur, de waterkwaliteit en de luchtkwaliteit echt gaan profiteren is minder duidelijk. GroenLinks vindt het belangrijk dat we ons committeren aan harde en gezonde doelstellingen en dat we ons beleid hier ook echt op afstemmen. Nu komen we eerst met mogelijk beleid en gaan we daarna denken waar we eigenlijk naartoe willen met dit beleid. We verwachten dan ook dat ambitieuze doelstellingen snel zullen volgen en dat we straks een concrete en ambitieuze uitvoeringsagenda tegemoet kunnen zien.

Ondanks dat GroenLinks kritisch is en blijft op bepaalde punten uit dit beleidskader, is dit beleidskader wel een stap in de goede richting, een stap richting een gezondere en toekomstbestendigere landbouw. Natuurlijk mag het wat ambitieuzer, maar de transitie is in gang gezet en wordt ondersteund en gestimuleerd door ons provinciale beleid. GroenLinks verwacht in de uitvoeringsagenda ambitieuze

doelstellingen voor watergebruik, emissiereductie en de bijdrage aan gezondheid en zal de uitvoering goed blijven volgen.

Moties M33: Tijdelijke vergunning mestbewerkers

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- het aantal dieren en dus ook de mest in de komende jaren zal gaan afnemen conform rijksbeleid, 30 procent of meer afname van de veestapel is waarschijnlijk;
- we gaan inzetten op natuurinclusieve en biologische landbouw, waarvoor geen verdere mestbewerking nodig is;
- we geen mest gaan bewerken die niet in Brabant geproduceerd is;

overwegende dat

- we niet meer mestbewerking moeten vergunnen dan dat daadwerkelijk nodig is;
- een tijdelijke vergunning een eerlijk beeld weergeeft naar ondernemer en omgeving;
- we ruimtelijke kwaliteit zo veel mogelijk moeten borgen in onze vergunningverlening en het opruimen van lege bebouwingen hieraan bij draagt;

dragen het college op

te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor het afgeven van tijdelijke vergunningen voor mestbewerking en te onderzoeken of een eventuele opruimverplichting meegenomen kan worden in deze vergunningen;

en gaan over tot de orde van de dag."

Jade van der Linden, GroenLinks

Janneke van Kessel, D66

Martijn de Kort, PvdA.

Motie M34: Landbouw en gezondheid

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- in het beleidskader staat 'Landbouw draagt in belangrijke mate bij aan Brabants beleidskader gezondheid met drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030';
- de keerzijde van ons landbouw- en voedselsysteem, als beschreven op pagina 9 van dit beleidskader, is dat het negatieve invloed heeft op de volksgezondheid door de verspreiding van zoönose, geur, fijnstof en endotoxinen;
- we een indicator opnemen onder de hoofddoelstelling gemeenschapsinclusief voor Brabanders met zorgen over de gezondheid in relatie tot veehouderij en streven naar een afname van het percentage inwoners met zorgen;

overwegende dat

- we de zorgen van de Brabanders omtrent hun gezondheid serieus moeten nemen;
- het nog niet concreet is hoe en in welke mate dit beleidskader daadwerkelijk bijdraagt aan de gezondheid van de Brabanders;
- onder de hoofddoelstelling gemeenschapsinclusief bij 'wat gaat de provincie doen' het voornamelijk over het inzetten van communicatie gaat;
- inzetten op communicatie niet de manier is om het doel 'afname van het percentage inwoners met zorgen' te realiseren;
- een gezonde landbouw echt bijdraagt aan de afname van zorgen van inwoners;
- spreken uit:

- de zorgen van inwoners omtrent hun gezondheid in relatie tot veehouderij serieus te nemen en communicatie niet als middel te zien om het doel 'afname zorgen gezondheid' te realiseren;

en dragen het college op:

om bij de uitvoeringsagenda concreet te maken hoe en in welke mate dit beleid bijdraagt aan drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030;

en gaan over tot de orde van de dag."

Jade van der Linden, GroenLinks

Janneke van Kessel, D66

Martijn de Kort, PvdA

Nico Heijmans. SP

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef de heer Boon het woord. Ik denk dat ik eventjes ga vertellen wie er allemaal nog één interruptie overhebben en niet meer dan dat: mevrouw Van de Ven, de heer Boon zelf, maar die zal zichzelf nu niet interromperen, de heer Van der Meeren, mevrouw Vlasveld en de heer Brouwers. Maar mijnheer Boon heeft nu het woord.

De heer **Boon** (PVV): De VVD, CDA, D66, GroenLinks en de PvdA zijn al jaren bezig om de Brabantse boeren kapot te maken. Maar blijkbaar gaat het bestrijden van onze boeren niet snel genoeg, er moet een tandje bij, en dat tandje erbij is dit lugubere beleidskader. Dankzij de steun van VVD en CDA is er geen toekomst meer voor onze boeren in Brabant. Er is nog slechts één optie, en dat is: oprotten. Boeren moeten van de VVD en het CDA oprotten. Ze kunnen nu nog vrijwillig stoppen, anders worden ze onteigend en staan ze met hun gezin op straat.

Brabant gaat zijn boeren offeren op het altaar van onhaalbare normen en wanbeleid. Zelfs het Planbureau voor de Leefomgeving zei al dat de kritische depositiewaardes onhaalbaar zijn en niets zeggen over de werkelijke staat van de natuur. Zelfs als we in Nederland alle mensen en dieren weghalen, alle auto's stilzetten en alle bedrijven sluiten, zelfs dan nog halen we de doelstelling niet. En toch gaan we in Nederland meer dan honderd miljard hiervoor uitgeven. Het hele stikstofverhaal is slechts een onzinverhaal om de walgelijke maatregelen in de oorlog tegen de boeren mee te rechtvaardigen. Stikstof is niet gevaarlijk. Er is geen stikstofcrisis. Dat stikstof een bedreiging is, is al vele malen ontkracht. Het klopt gewoon feitelijk niet. Stikstof is niet slecht voor de natuur. Elke plant of boom heeft stikstof nodig om te groeien. U wordt door de overheid bedrogen en belogen met stikstofnepnieuws. Deze politieke elite wil kunstmatig inzetten op schrale voedselarme natuur. Ze willen daarmee voorkomen dat er planten en bomen op gaan groeien. De groei en bloei van de natuur zien zij als iets slechts voor de natuur. Nederland is een vruchtbare delta, waar zonder menselijk handelen helemaal geen open zandgronden zouden zijn. Deze kunstmatig ontstane, dus onnatuurlijke, zandgronden moeten nu vanwege vage complottheorieën over stikstof worden beschermd. Nooit is bewezen dat deze schrale natuur werkelijk baat heeft bij deze aanpak. Dit weten de politici van de VVD en het CDA, maar wat doen zij? Ze gaan gewoon door met dit afschuwelijke plan, ze gaan zelfs onder druk van D66 en GroenLinks dit plan in een nog hogere versnelling uitvoeren. Dit beleidskader gaat nu al uit van een grote daling van de veestapel. 30 procent of meer is waarschijnlijk. Dierenrechten en fosfaatrechten van boeren zullen worden ingenomen. De D66-elite wil onze Nederlandse boeren verjagen, zogenaamd voor de natuur, die in erbarmelijke staat zou zijn. Maar het werkelijke doel is huizen bouwen voor de massa-immigratie, huizen naar migranten uit Afrika en islamitische landen die de Nederlandse bevolking gaan vervangen. Het hele stikstofverhaal is slechts het onzinverhaal om de walgelijke maatregelen in de oorlog tegen de boeren mee te rechtvaardigen.

Maar waarom geven VVD en CDA juist op dit moment van voedseltekorten onze boeren de doodsteek? Steeds luider klinkt de waarschuwing voor een wereldwijde voedselcrisis. Nog voordat de oorlog in Oekraïne begon, waarschuwde de VN dat de wereld in 2022 een jaar van catastrofale hongers tegemoet

zou zien. Hoge transportkosten, overbelaste havens en stijgende energieprijzen waren er al. De oorlog in Oekraïne heeft de situatie slechts verergerd. Schaarste en honger komen nu ook naar Nederland. De prijzen stijgen elk uur. Zo heeft de Aldi de prijzen van zuivel en vlees al verhoogd met 20 tot 50 procent. De directeur van de Aldi heeft gezegd dat vanwege de situatie op de wereldmarkten we prijsstijgingen gaan meemaken die nog nooit eerder zijn voorgekomen.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. Ik ben wel benieuwd. De heer Boon heeft het hier over allerlei scenario's waardoor de prijzen voor ons voedsel veel duurder worden. Dat gaat ook gebeuren, maar als de heer Boon heel eerlijk is, gewoon heel eerlijk over de situatie: denkt hij dan dat dit beleidskader ervoor gaat zorgen dat de prijs voor de producten in heel Nederland echt anders gaat worden? En wat denkt u dat eigenlijk uw invloed is, of de invloed van de oorlog?

De **voorzitter**: De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ik ga de vraag even in stukjes indelen. Dit beleidskader zorgt dat we minder aanbod van voedsel hebben. Nou, minder aanbod = hogere prijs. De invloed van de oorlog heeft de situatie nog meer verergerd. Er komt straks minder graan uit de graanschuur van Oost-Europa, de kunstmest wordt duurder, dus er komt steeds minder aanbod van voedsel, en minder aanbod betekent altijd een hogere prijs.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter. Dat geldt alleen als de afzetmarkt precies gelijk blijft en de producten die afgezet worden ook gelijk blijven. Wat hier ook al werd gezegd: 30 procent minder vee betekent niet precies 30 procent minder voedsel, want je kunt natuurlijk ook iets anders op dit land gaan verwerken. Maar ik vind het heel bijzonder. Ik denk dat de directeur van de Aldi aan wie de heer Boon daarnet refereerde niet per se refereerde aan het Brabantse beleidskader landbouw waardoor die prijzen zo opgevoerd zouden worden, maar misschien heb ik het mis.

De heer **Boon** (PVV): Ik snap de vraag niet. U gaf aan dat straks op het land wat anders verbouwd kan worden, maar wist u dat slechts een derde van het land waarop vee graast, of waar veevoer verbouwd wordt, geschikt is om gewassen voor mensen te verbouwen? Dus dat gaat er ook nog eens vanaf. We kunnen niet een op een alles indelen. We zijn het er met z'n tweeën over eens dat er minder aanbod komt. Nou, de wereldbevolking groeit nog steeds, ook Brabant blijft nog steeds mensen importeren, ieder jaar een stad van honderdduizend mensen aan migranten halen we binnen. Dus meer vraag, minder aanbod, exploderende prijzen. Het is helaas niet anders. En dit beleidskader geeft dat pushje dat het nog harder gaat, waardoor het eten nog meer onbetaalbaar wordt en mensen ook in Brabant honger zullen gaan lijden. Het zijn niet alleen de arme mensen, ook de mensen met een modaal inkomen gaan straks hongerlijden.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden, tot slot.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter. De heer Boon zegt dat je niet alles een op een kunt overnemen, en dat klopt, maar dat is wel wat de heer Boon aan het doen is. Dus ja, het verhaal klopt niet helemaal.

De **voorzitter**: Mijnheer Boon, gaat u verder.

De heer **Boon** (PVV): Ik begrijp niet wat er niet aan klopt, het is een economische wet van vraag en aanbod, maar goed, GroenLinks gelooft niet zo in wetenschap helaas.

Doordat de VVD en het CDA blind achter D66 en GroenLinks aanlopen en gezamenlijk onze boeren kapot gaan maken, moeten wij ons gaan voorbereiden op recordprijzen. De inflatie had de grondstofprijzen al omhoog gejaagd en sinds de Oekraïne-oorlog zijn de markten nog meer op drift geraakt. Prijsstijgingen van grondstoffen van meer dan 50 procent per week zijn al voorgekomen, want minder boeren betekent minder voedsel en hogere voedselprijzen. Graan zet nu al recordprijzen neer. Zo gaat het goedkoopste halfje brood straks meer dan 5 euro kosten. Brood gaat voor Jan Modaal onbetaalbaar worden. Maar niet alleen brood gaat onbetaalbaar worden, maar ook vetten, boter, plantaardige olie, zaden, koffie, bier, chocola, kruiden, groente, fruit en vlees. En experts voorspellen nu al een tweede golf van prijsstijgingen die eraan komt, en die zal zeker in de dubbele cijfers liggen. Een simpele maaltijd van aardappelen, groente en een stukje vlees kost straks in de supermarkt meer dan vijftig euro per persoon per avond. Eten gaat onbetaalbaar worden voor normale hardwerkende Nederlanders.

De PVV komt als enige partij wel voor uw belangen op. De PVV wil dat uw kinderen wel voldoende gezond voedsel kunnen eten. De PVV wil dat er voldoende betaalbaar en veilig voedsel beschikbaar is voor alle bewoners van Brabant, en bovendien voedsel van onze eigen boeren, dus geen snijbonen, appels of tomaten die per vliegtuig geïmporteerd worden vanuit Afrika of andere verre landen. De PVV wil dat de provincie haar rol gaat oppakken en zal hierover een motie indienen. De PVV wil dat de provincie nu eindelijk stopt met het pesten van onze boeren. Geef onze boeren de waardering die ze verdienen. Onze boeren zijn de beste boeren van de wereld. De Nederlandse agrarische sector heeft relatief de laagste impact op het milieu van alle landen in de wereld, niet van de Benelux, niet van Europa, nee: van de gehele wereld. Per kilo landbouwproduct is de zogenaamde gezamenlijke voetafdruk van onder meer CO₂, energie, pesticiden en antibiotica in Nederland het kleinst. Waarom wil je boeren weggagen die beter presteren dan boeren ergens anders, helemaal als je weet dat de vraag naar voedsel de komende jaren enorm zal toenemen? Waarom? Iedereen weet dat onze verjaagde boer vervangen gaat worden door twee of drie boeren elders in de wereld met minder aandacht voor mens, dier en milieu. Leg eens uit wat daaraan logisch is. Nee, er is niets logisch aan dit beleidskader. Het is misdadig. We moeten meer voedsel produceren, niet minder. Ik roep alle boeren en burgers op om in verzet te komen tegen dit beleidskader, vreedzaam en democratisch verzet nu het nog kan. Dit beleidskader moet gestopt worden. Voorzitter, tot zover. Tot slot wil ik nog twee moties aankondigen.

Motie M35: Voedselzekerheid

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022, ter bespreking van Statenvoorstel 17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat:

- het begrip voedselzekerheid in het Statenvoorstel niet en in het concept-beleidskader slechts eenmaal wordt genoemd;

overwegende dat:

- het letterlijk van levensbelang is dat er voldoende, veilig en gezond voedsel voor alle bewoners van Brabant kan worden geproduceerd;
- de huidige prijsstijgingen en de instabiliteit op de wereldmarkt als gevolg van onder meer corona en de oorlog in Oekraïne het belang van een eigen, stabiele voedselvoorziening benadrukken;
- het daarom onwenselijk is wanneer er binnen het kader van landbouw en voedsel geen beleid wordt geformuleerd om de voedselzekerheid in Brabant te garanderen;

dragen GS op:

om in de uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2022-2023 een hoofdstuk te wijden aan de voedselzekerheid in Brabant en daarin uit te werken hoe het college het produceren van voldoende, veilig en gezond voedsel voor alle bewoners van Brabant gaat waarborgen;

en gaan over tot de orde van de dag.”
Maikel Boon, PVV.

Motie M36: Geen zonnepanelen op vruchtbare landbouwgrond

“Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022, ter bespreking van
Statenvoorstel 17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat:

- er in Brabant nog altijd een run gaande is op landbouwgrond voor plaatsing van zonnepanelen; overwegende dat:
- er in de bebouwde kom meer dan voldoende daken en braakliggende terreinen zijn waar zonnepanelen geplaatst kunnen worden;
- de huidige prijsstijgingen en de instabiliteit op de wereldmarkt als gevolg van onder meer corona en de oorlog in Oekraïne het belang van een eigen, stabiele voedselvoorziening benadrukken;
- we in Brabant onze vruchtbare landbouwgrond daarvoor nodig hebben en deze niet kunnen opofferen voor de plaatsing van panelen waar niets onder groeit;

dragen GS op:

om als provincie uit te dragen dat zonneakkers verleden tijd zijn en dat het plaatsen van zonnepanelen op vruchtbare landbouwgrond in Brabant voortaan ongewenst is;

en gaan over tot de orde van de dag.”

Maikel Boon, PVV.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden interrumpeert u nog een keer.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. Ik ben wel benieuwd, want ik heb eigenlijk niet zoveel concreets over dit beleidskader gehoord, meer een soort ‘repeat’ van eerdere landbouwdebatjes. Dus ik ben wel benieuwd wat u nou eigenlijk vindt van de inhoud van het beleidskader.

De heer **Boon** (PVV): Dat heb ik duidelijk benoemd, voorzitter. Dit beleidskader is puur gericht op minder boeren, minder voedsel en ik wil juist meer boeren en meer voedsel. Dus van mij mag dit beleidskader gewoon in de open haard worden gegooit, dan hebben we tenminste nog een warme avond.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ik heb die doelstellingen nergens gelezen, dus ik zal eroverheen hebben gelezen.

De heer **Boon** (PVV): Dat zijn we gewend van GroenLinks.

De **voorzitter**: Mijnheer Manders.

De heer **Manders** (VVD): Ja, ik wil daar toch wel even verder op ingaan. Ook ik vind dat de heer Boon weinig inhoudelijks verteld heeft. Hij heeft alleen maar inhoudelijk verteld dat er geen tomaten uit Afrika ingevlogen moeten worden, en dat is nou precies wat in het beleidskader staat: korte ketens.
Dank u wel.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, maar er is één probleem met korte ketens: als er straks geen boeren zijn en alles minder wordt, is de keten op. Je kunt iets niet leveren wat er niet is. Als VVD'er hebt u misschien een iets ruimer budget, maar Jan Modaal met een klein inkomentje kan dat niet betalen; hij heeft niets aan die korte keten, hij wil gewoon eten op zijn bord.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter, mag ik een ordevoorstel doen?

De **voorzitter**: Nou, ik was net door aan het schakelen naar de heer De Kort, dus wat wilt u voorstellen?

De heer **Heijmans** (SP): Ik zou willen vragen om zolang ik niet mag interrumperen niet over tomaten te spreken!

De **voorzitter**: Hahaha, goed: iedereen heeft het gehoord. Ik ga naar de heer De Kort, de laatste voor de lunchpauze. De heer De Kort heeft het woord.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, voorzitter, het is altijd mooi als je na de PVV mag spreken, want dan gaat de opening van je verhaal meestal toch de mist in, omdat je het niet helemaal kunt laten om in ieder geval enigszins te reageren. Ik vind het een bijna hallucinante voorstelling van zaken: zolang wij driekwart van wat wij hier maken exporteren hier te doen alsof wij honger gaan krijgen in Nederland door waar wij in Brabant mee bezig zijn.

Dan naar mijn eigen verhaal. Ik zit hier inmiddels een jaar of zeven en dit is niet het eerste debat waarin we het over landbouw hebben, integendeel. Waar we het meestal met elkaar over hebben, is een bepaalde maatregel, wat we daarvan vinden, wanneer die precies moet plaatsvinden, of het een onsje meer of een onsje minder kan. Maar we hebben het eigenlijk best weinig over de vraag waar we met elkaar naartoe gaan. Als ondernemer, als politicus, vind ik het eigenlijk normaal dat je met die vraag begint. Kunnen we met elkaar een stip aan de horizon zetten, kunnen we het met elkaar in ieder geval over de richting eens worden? Dan kunnen we alle maatregelen die we verder treffen in ieder geval in dat kader plaatsen, helpen ze ons een stapje in de richting, en dan kan nog steeds de één zeggen "het mag een onsje meer" en de ander "het mag een onsje minder". Daarom ben ik blij dat dit beleidskader er ligt, want daarin staat wat mij betreft een goede richting. Ik heb hier vroeger wel eens het vergelijk gemaakt dat we weer een stapje verder zetten op een doodlopende weg. Laat ik vandaag dan een beetje hoopvol zijn: ik heb het gevoel dat we een afslag in zicht hebben die wel de goede kant opgaat en ik hoop dat we die gaan nemen. Ik zie namelijk in dit beleidskader, naast de aandacht voor de economische balans, die ook belangrijk is, ook veel meer aandacht voor de ecologische en de maatschappelijke balans, en daar zit wat mij betreft de kern: perspectief voor boeren, omwonenden en de natuur. Dat zie ik hier eigenlijk in het hele stuk terugkomen.

Ben ik hier dan alleen maar positief? Nou, nee, helaas niet. Het is best moeilijk alleen maar positief te zijn op het moment dat er ook een plan-MER onder ligt, dat aangeeft: u gaat hiermee de doelen die u stelt niet halen. Daar hebben we het natuurlijk in de themabijeenkomst ook uitvoerig over gehad: gaan we nu echt een beleidskader vaststellen waarvan we eigenlijk al bij voorbaat zien dat we het niet gaan halen wat we erin opnemen? De gedeputeerde gaf daar een zeer begrijpelijk antwoord op: we gaan dit alleen niet halen, daar hebben we ook andere bestuurslagen bij nodig, en niet alleen de bestuurslagen, maar ook de boeren, de natuurpartijen et cetera. Ik heb daar begrip voor. Waar ik normaal heel veel moeite zou hebben met het vaststellen van een beleidskader waarvan we bij voorbaat al weten dat we het zelf niet gaan halen – normaal schrijven we de doelen toe op het stuk dat wij zelf kunnen halen –, begrijp ik het hier. Maar er zit wel een stevige oproep van mijn zijde bij. Als wij weten dat we het zelf niet kunnen halen, doe ik een stevige oproep richting het college om te zorgen dat we heel duidelijk zijn, zeer duidelijk en zeer concreet, richting die andere bestuurslagen. Laten we Den Haag niet alleen om meer middelen vragen – de motie van het CDA: we willen graag dat de Rijksmiddelen eerder naar hier komen –, maar laten we het Rijk ook heel duidelijk maken wat wij van hen nodig hebben op het gebied van regelgeving, want ik wil heel graag in de komende jaren naar een duidelijk verhaal toe, ook voor de sector en voor iedereen die ermee te maken heeft in die gebieden, van: wat kan straks nog wel en wat kan straks niet? Je wilt dat je als boer in de komende jaren helder hebt "waar ligt mijn toekomstperspectief?" en ook "waar

ligt het niet?”. In dat kader heb ik ook in de themabijeenkomst gevraagd om een structuurkaart voor Brabant en ik kreeg het duidelijke antwoord dat dat heel moeilijk te maken is op dit moment, juist ook omdat al die andere zaken die ik net vroeg nog niet helder zijn, en daar heb ik begrip voor. Maar ik wil wel graag de toezegging vragen aan dit college, nou ja, het zal dan inmiddels wel een volgend college zijn, om ons, zodra het wel kan – ik verwacht binnen een jaar of twee, maar ik hoor graag of dat realistisch is –, wel een dergelijke kaart te doen toekomen. Met zo’n kaart bedoel ik dat we duidelijk inzichtelijk hebben waar in Brabant ruimte is voor welke vorm van landbouw, niet alleen om duidelijk te maken dat het bij bepaalde natuurgebieden niet zou kunnen, maar ik vind het ook wel eens verhelderend om te zien waar eventueel wel wat zou kunnen. Het is dus niet alleen gericht – ik zag de beantwoording op mijn openstaande vragen – op de gebiedsgerichte-aanpakgebieden –, het is voor mij breder bedoeld. Ik wil dat we met elkaar helder hebben waar we over praten: waar kan wat wel, waar kan wat niet? Dan een andere zorg, de gangbare sector-

De **voorzitter**: Ik interrompeer u even, want mevrouw Vlasveld wil het woord.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. We hebben het er inderdaad in de themabijeenkomst over gehad, zoals de heer De Kort aangaf, en ik doe bij dezen de aanname dat de PvdA waarschijnlijk voor het beleidskader gaat stemmen. Ik hoor ook de oproep aan het college. Maar wat gaat de PvdA nou doen als over, zeg, een jaar of drie, vier blijkt dat er niet genoeg gelobbyd is bij het Rijk om die samenwerking voor elkaar te krijgen en dat we onze natuurdoelen nog veel minder hebben gehaald? Wat doet de PvdA dan?

De heer **De Kort** (PvdA): Daar kan ik heel simpel over zijn: dan moet je extra ingrijpen.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): En hoe ziet de PvdA dat dan voor zich? Want ik hoor of zie bijvoorbeeld geen motie die het college oproept om hiermee aan de slag te gaan.

De heer **De Kort** (PvdA): Nou, mevrouw Vlasveld, ik vraag het college of het daar een toezegging op kan doen. Op het moment dat ik die toezegging krijg, heb ik geen motie nodig. Als ik die niet krijg, kan ik alsnog een motie indienen. En hoe ik dat op dat moment voor me zie: dat hangt nogal van veel factoren af, want welke doelen halen we dan niet, halen we de waterdoelen niet, halen we de milieudoelen niet, halen we de maatschappelijke doelen niet, halen we de economische doelen niet, halen we het in alle gebieden niet, halen we het in bepaalde gebieden niet? Ik kan nu niet algemeen zeggen wat we dan moeten gaan doen. Ik wil gewoon graag goed op de hoogte gehouden worden welke richting het opgaat, ik wil een maximale inzet en ik wil binnen een enigszins afzienbare tijd dat ook vertaald krijgen in een concreet overzicht met zo’n structuurkaart. Ik hoop dat dat voldoende antwoord is op uw vraag.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld, en dat was overigens uw laatste interruptie.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Daar was ik me van bewust. Wij kijken heel graag samen met de Partij van de Arbeid mee hoe het college dit gaat doen. Ik ben heel benieuwd.

De heer **De Kort** (PvdA): Dan vervolg ik waar ik gebleven was: de gangbare sector en de zorgen die ik daaromtrent heb. In het stuk staat heel duidelijk, en het kwam ook in eerdere debatten al terug, dat die verdien capaciteit enorm onder druk staat. We concurreren op massa op een wereldmarkt, terwijl we de hoogste grondprijzen hebben en heel hoge arbeidskosten, en dat is niet vol te houden. Van diezelfde boer vragen we vervolgens te investeren in allerlei maatregelen die keihard nodig zijn, maar voor hem

economische lastig te doen zijn. Los van dat we Rijksmiddelen hier snel naartoe willen hebben en los van dat we er zelf ook innovatiemiddelen in steken, blijft daar voor mij een hele grote zorg zitten. Hoe ziet de toekomst van die sector eruit en hoe zorgen we ervoor dat die sector ook mee kan in alles wat er moet gebeuren? Ik heb daar geen antwoord op gekregen, ook in de themabijeenkomst niet, ik snap ook dat dat antwoord niet zo een-twee-drie te geven is, en ik verwacht er ook vandaag geen antwoord op, maar ik spreek die zorg wel zeer nadrukkelijk uit. Ik sluit me dan, denk ik, een beetje aan bij de heer Heijmans van de SP: dit is misschien wel niet zo'n markt waar je de marktwerking onbepaald haar gang moet laten gaan. In dat kader vind ik het ook wel heel belangrijk om te noemen dat de kringlooplandbouw mogelijk ook positieve effecten heeft voor de sector, want op het moment dat je je veevoer importeert van de andere kant van de wereld, ben je wel erg afhankelijk van de wereldmarkt. Op het moment dat wij bijvoorbeeld een eiwittransitie maken en we kunnen onze kringloop wel een stuk kleiner maken, zijn we ook minder afhankelijk van geopolitieke elementen, wat me van links tot rechts een gewenste ontwikkeling lijkt.

Dan nog een aantal onderwerpen die ik specifiek wil uitlichten.

Mest. Wat daarover in het beleidskader stond was ook voor ons aanleiding om in de themabijeenkomst aan te geven dat we zó niet met het beleidskader zouden kunnen instemmen. Daarom is die memo voor ons zeer belangrijk. Het kwam in het verhaal van D66 al terug: wij dienen daarom mede een amendement in om het te laten meenemen in de besluitvorming vandaag. Ik wil ook een hele duidelijke kanttekening maken, dat sluit ook aan bij de ook al eerder aangekondigde motie. Wij willen ook weten waarom we nu alle mest willen gaan verwerken. Wij zullen een bijzonder goede argumentatie moeten krijgen waarom het voor milieu en dergelijke beter is om af te stappen van de huidige lijn, waarin we alleen het overschot verwerken. We staan open voor goede argumenten, maar we moeten ze wel hebben, en ik maak dan ook heel uitdrukkelijk een disclaimer op dit punt. Op het gebied van mest gaan we bij de uitvoeringsagenda mest verder met elkaar praten, maar wij moeten echt nog overtuigd worden van de koers die we in de oplegger zien.

De **voorzitter**: U bent vrijwel door uw tijd heen. Wilt u afronden?

De heer **De Kort** (PvdA): Dat komt goed uit, want ik was al bijna bij het einde.

Ik wil graag nog meer aandacht vragen voor het dierenwelzijn. Het staat er met een aantal haakjes in en ik zag ook al een motie voorbij komen. Ik ben heel benieuwd hoe de gedeputeerde dat ziet en in hoeverre we dat nader kunnen verwerken in de uitvoeringsagenda's.

Verder sluit ik me volledig aan bij mevrouw Van der Linden op het punt van gezondheid. Dat vinden wij ook nog onderbelicht en ook daar ben ik zeer benieuwd naar wat er in de uitvoeringsagenda komt.

Laat ik hoopvol eindigen, voorzitter. Ik heb heel veel mensen gesproken rondom dit beleidskader de afgelopen maanden. Er zit veel scepsis, veel wantrouwen, maar er zit ook hoop. Ik sprak het al eerder uit: ik heb echt de hoop dat we met deze stip aan de horizon wel de juiste afslag vinden en dat we de komende jaren ergens naartoe gaan werken waarmee we inderdaad die economische, ecologische en maatschappelijke disbalans oplossen en naar een goede toekomst voor Brabant gaan op al die vlakken.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik had het al aangekondigd: na de heer De Kort gaan we pauzeren. Dat gaan we bij dezen ook doen. Ik schors de vergadering tot kwart over 1.

Schorsing (12.25-13.18)

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering. Ik geef het woord aan de heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Dank u wel, voorzitter. Dames, mijne heren, Brabanders. 'Brabant voorop in vernieuwend boeren'. Bijna een eeuw geleden werden de eerste vijfjarenplannen opgesteld;

'piatilekta' heette dat. De maatschappij moest hervormd, de idealen van enkelen desnoods met dwang opgelegd aan de massa, de gecentraliseerde bemoeizucht ging tot in steeds meer detail over alle aspecten van economisch en sociaal leven, op de akker, in de fabriek, tot in de huiskamer en keuken. Socialistische vijfjarenplannen zorgen voor rijen, rantsoenering en tekorten. Als partij-apparatsjiks centraal bepalen wat goed is en wat de gecollectiviseerde massa nodig heeft, heeft uiteindelijk iedereen steeds minder. Propaganda vindt dan steeds weer nieuwe woorden om de armoë tóch als succes te kunnen vieren, bedenkt uitgebreide verklaringen en desnoods worden de doelstellingen achteraf bepaald, of in ieder geval veranderd. En als het grove falen niet meer te ontkennen valt, worden vijanden gezocht: de koelakken, vrije boeren en middenstanders bijvoorbeeld als eerste slachtoffers, en dat gaat door totdat het systeem onvermijdelijk in crises uiteenspat. Helaas worden dit soort centraal gecollectiviseerde plannen steeds maar weer herhaald, met de belofte dat het nu wel gaat werken, en de gevolgen zijn stevast onvrijheid, inefficiëntie en tekorten, vaak zelfs hongersnood: holodomor.

Kun je 'Brabant voorop in vernieuwend boeren' daarmee nou vergelijken? Is dat fair? Zijn 'slim', 'waardevol', 'circulair', 'verbonden' nieuwe propagandabegrippen, sterke ketens, transitie inclusief? 'Brabant voorop in vernieuwend boeren' is geen vijfjarenplan. Nee, het duurt minstens tot 2030 en dramt door tot 2040. En inhoudelijk is 'Brabant voorop in vernieuwend boeren' ook nog geen vijfjarenplan, want VVD66 heeft na meer dan een halve eeuw CDA-landbouwbeleid de kans gegrepen nog een paar neoliberale puntjes in te brengen. Daarvoor wordt het woord 'kernwaarde' misbruikt. Blijkbaar gaan we honderd startups gebruiken. Waarom dat er honderd moeten zijn, geen idee, het wordt niet uitgelegd. En waarom dan startups? Waarom geen andere bedrijven? Telt bijvoorbeeld de boerendochter die koeien overneemt van haar ouders veel minder dan de hipster die in een oud fabrieksgebouw gesubsidieerde koffie met havermelk drinkt om zijn pitch aan de bestuurders van het zoveelste provinciefonds voor te bereiden? En ook, jawel, daar is 'ie weer: kweekvlees! Wie heeft daar dan toch aandelen in? De laatste verschillen tussen hen en het ultralinkse blok worden weggemoffeld in dit plan. Want we lezen aan de ene kant over vijfhonderd natuurinclusieve boeren. Ook daar kun je je afvragen: waarom vijfhonderd? En wat zijn dat dan, 'natuurinclusieve boeren'? Er zijn verschillende definities, welke gaan we handhaven? Dat staat er niet bij. En wat is dan het voordeel van die natuurinclusieve boeren, vijfhonderd op macroniveau? Want we gaan meer grond gebruiken voor minder opbrengst. Maar goed, die vijfhonderd GroenLinks-stemmers staan dus tegenover vijfduizend normale landbouwers die mogen overleven, de helft van de boeren, die dan twee keer zo groot zijn, met als belangrijkste verschil dat ze een goede reputatie hebben. En als dat allemaal echt niet meer te rijmen valt, en als de combinatie van dit soort punten, die tegenstellingen, dermate onlogisch wordt, dan lezen we een plaatje, want als je aan elkaar tegengestelde begrippen in kleur naast elkaar schrijft, lijkt het net alsof de interne strijd binnen deze coalitie niet bestaat. Waar de coalitiepartijen het wel van harte met elkaar over eens zijn, is dat er flink gegraaid moet worden in het stikstofonds. 25 miljard inflatie-euro's worden toch wel opgehoest door onder meer gewone Brabanders. De bijna twaalf procent inflatie van afgelopen maart heeft ze niet wakker geschud. Op die manier nog maar een beginnetje van het economisch drama dat ons te wachten staat. 'Brabant voorop in vernieuwend boeren' staat voor geprivatiseerd socialisme, waarbij u, de gewone Brabander, de rekening betaalt voor de ambities en belangen van de rijk-linkse elite.

Na het energiefiasco, de peperdure windturbines, zonnevlaktes en boomverbranding in de Amercentrale, dat onze energiezekerheid ondermijnt en de burgers verarmt, wil de VVD nu verder linksaf, brengt nu ook de voedselzekerheid in gevaar en jaagt de verarming verder aan via de boerenakkers en uw keukentafel. Dan blijven twee existentiële vragen over. Als je nou echt liberaal bent, dan kun je dit toch niet willen? En de tweede vraag: is de bestuurderskaste met ruime, vaak dubbele inkomens zo volledig vervreemd van een groot deel van de burgers dat ze niet merkt wanneer het de lagere en middenklasse in armoë stort door dure productie, inefficiëntie en inflatie? Het wordt tijd voor een oproep aan de stemmers. De partijen die u zo vaak en steeds maar weer koos zijn echt op de verkeerde weg. Wij hebben het juiste alternatief nodig om ons Brabant economisch en sociaal gezond te houden, ook als het gaat om landbouw, ons voedsel en uw portemonnee.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Rutjens. De heer Van der Meeren.

De heer **Van der Meeren** (Groep De Bie): Voorzitter, dank u wel. Het stuk spreekt van een noodzakelijke systeemverandering met veel regie van de overheid, een soort planeconomie met een hip duurzaam sausje. De fractie van BVNL ziet deze systeemverandering/transitie op deze manier in ieder geval niet zitten. We hebben onze zorgen over ontwikkelingen die dit beleidskader in een ander daglicht zullen stellen. Ik zal er een aantal opnoemen.

Als eerste de voedselzekerheid, er is net ook al aan gerefereerd: die staat enorm onder druk door onder andere de oorlog in Oekraïne. Twee landen, Oekraïne en Rusland, zijn samen goed voor 25 procent van de wereldwijde export van tarwe en zestien procent van de export van mais. We moeten ons ervan bewust zijn dat wij die producten importeren als Brabant. Bent u zich daarvan bewust?

Als tweede de torenhoge energieprijzen, enerzijds ook opgestuwd door die oorlog en sancties, anderzijds door Nederlandse en Brabantse politieke keuzes om de energietransitie op deze wijze uit te voeren. De energieprijzen zorgen dat de productiekosten van bijvoorbeeld veevoer de pan uit rijzen. Prijsstijgingen van meer dan 20 procent in een aantal weken zijn geen uitzondering. 25 procent van de Brabantse tuinbouwers komt op dit moment in acute geldproblemen en laat de kassen leegstaan omdat het niet meer rendabel is. De geopolitieke crisis en energietransitie zijn ook nog maar net begonnen; dat belooft nog wat!

Dan het alternatief. Het enige alternatief dat de agrarische sector met dit beleidskader krijgt is de overstap naar kringlooplandbouw. Onze fractie is niet per definitie tegen kringlooplandbouw, maar wel tegen het gedwongen karakter en de voor velen onmogelijke overstap hiernaartoe. Met alleen kringlooplandbouw kan men zonder andere activiteiten en/of subsidies nu eenmaal geen rendabele onderneming draaien. Wat tevens in het hele concept van kringlooplandbouw vergeten wordt is dat de voedselproductie substantieel zal gaan dalen. Je gaat op grote schaal minder voedsel produceren, terwijl de vraag blijft stijgen.

Imago en toekomst. Op dit moment worden ondernemingen niet meer overgenomen. De nieuwe generatie kan en wil de financiële risico's en steeds veranderende wet- en regelgeving niet aangaan. Logisch, het perspectief in de agrarische sector is bij hen volledig weg. Die generatie, die we straks tekort gaan komen en die de landbouw nog verder zou kunnen innoveren en nog beter maken, wordt nu voor de bus gegooid en kiest voor een andere carrière. Juist nu hebben we onze duurzame, meest efficiënte agrarische ondernemers in Brabant nodig, om ons nu en in de toekomst van voedsel te voorzien, maar vooral ook juist veilig te stellen.

Deze week is ook landelijk het nodige gebeurd. De minister en het RIVM komen weer met foutieve cijfers over de grootste stikstofuitstoters in Nederland. Deze foutieve informatie geeft weer een extra publicitaire klap aan het imago van de agrarische sector, die de afgelopen tijd alle klappen van de juridische problematiek op het gebied van stikstof en klimaat heeft mogen opvangen. We noemen het maar een collectieve boksbal waar iedereen lekker op mag rossen.

Het aanbod van voedsel wordt aan alle kanten gereduceerd, met kringlooplandbouw (= minder produceren), op korte termijn landelijk saneren van 30 procent van de agrarische bedrijven, dus ook in Brabant, lege kassen door de hoge energiekosten en macro-wereldhandel die onzeker is en weinig perspectief voor de nieuwe generatie. Het college geeft als reactie op de wereldhandel: "voor Brabant is het een uitdaging om zich daar flexibel op in te stellen en aan te passen". Maar flexibel opstellen? Als de boer eenmaal failliet is, of weggesaneerd, krijgt hij een beroepsverbod en is de vruchtbare grond vol gelegd met huizen of zonneweides. Die komkommers, aardappelen, uien, eieren, kippen en kalveren komen nooit meer terug, die ben je voor altijd kwijt; weg is weg. Realiseert u zich dat goed.

De vraag naar voedsel zal aan alle kanten blijven stijgen, dit alles met een groeiende wereldbevolking, meer migratie naar Nederland en meer Brabanders die gevoed moeten worden. Dit gaat uitmonden in een

voedselcrisis, om te beginnen met boodschappen die onbetaalbaar gaan worden. Prijzen voor voedsel zijn deze maand minimaal 20 procent omhoog gegaan. Dit is nog maar het begin. Het zal vooral de eerste verdiscontering zijn van de eerste hogere energielasten.

Als laatste is onze fractie wel benieuwd hoe de partijen die vandaag voor het beleidskader gaan stemmen – we kunnen het ons haast niet voorstellen, maar ze zullen er ongetwijfeld zijn – hun achterban uit gaan leggen dat ze binnenkort vijf euro voor een brood moeten gaan betalen en drie euro voor een komkommer, om over de torenhoge bierprijzen nog maar te zwijgen, voorzitter.

Tot zover in eerste termijn.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van der Meeren. Dan ga ik het woord geven aan mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel. De status quo 2.0, dat is wat dit beleidskader laat zien. We lezen hele mooie woorden die, een beetje anders verpakt, een voortzetting zijn van het beleid dat we nu voeren. Natuurlijk, we zien meer aandacht voor biologisch, we zien een focus op de eiwittransitie, maar ook nog steeds een grote focus op de intensieve veehouderij en een gegreenwashed verhaal over de mestfabrieken. En dit voorzitter, kan gewoon écht niet meer.

Ondanks de oorlog in Oekraïne berichten de kranten afgelopen week, op de voorpagina, dat we echt heel erg veel haast moeten maken met een daadkrachtig en helder klimaatbeleid. Dit beleidskader, hoe mooi ook en misschien progressief volgens sommigen, draagt hier niet aan bij. Sterker nog, het brengt ons terug in het verleden. Eén van mijn favoriete spreuken is 'Met volharding bereikt de slak de ark'. Dit werkt heel goed als je een lange wandeling aan het maken bent en die laatste paar kilometer eigenlijk niet meer op kunt brengen. Het werkt echter niet voor de toekomst van de Brabantse landbouw, en toch is dat exact wat we hier doen, voorzitter. Als we het moeten hebben van de autonome krimp van het aantal landbouwdieren, dan is die ark al lang weggevaren tegen de tijd dat wij er zijn, en dan zonder die twee koeien, varkens, kippen, geiten, en ook zonder de Brabanders. De oplossing zit in het maken van keuzes, het geven van duidelijkheid en het tonen van politieke moed om dit voor elkaar te krijgen. En hoe je hier kunt komen, ga ik u nu laten zien.

De afgelopen periode heeft u meerdere moties van ons ontvangen, niet omdat wij dol zijn op het schrijven van moties, maar omdat wij denken dat het noodzakelijk is om de Brabantse landbouw op tijd naar die ark te krijgen, en dan alstublieft met het tempo van een cheetah, niet met dat van een slak. Hierbij wil ik ook genoemd hebben dat een deel van onze moties is ingediend samen met andere partijen.

De autonome krimp heb ik al benoemd. Hier redden we het niet mee. Daarom dien ik een motie in om het tempo op te voeren.

Dan de inzet op de biologische landbouw. Brabant kent een heel klein biologisch landbouwareaal. De ambitie is ingesteld op een gigantische, zes keer zo groot. Echter, dit is de standaard autonome groei. Europa en het klimaat vragen een grotere ambitie van ons. Biologische landbouw is de nieuwe status quo, niet de niche. Hier dienen wij dan ook een motie voor in.

Ik wil het met u hebben over de natuurinclusieve landbouw. In de visie van het college is te lezen dat natuurinclusieve landbouw gaat over het produceren van voedsel en gewassen, onder meer in balans met de natuurlijke omgeving en met zorg voor landschap en biodiversiteit op en rond het bedrijf. De visie van de Partij voor de Dieren is dat je in een natuurlijke omgeving niet met dodelijke middelen mag bestrijden. Laten we opnemen in het beleid dat natuurinclusieve boeren alleen nog diervriendelijke preventieve maatregelen nemen en niet meer schade mogen bestrijden met dodelijke middelen. Daar dienen wij eveneens een motie voor in.

Ik sprak al over de schade die voortkomt uit de intensieve landbouw. Ecologie en maatschappij delven al decennialang-

De **voorzitter**: Dames en heren, kan het even wat rustiger? Ik hoor zelfs hier dat er achter u veel gekletst wordt. Het woord is aan mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Het leidt inderdaad behoorlijk af.

Zoals gezegd: de schade die voortkomt uit de intensieve landbouw. Ecologie en maatschappij delven al decennialang het onderspit voor de economische winsten van landbouw. We betalen nu als maatschappij de zware prijs om dat te compenseren. Dit moet anders en daarvoor dienen wij een motie in.

Ook dien ik een motie in om het college op te roepen om te kiezen voor gezonde, houdbare en duurzame landbouw. Er moeten keuzes gemaakt worden. Deze motie helpt daarbij.

In het verlengde daarvan hoort onze motie die het college oproept om Brabantse biologische, plantaardige voeding te promoten en niet langer voedsel van dierlijke oorsprong. Want nog steeds: voorts ben ik van mening dat er een einde moet komen aan de bio-industrie.

Als alternatief voor de bio-industrie zien wij de eiwittransitie. Gelukkig zien wij hier een focus vanuit het college, zowel op het gebied van de portefeuille economie alsook vanuit landbouw. Wij waren voornemens om hier ook een motie over in te dienen, maar afgaande op de informatie die we hierover van het college hebben ontvangen, willen we het college met een motie aanmoedigen om eerst aan de slag te gaan. Wat wij echter jammer vinden is de correlatie tussen insectenkweek en de eiwittransitie. Aangezien insecten ook dieren zijn, horen zij hier niet in thuis. Daar dienen wij een motie voor in.

De **voorzitter**: Mijnheer Manders.

De heer **Manders** (VVD): We zijn op bezoek geweest bij Protix, daar gaat bijvoorbeeld die motie over, denk ik. Gaat het dan niet ontzettend ver wat u doet, dat u bijvoorbeeld het verwerken van larven uit wilt gaan sluiten?

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Nee, ik vind dat persoonlijk niet te ver gaan, want dieren zijn nog steeds dieren en we hebben het over het wisselen van een voedselpatroon dat gaat van een wisseling van dierlijke eiwitten, en daar horen ook insecten onder, naar plantaardige eiwitten, want insecten groeien niet aan bomen.

De heer **Manders** (VVD): Ja, ja, maar als u bijvoorbeeld vandaag hier met de trein bent gekomen, of op de fiets, dan heeft u er ook al veel doodgereden. Op de voorkant van een trein zitten ook altijd miljoenen dode beestjes. Ik weet niet hoe u vandaag hierheen bent gekomen, maar onderhand kunnen we toch helemaal niks meer als we zo ver gaan? Nogmaals, ik ben helemaal voorstander, je moet voor dieren zijn, dierenwelzijn, enzovoort, perfect, maar slaat dit niet een beetje door?

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik vind het heel mooi dat de heer Manders dit voorbeeld geeft, want uit onderzoeken blijkt dat de insectenhoeveelheid zo ontzettend is afgenomen dat het zelfs truckers opvalt dat hun voorruit niet meer onder de insecten zitten. Dus nee, het gaat wat mij betreft niet te ver, sterker nog: het gaat niet ver genoeg.

De **voorzitter**: Mijnheer Manders, tot slot? Niet? Gaat u verder, mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dan voorzitter, het sociale aspect van de transitie. Wij vragen veel van onze boeren in deze transitietijden. Daarom dienen wij een motie in om het college op te roepen om meer aandacht te hebben voor de sociale aspecten hiervan. Tevens wil ik bij dezen nog een tweetal moties indienen over de sierteelt en de benaming van landbouwgif, voordat ik afsluit met mijn bijdrage over mest.

Mest is een thema dat behoorlijk wat oproept, dat hebben we vandaag al gemerkt. Brabantse gemeentes van west naar oost, Statenleden van links naar rechts vinden hier iets van. Daarom vraag ik aan de gedeputeerde: kunt u toezeggen dat we het onderdeel mest en alles wat daarbij hoort vandaag niet in stemming brengen? Kunt u een addendum toezeggen waarmee we het wel kunnen bespreken in PS, zodat we in de diepte naar het onderwerp mest kunnen kijken?

Voorzitter. Elf moties indienen in de eerste termijn is niet iets waar je heel veel goodwill mee kweekt. Desondanks dien ik ze in, omdat ik wil voorkomen dat we over acht jaar terugdenken aan vandaag en spijt hebben van de koers uit dit beleidskader. We hebben simpelweg geen andere keus. De ecologische belangen zijn te groot. Daarom vraag ik u, leden van het college en collega's uit de Staten: kies voor wat juist is en kies met uw hart. Durf de moed te tonen om echte keuzes te maken, voor de Brabanders van vandaag, maar vooral ook voor die van de toekomst.

Dank u wel.

Motie M37: Anticiperen op autonome krimp van het aantal landbouwdieren

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat

- als gevolg van Rijksbeleid en maatschappelijke ontwikkelingen er sprake is van een 'autonome' krimp van het aantal landbouwdieren in Brabant;¹

overwegende dat

- de secundaire sector rond de landbouw, waaronder de veevoederindustrie, de transportsector en mestverwerking, en ook de financiële sector, economisch belang heeft bij vertraging en minimalisatie van deze krimp;
- de krimp van het aantal landbouwdieren echter een effectief middel is ten behoeve van vele provinciale belangen, waaronder bodem-, water- en luchtkwaliteit, biodiversiteit, volksgezondheid en dierenwelzijn;
- de economische belangen van de secundaire landbouwsectoren en de banken ondergeschikt zijn aan de algemene Brabantse belangen van een gezonde leefomgeving voor dier en mens;
- provinciaal beleid dat de secundaire landbouwsectoren en de banken steunt, zoals het faciliteren van mestbewerkingsinstallaties (die afhankelijk zijn van een mestoverschot), de autonome beweging van krimp van het aantal landbouwdieren kan afzwakken;

dragen Gedeputeerde Staten op

- een natuurlijke krimp van de secundaire landbouwsectoren te begeleiden, volgend op de autonome krimp van het aantal landbouwdieren;
- dit op te nemen in de uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel, en de uitvoeringsagenda Mest; en gaan over tot de orde van de dag."

¹ Zie bijv. p. 71 van het concept Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

Motie M38: Meer inzet op biologische landbouw in 2030

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat

- in het Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 de ambitie wordt uitgesproken dat vijftien procent van het Brabantse landbouwareaal in 2030 biologisch is;
- de biologische landbouw een kernpunt van de Farm to Fork- en Green Deal-strategie van de Europese Commissie is, dat is vertaald in een concrete ambitie van gemiddeld 25 procent biologisch areaal in Europa in 2030;¹

- de groei naar vijftien procent biologisch areaal in Europa in 2031 al als autonome ontwikkeling beschouwd kan worden;²

overwegende dat

- de omschakeling naar biologische landbouw positieve effecten heeft op veel vlakken waarvoor we als provincie (deels) verantwoordelijkheid dragen, zoals bodem-, water- en luchtkwaliteit, biodiversiteit, volksgezondheid en dierenwelzijn;
- een hogere ambitie meer recht doet aan de urgentie van verduurzaming van de Brabantse landbouw;
- Europese landbouwsubsidies door de provincie ingezet kunnen worden voor (ondersteuning bij) omschakeling naar biologische landbouw;

verzoeken Gedeputeerde Staten

- met het Uitvoeringsprogramma Landbouw en Voedsel ambitieus in te zetten op een substantieel hoger aandeel biologisch landbouwareaal in Brabant, en daarbij vijftien procent als uiterste minimumwaarde te beschouwen;

en gaan over tot de orde van de dag.”

¹ Zie p. 40

² <https://www.boerderii.nl/eu-doel-biologisch-areaal-buiten-bereik>

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

Motie M39: Diervriendelijke maatregelen tegen schade door fauna bij natuurinclusieve landbouw

“Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat

- natuurinclusieve landbouw gaat over het produceren van voedsel en gewassen, o.m. 'in balans met de natuurlijke omgeving' en met 'zorg voor landschap en biodiversiteit op en rond het bedrijf';

overwegende dat

- het boeren in balans met de natuurlijke omgeving, en met zorg voor landschap en biodiversiteit op en rond het bedrijf, ook betekent dat dieren die in het wild leven soms van de gewassen op het land eten;
- er Faunaschade PreventieKits zijn voor het voorkomen van te grote landbouwschade middels niet-dodelijke maatregelen¹;

dragen Gedeputeerde Staten op

- in het concept 'natuurinclusieve landbouw' op te nemen dat landbouwschade door fauna enkel wordt bestreden met preventieve, niet-dodelijke maatregelen;

en gaan over tot de orde van de dag.”

¹ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/schade-voorkomen/>

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren.

Motie M40: Nu zijn ecologie en maatschappij eens aan de beurt

“Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat

- de Commissie MER stelt dat met de inzet van het beleidskader Landbouw en Voedsel problemen zullen blijven bestaan rondom de kwaliteit van lucht, bodem, water, natuur en gezondheid;
- de Commissie MER tevens oordeelt dat de provincie middels meer regulatie een grotere winst voor deze 'planet- en people-aspecten' kan bewerkstelligen;
- inzet op het behalen van de (wettelijk vastgestelde) doelen rondom de kwaliteit van lucht, bodem, water, natuur en gezondheid ten koste gaat van de 'profit-aspecten', volgens de Commissie MER;

overwegende dat

- ecologie en maatschappij al decennialang het onderspit hebben moeten delven voor de economische kant van landbouw, gezien de huidige ecologische crises en de ondermaatse gezondheidsscore in Brabant;
- het oplossen van de crises op het vlak van o.a. stikstof, biodiversiteit, water- en luchtkwaliteit miljardeninvesteringen van de overheden vergt, waarmee in principe de maatschappij de rekening betaalt voor de gerealiseerde economische opbrengsten van de agrosector;

van mening zijnde dat

- de kwaliteit van lucht, bodem, water, natuur en gezondheid nu eens voorrang verdienen op de economische belangen van de agrosector;

verzoeken Gedeputeerde Staten

- het uitvoeringsprogramma Landbouw en Voedsel te richten op maximale winst voor de kwaliteit van lucht, bodem, water, natuur en gezondheid, om ecologie en maatschappij weer in evenwicht te brengen met economie;

en gaan over tot de orde van de dag."

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

Motie M41: Kies voor gezonde, houdbare, duurzame landbouw

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat

- het toekomstbeeld van de Brabantse landbouw in 2040 schetst dat er dan nog ongeveer 5.000 landbouwbedrijven (ongeveer de helft van nu) over zijn, die gemiddeld groter zijn dan nu, maar in totaal tien procent minder grond in gebruik hebben;¹
- het toekomstbeeld van de Brabantse landbouw in 2040 uitgaat van behoud van de intensieve landbouw;

overwegende dat

- de hogere maatschappelijke kosten van intensieve landbouw op de rekening van de maatschappij belanden;
- biologische en natuurinclusieve landbouw een lagere druk op natuur, milieu en de leefomgeving uitoefenen dan intensieve landbouw;
- we het als overheid onnodig moeilijk maken voor biologische en natuurinclusieve landbouw om te concurreren met intensieve landbouw, door ook de intensieve landbouw actief te faciliteren;
- 'verduurzaming is de toekomst van de sector'²;
- we als provincie ons eigen beleid voor een duurzame landbouw tegenwerken, door ruimte, mogelijkheden en middelen ter beschikking te stellen aan niet-duurzame vormen van landbouw;

verzoeken Gedeputeerde Staten

- om de transitie naar een houdbare, duurzame landbouw makkelijker te maken, door de intensieve landbouw niet langer actief te faciliteren met ruimtelijke uitbreidingsmogelijkheden en financiële ondersteuning (subsidies e.d.);
- vigerende regelingen die intensieve landbouw faciliteren uit te faseren en niet te verlengen;

en gaan over tot de orde van de dag."

¹ Zie bijv. p. 10 van het concept Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030

² Zie p. 3 van het concept Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

Motie M42: Promoot Brabantse biologische en plantaardige voeding

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- de transitie naar een plantaardiger voedingspatroon een grote bijdrage levert aan CO₂-reductie¹, stikstofreductie² en het voorkomen van dierenleed, en een beduidend lagere impact heeft op biodiversiteit, landgebruik en milieu³ dan dierlijk voedsel, en gunstige gezondheidseffecten⁴ kan hebben;
- biologische landbouw bijdraagt aan kwaliteitsherstel van bodem, lucht en water;
- in het Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030, voor de onderwerpen eiwittransitie en biologische landbouw enkel indicatoren en streefwaarden zijn opgenomen die betrekking hebben op de producerende kant van de markt, en dus niet op de consumerende kant⁵;

overwegende dat

- de slagingskansen van het overstappen van reguliere en/of dierlijke productie naar biologische en/of plantaardige productie afhankelijk is van de marktvraag;
- de provincie weliswaar beperkt is in de mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de vraagzijde van de voedselketen, maar via promotie (zoals bijvoorbeeld met de agrofoodpluim en andere uitingen via de provinciale communicatiekanalen) hier desalniettemin invloed op kan uitoefenen;

verzoeken Gedeputeerde Staten

- met de uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel serieus en substantieel in te zetten op consumentengerichte promotie van biologische en plantaardige voeding;
- hiervoor concrete doelen op te nemen in de Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel en/of het Uitvoeringsprogramma Eiwittransitie;
- niet langer voedsel van dierlijke oorsprong te promoten;

en gaan over tot de orde van de dag.

¹ <https://drawdown.org/solutions/table-of-solutions>

² <https://www.pbl.nl/publicaties/minder-vlees-eten-levert-forse-klimaatwinst-op>

³ <https://unric.org/nl/onze-voeding-is-de-hoofdoorzaak-van-de-afname-van-biodiversiteit/>

⁴ <https://www.voedingscentrum.nl/nl/duurzaam-eten/meer-plantaardig-eten.aspx>

⁵ Zie pp. 86 en 88 van het concept Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant

Nico Heijmans, SP.

Motie M43: Insectenkweek buiten de voedselketen houden

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- insecten dieren zijn, en het vermogen hebben pijn te lijden;¹

overwegende dat

- dierenwelzijnsoverwegingen ook op insecten van toepassing zijn;
- er bij insectenteelt enorme aantallen individuele dieren zijn gemoeid, die in kratten en bakken leven, in zulke grote aantallen dat dit in tonnen gewicht wordt uitgedrukt;
- voedsel voor te kweken insecten - organische reststromen, zoals voedselresten - doorgaans prima gecomposteerd kan worden om vervolgens als groenbemesting in de akkerbouw te dienen, daarmee bijdragende aan kringlooplandbouw met korte ketens;
- het toevoegen van insectenkweek aan de veehouderijketen juist zorgt voor een langere keten;

van mening zijnde dat

- het ethisch onaanvaardbaar is om dieren te 'kweken' als voer voor dieren die op hun beurt weer worden gefokt, gebruikt en gedood voor voedselproductie;

- het onverstandig is om het opzetten van een intensieve insectenhouderijsector te stimuleren en/of faciliteren, gezien de groeiende maatschappelijke zorgen rond dierenwelzijn;
- dragen Gedeputeerde Staten op
- in de op te stellen uitvoeringsagenda's geen provinciaal beleid ten behoeve van insectenkweek op te nemen;
 - op geen enkele wijze insectenkweek te stimuleren, te faciliteren, te ondersteunen en/of te promoten;
- en gaan over tot de orde van de dag.

¹ <https://www.sydney.edu.au/news-opinion/news/2019/07/11/thwack-insects-feel-chronic-pain-after-injury.html>
 Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren.

Motie M44: Aandacht voor het sociale aspect van de landbouwtransitie

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
 behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
 constaterende dat

- het bedrijven van landbouw voor veel boeren niet zomaar een baan is, maar een identiteit, met diepgewortelde sociale en culturele aspecten;
- de landbouwtransitie voor veel boeren ingrijpende psychische en sociale gevolgen kan hebben, met name voor boeren die al dan niet vrijwillig stoppen, maar ook voor boeren die overschakelen naar meer duurzame of plantaardige productie;
- er projecten en organisaties zijn, specifiek gericht op psychische en sociale problematiek bij boeren, zoals AgroZorgwijzer en Zorg om Boer en Tuinder;
- de provincie een rol kan nemen in het verbinden van deze projecten en organisaties met boeren en erfbetreders (waaronder de omgevingsdiensten);

verzoeken Gedeputeerde Staten

- bij het ondersteunen van stoppende of overschakelende boeren nadrukkelijk ook aandacht te hebben voor de sociale aspecten van de betreffende veranderingen;
- dit concreet op te nemen in de uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel, zoals het actief en structureel onder de aandacht brengen van de bestaande initiatieven bij boeren en erfbetreders;

en gaan over tot de orde van de dag."

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

Motie M45: Sierteelt niet ondersteunen

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
 behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
 constaterende dat

- Brabant met een behoorlijke ruimtelijke druk te maken heeft, door een veelvoud aan ruimteclaims aangaande natuur, energieopwekking, wonen, infrastructuur, industrie en landbouw;

overwegende dat

- er evenredige afwegingen gemaakt moeten worden over de inzet van provinciale middelen, waarbij uitgegaan moet worden van verschillende provinciale belangen;
- met sierteelt weliswaar particuliere economische belangen zijn gemoeid, maar geen bijdrage wordt geleverd aan maatschappelijke opgaven rond natuur, klimaat, wonen, etc.;
- de sierteeltsector als reguliere economische sector beschouwd moet worden, waarvoor geen redenen zijn om als overheid middelen o.i.d. aan te besteden;
- de sierteeltsector een aanzienlijk energieverbruik kent, in een tijd waarin we te maken hebben met de grote energietransitieopgave, waarbij energiebesparing essentieel is;

verzoeken Gedeputeerde Staten

- in de op te stellen uitvoeringsagenda's geen provinciaal ondersteunend en stimulerend beleid ten behoeve van sierteelt op te nemen;

en gaan over tot de orde van de dag."

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Nico Heijmans, SP.

Motie M46: Landbouwgif, noem het beestje bij de naam

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- in het beleidskader wordt gesproken over 'gewasbeschermingsmiddelen';
- met het beleidskader wordt gestreefd naar reductie van gebruik en emissies van 'gewasbeschermingsmiddelen', onder meer vanwege de negatieve effecten op de biodiversiteit;

overwegende dat

- de term 'gewasbeschermingsmiddelen' een positieve annotatie heeft, terwijl de werking ervan veelal is gericht op het vernietigen van organismen;¹
- de term 'landbouwgif' de essentie van de middelen duidelijker weergeeft;

verzoeken Gedeputeerde Staten

- voortaan de term 'landbouwgif' te gebruiken in plaats van 'gewasbeschermingsmiddelen';
- en gaan over tot de orde van de dag."

¹ <https://www.ctgb.nl/onderwerpen/eikenprocessierups/vraag-en-antwoord/wanneer-is-een-middel-een-gewasbeschermingsmiddel>

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Henk van Zeist, ChristenUnie-SGP.

Motie M47: Aanmoediging inzet op eiwittransitie

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- het versnellen van de eiwittransitie één van de hoofdaccenten van het Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 is;
- er ook met de innovatiecoalitie eiwittransitie vanuit Brabant serieus wordt bijgedragen aan de eiwittransitie;
- er vanuit Brabant richting het Rijk wordt gelobbyd voor meer inzet op de eiwittransitie;

overwegende dat

- de eiwittransitie wordt gezien als een belangrijke ontwikkeling richting een duurzamere voedselvoorziening, middels een grote bijdrage aan CO₂-reductie¹, stikstofreductie², het voorkomen van dierenleed, het verlagen van de impact op biodiversiteit, landgebruik en milieu³ en potentiële gunstige gezondheidseffecten⁴;

van mening zijnde dat

- de eiwittransitie brede aandacht en inzet verdient, als een essentiële bouwsteen voor meerdere grote opgaven waar we als provincie voor staan,

moedigen Gedeputeerde Staten aan

- te blijven inzetten op het bevorderen en versnellen van de eiwittransitie;
- open te staan voor mogelijke extra manieren om hieraan bij te dragen;

en gaan over tot de orde van de dag."

¹ <https://drawdown.org/solutions/table-of-solutions>

² <https://www.pbl.nl/publicaties/minder-vlees-eten-levert-forse-klimaatwinst-op>

³ <https://unric.org/nl/onze-voeding-is-de-hoofdoorzaak-van-de-afname-van-biodiversiteit/>

⁴ <https://www.voedingscentrum.nl/nl/duurzaam-eten/meer-plantaardig-eten.aspx>

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren.

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Vlasveld. Ik geef het woord aan de heer Van den Oetelaar.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Dank u wel, voorzitter. De agrarische sector in Brabant is er een waar we trots op kunnen zijn. Veelal gaat het om familiebedrijven met generaties ervaring, gerealiseerd op privébezit, iets wat in een democratie heilig hoort te zijn. Zoals terecht in dit stuk naar voren komt, gaat het om een miljardenindustrie. Brabant heeft hiermee dan ook goud in handen. Het voedsel dat nu in Brabant wordt geproduceerd is van de allerhoogste kwaliteit en wordt al geproduceerd volgens de allerhoogste normen als het gaat om duurzaamheid, wat zojuist ook door collega Boon werd aangekaart. Onder het mom van stikstofproblematiek staat deze sector onder enorme druk en worden boeren massaal uitgekocht, of stoppen er zelf mee. De bevolking zal echter blijven groeien en zo dus ook de vraag naar voedsel. Onze vraag aan de gedeputeerde is dan ook hoe zal worden gewaarborgd dat er ook na 2030 nog voldoende voedsel zal worden geproduceerd. Zal erop worden toegezien dat de productie evenredig met de bevolkingsgroei stijgt, of leggen wij ons erbij neer dat we ons afhankelijk gaan maken van import? Indien dat zo is, bent u het dan niet met mij eens dat dat bijzonder onverstandig zou zijn? Wij zijn nagenoeg zelfvoorzienend en daarmee opgewassen tegen de perikelen in de rest van de wereld. De wereld gaat enorm onzekere tijden tegemoet. Er voltrekt zich een globalistisch megaproject dat in 2030 klaar moet zijn. Na die tijd zullen vervuit de meeste boeren gestopt zijn. Omdat de vraag naar voedsel nooit zal afnemen, zullen de megabedrijven waar iedereen hier tegen lijkt te zijn dan juist floreren, ditmaal niet in het bezit van de families die er generaties voor hebben gewerkt, maar in handen van investeringsmaatschappijen à la BlackRock en miljardairs als Bill Gates, die nu al massaal landbouwgrond aan het opkopen zijn. Binnenkort eten we dus sprinkhanen, wormen en algen, maar wie zegt dat bij de productie hiervan geen stikstof vrijkomt en wie zegt dat de dierenwelzijnclubjes tegen die tijd ook de sprinkhanen niet zielig gaan vinden, wat zojuist al door mevrouw Vlasveld werd bevestigd, en betere huisvesting gaan eisen voor de wormpjes? Het wonderbaarlijke is dat vrijwel iedereen in deze zaal zich hier gewoon al bij heeft neergelegd, terwijl de burger, voor wie wij hier, als het goed is, zitten, hier veelal totaal geen weet van heeft. Als je hem vertelt wat er straks op het menu staat, verklaren ze je voor gek. Wat is dit nou? We gaan toch zeker geen insecten eten! Dit alles lijkt wel een slechte grap, maar helaas is het de realiteit.

Ik heb geen moties in te dienen, maar ik ga tegenstemmen en ik hoop dat iedereen dat doet. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van den Oetelaar. De heer Brouwers kan zich opmaken om naar deze kant te komen.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank je wel, voorzitter. Voorzitter, wat is nu de rol van de provincie? Volgens 50PLUS 'smart' doelen stellen, meten en handhaven, en het 'hoe' overlaten aan de private sector, waaronder de boeren. Het beleidskader is ongelooflijk ambitieus, maar bijna uitsluitend met wat wij noemen 'inspanningsvoornemens' en nauwelijks concrete resultaatdoelstellingen, en daarom moeilijk realiseerbaar. Men noemt dat ook wel weggijken en wensdenken. De kool en de geit worden gespaard. Het lijkt er wel op dat men alle informatie van de partijen bij elkaar heeft geveegd en zegt "dat gaan we allemaal doen, dat is ons plan", maar voorzitter, helaas, de heer De Kort zei het heel duidelijk: we moeten keuzes maken. Iedereen zit daarop te wachten: wat gaan we wél en wat gaan we níét doen? Probeer niet alle schoteltjes in de lucht te houden. En, voorzitter: niemand heeft het erover, maar wat 50PLUS nog steeds niet begrijpt, is dat we hier ook meteen 'ja' moeten zeggen tegen een budget van 17,5 miljoen euro, terwijl we als Staten niet weten wat die uitvoeringsagenda is. Maar helaas is het zo afgesproken, en die afspraak moeten we ook maar eens, of nu, tegen het licht houden.

Maar 50PLUS denkt mee en heeft een paar 'smart'-doelideeën. Waarom hebben we geen 'smart' doel voor die eiwittransitie? In een van de seminars zei iemand: als je een vers worstje eet, moet je in Brazilië een oerwoud gaan kappen omdat ons vee soja nodig heeft, en wij blijven met de shit zitten. Kunnen we die ecologische voetstap niet kleiner maken? Waarom leggen we niet meer de nadruk op – het klinkt misschien heel gek – witte eieren, die kalkrijker zijn dan de bruine eieren en dus minder transportschade lijden? Waarom zeggen we niet: we willen geen nieuwe mestbewerkingsfabrieken, we geven geen vergunningen meer af en er moet dit jaar een onderzoek gereed komen om te kijken hoe we de bestaande fabrieken zo spoedig mogelijk kunnen saneren? Want we kiezen toch voor kringlooplandbouw? Waarom praten we over grondgebonden mest voor melkvee en niet voor varkens, pluimvee en kalveren? We willen toch wat aan de overlast doen en de gezondheid van onze burgers? We willen toch dat de omwonenden geen risico lopen en we willen toch de stikstofuitstoot omlaag brengen? Voorzitter, 50PLUS dient hier samen met de Partij voor de Dieren een motie voor in met de naam 'Inzet op afbouw mestbewerking'.

Voorzitter. Waarom belonen we de boeren niet als ze kleinschaliger te werk gaan en tegelijkertijd de voedselketen korter maken? Onze collega van Lokaal Brabant kwam eerder al met het voorbeeld van de aspergeteler. Voor degenen die dat vergeten zijn: een aspergeteler had 36 hectaren, verkocht alles via de keten aan de retail en had een heel dun inkomen, ging van 36 hectaren naar 6 hectaren, verkocht het via zijn eigen boerderij aan de inwoners en hield daar een hele dikke boterham aan over. Van boer naar bord, of van boer naar supermarkt. Dan doen we wat aan het verdienmodel van de boer en geven we vertrouwen en het werkplezier weer terug. Waarom zorgen we er niet voor dat de scholen en de overheidsgebouwen / instellingen alleen gezond voedsel serveren dat rechtstreeks van de boer komt? Zo helpen we het gedrag te veranderen en de natuurinclusieve en biologische bedrijven te promoten. In Denemarken doen ze dat al.

Voorzitter. 50PLUS heeft nog twee vragen aan de gedeputeerde. Zij beweerde in de themagroep dat de mestbewerkings- en vergistingsbedrijven uitsluitend in Brabant geproduceerde mest zouden verwerken. Oftewel: wat gebeurt er nu als een veeteeltbedrijf van net over de grens, bijvoorbeeld Gelderland, of Duitsland, z'n mest aflevert bij een Brabants bedrijf? Is dit te handhaven en heeft deze bewering een juridische grondslag?

Vraag twee. Hoe past nu het beleid van minister Van der Wal in dit beleidskader? Bedenk daarbij dat Brabant natuurlijk vooruitloopt met de datum van 1 januari '24, terwijl de rest van Nederland de datum van 1 januari 2028 heeft, en daardoor de kans loopt, heb ik begrepen, niets te ontvangen van de 25 miljard die pas in 2023 ingaat, terwijl onze boeren deze beslissing dit jaar al moeten nemen. En denk ook aan de gedwongen onteigening. Wat voor effect heeft dat op dit beleidskader?

Voorzitter. Het kan zo niet langer. Er moeten keuzes gemaakt worden. Ecologie zal leidend moeten zijn in plaats van technologie en gezondheid boven winstmarge. Het voorstel dat er nu ligt is een goede aanzet, maar we zullen de doelen echt veel meer 'smart' moeten maken. Zo niet, dan komen we over acht jaar tot de ontdekking dat we niets bereikt hebben en voor de mensen dat er nog meer gezonde jaren verloren zijn gegaan én de drie gezonde levensjaren erbij een politiek sprookje blijft. Daarom wil 50PLUS echt benadrukken dat we zeker vandaag ten minste één 'smart' doel moeten stellen voor de mestbewerkingsbedrijven, zoals in de motie beschreven.

Voorzitter, tot zover mijn eerste termijn.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik zie een interruptie. Ga uw gang, mijnheer Van der Meeren.

De heer **Van der Meeren** (Groep De Bie): Dank u wel, voorzitter. Ik heb deze vraag ook al tijdens de commissievergadering gesteld, maar er niet echt een helder antwoord op gekregen. Uw achterban is al tien jaar niet geïndexeerd voor pensioenen, bijvoorbeeld bij het ABP. Hoe gaat u uitleggen, door dit beleidskader te steunen, dat zij straks vijf euro voor een brood moeten betalen en drie euro voor een komkommer?

De heer **Brouwers** (50PLUS): Ik heb nog niet gezegd of ik dit beleidskader zal steunen of niet. En uw vraag is er één waarover ik heel lang met u zou willen praten, maar het gaat vandaag over het beleidskader landbouw en voedsel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan schakel ik door naar de heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Voorzitter, dank je wel.

Voorzitter, even een kleine anekdote. Nog geen vierentwintig uur geleden mocht ik aanschuiven bij een diner aan een ROC, voorheen een Rijkshogeschool, voor horeca, toerisme en voedsel in Wageningen. En wat schetst onze verbazing: de studenten daar zijn al druk bezig met insectentechnologie, zijn al druk bezig met plantaardige eiwitten, zijn al druk bezig met allerlei andere dingen. Alleen, wat wel opvalt is dat de dis die opgediend werd bestaat uit 72 verschillende ingrediënten, waarvan slechts 20 procent uit Nederland komt. De rest komt van over de hele wereld, en dat zal voorlopig niet veranderen. Als dan hier in het kader van het beleidskader landbouw en voedsel wordt gedaan alsof alle ingrediënten van ons voedsel uit Nederland komen, dan hebt u nog niet goed genoeg rondgekeken in de supermarkt. Want kijk maar eens wat echt uit Nederland komt, dat is maar een zeer beperkt deel.

Ik ben het eens met de manier waarop de ontwikkeling geschetst werd door de VVD en het CDA rond de landbouwsector hier in Brabant. Ook wij als Lokaal Brabant zijn trots op onze landbouwsector. Op de gehele landbouwsector? Nee, absoluut niet. Een groot deel van de landbouwsector bestaat uit gezinsbedrijven en doet het prima, maar er zijn ook een aantal bedrijven, meestal de grotere, die alleen maar uit zijn op winstmaximalisatie en geen enkel oog hebben voor people and planet, tegen zo laag mogelijke kostprijs produceren voor de retailers, de Jumbo en andere, en dát is wat ons dwars zit.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Dank u wel, voorzitter. Ik vond het wel interessant: bedrijven die produceren voor de export, bedrijven met aandeelhouders voor de winst en dergelijke. Wellicht kent u Brainport rond Eindhoven, het bedrijf ASML, dat zijn fantastische machines exporteert over de hele wereld; heel weinig ervan zijn maar in Brabant. Dat vindt u dan waarschijnlijk ook een hele verwerpelijke industrie daar?

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Nou, mijnheer Rutjens, dan hebt u niet goed geluisterd, want ik zei: "geen begrip hebben voor people and planet", oftewel: níét kijken naar de milieu-impact van hun productie op de naaste omgeving. Dat zei ik erbij en dat hebt u dus blijkbaar niet gehoord. En bij ASML produceert men wel degelijk duurzaam.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Dus de eigendomsstructuur van zo'n boerderij, familiebedrijf versus een ander soort bedrijf, is volgens u bepalend voor of ze wel of niet aan het milieu denken, in uw woorden 'planet and profit'?

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Ik begrijp, mijnheer Rutjens, dat u af en toe ook in de landbouwgrond rondloopt. Kijkt u eens goed om u heen, dan ziet u dat er verschil is tussen de manier waarop bedrijven omgaan met hun omgeving. 'Aan het erf herkent men de boer' is een gezegde dat hier in Brabant heel nadrukkelijk aan de orde is. Als u goed rondkijkt, zult u zien dat er bedrijven zijn die uitstekend omgaan met hun omgeving en ook met alles wat ze inzetten, maar ook bedrijven die daar minder goed mee omgaan. Dat was wat ik wilde zeggen.

Voorzitter. Een lijvig stuk. Er is hard aan gewerkt door vele ambtenaren, samen met mensen uit het werkveld. Te elfder ure is op aandringen van een aantal fracties in de Staten een memo toegevoegd, 'Bemest beter'. Op deze memo zal ik later in mijn eerste termijn terugkomen.

Nogmaals complimenten aan iedereen die hieraan gewerkt heeft. Helaas, het in dit beleidskader omschreven beleid is nog geen trendbreuk, een trendbreuk waarop we zitten te wachten met elkaar. Het is nog voor een groot deel voortborduren op wat er al is, terwijl we weten dat dat niet langer houdbaar is, gezien de grote, negatieve milieuaspecten op onze postzegel Brabant, onze postzegel Nederland. Dus daarvoor zullen we met elkaar een oplossing moeten vinden. Ook de plan-MER en de aanvullingen daarop geven duidelijk aan dat dit onze doelstellingen niet zal halen; dat gaat dit beleidskader, die transitieresultaten die we zo graag met elkaar willen met elkaar, niet behalen. Toch ziet Lokaal Brabant in de omgeving een aantal veranderingen die wel positief kunnen werken en ons kunnen gaan helpen. En hoe wrang het ook klinkt: de oorlog in Oekraïne zou wel eens van grotere invloed kunnen zijn op de hele landbouwtransitie in Nederland dan welk beleidskader landbouw en voedsel dan ook. En waarom? Iedereen kan in de krant lezen hoe groot de veranderingen op dit moment al zijn op de wereldmarkt van agrarische grondstoffen. De basisgrondstof voor het veevoer en onze intensieve veehouderij stijgt qua prijs met de dag, om nog maar niet te spreken over de zeer sterk stijgende prijzen voor de energie die nodig is om die basisgrondstof weer om te zetten in veevoer en de versnelde opkomst, door deze prijsstijgingen en dergelijke, van alternatieven en innovaties die voortborduren op plantaardige en dierlijke eiwittransities. Drie omgevingsfactoren die mondiaal wel kunnen zorgen voor een veel grotere transitie dan wij met elkaar nu kunnen bevroeden en die wel kunnen zorgen voor die trendbreuk.

Een ander aspect. De ingezette groei naar natuurinclusieve landbouw in West-Europa is fors. Het is jammer dat Nederland ver achterblijft bij bijvoorbeeld Denemarken, Luxemburg en een aantal andere landen. Er valt nog iets te leren van die landen, want in 2030 willen wij volgens deze notitie 15 procent natuurinclusief hebben, terwijl dat in Nederland nu pas 2,4 procent is en men in Denemarken nu al op bijna 25 procent zit. Waarom – die analyse mis ik in het stuk – blijft Nederland achter? Vandaag is al een aantal keren aangegeven dat wij echt een voorbeeldland zijn bij de productie van agrarische grondstoffen en voedsel, maar waarom blijven wij juist op dit aspect achter? Voor Lokaal Brabant is die 15 procent dan ook niet voldoende. Wij zouden in 2030 graag 25 procent zien, en dan is nog altijd 75 procent traditionele landbouw.

Een ander aspect dat we ook nog willen noemen is – daarstraks werd het door Jan-Frans Brouwers al gemeld – de stevige groei van de korte ketens. Ja, de aspergeteler was zo'n voorbeeldje van een korte keten.

De **voorzitter**: Wilt u gaan afronden, mijnheer Van Pinxteren?

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Eén zwaluw op dit punt maakt nog geen-

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Voorzitter!

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door mevrouw Van de Ven. Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik zou een vraag willen stellen aan de heer Van Pinxteren. U heeft het iedere keer over biologisch, dat het van 15 procent naar 25 procent moet. Mijn vraag aan u is: eet u zelf biologisch voedsel?

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, tenminste: als het op de markt verkrijgbaar is. Dat zeg ik er heel duidelijk bij: als het op de markt verkrijgbaar is.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Helder.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Oké. Ik begrijp dat mijn tijd, zes minuten – dat is het nadeel van het zijn van een kleine partij –, er bijna op zit. De moties die wij willen indienen heb ik woensdag al rondgestuurd, zowel naar alle woordvoerders als naar de verschillende fracties, dus daar kunt op reageren als u iets van de inhoud vindt. Een aantal moties wordt mede ondersteund door een aantal andere partijen, zoals SP en 50PLUS. Het dictum spreekt volgens mij voor zichzelf. Daarnaast zou ik de gedeputeerde willen oproepen om de memo 'Bemest beter' in een themavergadering met elkaar opnieuw te bespreken, want deze is echt onder de maat, niet uitontwikkeld en niet rijp voor besluitvorming. Tot zover.

Motie M48: Provinciale verankering dierenwelzijn

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, bijeen op vrijdag 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende en kennis genomen van:

- het coalitieakkoord 2021-2025 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' van Rutte IV dat het volgende meldt (p.16): 'In navolging van het advies van de Raad voor Dieraangelegenheden (2020) nemen we in overleg met boeren, marktpartijen, maatschappelijke organisaties en andere stakeholders het initiatief tot een convenant over de ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij. Daarin maken we tevens afspraken over tijdshorizon, instrumentarium en financiële ondersteuning. Dit convenant vormt de basis van wetgeving die de komende kabinetsperiode in werking treedt voor een dierwaardige veehouderij in balans met de volksgezondheid';
- het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 ook gaat over dierenwelzijn;
- de in het advies Dierwaardige Veehouderij (RDA 2021) handvatten aanwezig zijn, in de vorm van zes principes die de dierwaardigheid van veehouderijsystemen bepalen (respect voor de intrinsieke waarde van elk dier; voldoende goede voeding & water; goede comfortabele en veilige omgeving met goed klimaat; goede gezondheid; ruimte voor natuurlijk gedrag; positieve mentale toestand);
- deze principes wetenschappelijk gefundeerd zijn in het 'Five Domains'-model van David J. Mellor (2016);
- meetbare diergebonden indicatoren (potentiële kpi's) om positief welzijn te monitoren zijn: zichtbaar gedrag, zichtbare uitingen van de mentale toestand (houding), fysieke verwondingen en fysiologische parameters (zoals hormoonniveaus);

overwegende dat:

- in Brabant dierenwelzijn niet expliciet in een portefeuille van een gedeputeerde belegd is;
- er in Brabant geen provinciaal ambtelijk en bestuurlijk netwerk (van gemeentelijke en provinciale ambtenaren en bestuurders) is rondom dierenwelzijn;
- het wenselijk is dat er een dierenwelzijnstoets / toetsingskader dierenwelzijn / diereffectrapportage is als integraal onderdeel van elke beleidsbeslissing of interventie waarbij er effect op dieren(welzijn) optreedt;
- het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 een beleidsbeslissing is met grote effecten op dieren(welzijn);

dragen het college op:

- om dierenwelzijn in samenhang met de uitwerking van het coalitieakkoord 2021- 2025 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' van Rutte IV en het Dierwaardige Veehouderij (RDA, 2021) te verankeren binnen de uitvoeringsagenda's van het Beleidskader Landbouw en voedsel 2030 en het dagelijks bestuur van de provincie Noord-Brabant;

en gaan over tot de orde van de dag."

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant

Nico Heijmans, SP

Jan Frans Brouwers, 50PLUS.

Motie M49: Brabantse bloemenpracht

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, bijeen op vrijdag 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende en kennis genomen van:

constaterende dat:

- in ons land, ook in ons mooie Brabant, de vlinder- en insectenpopulatie de afgelopen jaren drastisch is teruggelopen, dit ondanks de aanleg van vele hectares 'nieuwe natuur' en meer akkerrandenbeheer door agrariërs;
- de agrarische sector akkerranden inzaait teneinde de biodiversiteit, waaronder de vlinder- en insectenstand, te stimuleren;
- vlinders en andere insecten een cruciale belangrijke rol (bestuiving) hebben in keten van de productie van landbouwgewassen c.q. voedselproductie, zoals bij fruit- en vele veldgewassen.

overwegende dat:

- onderzoek informatie kan opleveren of het zinvol is, om naar voorbeeld van die agrarische sector, grotere oppervlaktes, waaronder 'Nieuwe Natuur', braakliggende industrie- en woningbouwterreinen, wegbermen langs provinciale wegen e.a. in te zaaien met bloemenmengsels, teneinde op grotere schaal de biodiversiteit, waaronder de vlinder- en insectenstand, sterker en effectiever te kunnen stimuleren;
- het inzaaien van terreinen met bloemenmengsels een stimulans is voor een toename van de biodiversiteit, en tevens van meerwaarde kan zijn voor het toerisme;
- daarenboven voor beheerders (TBO's) van de 'nieuwe natuur'-gebieden een besparing kunnen realiseren omdat bij de zgn. bloemenweides de maaifrequentie omlaag kan;
- er wellicht nog meer methodes zijn die kunnen worden ingezet om de vlinder- en insectenstand te stimuleren, zoals de provincie Zeeland en Flevoland gesubsidieerde projecten 'Groene daken'***;
- dat een project als 'Groene daken' tevens een bijdrage kan leveren aan het voorkomen van hittestress in meer bebouwde omgeving en zorgt voor betere landschappelijke inpassingen van gebouwen in het buitengebied;

dragen het college op:

- om in samenspraak met alle betrokken organisaties en overheden waaronder Natuur en Terrein Beherende Organisaties (TBO's), ZLTO, kennisinstituten en andere deskundigen, in de breedst mogelijke zin dus, te laten onderzoeken of het inzaaien van (inheemse) bloemenmengsels* op grotere schaal dan heden, o.a. in 'nieuwe natuurgebieden', een effectieve bijdrage kan leveren aan het stimuleren van de vlinder- en insectenstand, mede in het belang van onze voedselproductie en stimulering biodiversiteit;
- te onderzoeken of er nog andere locaties geschikt zijn om in te zaaien met inheemse bloemenmengsels;
- daarenboven te laten onderzoeken of er nog andere methodes kunnen worden ingezet om de vlinder- en insectenstand te stimuleren, zoals de in de provincie Zeeland en Flevoland gesubsidieerde projecten 'Groene daken';
- indien er een positieve respons komt vanuit 'het veld', financiële dekking te vinden binnen de diverse portefeuilles, (landbouw, natuur, mobiliteit e.a.) en een 'proeftuin' op te zetten;

en gaan over tot de orde van de dag."

* Voorkeur voor inheemse bloemenmengsels om de verspreiding van ongewenste exoten te voorkomen, en ook meerjarige houtige planten, omdat deze het hele jaar door voor voedsel zorgen (zie WUR).

(BRON: Wageningen University & Research)

<https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Leerstoelgroepen/Omgevingswetenschappen/Plantenecologie-en-Natuurbeheer-1/Welke-planten-moet-je-inzaaien-als-je-wilde-bijen->

wilt-bevorderen.htm#:~:text=Gewone%20Rolklaver%20(Lotus%20corniculatus)%2C,door%20de%20minder%20kwetsbare%20soorten.

** Provinciaal gesubsidieerde 'Groene daken'

<https://www.zeeland.nl/subsidie-aanvragen/subsidie-voor-aanleg-groene-daken>

<https://www.flevoland.nl/loket/loketoverview/groene-daken-en-gevels,-subsidie-20422>

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant

Nico Heijmans, SP.

Motie-M50: Provinciaal Agrarisch Management Team Brabant (AMT Brabant)

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, bijeen op vrijdag 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat:

- Provinciale Staten in Brabant grootse plannen hebben rond het beleidskader Landbouw en voedsel en daarvoor veel geld is gereserveerd.;
- dit voor de agrarische sector een enorme transitie betekent;
- vele Brabantse agrariërs best 'in transitie' willen maar wel willen blijven ondernemen;
- er goede ervaringen zijn rond het werken met het Outbreak Management Team in Den Haag ten tijde van de coronacrisis;
- het Outbreak Management Team de afgelopen jaren het kabinet krachtdadig heeft bijgestaan in de coronatransitie van onze maatschappij;
- de vorming van een AMT-Brabant, ondersteunend kan zijn bij de 'transitie' van de agrarische sector en realisatie van de doelen verbonden aan dit beleidskader;

overwegende dat:

- een Agrarisch Management Team Brabant, AMT-Brabant, met deskundigheid, ervaring en praktijkkennis ervoor kan zorgen dat bij de diverse disciplines, binnen het provinciehuis, betrokken bij vraagstukken zoals klimaat, energie, Omgevingswet, stikstof, landbouw, natuur, voedsel, water en bodem e.a., een integrale uitvoeringslijn getrokken wordt, een lijn met duidelijke doelen en een praktische uitwerking daarvan in de uitvoeringsplannen, voor de 'in transitie zijnde' agrarische sector;
- dit AMT-Brabant een goede aanvulling zal zijn op de ambtenaren van de diverse disciplines. Medewerkers met grote deskundigheid op de eigen dossiers, maar vaak kleine of minder (integrale) ervaring in de praktijk;
- als Brabant wil dat de agrarische sector 'in transitie' doorgaat, er eerst 'een transitie' nodig is binnen het ambtenarenapparaat van de provincie. Neem geen extra mensen aan zonder praktische ervaring maar besteed dat geld aan een AMT-Brabant, zodat 'de transitie' een uitdaging wordt en we die vele miljoenen besteden aan de agrariërs die stappen zetten in plaats van aan plannen, projecten en het controleren van agrariërs;
- een dergelijke hybride aanpak, gezamenlijk ambtelijk en AMT-Brabant, van de uitvoeringsplannen zal leiden tot innovatieve en meer gedragen oplossingsrichtingen;

dragen het college op:

- om in samenspraak met alle betrokken organisaties en overheden waaronder Natuur en Terrein Beherende Organisaties (TBO's), ZLTO, VBG, kennisinstituten en andere deskundigen, in de breedst mogelijke zin dus, een AMT-Brabant in te stellen, met als doel 'de transitie van de landbouwsector' en de uitvoering van het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030, met expertise te ondersteunen en daar waar mogelijk te versnellen;

en gaan over tot de orde van de dag."

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

De **voorzitter**: Ik zie nog een interruptie door de heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Dank u wel, voorzitter, dat klopt. Wij vroegen ons af – de eetgewoonten van de heer Van Pinxteren staan blijkbaar ook op de agenda – of hij ook insecten eet, kweekvlees en andere van dat soort nieuwerwetse viezigheden.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank u wel voor deze vraag. Ik denk dat mijn eetgewoonten er niet zo toe doen, maar overigens is kweekvlees nog niet op de markt, mijnheer Rutjens, dat weet u, want er is nog steeds discussie over de vraag of dat wel of niet mag en kan, en noem maar op. En insecten, ja, ik heb wel eens insecten gegeten en ik moet zeggen: dat smaakt prima.

De **voorzitter**: Mijnheer Manders zie ik. We gaan het verder niet meer over de eetgewoonten van de heer Van Pinxteren hebben, hè?

De heer **Manders** (VVD): Nee, maar ik denk: ik heb nog een interruptie over, mijn vierde. En ik heb toch een vraagje aan de heer Rutjens van Forum voor JA21. Ik denk dat hij het met kweekvlees helemaal verkeerd ziet, én het is nog niet op de markt.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Ja, voorzitter, ik word aangesproken. Ik vraag me dan af wát ik verkeerd zie.

De heer **Manders** (VVD): Uw bewoordingen over viezigheden, net als insecten en zo, bijvoorbeeld.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Nou, dit wordt een heel raar, vreemd gesprek nu. Ik vind het vies, insecten. Ik weet niet hoe kweekvlees smaakt, want zoals u terecht zegt: het bestaat nog niet. Maar het lijkt me een hele dure methode, die overigens boeren niet helpt, want kweekvlees komt uit een laboratorium en uit een fabriek en niet van het platteland. Maar goed, dat gezegd hebbende.

De **voorzitter**: U heeft gelijk: dit wordt een heel vreemd gesprek, dus laten we er maar gauw mee stoppen. De heer Van Pinxteren was klaar, dus ik geef tot slot het woord aan de heer Van Zelst.

De heer **Boon** (PVV): Nog even een vraagje voor de duidelijkheid, voorzitter. Geldt het aantal van maximaal vier interrupties alleen bij andere partijen, of straks ook bij de bijdrage van de gedeputeerde in eerste termijn?

De **voorzitter**: Nee, bij de gedeputeerde is het vrij. Dus het geldt slechts onderling. Zo is het afgesproken. Dat wil overigens nog niet zeggen dat ik alle interrupties ga toestaan. Ik bedoel: het huisje moet wel een beetje bij de schuur blijven. De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, dank u wel. Voor ons ligt een ambitieus document. Nu houden we bij de ChristenUnie-SGP wel van ambities, dus je zou zo denken: dan vinden we elkaar wel. Echter, de grote vraag is of het allemaal wel kan, of het eerlijk is, en met 'eerlijk' bedoel ik dan: is er een eerlijke verdeling tussen bijvoorbeeld industrie en de gezinsbedrijven hier in het Brabantse land? En is het eerlijk dat agrariërs die natuurinclusief willen gaan werken hier niet bij geholpen gaan worden, zoals we van Jack Verhulst hebben vernomen, die inspraak deed namens Netwerk Goed Boeren? Kort geleden was ik op werkbezoek bij een melkveehouder in de Westelijke Langstraat. Die zit op dit moment al in een onteigeningsfase, wil graag verhuizen met zijn bedrijf, maar kan niet verhuizen omdat hij geen financiering kan krijgen voor een mogelijk aan te kopen bedrijf, dit omdat bedrijven die te koop staan op dit moment vaak nog niet over de juiste vergunningen beschikken. Hij wil dus wel, maar kán gewoon niet. Voorzitter, mijn vraag aan de gedeputeerde is: hoe gaat u dit soort problemen, die nog veel meer gaan ontstaan, oplossen?

Tijdens de afgelopen themabijeenkomsten heeft de gedeputeerde haar uiterste best gedaan om al onze vragen te beantwoorden. Ik heb daarin tijdslijnen geschetst waaruit naar mijn mening duidelijk werd dat het allemaal niet mogelijk is om zaken vóór 1 januari 2024 te realiseren. Het antwoord van de gedeputeerde was dat in een proces als dit steeds nieuwe innovaties komen, maar dat we een keer een punt moeten zetten en aan het werk moeten. Nu gaan we een beleidskader vaststellen, daar komen uitvoeringsagenda's achteraan en nu is al duidelijk dat er nieuwe regels opgelegd zullen worden. Echter, de sector kan niet blijven investeren. Daarom dien ik mede namens Forum en Lokaal Brabant de motie in 'Een investering mag zich eerst terugverdienen'. De gedeputeerde wilde namelijk een punt zetten, maar dan mag de agrarische sector bij die punt toch ook een garantie verwachten van de gedeputeerde, een garantie waaruit blijkt dat de sector eerst de nu gedane, of nog uit te voeren investering, die vóór 1 januari 2024, zoals omschreven in de interim-omgevingsverordening, uitgevoerd moet worden, terug kan verdienen voordat er nieuwe regels opgelegd kunnen worden. Gezien de standvastigheid van de gedeputeerde op dit punt en het feit dat de gedeputeerde zelf voldoende heeft aangegeven dat er wel een verdienmodel voor de agrarische sector moet zijn en blijven, ben ik ervan overtuigd dat zij deze garantie wil afgeven. Ondanks mijn overtuiging hoor ik graag de bevestiging van de gedeputeerde op dit punt.

Dan wil ik nog even terugkomen op het natuurinclusief boeren. Hulp daarbij is eigenlijk alleen weggelegd voor boeren nabij een Natura 2000-gebied. De vraag die rijst is dan ook: kunt u de ambitie van 500 natuurinclusieve boeren halen rond de veertien Natura 2000-gebieden in Brabant? Kunt u die daar allemaal kwijt? En zouden we de boeren, zoals de heer Verhulst, ook niet moeten helpen om om te schakelen naar natuurinclusief boeren? Zou dat ook niet een enorme bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van deze problematiek? Graag een reactie van de gedeputeerde hierop.

Voorzitter. Tijdens de themabijeenkomsten heb ik al gevraagd of de gedeputeerde de nu voorliggende plannen zou willen koppelen met de Kabinetsplannen om 25 miljard te gaan investeren in de agrarische sector. Om die koppeling te maken, zou de datum van het Veehouderijbesluit wel uitgesteld moeten worden. Dat bleek afgelopen woensdagavond wel uit het hoofdlijnen debat in de commissie landbouw, natuur en voedselkwaliteit dat in de Tweede Kamer werd gevoerd. Enkele punten uit dat debat wil ik graag aan de gedeputeerde voorleggen en ik verneem dan graag haar reactie en conclusies daarop.

De minister stelde dat er een verplichte taakstelling komt ten aanzien van de kritische depositiewaarden. Er komt een beleidskader natuurinclusieve landbouw, er komt een beleidskader landschapsgronden en er komt binnenkort een quickscan voor alle Natura 2000-gebieden. Hierna komen er taakstellingen van de minister richting de provincie. Die taakstellingen zijn niet vrijblijvend. Het zijn verplichtingen die aan de provincie en aan de sector opgelegd kunnen worden. En deze doelen zullen per 1 juli 2023 vastgeklit worden, aldus minister Van der Wal, dit alles met een richtinggevend perspectief, maar wel met resultaatverplichtingen. Hoe ziet de gedeputeerde dit voor zich? Moet de sector nu afwachten tot dit alles bekend is en daarna de nodige vergunningen aanvragen? Hoe ziet de gedeputeerde de tijdslijn voor zich? Hoe ziet de gedeputeerde alles wat hier gaat gebeuren ten aanzien van het voorliggende beleidskader? En is dit allemaal haalbaar voor 1 januari 2024? Voorzitter. Diep in ons hart weten wij allemaal dat dit niet gaat lukken. Laten we over onze schaduw heen stappen, meegaan in het landelijke beleid, het beste zoeken voor de boeren én de burgers hier in ons mooie Brabantse land. Laten we de datum voor het Veehouderijbesluit nog één keer uitstellen en gelijkstellen met het landelijk beleid, zodat ook de agrarische sector hier in Brabant mee kan profiteren van de 25 miljard die het Kabinet beschikbaar stelde en de juiste investeringen kan doen, geen dubbele investeringen hoeft te doen en de juiste keuze kan maken. We moeten er toch niet aan denken om bijvoorbeeld een kalverhouder nu zeven ton te laten investeren in een luchtwasser en die later tot het besluit te laten komen om alsnog gebruik te maken van een uitkoopregeling-

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd. De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik wil graag mijn waardering uitspreken richting ChristenUnie-SGP, dat ze nu toch haar fout toegeeft met betrekking tot de datum die ook de heer Vreugdenhil verdedigd heeft -

hij heeft ook tegen moties van mij gestemd om de datum uit te stellen – en dat u nu zegt dat de opstelling van de heer Vreugdenhil fout was en dat u nu toch mee gaat met wat de PVV altijd geroepen heeft. Daarvoor spreek ik echt mijn waardering uit. Ik hoop dat de ChristenUnie-SGP deze lijn blijft doorzetten. Dank u wel.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, mijnheer Boon. Ik zal mijn betoog afmaken: ... en die later tot het besluit te laten komen om alsnog gebruik te maken van een uitkoopregeling, immers, dan moet de belastingbetaler die zeven ton ophoesten. Voorzitter, ik verneem graag de reactie van de gedeputeerde hierop.

En dan nog een laatste, misschien een klein punt, maar wel belangrijk. Ik vond het heel bijzonder dat ik in het beleidskader ook de volgende zin tegenkwam: "Boeren kunnen ook een bijdrage leveren aan oplossingen voor het energievraagstuk, bijvoorbeeld door het beschikbaarstellen van ruimte voor windmolens en zonneakkers." Ik dacht dat we nu net afgesproken hadden dat zon op dak altijd voorrang heeft en er zijn nog heel veel daken, waaronder stallen, waarvan de daken nog helemaal vol gelegd kunnen worden. Kan de gedeputeerde bevestigen dat de zonneladder te allen tijde gevolgd moet en zal worden?

Voorzitter. Dank u wel.

Motie M51: Een investering mag zich eerst terugverdienen

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend Statenvoorstel 17/22: Concept Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030, constaterend dat:

- de provincie een RAV-lijst heeft met zeven systemen voor melkveehouderijen die voldoen aan de Interim Omgevingsverordening;
- een deel van deze systemen gebaseerd is op drijfmest dat opgevangen wordt in een mestkelder;
- in het beleidskader Landbouw en Voedsel de provincie aangeeft in te willen zetten op het nemen van bronmaatregelen, dus het scheiden van mest en urine aan de bron;

overwegend dat:

- een deel van de veehouders al geïnvesteerd heeft in een van de systemen gebaseerd op drijfmest of daarvoor een vergunning heeft aangevraagd;
- een dergelijke investering in de regel 20 jaar meegaat en het verdienmodel van deze ondernemers hiervan uitgaat;

vragen het college:

- ondernemers die hebben geïnvesteerd in een emissiereducerend systeem van de RAV-lijst om te voldoen aan de Interim Omgevingsverordening de garantie te geven dat zij het betreffende systeem in gebruik mogen houden tot de investering is terugverdiend en in die periode geen nieuwe investeringen hoeven te doen;

en gaan over tot de orde van de dag."

Henk van Zeist, ChristenUnie-SGP

Joris van den Oetelaar, Forum voor Democratie

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

De **voorzitter**: Dank u wel. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van uw eerste termijn. Gezien de enorme hoeveelheid moties en amendementen, stel ik voor vijftien minuten te schorsen, zodat de gedeputeerde de zaken even op een rijtje kan zetten. Ik zie u graag over vijftien minuten weer terug.

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering en geef de gedeputeerde het woord. De gedeputeerde.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Ik ben erg blij dat we vandaag – eindelijk, zou ik bijna willen zeggen – het beleidskader landbouw en voedsel kunnen behandelen, want er is heel hard aan gewerkt door een heel team en met een heleboel mensen in Brabant, en dat is natuurlijk erg belangrijk. Het is een beleidskader dat natuurlijk iedereen raakt, omdat het over voedsel gaat. En het gaat over veel meer dan voedsel. Als we naar de actualiteit kijken en de opgave die we in Brabant hebben, is dit een beleidskader dat heel cruciaal is. Als we het hebben over landbouw en voedsel, hebben we het ook over natuur, water, gezondheid en leefomgeving, kortom: over ons Brabant en de toekomst van ons Brabant. Ik meen van u een stuk aanmoediging te mogen horen, maar ook zorg, een stukje waardering, een stukje hoop en heel veel suggesties. Daar ga ik heel graag op in, en uiteraard op de vragen, die ik graag wil beantwoorden.

Toekomstperspectief is de rode draad. Daarvoor kijk ik ook even naar Carlos Jansen die we vandaag in ons midden hebben. Welkom Carlos. Carlos is tomatenteler, een jonge boer, en heeft vandaag een jobwissel met mijn bestuursadviseur Rob Toebak, die een dag bij hem tomatenplanten heeft neergezet. Vandaag komt Carlos ervaren wat het is om bestuursadviseur te zijn van een gedeputeerde in de provincie Noord-Brabant. U kunt hem straks bevragen hoe dat bevalt. Hij heeft me net al wat impressies gegeven. Maar goed, we doen het onder anderen voor jou, Carlos, en voor alle voedselproducenten in Brabant. Om nog even bij jongeren te blijven, want die zijn tenslotte ook de toekomst: de heer Van Pinxteren is van de week wezen dineren in Wageningen, begreep ik, ik heb dat in Breda gedaan, bij Curio, op de Urgenda-tour. We begonnen daar met een maaltijd gemaakt van voedsel dat over is, dus Foodways. Dat is ook een heel belangrijk thema in onze provincie. We mogen er trots op zijn dat in Meierijstad het centrum voor Foodways zit.

Nu naar uw vragen en de moties. Ik neem een paar onderwerpen bij elkaar, als u het mij toestaat, want een aantal thema's is door u aangestipt, zoals voedselzekerheid. Daar zoom ik toch een beetje uit en in, want dit beleidskader speelt zich ook af in een landelijke, Europese en zelfs mondiale context. Natuurlijk hebben wij heel veel aandacht voor voedselzekerheid, maar we zijn geen zelfvoorzienend land, zoals net ook heel terecht is gememoreerd door de heer Van Pinxteren. Als we alleen zouden moeten leven van het voedsel dat in Nederland wordt geproduceerd, zou dat een zeer eenzijdig en karig dieet zijn. Over die voedselzekerheid wordt nu ook heel veel gesproken in het kader van de geomondiale situatie, de oorlog waar de wereld in zit. Daarvoor is ook onderzoek gedaan door Wageningen. Minister Staghouwer heeft eraan gerefereerd en daaruit blijkt dat wij ons geen zorgen hoeven te maken over voedselzekerheid – in ons deel van de wereld, zeg ik er direct bij.

Zonet heb ik al gezegd dat wij in een situatie verkeren waarin landelijk en Europees beleid een belangrijke rol speelt. Daarbij leg ik ook een haakje naar wat gezegd is over het feit dat wij onze natuur- en waterdoelen met dit beleidskader niet zullen gaan halen. In het plan-MER-advies staat ook dat we dat niet alleen kunnen. Daaraan is ook gerefereerd door onder anderen de heer De Kort. Dat moeten we echt met elkaar doen, de verschillende bestuurslagen die we kennen, maar ook met bedrijven en kennisinstellingen, met de hele keten, en de triple helix. Als ik dan even kijk hoe zich dat verhoudt tot die andere bestuurslagen, dan zitten we nu in een situatie waarin we inderdaad de handen ineen kunnen slaan. In Europa hebben we een 'van bord tot bord'-beleid en een GLB-beleid en een Nationaal Strategisch Plan, dat er inmiddels ligt en nog goedgekeurd moet worden door de Europese Commissie, dat inzet op vergroening en verduurzaming van de landbouw- en voedselketen, niet alleen van de landbouw, maar van de hele keten, en dat is ook heel erg noodzakelijk. Dus het GLB-beleid gaat, als het straks goedgekeurd is, ons helpen daarin. Ik kan u zeggen dat dit ontwerp-beleidskader eigenlijk direct aansluit op dat Europese beleid. We zullen dat ook hard nodig hebben. U heeft ook gesproken over de beloning van groene en

blauwe diensten. Dat zijn elementen die we uit het GLB nodig zullen hebben, om dat te kunnen bewerkstelligen.

Dan kom ik op het landelijk beleid. Afgelopen woensdag was er een debat in de Kamer over de brief van minister Van der Wal over stikstof en natuur. Ze heeft een brief geschreven, haar honderddagenbrief, die klip-en-klaar is. Het debat gaat komende dinsdag verder en daar zullen we ook input voor leveren; dat heeft u ook gevraagd en daar kom ik zo meteen even op terug. Wat zij in haar brief zegt heeft heel veel te maken met concrete doelen, waar u ook naar vraagt. Wij hebben ze zo concreet mogelijk gemaakt op beleidskaderniveau – daar kom ik zo op terug –, maar de minister is heel erg duidelijk. Ze zegt: die stikstof – en dat is zo meteen ook wettelijk bepaald – moet op 74 procent komen. Dat wordt wettelijk bepaald, dus daar hebben we zo meteen ook gewoon aan te voldoen. En ze verwijst ook naar een Nationaal Programma Landelijk Gebied dat er gaat komen, waarvan zij zegt dat het daarin niet alleen om stikstofdoelen gaat, maar ook om natuur- en waterdoelen en klimaatdoelen. Het gaat dus om een stapeling van doelen. En als we het hebben over herstel van natuur, wil ik wel beklemtonen dat we dat niet redden met alleen het omlaag brengen van de stikstof. Het gaat om investeren in natuur, het gaat om hydrologie, en dat samenstel moet leiden tot herstel en verbetering van die natuur. De minister spreekt ook over onontkoombare doelen, en dat is iets wat we nog niet vaak hebben meegemaakt in een brief van een minister van het Kabinet. Maar hier wordt dat wel gesteld, omdat het noodzakelijk is. Wat dat betreft moeten we echt de doelen halen die daarin genoemd worden, en daarbij gaat ze ook helpen met een fonds. Even nog over die onontkoombare doelen: daar wordt ook snel op gehandeld. Er worden nu quickscans en analyses gemaakt en in oktober zal het Nationaal Programma Landelijk Gebied verschijnen. Wij moeten een gebiedsplan maken, dat in juli 2023 gereed moet zijn. Dus in een heel snel tempo worden onze doelen klip-en-klaar, heel concreet, en moeten we er gewoon aan voldoen. Als we dat niet doen, hebben we een probleem. Dat geldt overigens voor alle provincies.

Dan nog even over die doelen wat verder, niet alleen de doelen die ik zonet noemde. Er werd ook gezegd dat dit beleidskader eigenlijk nog geen trendbreuk is. Nou, als je kijkt naar vijftien procent biologische landbouw, 500 natuurinclusief, meest duurzaam, dan is dat een behoorlijke trendbreuk, zou ik willen zeggen. Die voelen we misschien nog niet, maar die gaan we wel voelen de komende jaren, en dat is ook noodzakelijk.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd door de heer Van den Oetelaar.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Dank u wel. U geeft aan dat we een probleem hebben wanneer we de doelen niet halen, maar wat is dan dat probleem en wat zijn de consequenties dan?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dat zullen we moeten horen van de minister, dat heeft ze nog niet zo duidelijk gemaakt. Maar het zal ongetwijfeld ook te maken hebben met het feit dat wij financiën zullen krijgen, als provincies, om te zorgen dat we die doelen halen. Het zou zomaar kunnen dat daarmee iets gebeurt, maar dat weet ik nog niet; dat zal ze zelf moeten zeggen.

De **voorzitter**: De heer Van den Oetelaar.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Oké, maar we zouden toch gewoon afstand kunnen nemen van die financiën?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dat lijkt me behoorlijk onverstandig, want dan moeten we het op eigen kracht doen. Die doelen, mijnheer Van den Oetelaar, moeten we namelijk halen. Die zijn Europees vastgelegd in habitatrichtlijnen en we hebben een Wet stikstof en natuur die binnenkort zal worden voorgelegd en daar staat die 74 procent stikstofreductie in.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Ja, maar het is toch superrelevant wat de consequentie dan is als we die niet halen? Stel dat die meevalt, dan kunnen we het toch gewoon niet doen?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Wij moeten die doelen halen en ik denk dat we dat geld heel erg hard nodig hebben om die doelen te halen.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dank u wel. We moeten inderdaad doelen halen, mevrouw Lemkes, dat ben ik met u eens. De vraag is alleen of het de doelen moeten worden zoals die nu in het voorliggend beleidskader voorliggen, of dat we de doelen moeten gaan halen die minister Van der Wal uiterlijk op 1 juli 2023 kenbaar gaat maken. Kunt u het verschil uitleggen tussen de doelen uit dit beleidskader en wat er nog gaat komen en wat we eigenlijk gewoon niet weten?

De **voorzitter**: Die vraag had u ook gesteld in uw eerste termijn. De gedeputeerde.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Het mooie is dat die doelen heel goed met elkaar relateren, dus in verbinding staan. Het feit dat we naar meer biologische landbouw willen en dat er in feite ook minder vee zal komen, wat overigens ook in die brief van de minister staat – daarin is die 30 procent genoemd –, relateert allemaal aan elkaar, dus het sluit heel goed op elkaar aan.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, het is de vraag of het op elkaar aansluit, want die doelen moeten door de minister nog gesteld worden en die worden uiterlijk op 1 juli 2023 vastgekleit. U kunt net als ik niet in een glazen bol kijken wat die doelen gaan worden, en dat is eigenlijk mijn probleem met wat we nu aan het doen zijn. Begrijpt u?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, dat begrijp ik zeker, mijnheer Van Zelst, maar wij kennen een heleboel doelen natuurlijk wel. We hebben gewoon beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden waarin die doelen geformuleerd staan, we hebben Kaderrichtlijn Waterdoelen, die ook bekend zijn. Daar hebben we ook naar gekeken natuurlijk bij het opstellen van dit beleidskader. Dit beleidskader moet onder andere die doelen dienen. Er zit echt een rechtstreekse relatie tussen, dus we weten een heleboel wel.

De **voorzitter**: De heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Een heleboel misschien wel, maar een heleboel, denk ik, ook niet, want er komt ook een quickscan van alle Natura 2000-gebieden en wat daaruit voort gaat komen. Maar dat moet de minister allemaal nog uit gaan voeren.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Maar we kennen die Natura 2000-doelen, mijnheer Van Zelst. Er wordt alleen een quickscan gedaan naar hoe we er op dit moment voorstaan. Dat weten we zelf ook heel goed, want we hebben elk jaar weer scans van hoe de natuur erbij staat in Brabant, en dat is gewoon niet goed. Dat weten we ook per gebied, dus in die zin kan er niet veel verrassing voor ons in zitten en zal het alleen een bevestiging zijn van.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Ja, voorzitter, een ander onderwerp dat de gedeputeerde aanraakte was die trendbreuk. Nu wil ik hier geen discussie gaan voeren over de vraag wat wel en niet een trendbreuk is, maar als 85 procent in 2030 nog steeds op de oude voet verder gaat, noem ik dat niet echt een trendbreuk.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): 85 procent? U bedoelt 85 + 15 procent biologische landbouw, neem ik aan, want dat zat in uw vraag. Maar we hebben het wel over 85 procent duurzaam boeren, mijnheer Van Pinxteren. Het is niet zo dat het op dezelfde wijze zal gebeuren. U weet dat per 1 januari 2024 onze veehouderijen moeten voldoen aan strenge reductie-eisen, dus het zal echt een trendbreuk zijn, zowel in de gangbare landbouw als in de biologische landbouw.

We hebben het over de doelen. Die hebben we voor een beleidskader erg concreet geformuleerd. In de uitvoeringsagenda zullen we nog een stuk verder gaan, zoals ook in de commissie Sturen en verantwoorden is aangegeven, maar voor een beleidskader is het al behoorlijk concreet, durf ik te zeggen. Dat wat de doelen betreft.

Dan naar het verdienmodel, een grote zorg en vraag voor ons allemaal natuurlijk. Verschillenden van u hebben daarover opmerkingen gemaakt, en heel terecht, want wij willen er graag familiebedrijven en middelgrote en kleinere boeren. U ziet in het beleidskader dat het dan om een gestapeld verdienmodel zal moeten gaan, dat het misschien niet meer mogelijk is om alleen met de productie van voedsel een inkomen te verwerven, maar ook andere functies, dus inderdaad het belonen van groenblauwe diensten, inderdaad nevenactiviteiten, een boerderijwinkel, recreatie, een zorgboerderij – zo'n stapeling zal het moeten zijn. Dat vraagt iets van het ondernemerschap van boeren, maar het geeft ook aan wat hun functie zal zijn, en moet blijven naar ons idee, in het landelijk gebied, want dat is meer dan alleen voedselproductie en economie, dat is ook zorg voor de leefomgeving en voor het maatschappelijke klimaat.

De **voorzitter**: De heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter, dank u wel. Ja, dat begrijp ik, gedeputeerde, dat we zullen moeten kijken naar de mogelijkheden van stapeling, zeg maar nevenactiviteiten naast het boerenbedrijf. Maar mijn betoog ging vooral over de prijs voor de producten die boeren produceren. Als we daar niet iets aan doen, blijft datzelfde mechanisme bestaan, ook al is het niet voldoende als volledig inkomen. Als die prijs te laag is, zal er meer geproduceerd moeten worden op het bedrijf en blijven we richting die grootschaligheid gaan en blijven we richting afname van het aantal boeren gaan, en ik dacht dat we eigenlijk wel kunnen vaststellen dat er niemand is hier in de Staten die minder boeren wil.

De **voorzitter**: Mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, mijnheer Heijmans, u stipt natuurlijk een heel essentieel punt aan, dat niet alleen geldt voor dit beleidskader in Brabant, maar voor de hele voedselproductie in Nederland, en ook daarbuiten, maar laten we het even bij Nederland houden. Wij zijn toch het land met het meest duurzaam geproduceerde voedsel, al moet het beter, dat weten we: het gezondste voedsel, het meest toegankelijke voedsel, misschien ook wel het smakelijkste voedsel en het meest betaalbare voedsel. Dat meest betaalbare is het goedkoopste voedsel, en daar kunnen we eigenlijk helemaal niet trots op zijn, want het is gewoon een systeemfout die in de afgelopen jaar is ontstaan en zelfs met dit beleidskader kun je dat niet in één keer omdraaien. U heeft een beroep op ons gedaan om met de keten te gaan praten. Dat doen we, maar het is best hardnekkig om daarin verandering aan te brengen, en dat kunnen we ook niet alleen als provincie, dat weten we met elkaar. Dat wil niet zeggen dat we het niet moeten doen. Er is het WiK, waardevermindering in de keten, op nationaal niveau: een overleg tussen alle spelers in de keten, en daarin worden voorzichtige stapjes gemaakt. 'Alleen nog Nederlands rundvlees in de schappen van Albert Heijn' is er een voorbeeld van, en er komen meer

initiatieven aan. Maar daarmee zijn we er nog niet. In de themabijeenkomst heb ik het voorbeeld verteld van de jonge boer van 't Krulstaartje in Dongen, die graag weidevarkens wil houden, midden '20, en hij gaat er helemaal voor. Hij doet dat achter het bedrijf van zijn ouders, een gangbare varkenshouderij. Die jongen is begonnen, dat ging lekker, hij leverde aan de horeca, met corona ging het weer slechter, et cetera. Maar dat geldt voor veel bedrijven. De prijs van die weidevarkens was honderd procent hoger dan van regulier varkensvlees, maar toch heeft hij er een afzetmarkt voor gevonden en hij gaat door, gelukkig, en zijn vader is trots op hem. Want ik vroeg aan hem: en wat vind je vader er nou van? En die zei: jongen, ik ben trots op je, want ik wilde dat ik het nog kon doen, maar ik zit vast in het systeem en ik kan er niet meer uit. Dat is wat we willen bereiken met dit beleidskader.

De **voorzitter**: De heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Nou, voorzitter, ik ben erg blij dat de gedeputeerde in ieder geval onderkent dat hier een groot deel van de problematiek zit. Natuurlijk ben ik het met de gedeputeerde eens dat wij als provincie niet even kunnen zeggen "och, weet je wat, we verhogen de prijzen zo", ik zou daar trouwens ook niet voor zijn, want dan kunnen mensen helemaal niet meer eten, maar kunnen we dan in ieder geval afspreken, gedeputeerde, dat wij in de komende tijd, voor mijn part in rondetafelgesprekken, of in een themabijeenkomst, eens kunnen kijken wat wij als provincie kunnen doen aan bewustwording van het belang van voedsel en de prijs van voedsel én met onder andere de retail en dergelijke om de tafel gaan zitten hoe wij gezamenlijk iets op gang kunnen brengen van bewustwording, dat het niet normaal is dat eten voor mensen in Nederland een sluitpost is-

De **voorzitter**: Uw punt is helder, denk ik.

De heer **Heijmans** (SP): -op hun huishoudboekje.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Zodra dit beleidskader is vastgesteld, gaan we gewoon weer in gesprek met tafels. We hebben Tour de Brabant, waar we vorige week een bijeenkomst over hebben gehad, dat gaan we ook weer doen met de ketenspelers, zoals we dat ook aan de voorkant hebben gedaan met uw beleidskader. Wij gaan die wereld natuurlijk niet in één keer veranderen, maar we blijven er echt aan werken. En als je even kijkt naar biologisch bijvoorbeeld, dan ben ik echt in gesprek met Ecoplaza over wat we kunnen doen aan de promotie van bijvoorbeeld die sector. Zelf hebben wij daar als provincie maar een heel beperkte rol in, het is ook onze rol niet, maar we kunnen het wel stimuleren.

De **voorzitter**: De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, ik wil graag een paar definities even scherp hebben. De gedeputeerde zegt dat voedsel te goedkoop is. In Bergen op Zoom is op dit moment de voedselbank open en de mensen halen een pakketje op. Ik kan die mensen niet uitleggen dat voedsel nog duurder moet worden, dat het te goedkoop is. Bedoelt u echt dat voedsel duurder moet worden? Of bedoelt u – en daar kan ik u wel in steunen – dat er meer geld naar de boeren moet terugvloeien en dat desnoods de retail maar wat moet inleveren?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Dat hangt eigenlijk toch wel met elkaar samen. Het gaat om wat in goed Nederlands true pricing heet: we zouden echt moeten betalen voor ons voedsel wat het waard is en ook wat het kost aan de andere kant, kijkend naar de belasting van het milieu et cetera, wat er ook in verwerkt zou moeten worden. Maar inderdaad wordt de boer onvoldoende

beloond, dat durf ik best te zeggen, voor het voedsel, voor het werk dat hij erin steekt en voor de kosten die hij moet maken voor de voedselproductie. Er zit iets fout in dat systeem, iets wat niet in balans is, en daardoor krijg je inderdaad te goedkoop voedsel. Dat wil niet zeggen dat iedereen het dan kan betalen, daar heeft u ook echt een punt, want we hebben inderdaad voedselbanken, maar dat heeft natuurlijk met een heleboel aspecten te maken en niet alleen met de prijs van voedsel, zoals ook de heer Heijmans heeft geschetst. Het heeft ook te maken met huurprijzen en met prijzen voor energie. Dat weten we met elkaar. Maar voedsel is echt te goedkoop.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Een vraag aan de gedeputeerde. U gaat in gesprek met de retail en u geeft aan dat dat tijd kost en niet gemakkelijk is. Hebben de boeren die tijd?, is mijn vraag dan.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, we zouden dat natuurlijk allemaal wel snel willen veranderen, maar wat ik net zei: het is niet één knopje omdraaien. Het is het omdraaien van diverse knoppen van al die schakels in de keten om tot een ander systeem te komen, dat er op een andere manier gefinancierd wordt, gebouwd wordt, nou ja, gewoon betaald wordt, eigenlijk het bedrijfsmodel van de voedselketen – daar hebben we het over –, en dat red je niet met alleen de retail. Je hoopt dat het dan doordruppelt naar de voedselverwerking, naar de voorkant, naar de genetica, et cetera. Het gaat over die hele keten en daar zijn de marges ongelijk verdeeld. Dat weten we en we weten dat er altijd veel druk op die primaire productie wordt uitgeoefend en dat ze daar onvoldoende voor betaald worden. Dat is echt de essentie van de problematiek; die zit voor een belangrijk deel daar. Wij kunnen in gesprek, maar dat is het dan ook. We hebben geen instrumenten om er fundamenteel iets aan te veranderen. Maar bewustzijn en druk helpen natuurlijk wel mee, dus ik ben ook in gesprek met het WiK, dus op nationaal niveau. Maar zelfs op nationaal niveau lukt het niet zomaar. Het is een behoorlijke inspanning.

De **voorzitter**: Mijnheer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik denk dat we toch met een zoethoudertje te maken hebben, want in 2013 is landelijk een PVV-motie aangenomen over een beter verdienmodel voor de boeren ten bate van de retail. Dat is toen mislukt. Ik heb het uw voorgangers in de Staten ook gevraagd, die hebben ook hun best gedaan, maar bij hen is het ook niet gelukt. Waarom zou het u nu wel lukken dat de retail die stap zet richting de boeren?

De **voorzitter**: De gedeputeerde gaat hierop antwoorden en we gaan zo meteen langzamerhand dit blokje afronden. De gedeputeerde.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Ik heb niet gezegd, maar blijkbaar vat u het wel zo op, dat ik toezeg dat het ons wel gaat lukken. Ik wou dat het zou kunnen! Maar wij zullen mee helpen, zou ik bijna zeggen, door ook dat gesprek in Brabant te voeren met de bedrijven hier in de keten en we hebben zoveel ketenspelers in Brabant. Dus we willen daarmee in gesprek en bijdragen aan de bewustwording, maar het is niet zo dat wij de illusie moeten hebben dat wij dat kunnen veranderen.

De **voorzitter**: Mijnheer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Maar uw voorgangers hebben dat gesprek ook al gevoerd en daarbij is het niet gelukt. Ik wens u veel succes, maar ik denk dat we realistisch moeten zijn en de boeren nu niet met een

zoethoudertje de wei in moeten sturen. Ik hoop dat het lukt, maar de verwachting dat het lukt is klein. Waarom? Het is al vaker geprobeerd en vaker niet gelukt.

De **voorzitter**: De gedeputeerde gaat verder, graag ook op het volgende onderwerp, want volgens mij zijn de argumenten gewisseld.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, precies, dank u wel, voorzitter. Daarbij komt natuurlijk dat wij wel verdienmodellen stimuleren in de korte keten, dat het echt directer bij die boer terecht komt, dat is wat we wel kunnen doen, dus niet alleen die gesprekken in de keten.

Nog even om het blokje 'verdienmodel' af te ronden: die groenblauwe diensten. Dat is mij ook uit het hart gegrepen. We roepen allemaal "nieuw verdienmodel groenblauwe diensten". Tot nu toe zijn er maar weinigen die daaraan willen betalen. We krijgen straks het GLB, dat is al een stukje vergoeding, maar het zou beloning moeten zijn, het moet van vergoeding naar beloning. Maar wie gaat dat dan betalen? Wordt dat in de prijzen verwerkt? Dat zou het meest natuurlijk zijn, denk ik zelf, of zou het door terreinbeherende organisaties betaald moeten worden, door waterschappen? Maar waterschappen zeggen ook: oké, dan moet de waterschapsbelasting omhoog, anders kunnen wij dat niet betalen. Dus dan zit je ook weer in het systeem. Ik hoop dat we daar uitkomen met elkaar, want dat is natuurlijk erg belangrijk. Wij subsidiëren de biodiversiteitsmonitor, wat in feite ook het belonen van een stukje verduurzaming is, op dertien criteria. Honderden boeren doen daar op dit moment aan mee en de tweede tranche ervan is ook alweer vol, dus er is belangstelling van boeren; daar ligt het niet aan. Maar na drie jaar is die subsidie voorbij. We zijn dus in gesprek met partijen in de keten over de vraag wie dat straks gaat betalen als die subsidie weg is. Dat is ook niet zomaar voor elkaar. We kunnen dus wel roepen "groenblauw", en ook "CO₂-vergoedingen", allemaal elementen ervan, maar nog klein op dit moment en nog te weinig structureel. Maar dat is precies die transitie en die trendbreuk die we nodig hebben om echt dat systeem te veranderen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. Goed om te horen dat er momenteel gesprekken zijn om te kijken hoe en wie dit gaat betalen. Wanneer denkt de gedeputeerde dat wij hierover een update kunnen krijgen, dat er inderdaad goede verdienmodellen aan gekoppeld worden?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik kijk dan ook even naar mijn collega Hagar Roijackers, die natuurlijk de gebiedsgerichte aanpak en ook het beleidskader natuur in haar portefeuille heeft, want dat zal een samenspel zijn. Wij zijn bezig met het ontwikkelen van de instrumentenkoffer voor die gebiedsgerichte aanpak, waar ook dit soort elementen in zitten. Maar het gaat breder dan dat. Ik kan u niet toezeggen wanneer wij dat precies kunnen laten zien, of hoever we daarmee zijn, maar we zullen u op de hoogte houden als er vermeldenswaardige ontwikkelingen zijn.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ik snap het. Er zijn natuurlijk veel verschillende partijen die er samen uit moeten komen. Het zou natuurlijk heel mooi zijn als we hier meer zicht op zouden hebben voordat we de uitvoeringsagenda met de 80 procent-versie gaan bespreken, maar ik snap dat de gedeputeerde haar best doet.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, ik zou willen dat ik u dat kan beloven, maar dat is echt niet zo. En ook dit is weer een punt dat ook op nationaal niveau aangekaart moet worden. We zijn in gesprek met Louise Vet, de voorzitter van de stuurgroep biodiversiteit, die er ook aan wil trekken. Dus we leggen

wel de connecties en de contacten, en zo moet je daar aan gaan bouwen, want het is natuurlijk ook gewoon bewustzijn creëren bij alle spelers die we nodig hebben om dit nieuwe systeem, dat veranderde systeem, met elkaar te bouwen. Aan ons als provincie zal het niet liggen, denk ik dan maar.

Een ander onderwerp is natuurinclusief en biologisch. Het percentage van vijftien is echt een percentage dat van onze Brabantse biologische boeren zelf afkomstig is. We zullen ook moeten zorgen dat we de afzet kunnen maken, dus dat de vraag er ook is. Als we nu heel erg gaan stimuleren, voor zover we dat al kunnen, zeg ik er ook direct bij, dat er heel veel meer biologisch wordt geproduceerd, en die vraag houdt daar geen gelijke tred mee, dan zijn we ook niet goed bezig, want dan bouw je aan een sector die eigenlijk alweer op achterstand wordt gezet omdat die prijzen dan omlaag gaan en er weer een mechanisme op gang komt dat vergelijkbaar is met waar we nu misschien wel in zitten. Dus die vijftien procent komt uit de sector zelf en die onderschrijft dit ook. Ik kan ook zeggen dat Bionext dit al heel bijzonder vindt. We zijn de enige provincie in Nederland met dit soort streefcijfers. Ik hoorde net Denemarken noemen. We laten ons ook inspireren door Denemarken, dat inderdaad in redelijk korte tijd een hele ommezwaai heeft gemaakt. Dus we stellen ons wel op de hoogte van de mogelijkheden om daar misschien nog wel meer aan te doen.

Dan is, nog even doorgaand op doelen, ook gevraagd naar landbouwdoelen in de gebiedsgerichte aanpak, de gebiedsgerichte aanpak groen, blauw, landbouw. Want dat is het: bodem en water zijn sturend – dat weten we, en dat is ook nationaal inmiddels het beleid –, dus daar moeten we aan voldoen, maar parallel daaraan geschakeld dat toekomstperspectief van de landbouw. Ik kan me voorstellen dat u zegt: dat vind ik een beetje te algemeen, waarom geen landbouwdoelen? Nou, wij willen er best aan werken om per gebied die landbouwdoelen te formuleren, zodat ze echt gelijk-op gaan en gewogen kunnen worden in relatie tot de andere doelen die we hebben, zodat er ook echt toekomstperspectief is.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Even een vraag aan de gedeputeerde: is dit ook een beetje een antwoord op de motie die is ingediend?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, eigenlijk wel. Ik kom er zo bij de moties nog even op terug.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Oké, dank u wel, anders is het onduidelijk om te volgen-

De **voorzitter**: De gedeputeerde behandelt nu eventjes een aantal algemene blokjes volgens mij en daarna zal per motie of amendement worden aangegeven wat het advies is vanuit het college.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik koppel daar ook even de suggestie van de structuurkaart aan, want die heeft natuurlijk ook wel een relatie met doelen, als ik zo vrij mag zijn, mijnheer De Kort. Ik begrijp de behoefte daaraan: wat kan nu eigenlijk waar op landbouwgebied en hoe gaat die kaart er dan uitzien? Ik heb in de themabijeenkomst ook aangegeven dat die kaart in feite van onderaf wordt opgebouwd, vanuit de gebiedsgerichte aanpak, want daar ga je natuurlijk kijken waar wat kan. Die kaart groeit dus, zou ik bijna willen zeggen. Daarnaast speelt ook weer het landelijk beleid, waarin ook gekeken wordt naar zonering en kaarten. Dus dat komt op een bepaald moment bij elkaar. U zegt "binnen twee jaar", ik durf daar niet echt een termijn aan te stellen, maar ik denk dat het daar niet ver van af ligt; dat durf ik wel te zeggen met de ontwikkelingen die nu gaande zijn.

De **voorzitter**: De heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank voor de beantwoording. Volgens mij we er bijna. U noemt weer de gebiedsgerichte aanpak, en ik snap dat die daarvan komt, maar ik wil hem graag, en dat kan daarna,

breder hebben voor Brabant, als al die doelen in zicht zijn. U geeft aan dat het ongeveer twee jaar zal zijn, in die richting, en daar kan ik mee leven. Ik snap dat ik u niet op iets vast kan pinnen, maar kunnen we in ieder geval afspreken dat, als het binnen drie jaar niet lukt, we minstens een toelichting zullen krijgen waarom het echt onmogelijk is binnen drie jaar?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, dat kan ik zeker toezeggen.

Dan ga ik over naar de moties. Zo meteen zal ik nog een aantal specifieke vragen per partij beantwoorden.

Motie M24, 'jonge boeren'. Het CDA vraagt een plan van aanpak op te stellen voor hoe jonge boeren en jonge startende ondernemers in de gehele agrofoodsector perspectief geboden kan worden. Geen bezwaar tegen deze motie. In het kader van de uitvoeringsagenda zijn wij eigenlijk al bezig om daarin een groot hoofdstuk 'jonge boeren' op te nemen, waarbij we ook onderzoek doen naar de instroom van jonge agrofoodstudenten en professionals in het onderwijs. Dus geen bezwaar tegen deze motie.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, hartstikke mooie motie, al heb ik het in mijn amendement nog wel iets mooier gezegd dan het hier staat. Maar gedeputeerde, hoe legt u dat uit? Want u leest wel voor "jonge boeren en jonge ondernemers", maar er staat tussen haakjes 'jonge' boeren en tussen haakjes 'jonge' ondernemers. De motie zegt dus in feite gewoon dat u boeren en ondernemers toekomstperspectief moet bieden. Legt u het uit zoals ik het uitleg, of zegt u: nee, het gaat alleen over jonge boeren?

De **voorzitter**: Mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Wij willen natuurlijk zoveel mogelijk boeren die duurzaam willen boeren toekomstperspectief geven, dat is duidelijk, maar er wordt een plan van aanpak opgesteld – en zo zie ik hem dan als ik ook naar de overwegingen kijk – dat met name betrekking heeft op jonge boeren de instroom ook in het onderwijs. Dus zo interpreteer ik hem nu dan.

De **voorzitter**: De heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, maar dan wijkt u volgens mij af van het dictum. Het dictum zegt: boeren en ondernemers toekomstperspectief bieden, effe kort in mijn eigen taal. Dat is wat er staat, maar u zegt dus dat u hem iets anders uitlegt. Waar tussen haakjes 'jonge' staat, lees ik die haakjes niet-

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk, denk ik. De gedeputeerde.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Als ik kijk naar de constatering en de overweging, is mijn conclusie dat er een plan wordt gevraagd voor jonge boeren en jonge agrofoodprofessionals. Dus ik lees hem zonder haakjes. Als dat niet zo is, dan hoor ik dat zo meteen.

Dan de motie, ook van het CDA, over landbouwdoelen in de gebiedsgerichte aanpak. Gevraagd wordt landbouwdoelen in kaart te brengen parallel aan de water- en natuurdoelen. Ik denk daarbij inderdaad aan strategische landbouwdoelen, en dan heb ik er geen bezwaar tegen.

Dan ga ik naar motie M26, 'Actief en reëel grondbeleid om belangrijke transities te ondersteunen', van het CDA. U vraagt zoveel mogelijk beschikbare grondinstrumenten in te zetten voor extensivering en dit ook mee te nemen in de samenwerking met het GOB. In deze vorm is de motie misschien wel een beetje te vroeg, omdat er elementen in zitten van de nota grondbeleid die onderweg is naar uw Staten, terwijl er ook elementen in zitten, als u het heeft over natuurinclusief boeren en ook het GOB, die eigenlijk relateren

aan de portefeuille van collega Hagar Roijackers, die natuurlijk bezig is met haar beleidskader natuur. In deze vorm zou ik de motie dus ontraden.

De **voorzitter**: De heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Ja, toch een vraag aan de gedeputeerde, want ik snap dat ze hem wil ontraden, maar hoe kijkt de gedeputeerde aan tegen het prijskaartje dat hangt aan deze motie? Want dat is een niet onaanzienlijk bedrag.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dit zal allemaal in kaart gebracht moeten worden, dus er hangt nog helemaal geen prijskaartje aan, laat staan dat eraan hangt wie dat dan zou moeten en kunnen gaan betalen. Dat is duidelijk.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Nee, maar u kunt goed rekenen, en dat kan ik ook. Als we 500 boeren pakken en 10 hectaren keer een waardevermindering van 30.000 euro, dan hebt u het over een zeer aanzienlijk bedrag.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik zeg al: aan de ene kant is het een prijskaartje, aan de andere kant is het de vraag wie dat zou moeten betalen. We weten dat er ook Rijksmiddelen komen voor de vergoeding van de afwaardering van gronden. Daar zullen we dan naar moeten kijken, want de dekking daarvan zit niet in onze begroting op dit moment.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Dan motie M27-

De **voorzitter**: U wordt toch nog geïnterrupteerd, door mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Excuus, een beetje laat, maar even over de motie met betrekking tot het grondbeleid. Als de tweede bullet wordt weggehaald bij het dictum, kunt u er dan wel mee uit de voeten?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, maar dan blijft nog wel staan dat u een heleboel instrumenten noemt waaraan ook een prijskaartje hangt. Dus als u het algemener formuleert, grondinstrumenten, en het tweede dictum weglaat, dan zou ik er 'geen bezwaar' op kunnen geven, maar dan moet de motie echt anders geformuleerd worden.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Helder, dank je wel.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dan naar motie M27-

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Voorzitter. Ik snap niet helemaal wat de gedeputeerde bedoelt met 'algemener formuleren', want hoe je het ook gaat formuleren: waar komen deze middelen straks vandaan?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Daarvan heb ik net gezegd dat het niet in onze huidige begroting zit. Maar ik zei ook al dat er mogelijk andere bronnen zijn, dus als er een oproep wordt gedaan

om dat te bekijken, dan- Maar daar zou ik de formulering van de motie voor moeten zien; dat kan ik zo niet zeggen, in ieder geval niet in deze vorm.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter, het is mij nog niet helemaal duidelijk in welke vorm dit dan wel zo meteen moet worden ingediend om 'oordeel Staten' of 'geen bezwaar' te krijgen. Want het blijft zo dat er zo meteen middelen gevraagd worden om dit te kunnen gaan doen, dus ik vraag me echt af waar deze middelen dan vandaan komen, tenzij het een soort onderzoeksmotie is om te kijken wat de mogelijkheden zijn, dan is het natuurlijk een ander verhaal.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik kan dat niet beoordelen, want de formulering van de motie ligt niet bij mij.

Ik ga naar motie M27 van CDA, Lokaal Brabant, D66, Partij van de Arbeid en GroenLinks, die oproept een beroep te doen op Rijksmiddelen voor Brabant. In feite zou die overbodig verklaard kunnen worden, want we zijn daarmee bezig. Maar ik begrijp de oproep heel goed, dus wat ons betreft geen bezwaar. U vraagt wel de Staten minimaal twee keer per jaar op de hoogte te stellen van de stand van zaken en dat zal echt afhankelijk zijn van de procesgang in Den Haag. Natuurlijk rapporteren wij u daarover, maar in welke frequentie kan ik niet precies toezeggen. Voor het overige geen bezwaar, want we zijn er hard mee bezig om daarvoor een voorstel te maken.

Dan ga ik naar motie M28 van de SP, 'Stimuleringsregeling voor natuurinclusieve landbouw'. U vraagt een onderzoek te doen naar de mogelijkheid om stimuleringsregelingen voor natuurinclusieve landbouw open te stellen voor agrariërs uit heel Brabant, inzichtelijk te maken of en, zo ja hoeveel, extra middelen hiervoor nodig zijn en de uitkomst van dit onderzoek uiterlijk bij de begrotingsbehandeling et cetera op te nemen. Ook hier weer de winstwaarschuwing dat we dat wel kunnen onderzoeken, maar dat we er geen geld voor hebben in de begroting. Maar natuurlijk wel onderzoeken en kijken of er op andere manieren middelen te vinden zijn.

De **voorzitter**: En hoe adviseert u dan op deze motie?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Geen bezwaar tegen het onderzoek, maar het meenemen bij de begrotingsbehandeling: daar hebben we geen geld voor.

De **voorzitter**: De heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter. Als de gedeputeerde meteen had gezegd 'geen bezwaar', had ik waarschijnlijk niet geïnterrupteerd, maar ik wil wel duidelijk maken dat ik hiermee absoluut niet vooruitloop en zeg "we gaan dit doen", als u straks met een resultaat komt uit het onderzoek. Maar het gaat erom dat we dan op grond van gegevens en op grond van feiten een afweging kunnen maken bij de begroting of we er extra middelen voor nodig hebben, of dat we ergens anders extra middelen vrijmaken. Het lijkt me heel goed dat wij als Staten dan de afweging kunnen maken, op basis van feiten, waar we onze keuzes neerleggen. Dat is het doel van deze motie, meer niet.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Een onderzoek, dat is zelfs nodig, zeg maar, als wij meer natuurinclusief willen bevorderen in Brabant, maar duidelijk wel met de kanttekening dat het niet automatisch betekent dat-

Goed, dan ga ik naar motie M29, ook van de SP, 'Omschakelfonds'. U wilt een voorstel zien voor een omschakelfonds, waarmee het boeren die willen omschakelen naar biologisch financieel eenvoudiger wordt gemaakt. Ik kan u zeggen dat we op dit moment bezig zijn met het onderzoek van de middelen uit

de ondersteuning die een aantal jaren geleden is afgegeven, om te kijken of we dat kunnen omkatten naar een omschakelfonds. Dus geen bezwaar hiertegen.

Dan ga ik naar motie M30, 'Moratorium grootschalige mestbewerking'. U vraagt erom een moratorium in te stellen voor grootschalige mestbewerking tot 31 december 2024, om dan verder te kijken. We hebben eigenlijk een duidelijk proces geformuleerd ten aanzien van locatie mestbewerking. Er komt een plan-MER nadat een uitvoeringsagenda mest is opgesteld, dus wij ontraden deze motie in dat licht nadrukkelijk.

Dan ga ik naar motie M31, 'Eerlijker subsidiebeleid', waarin wordt opgedragen zowel bij de regering in Den Haag als in Brussel een actieve lobby te voeren voor een wijziging van de subsidiesystematiek in het kader van het GLB, voor wat betreft de inkomenssteun op basis van het aantal hectaren landbouwgrond dat een agrariër in Nederland in gebruik heeft. In feite gebeurt dat nu door die grote wijziging die wordt voorgestaan in het GLB. Dat is eigenlijk precies wat er aan het gebeuren is. Het moet nog vastgesteld worden, dat zeg ik erbij, maar onze opstelling in dat kader is steeds om maximaal in te zetten op die vergroening en de beloning daarvan en niet op het afbouwen van de hectaren in de loop van de tijd. Dat is wat we aan het doen zijn, en die lobby voeren we dus eigenlijk.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Volgens mij is dit nu zo'n geval waarbij het jammer is dat hier soms twee themacommissies tegelijkertijd zijn. We hebben een informatieve bijeenkomst gehad over het GLB en waarschijnlijk is dit daar verteld, maar ik moest toen bij de themabijeenkomst over de Ruimte voor ruimteregeling zijn, omdat ik woordvoerder ruimte ben. Ik vind het ontzettend jammer dat ik dat gemist heb, maar als u mij de overtuiging geeft dat u onderschrijft dat de huidige systematiek van de subsidie op basis van het aantal hectaren landbouwgrond in gebruik - dat u het in feite met de strekking van de motie eens bent en dat u zich ervoor wilt inzetten om die gewijzigd te krijgen, dan trek ik de motie heel graag in, want aan overbodige moties heeft volgens mij niemand iets.

De **voorzitter**: Mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik kan bevestigen dat dat de essentie is van de inzet en dat gestreefd wordt naar het afbouwen van de hectares ten gunste van vergoedingen voor-

De **voorzitter**: Dus motie M31 is bij dezen ingetrokken.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dan ga ik naar motie M32 van D66, Partij van de Arbeid, Groenlinks en Lokaal Brabant om een onderzoek te doen naar de wenselijkheid van de bewerking van alle mest. Wij komen nog te spreken over mest. In de memo staat het, maar ook in de themabijeenkomst heb ik toegelicht dat de uitvoeringsagenda zodanig belangrijk is, zo veelomvattend en zoveel onderwerpen raakt, dat we de 80 procent-versie graag met u bespreken. Dat gaan we ook doen en dan komen dit soort onderwerpen natuurlijk ook aan de orde. Het woordje 'alle' voor mestbewerking heeft onduidelijkheid gecreëerd, concludeer ik uit deze motie. Want wat is mestbewerking? Wat een boer doet op zijn erf met die mest noemen we ook mestbewerking. En het is zo dat uit die mest naast fosfaat en stikstof ook andere stoffen gehaald kunnen worden die ten gunste zijn van het klimaat onder andere. Dus het bekijken van het type mestbewerking en wat er nou precies moet gebeuren, moet nog plaatsvinden en daarop komen we in de uitvoeringsagenda mest terug.

De **voorzitter**: Ik zie mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Het is heel goed dat u de 80 procent-versie van de uitvoeringsagenda mest straks ter bespreking voorlegt aan de Staten, maar 'sec' blijft de uitvoeringsagenda

mest een bevoegdheid van GS. Dus we kunnen er wel over praten en suggesties meegeven, maar dat heeft verder geen gewicht. Vandaag nemen we een beslissing over de kaders van dit beleid en ik begrijp niet helemaal goed wat het advies van de gedeputeerde is over deze motie.

De **voorzitter**: Ik zie ook mevrouw Van der Linden. Over hetzelfde onderwerp?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, dank u wel, voorzitter. Het sluit deels een beetje aan bij mevrouw Van Kessel. Ik hoorde de gedeputeerde net zeggen dat alle mest bewerken niet betekent alle mest bewerken en dat het door een boer uitrijden van onbewerkte mest over zijn land ook nog steeds in deze doelstelling past. Dat is voor mij nieuwe informatie.

De **voorzitter**: Mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, dat past ook in deze doelstelling, kan ik op dit moment zeggen. Maar even terugkomend op uw motie: het onderzoek dat u vraagt maakt onderdeel uit van die uitvoeringsagenda. We onderzoeken dat in feite ook om de goede berekening te kunnen maken van: wat moet eruit gehaald worden en hoe ga je die mest bewerken? In feite zou ik zeggen dat de motie overbodig is, omdat het eigenlijk deel uitmaakt van het opstellen van de uitvoeringsagenda.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Ik wil me aansluiten bij de woorden van mevrouw Van der Linden, dat het dan nieuwe informatie is. Als het inderdaad anders is dan nu 'sec' in het beleidskader staat, zou dat aangepast moeten worden, bijvoorbeeld via een amendement – daar zou ik dan nog even over na moeten denken. U noemt deze motie overbodig, terwijl aan de andere kant 'sec' is overgenomen wat nu in het beleidskader is opgenomen en daarover onduidelijkheid bestaat. Hoe gaan we dat, als het anders is dan wat nu in het beleidskader staat, oplossen?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Het gaat over de definitie van wat mestbewerking is. Als het u meer comfort geeft om deze motie uit te voeren: ik heb er geen bezwaar tegen, ik zeg alleen dat ze eigenlijk overbodig is omdat we dit ook bekijken in het kader van het totaalplaatje rondom mest.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel, tot slot.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Kan ik dat dan opvatten als een toezegging dat u de inhoud van deze motie gaat uitvoeren en dus gaat onderzoeken wat er staat in de motie? Zo ja, dan kan ik de motie aanhouden; als u de motie ontraadt, dan niet natuurlijk.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dat kan ik toezeggen.

De **voorzitter**: Dus dan wordt motie M32 aangehouden.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Ja, voorzitter, alleen als de gedeputeerde bij dezen heeft toegezegd om de inhoud uit te voeren.

De **voorzitter**: Dat heb ik haar net horen zeggen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Oké, dank u wel.

Dan motie M33 van GroenLinks, D66 en Partij van de Arbeid, 'Tijdelijke vergunning mestbewerkers'. U draagt het college op te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor het afgeven van tijdelijke vergunningen voor mestbewerking en te onderzoeken of een eventuele opruimverplichting meegenomen kan worden in deze vergunningen. Dit is wat ons betreft een motie 'oordeel Staten'. We willen dat onderzoek doen, maar kunnen natuurlijk niet van tevoren precies inschatten of het ook mogelijk is. Vroeger kon je voor afvalbedrijven een tijdelijke vergunning verlenen, die mogelijkheid bestaat niet meer. Bij windmolens is tijdelijkheid geborgd vanuit het ruimtelijk spoor. Hiervoor weten we het nog niet, maar we willen het zeker onderzoeken. Dus deze motie is 'oordeel Staten'.

Dan ga ik naar motie M34, 'Landbouw en gezondheid', een motie van GroenLinks, D66, Partij van de Arbeid en 50PLUS. U draagt het college op om bij de uitvoeringsagenda concreet te maken hoe en in welke mate dit beleid bijdraagt aan drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030. We begrijpen uw oproep en willen daar ook aan voldoen, maar even om de verwachtingen te managen, zou ik bijna zeggen: we komen op korte termijn met een uitvoeringsagenda gezondheid naar PS en daarin wordt natuurlijk ook aandacht besteed aan de vraag wat landbouw en voedsel kunnen bieden voor de gezonde levensjaren. Het heeft met een aantal aspecten te maken en het is even vraag hoe ver dat kwantificeren moet gaan. Op zichzelf heb ik er geen bezwaar tegen, maar een rechtstreekse correlatie tussen wat landbouw kan leveren en die drie gezonde levensjaren is niet puur kwantitatief, en causaal zou ik zeggen, te leveren, bijna op geen enkel gebied. Ook als het over beweging gaat kun je er wel iets over zeggen, maar een heel causale relatie, geanalyseerd, kunnen we niet leveren. We kunnen echter zeker iets zeggen over de wijze waarop en de mate waarin we bijdragen aan die drie gezonde levensjaren. In algemene zin kan het dus wel en als het zo is bedoeld, hebben wij er geen bezwaar tegen.

Dan ga ik naar de motie 'Voedselzekerheid', een motie van de Partij voor de Vrijheid. Daarin wilt u GS opdragen om in de uitvoeringsagenda landbouw en voedsel een hoofdstuk te wijden aan de voedselzekerheid in Brabant en daarin uit te werken hoe het college het produceren van voldoende, veilig en gezond voedsel voor alle bewoners van Brabant gaat waarborgen. Eerder al heb ik gezegd dat door de WUR een studie is gedaan die uitwijst dat we ons voorlopig geen zorgen hoeven te maken over de voedselzekerheid in dit deel van de wereld. Die markt is natuurlijk ook mondiaal. Het is niet zo dat wij met een hoofdstuk in onze uitvoeringsagenda de voedselzekerheid helemaal kunnen garanderen, zal ik maar even zeggen. Wat we natuurlijk wel doen, is zorgen dat er ruimte blijft voor landbouw en voedselproductie in Brabant, en dat allemaal op een duurzame manier. Wat u hier vraagt, kunnen we niet bieden, dus we ontraden deze motie.

De **voorzitter**: De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik had even gewacht met mijn interruptie, want in het begin zei u: natuurlijk is er veel aandacht voor voedselzekerheid. Toen dacht ik: als mijn motie komt, zal dat wel worden behandeld. Maar waaruit blijkt dan dat u veel aandacht heeft voor die voedselzekerheid? U verwijst alleen naar de studie van de WUR. Maar de hele wereld staat in brand en is in rep en roer, dus er verandert een hele hoop. Tot wanneer is die studie nog actueel en wanneer gaat u ook zelf dingen bekijken?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Uit die studie blijkt ook dat voedselzekerheid geen nationale aangelegenheid is, maar een mondiale aangelegenheid. Het zou echt een verkeerde verwachting zijn om te denken dat wij met een uitvoeringsagenda in Brabant de voedselzekerheid in de wereld kunnen garanderen. Dat kunnen we echt niet. Dat is wat ik bedoel. Daarom ontraden we ook deze motie.

De **voorzitter**: Mijnheer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Het zou mooi zijn als we heel de wereld voedselzekerheid vanuit Brabant kunnen bieden, maar ik begrijp dat dat niet kan. We zien wel landen om ons heen die maatregelen nemen. In Frankrijk worden heel veel hectaren braakliggende grond ingezet om voedsel te garanderen. Kunt u niet iets op papier zetten als een soort noodplan voor bepaalde gevallen, om ervoor te zorgen dat er toch genoeg voedsel is voor Brabant en de Brabanders?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ons land, zou ik bijna willen zeggen, maar ook onze provincie wordt heel erg ingezet voor voedselproductie, en dat zal ook zo blijven, in ieder geval duurzaam. De verhouding plantaardig/dierlijk zal allemaal veranderen, maar wij zullen hier voedsel blijven produceren. Wat u dan nog meer bedoelt, weet ik eigenlijk niet, want zorgen dat er alleen voedsel voor de Brabanders is, is misschien ook een beetje smalle opvatting van voedselzekerheid, als ik zo vrij mag zijn. U weet dat de Nederlandse voedselproductie ook voor een deel voor de export is, dus zo dragen we ook bij aan voedselzekerheid. Verder begrijp ik niet wat u eigenlijk bedoelt met nog meer doen op het gebied van voedselzekerheid. Het marktmechanisme hebben we in ieder geval als provincie niet in de hand.

De **voorzitter**: Mijnheer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Dat begrijp ik, maar we hebben wel een bepaald stukje vergunningverlening in de hand, et cetera, et cetera. Hoe kunnen wij op korte termijn, als het echt nodig is, als de wereld nog verder in brand gaat, de voedselproductie in Brabant opvoeren?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): We hebben geen signalen dat die opgevoerd hoeft te worden. Wij produceren hier al heel erg veel voedsel. Dat is eigenlijk mijn antwoord.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik ga naar motie M36, 'Geen zonnepanelen op vruchtbare landbouwgrond'. U draagt GS op om als provincie uit te dragen dat zonneakkers verleden tijd zijn en dat het plaatsen van zonnepanelen op vruchtbare landbouwgrond in Brabant voortaan ongewenst is. Het antwoord daarop is simpel. We hebben een zonneladder die we hanteren, die kent u, als het goed is, en daarmee voorzien wij in wat u ons opdraagt. Dus wij ontraden deze motie.

Dan ga ik naar motie M37 van de Partij voor de Dieren en Lokaal Brabant, 'Anticiperen op autonome krimp van het aantal landbouwdieren'. U wilt GS opdragen om een natuurlijke krimp van de secundaire landbouwsectoren te begeleiden, volgend op de autonome krimp van het aantal landbouwdieren, en dit op te nemen in de uitvoeringsagenda landbouw en voedsel, en de uitvoeringsagenda mest. Hoe het werkt in de keten, maar dat weet u volgens mij ook goed, mevrouw Vlasveld, is dat wij als provincie geen invloed hebben op al die schakels in de keten. Waarom is er zoveel aandacht voor landbouw, en terecht, ook vanuit de Staten? Omdat dat een sector is die veel met ruimtegebruik, leefomgeving, et cetera, te maken heeft en waarin wij als provincie ook een rol kunnen spelen door onze regelgeving, door een beleid als dit beleidskader landbouw en voedsel. Dat is wat we kunnen doen. Wat u hier vraagt, samen met Lokaal Brabant – natuurlijke krimp begeleiden –, is iets wat men vooral zelf moet doen in die keten. Dus wij ontraden deze motie.

Dan ga ik naar motie M38 van de Partij voor de Dieren en Lokaal Brabant. U verzoekt Gedeputeerde Staten met het uitvoeringsprogramma landbouw en voedsel ambitieus in te zetten op een substantieel hoger aandeel biologisch landbouwareaal in Brabant, en daarbij vijftien procent als uiterste minimumwaarde te beschouwen. Ik heb er in mijn algemene introductie al veel over gezegd, en dat is ook mijn antwoord bij deze motie: die vijftien procent is door de sector zelf aangegeven en zij zou er niet blij mee zijn als wij dat hoger zouden maken, omdat we dan eigenlijk een systeem dat men wil opbouwen bij voorbaat al kansloos maken.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Ik hoorde wat de gedeputeerde zei en ik begrijp dat het echt vanuit de sector zelf komt, maar waar de motie om vraagt is te zeggen dat vijftien procent het minimum is en niet het maximum. Zou de gedeputeerde daar dan alsnog in mee kunnen gaan? De vijftien procent blijft dan in feite staan, maar de vraag is: wat is dan je plafond?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik wil het graag houden bij wat de sector ons heeft aangegeven. Een minimum vinden wij te ver gaan, maar wij blijven in gesprek met die sector en het is een percentage dat in de loop van de tijd best zou kunnen verschuiven, als blijkt dat het sneller gaat, of dat het mogelijk is om dat te doen. Maar ik zou het heel erg vinden als wij de sector in onrust brengen, zou ik bijna willen zeggen, door dit als een minimumwaarde aan te geven. Dat motiveert hen niet echt, denk ik, en dat is juist wat we willen, vandaar dat we deze motie ontraden. Maar we begrijpen uw signaal.

Dan ga ik naar motie M39 van de Partij voor de Dieren, die in het concept natuurinclusieve landbouw zou willen laten opnemen dat landbouwschade door fauna enkel wordt bestreden met preventieve, niet-dodelijke maatregelen. In deze vorm ontraden we deze motie. Als u 'enkel' zou vervangen door 'zoveel als mogelijk', willen we de motie opnieuw bezien. We weten allemaal dat het verdienenmodel voor natuurinclusieve ondernemers bepaald niet heel breed is, het is vaak een kwetsbaar verdienenmodel, dus we zouden willen dat dat niet verder onder druk komt te staan, maar met deze regel erbij zou dat zomaar eens kunnen, vandaar dat we de motie in deze vorm ontraden.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel. Ik ga nog heel eventjes in de fractie overleggen over wat we gaan doen met het woordje 'enkel'. Verder nog het volgende. Bij mijn weten kiezen boeren vrijwillig voor het concept en bepalen wij wat het concept natuurinclusieve landbouw precies inhoudt. Ik zou daarom de gedeputeerde willen vragen of zij een mogelijkheid ziet om dit bijvoorbeeld voor een bepaalde periode op proef te doen, dus dat we gewoon eens kijken wat er gebeurt op het moment dat we dit als proef uitvoeren bij een aantal.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Het gaat erom dat we natuurinclusieve boeren niet meer willen opleggen dan nodig is. U zegt dat wij bepalen wat natuurinclusief is. Wij hebben beschreven dat daar bepaalde stappen in zitten, van "wat is natuurinclusief?", en we kennen ook de discussies over het verschil tussen natuurinclusief en biologisch. Laten we er asjeblieft voor gaan om een grote beweging te maken en te zorgen dat iedereen stappen maakt in die verduurzaming, dus stappen in natuurinclusief. Van een proef zijn we eigenlijk ook geen voorstander op dit moment.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel. Ik ben wel benieuw of de Partij voor de Dieren doorheeft dat ze hiermee het omschakelen naar natuurinclusief nog moeilijker maakt.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld wil graag reageren, zie ik.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Er werd mij een directe vraag gesteld, dus ik zal daarop reageren. Ik denk het niet, omdat wij denken dat dit veelomvatter is. Dus wij denken niet dat dit ertegenin gaat.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter, volgens mij heeft de gedeputeerde het net goed uitgelegd: dan leggen we een extra verplichting op aan natuurinclusieve boeren die we niet opleggen aan andere boeren, dus maken we het nog moeilijker om te schakelen naar natuurinclusief, terwijl we dat juist moeten stimuleren.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Dank je wel. Volgens mij is het een onderdeel van natuurinclusief boeren, dus ik snap niet waarom dit als een beperking zou moeten optreden. Kunt u me dat uitleggen?

De **voorzitter**: U kunt dat even kort uitleggen, maar daarna gaan we weer terug naar de gedeputeerde, anders krijgen we een heel groot uitstapje.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter, het gaat erom dat we nog meer verplichtingen gaan opleggen aan natuurinclusief boeren. We maken het gewoon nog moeilijker. Ik kan er nog veel meer over vertellen, maar-

De **voorzitter**: Ja, u kunt het nog drie keer zeggen, maar dit is het dan. Ik ga terug naar mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Dan kom ik bij motie M40 van de Partij voor de Dieren en Lokaal Brabant. U verzoekt GS het uitvoeringsprogramma landbouw en voedsel te richten op maximale winst voor de kwaliteit van lucht, bodem, water, natuur en gezondheid, om ecologie en maatschappij weer in evenwicht te brengen met economie. We ontraden deze motie, omdat het echt nodig is om al die doelstellingen neer te zetten, om juist die doelen van bodem en water, natuur en gezondheid te halen. Dat kan ook niet zonder economie en ook niet met minder inzet op economie. We zullen echt naar een nieuwe balans toe moeten. Daarom ontraden we deze motie.

Dan kom ik bij motie M41, ook van Partij voor de Dieren en Lokaal Brabant, 'Kies voor gezonde, houdbare, duurzame landbouw'. U verzoekt GS de transitie daarheen makkelijker te maken door de intensieve landbouw niet langer actief te faciliteren met ruimtelijke uitbreidingsmogelijkheden en financiële ondersteuning, subsidies, et cetera, en vigerende regelingen die intensieve landbouw faciliteren uit te faseren en niet te verlengen. Ook deze motie moeten we ontraden, omdat er geen provinciale regelingen zijn die specifiek de intensieve landbouw faciliteren. De subsidies die wij verstrekken als provincie zijn met name gericht op het behalen van de gewenste effecten, om tot die verduurzaming te komen. Zie de subsidieregeling voor transitie veehouderij. Voor de melkveehouderij hoef ik alleen maar te refereren aan het addendum uit het zevende nitraat actieprogramma, landelijk, dat nu speelt, met de verplichting om binnen tien jaar volledig grondgebonden te zijn. En de ruimtelijke uitbreidingsmogelijkheden voor veehouderij worden in het algemeen al beperkt door de huidige regelgeving in de IOV.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel. Waar het mij om gaat is dat wij als provincie de gelden die wij vanuit het Rijk en vanuit Europa krijgen verdelen over de verschillende agrariërs. Om dat soort typen subsidies gaat het mij.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Aan het recht op Europese subsidies kunnen wij natuurlijk niet echt iets doen, voor zover we dat al zouden willen. Die subsidies zijn er en ik heb net toegelicht dat die steeds meer gaan naar vergroening. Die ontwikkeling is ingezet.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik begrijp dat die vanuit Europa worden toegekend, maar voor zover ik weet is het de provincie die bepaalt wie wanneer welke subsidie krijgt.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, maar de criteria worden natuurlijk door Europa bepaald.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja. Dan ga ik naar motie M42 van de Partij voor de Dieren, Lokaal Brabant en SP. U verzoekt om met de uitvoeringsagenda serieus en substantieel in te zetten op consumentengerichte promotie van biologische en plantaardige voeding, hiervoor concrete doelen op te nemen en niet langer voedsel van dierlijke oorsprong te promoten. In mijn algemene introductie zonet heb ik al gezegd dat de promotie van welke vorm van voedsel dan ook niet een provinciale taak of rol is. Dus als u dat aan ons vraagt: ja, we hebben die rol niet. Wat we wel doen op dit gebied is dat we bijvoorbeeld een voedseleducatieproject subsidiëren in Meierijstad en dat we bijdragen aan een onderzoek in Altena naar het gedrag van consumenten en hoe die gestimuleerd kunnen worden om meer voor plantaardig te kiezen. Dat is zo ongeveer wat we kunnen doen en dat is ook wel zo ongeveer de grens. Wij ontraden deze motie, omdat het niet onze rol, positie, functie en bevoegdheid is.

Dan ga ik naar motie M43, 'Insectenweek buiten de voedselketen houden', van de Partij voor de Dieren. U draagt GS op om in de op te stellen uitvoeringsagenda's geen provinciaal beleid ten behoeve van insectenweek op te nemen en op geen enkele wijze insectenweek te stimuleren, te faciliteren, te ondersteunen en/of te promoten. Deze motie ontraden wij, omdat insecten in het kader van de eiwittransitie een belangrijke rol spelen. Het is een potentiële voedingsbron voor mens en dier en insecten zijn ook in staat om de kringloop te sluiten, dat ziet u ook bij Protix bijvoorbeeld, hier in Brabant, en om reststromen om te zetten naar hoogwaardig eiwit. Dus wij denken juist dat in die hele transitie die we nodig hebben en die we ingezet hebben insecten als alternatief eiwit een belangrijke rol kunnen spelen, niet alleen in veevoeder, waar het nu veel voor gebruikt wordt, maar ook in humaan voedsel. Dus deze motie ontraden wij.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel. Kan ik dan misschien wel de toezegging van de gedeputeerde krijgen om de insectenweek en alles wat daarbij hoort buiten de eiwittransitie te houden, omdat de eiwittransitie primair gaat om het veranderen van dierlijke eiwitten, en daar horen insecten ook onder, om die om te zetten naar plantaardige eiwitten?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, maar dan zal het in een ander hoofdstuk komen te staan. We houden het er wel in, omdat het een sector is die ook weer belangrijk kan zijn voor Brabant. Maar het kan buiten de agenda plantaardige eiwittransitie.

Dan gaan we naar motie M44 van de Partij voor de Dieren en Lokaal Brabant. U verzoekt GS om bij het ondersteunen van stoppende of overschakelende boeren nadrukkelijk ook aandacht te hebben voor de sociale aspecten van de betreffende veranderingen en dit concreet op te nemen in de uitvoeringsagenda landbouw en voedsel, zoals het actief en structureel onder de aandacht brengen van de bestaande initiatieven bij boeren en erfbetreders. Tegen deze motie hebben we geen bezwaar, want we vinden dat zelf ook erg belangrijk. Inmiddels is er ook een heel breed ondersteuningsnetwerk gebouwd de afgelopen jaren en dat zullen we blijven inzetten voor boeren, want dat is natuurlijk ontzettend belangrijk, als u alleen

al ziet wat we met VABIMPULS hebben gedaan, en daar komen ook nog eens de keukentafelgesprekken bij die we aan het voeren zijn in het kader van de gebiedsgerichte aanpak.

Dan ga ik naar motie M45, 'Sierteelt niet ondersteunen', van de Partij voor de Dieren en de SP. U verzoekt GS in de op te stellen uitvoeringsagenda's geen provinciaal ondersteunend en stimulerend beleid ten behoeve van sierteelt op te nemen. We ontraden deze motie, want we voeren eigenlijk geen specifiek, apart, stimulerend of ondersteunend beleid voor de sierteelt. Die sector maakt onderdeel uit van de tuinbouwsector, maar we hebben daarvoor geen ondersteunend beleid.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel, voorzitter. Maar als de gedeputeerde deze motie zou willen zien als een aanmoediging om dat ook in de toekomst niet te gaan doen, zou zij de motie dan niet 'oordeel Staten' kunnen geven?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Als bij verduurzaming, waardevermeerdering die een sector kan betekenen, innovatie komt kijken, kunnen we daar misschien best iets aan doen, of 'meedoen', zou ik bijna zeggen. Maar toezeggen dat we dat níét doen, dat kunnen we niet op dit moment.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Nou, dat maakt de motie toch heel hard nodig, want in eerste instantie zegt u: dit hoeft niet, want we doen dat niet-

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Nee, dat klopt.

De heer **Heijmans** (SP): Maar u zegt ook dat we het in de toekomst misschien wel gaan doen. Dus zegt u in feite: als u niet wilt dat we sierteelt ondersteunen, moet u vooral deze motie ondersteunen, want dan gaan we het ook in de toekomst niet doen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Maar dat kunnen we niet toezeggen. Ik zeg dat we het nú niet doen, maar als er sectoren zijn die duurzaam-

De **voorzitter**: Volgens mij heeft de heer Heijmans heel goed begrepen wat u zei.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Oké.

Motie M46 van Partij voor de Dieren en ChristenUnie-SGP verzoekt GS voortaan de term 'landbouwgif' te gebruiken in plaats van 'gewasbeschermingsmiddelen'. Dat kunnen we niet doen, want de officiële term is 'gewasbeschermingsmiddelen'.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Het is niet een inhoudelijk puntje, maar een minipuntje van orde: het moet uiteraard 50PLUS zijn en niet ChristenUnie-SGP die de motie met ons mee indient.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Die staat er wel boven.

De **voorzitter**: Dan wordt dat aangepast.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dan motie M47 van de Partij voor de Dieren. U moedigt GS aan te blijven inzetten op het bevorderen en versnellen van de eiwittransitie en open te staan voor mogelijke extra manieren om hieraan bij te dragen. Ik zou zeggen: heel erg bedankt voor de aanmoediging. We doen ons best. Er komt een innovatiecoalitie op dit gebied van collega Van Gruijthuisen en u weet – want we hebben daarover een gesprek gehad – dat we ook in de uitvoeringsagenda landbouw en voedsel aan de voor- en achterkant van de keten daaraan aandacht gaan besteden.

Dan ga ik naar motie M48-

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter, ik heb het advies gemist.

De **voorzitter**: Ik ook.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): De motie is overbodig en wordt ontraden. Dat had ik inderdaad niet gezegd, sorry.

Dan gaan we naar motie M48 van Lokaal Brabant, SP en 50PLUS, 'Provinciale verankering dierenwelzijn'. U draagt het college op om dierenwelzijn in samenhang met de uitwerking van het coalitieakkoord 2021-2025 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' van Rutte IV en het Dierwaardige Veehouderij (RDA, 2021) te verankeren binnen de uitvoeringsagenda's van het beleidskader landbouw en voedsel 2030 en het dagelijks bestuur van de provincie Noord-Brabant. We ontraden deze motie. We verwijzen naar de Statenmededeling van 9 februari 2021 in dit verband, waarin we stellen dat de provincie geen wettelijke taak heeft op het gebied van het bevorderen van dierenwelzijn. Het is primair een verantwoordelijkheid die op Rijksniveau ligt. Ondanks het ontbreken van een wettelijke taak stimuleren wij in ons beleid op diverse wijzen overigens het verbeteren van dierenwelzijn. U ziet dat terug in een aantal concrete doelen: 1. het stimuleren van dierenwelzijn via de Brabantse zorgvuldigheidsscore die u kent, of op gelijkwaardige wijze; 2. de ontwikkeling en implementatie van integrale, brongerichte stalsystemen; 3. het stimuleren van biologische landbouw. En die verankeren we ook in onze uitvoeringsagenda. Dus we doen wat we kunnen binnen onze bevoegdheid. We hebben het advies van RDA gelezen, daarin worden zes punten gesteld, en minister Staghouwer heeft ook in zijn brief geschreven dat hij binnenkort komt met een beleid op het gebied van dierenwelzijn. Voor zover dat ons ressoorteert, zullen wij natuurlijk ook gaan kijken wat wij daarmee en -aan kunnen doen. Op basis hiervan ontraden wij motie M48.

Dan kom ik bij motie M49, 'Brabantse bloemenpracht', van Lokaal Brabant en SP. U draagt het college op om in samenspraak met alle betrokken organisaties te laten onderzoeken of het inzaaien van (inheemse) bloemenmengsels op grotere schaal dan heden, onder andere in 'nieuwe natuurgebieden', een effectieve bijdrage kan leveren aan het stimuleren van de vlinder- en insectenstand, mede in het belang van onze voedselproductie en stimulering biodiversiteit, te onderzoeken of er nog andere locaties geschikt zijn voor deze bloemenmengsels en daarenboven te laten onderzoeken of er nog andere methodes kunnen worden ingezet om de vlinder- en insectenstand te stimuleren, daarbij verwijzend naar Zeeland en Flevoland met de gesubsidieerde projecten 'Groene daken', en indien er een positieve respons komt vanuit 'het veld', financiële dekking te vinden binnen de diverse portefeuilles en een proeftuin op te zetten. Ik zou willen voorstellen deze motie aan te houden, want die hoort eigenlijk meer bij het beleidskader natuur, waar Hagar Roijackers op dit moment heel hard aan werkt.

De **voorzitter**: De heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter, en ook bedankt voor de beantwoording van de gedeputeerde. Wij snappen ook dat de gedeputeerde zegt, dat was ook onze enige twijfel om te kijken of we hem hier zouden indienen, of bij het beleidskader natuur. Aan de andere kant de voedselketen, zoals we die kennen, we hebben namelijk veel te velde staande gewassen, die hebben baat bij deze ontwikkeling, dus bij het zorgen dat er voldoende insecten zijn die kunnen zorgen

voor bestuiving van fruit en allerlei andere te velde staande gewassen. En dan is de keuze van: moet je hem bij het beleidskader natuur indienen, of moet je hem hier indienen? Als hij in ieder geval een positieve ondersteuning kan krijgen bij het beleidskader natuur, dan wil ik hem best aanhouden tot het beleidskader natuur, maar we hebben daarstraks al in de Staten gehoord, en dat is ook een feit, dat het aantal insecten drastisch terugloopt en dat de bestuiving van onze te velde staande gewassen wel eens een vraagstuk kan worden.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dat het heel erg nodig is dat er meer insecten komen en dat het ook voor de landbouw belangrijk is, is natuurlijk zo. Maar hoe we dat gaan doen- Ik zei al: in het beleidskader natuur komt dit onderwerp natuurlijk terug, waarbij natuurinclusief, en de verantwoordelijkheid daarvoor, breder moet zijn dan van boeren of van de provincie. Natuurinclusief betreft de hele maatschappij. Dus in dat beleidskader hoort het eigenlijk meer thuis, om daar behandeld te worden. Dat wil overigens niet zeggen dat we vanuit de landbouw helemaal niets doen aan het bevorderen daarvan, want veertien dagen geleden mocht ik op een trekker bloemrijke akkerranden inzaaien. Dat is een project dat we doen met Urgenda samen, zoals u weet, waarbij we subsidie geven aan boeren voor het kopen van bloemenzaad, om die akkerranden in te zaaien. Dit initiatief wordt, heb ik van de week begrepen, groots opgeschaald, ook in Brabant, met andere partijen, onder andere landbouworganisaties.

De **voorzitter**: En wat is uw definitieve advies?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Aanhouden, omdat het bij het beleidskader natuur hoort.

De **voorzitter**: 'Aanhouden' is iets wat uiteindelijk aan de fractie is, dus uw advies is, als het niet wordt aangehouden?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ontraden.

De **voorzitter**: Dat zocht ik even. Mijnheer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voorzitter. We hebben de beantwoording van de gedeputeerde goed gehoord en wij zien ook dat GS het belang van dit onderwerp inzien. Wij verwachten dan ook een positieve grondhouding bij het beleidsstuk over natuur. Dus we houden de motie aan totdat dat beleidsonderwerp hier aan de orde is.

De **voorzitter**: Dus motie M49 wordt aangehouden. De gedeputeerde gaat verder.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Motie M50 van Lokaal Brabant, 'Provinciaal Agrarisch Managementteam Brabant (AMT Brabant)'. U draagt het college op om in samenspraak met alle betrokken organisaties en overheden, waaronder natuur- en terreinbeherende organisaties, andere deskundigen en organisaties, in de breedst mogelijke zin dus, een AMT-Brabant in te stellen, een Agrarisch Managementteam Brabant, met als doel de transitie van de landbouwsector en de uitvoering van het beleidskader landbouw en voedsel 2030 met expertise te ondersteunen en daar waar mogelijk te versnellen. We ontraden deze motie, omdat we dit eigenlijk al doen. Wij zijn in gesprek met alle organisaties die u noemt, en nog een aantal meer, kan ik u verzekeren. Het is heel erg belangrijk, daar pleit u ook voor in uw overwegingen, en dat onderschrijven we ook, dat voor zo'n grootscheepse transitie die ons voor ogen staat, een transformatie die ons voor ogen staat, integrale samenwerking wordt nagestreefd. Dat wordt ook bevorderd in dit huis. U ziet het ook terug in de gebiedsgerichte aanpak, waarin de verschillende disciplines in huis, maar ook met de organisaties buiten, samenwerken. Dus ik zou

willen zeggen: laten we dat lean and mean houden en er niet weer een platform of structuur bij bedenken, of organiseren, want we denken dat dat niet gaat helpen. Vandaar dat wij deze motie ontraden.

De **voorzitter**: De heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, voorzitter. Wij willen de motie toch overeind houden, juist vanwege het feit – de gedeputeerde geeft het eigenlijk zelf al aan – dat belangrijke expertise vanuit het veld noodzakelijk is om met elkaar stappen voorwaarts te maken en snelle slagen te maken. Juist die expertise willen wij op deze manier inbrengen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Wij blijven erbij dat we denken dat we die expertise overal ophalen waar dat nodig is en waar we denken dat we ook ons kunnen laten inspireren en kunnen laten adviseren. Dus we denken dat we dat op een goede manier doen op dit moment.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Ja, dan zal ik hem nog wat concreter maken. In de jaren '60/'70 zijn er enorm grote ruilverkavelingen doorgevoerd, juist ook met ondersteuningsteams van specialisten vanuit het veld, de zogenaamde ruilverkavelingscommissies – hier zouden we het dan hebben over een AMT-commissie Brabant –, die juist een aantal plooiën glad konden strijken die normaal gesproken door de ambtelijke ondersteuning niet gladgestreken konden worden.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Wij werken met verschillende teams. We hebben dat ondersteuningsnetwerk, dat ook heel veel contact heeft met gemeenten, we hebben VABIMPULS, we hebben voor landbouw coaches die in het veld werkzaam zijn en die niet afkomstig zijn uit de ambtelijke organisatie. Dus er zijn zoveel ondersteuningsmogelijkheden die we bieden, en zoveel expertise die ingevlogen wordt, dat we denken dat we het op deze manier het beste kunnen doen. Ook in het kader van de gebiedsgerichte aanpak kijken we natuurlijk naar efficiënte samenwerking, ook met partijen als het GOB bijvoorbeeld, waar het over grond gaat.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Pinxteren, tot slot.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Ja, voorzitter, we kunnen er verschillend tegen aankijken, maar het veld ervaart het in ieder geval anders en men zou graag ook invloed zien vanuit het veld, direct zichtbaar in dit soort zaken.

De **voorzitter**: De gedeputeerde gaat verder.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Als u die indruk heeft- Wij zullen er extra aandacht voor hebben dat wij in ieder geval mensen inzetten die op een goede manier die relatie kunnen leggen. Het is overigens ook zo, dat wil ik er ook wel bij zeggen, waar het de agrarische sector betreft, dat voor de keukentafelgesprekken ook organisatie als ZLTO worden ingehuurd. Je mag ervan uitgaan dat die toch wel het goede gesprek kunnen voeren met de sector, zij niet alleen overigens, ook andere partijen. Wij proberen in ieder geval organisaties in te zetten, of mensen eigenlijk, want daar gaat het om, en niet om organisaties, die zo goed mogelijk de gesprekken kunnen voeren en de input kunnen meenemen en kunnen vertalen in wat er dan moet gebeuren.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik kom dan bij motie M51 van ChristenUnie-SGP, 50PLUS en Lokaal Brabant, 'Een investering mag zich eerst terugverdienen'. U vraagt het college ondernemers die hebben geïnvesteerd in een emissiereducerend systeem van de RAV-lijst om te voldoen aan de IOV, de garantie te geven dat zij het betreffende systeem in gebruik mogen houden tot de investering is terugverdiend en in die periode geen nieuwe investeringen hoeven te doen. Deze motie is in feite overbodig, dus die ontraden we ook, want in de verordening staat dat bij een investering een ondernemer bij hokdieren na vijftien jaar pas opnieuw hoeft te investeren en bij rundveehouderij na twintig jaar. Dat zijn de afschrijvingstermijnen voor dit soort investeringen. Hiermee heb ik de moties gehad. Dan ga ik naar het amendement, even kijken-

De **voorzitter**: A14 en A15.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, dat klopt. In amendement A14 van SP en Lokaal Brabant wordt voorgesteld te besluiten aan het beleidskader landbouw en voedsel 2030, inclusief bijbehorende plan-MER en de plan-MER aanvulling, een vijfde ambitie toe te voegen, luidende: "We gaan de afname van het aantal boeren zoveel mogelijk afremmen, met speciale aandacht voor kleine gezinsbedrijven. De landbouw wordt een sector waar mensen graag in werken, fatsoenlijk kunnen verdienen met vertrouwen in de toekomst en met een hoog niveau van dierenwelzijn". De inhoud van het amendement – dat heb ik volgens mij in de themasessie ook al met u gedeeld – komt eigenlijk terug in al die concrete doelstellingen die we in het beleidskader hebben staan, als het gaat over verdienenmodellen, als het gaat over onderwijs, als het gaat over gezondheid. Het afremmen van het aantal boeren bepalen wij natuurlijk niet. Boeren besluiten zelf of ze stoppen met hun bedrijfsvoering, of ermee doorgaan. Wat we kunnen doen als provincie, doen we volgens mij, door inderdaad een plan te maken voor jonge boeren, om te kijken of bedrijfsopvolging gestimuleerd kan worden, instroom in het onderwijs. Dat is onder andere wat we doen. En als we het hebben over gezinsbedrijven, dan willen we zeker stimuleren dat die een verdienmodel kunnen hebben waardoor zij hun bedrijfsvoering kunnen voortzetten, overigens op een goede manier, dus niet ondersteund door subsidies, maar gewoon economisch renderend. Dat is de enige manier waarop je kunt zorgen voor een structurele instandhouding, en groei eventueel, van een sector, welke sector dan ook.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter. Ik herhaal mezelf, de gedeputeerde ook, want die heeft inderdaad in de themabijeenkomst ook gezegd dat het eigenlijk in het hele stuk staat. Ik constateer dat in het stuk staat dat sprake is van een autonome ontwikkeling, die leidt tot veel en veel en veel en veel minder boeren. Wat ik vooral niet begrijp, gedeputeerde, is dat wij een beleidskader opstellen waarin wij eigenlijk niet specifiek enige ambitie – want in de ambities leggen we vast wat we willen – vastleggen voor onze boeren, de mensen die het werk doen, de mensen die aan de basis staan. Daar hebben we niet specifiek een ambitie voor en ik hoor u tegelijkertijd zeggen dat de motie van het CDA vraagt om een aanpak om boeren een toekomstperspectief te bieden. Gedeputeerde, zou ons hele beleidskader niet dat plan van aanpak moeten zijn van "hoe geven wij onze boeren, en daarmee ons voedsel, en daarmee onszelf, een toekomst?" Met andere woorden: als u van de motie van het CDA zegt 'geen bezwaar', dan zou u dit amendement zeker moeten omarmen, want daarin wordt het nog wat steviger vastgelegd, doordat we het echt in ons beleidskader woordelijk opnemen, in zulke mooie woorden dat ik het zelf niet beter zou kunnen, voorzitter!

De **voorzitter**: U heeft dit allemaal al gewisseld, dus ik zou u allebei willen verzoeken het kort te houden. Mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. We gaan inderdaad in herhalingen vervallen. Het beleidskader ziet op dat toekomstperspectief van boeren, duurzaam boeren hè: dat is waar

het over gaat. De motie van het CDA gaat – tenminste in mijn interpretatie, maar dat moet ik nog bevestigd krijgen – over jonge boeren. Want het gaat natuurlijk over die bedrijfsopvolgers en daarop willen wij actief beleid voeren. Als u kijkt naar de cijfers, zult u zien dat nog bijna de helft in 2030 uit middelgrote en kleine boeren zal bestaan in Brabant.

De **voorzitter**: Heeft u iets nieuws toe te voegen, mijnheer Heijmans?

De heer **Heijmans** (SP): Ja, laatste opmerking, voorzitter. Het is gewoon niet juist, zoals u zegt, dat het beleidskader gaat over de toekomst en het toekomstperspectief van boeren. Want het beleidskader legt zich erbij neer, constateert en komt niet met maatregelen daartegen, dat we van twaalfenhalfduizend naar vijfduizend boeren gaan. Dan kunt u toch niet blijven volhouden dat dat het bieden van een toekomstperspectief is voor onze boeren?

De **voorzitter**: De gedeputeerde, en gaat u zo meteen ook door naar het volgende amendement.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik heb net aan het begin geschetst wat er op dit moment ook landelijk allemaal aan beleid gevoerd wordt, mijnheer Heijmans, en het zal u niet ontgaan zijn dat dat zal leiden tot een afname van het aantal boeren, ook in Brabant. Dus dat speelt ook nog eens een rol; dat heeft bij deze cijfers niet eens een rol gespeeld, dus dat komt er nog eens bij. U kunt natuurlijk zeggen dat we meer boeren willen, maar die moeten dat vooral ook zelf beslissen. We kunnen ook niet gaan betuttelen. We kunnen wel zorgen voor goede randvoorwaarden en ik durf te zeggen dat we dat met dit beleidskader doen, dat het ook echt toekomstperspectief biedt.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dan kom ik bij amendement A15, 'Opnemen memo kringlooplandbouw'. U stelt voor de tekst "Het beleidskader landbouw en voedsel 2030, inclusief het bijbehorende plan-MER en de plan-MER-aanvulling vast te stellen" te vervangen door: "Het beleidskader landbouw en voedsel 2030, inclusief het memo van gedeputeerde Lemkes-Straver van 29 maart 2022 met het onderwerp Kringloopbemesting: Brabant Bemest Beter, het bijbehorende plan-MER en de plan-MER-aanvulling vast te stellen". Geen bezwaar tegen dit amendement, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter. Ik wil een soort voorstel van orde doen. Ik heb de wijze waarop deze gedeputeerde de moties behandeld heeft als bijzonder prettig ervaren. Het noemen van de partijen die de motie indienen, maar vooral het voorlezen van het dictum, betekent dat alle Statenleden precies weten waar de moties over gaan en ook de mensen thuis dat kunnen volgen. Ik zou u willen vragen te promoten dat andere gedeputeerden dat op dezelfde wijze doen.

De **voorzitter**: Nou, dit is een onderwerp waarbij we volgens mij op een ander moment nog eens stil kunnen staan. Dank u wel. Bent u klaar met uw beantwoording, mevrouw Lemkes?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik heb nog wel een aantal vragen te beantwoorden.

De **voorzitter**: Graag een korte reactie op de vragen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel.

Voorzitter. De VVD, de heer Manders, heeft aandacht gevraagd voor kweekvlees: in hoeverre dat in een innovatiecoalitie naar voren komt. Daar komt een aparte rapportage over van collega Martijn van Gruijthuijsen.

Het CDA, mevrouw Van de Ven, heeft gevraagd om maximale ondersteuning bij innovatie. Die zullen we inderdaad leveren. We hebben natuurlijk het Landbouw Innovatiebureau Brabant, maar daarnaast zullen we ook alle mogelijke regelingen die daarbij kunnen helpen onder de aandacht brengen. U vraagt ook om over de menselijke maat in gesprek te gaan met de sector. Net heb ik al geduid op de keukentafelgesprekken die we voeren, en niet alleen dat: we zijn ook heel regelmatig in contact met de sector.

De heer Heijmans, SP, heeft gevraagd, en daar heb ik eigenlijk al op gereageerd, naar het hele verhaal rondom het verdienmodel, de waardering voor voedsel. Helemaal eens natuurlijk, de gezinsbedrijven.

Mevrouw Van Kessel, D66, heeft nog eens aandacht gevraagd voor de innovatieve agro-ecologische oplossingen. In de themabijeenkomst heb ik aangegeven dat we dat ook zeker doen en ook aangegeven dat bijvoorbeeld biologische landbouw ook heel veel baat heeft, of noodzaak, bij precisielandbouw in verband met arbeid. Dat zullen we zeker doen.

Dan mevrouw Van der Linden, GroenLinks. Zij vroeg om meer gekwantificeerde doelen in de uitvoeringsagenda. In de themabijeenkomst heb ik ook al aangegeven dat we daaraan zullen werken.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Ik had ook nog een andere vraag, die de gedeputeerde nog niet beantwoord heeft, namelijk over de overlast die omwonenden ervaren van geur en uitstoot: op welke wijze zij zich hiervoor gaat inzetten. Wat kunnen onze inwoners dan concreet verwachten?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Excuses dat ik die vraag niet heb beantwoord. Wij gaan kijken hoe we daarop kunnen inzetten. Die ambitie is er heel nadrukkelijk. Ik heb al verwezen naar een eerder traject dat we met toezicht hebben gedaan in de veehouderij. We gaan kijken of we ook zoiets zouden kunnen gaan doen op het gebied van mestbewerking. Ik heb ook aangegeven dat het niet zo is dat elke mestinstallatie overlast geeft; dat wil ik er ook nadrukkelijk bij zeggen. Maar we gaan het onderzoeken en we zullen u laten weten wat en hoe we daar iets kunnen gaan doen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Dat zijn mooie woorden en fijn dat de gedeputeerde daarmee aan de slag gaat. Mijn vraag is dan nog: hoe merken de inwoners dat er iets aan gedaan wordt? Het is fijn dat wij een terugkoppeling krijgen als Staten, maar het is ook fijn als onze inwoners daar iets van horen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Als we daarover concreet iets kunnen communiceren, zullen we dat zeker doen.

De **voorzitter**: Gaat u verder, mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): De heer De Kort van de Partij van de Arbeid – dank overigens voor de hoop die hij ziet in het beleidskader – bracht zorg naar voren over de gangbare sectoren: of daar nog toekomst voor is. Ja, dat zal de markt zelf moeten uitvinden, zou ik bijna zeggen, en we zien ook nieuwe marktontwikkelingen: nieuwe markten die ontsloten worden, als je kijkt naar die eiwittransitie. Dus wie weet wat er gaat gebeuren, maar ik begrijp dat u daar zorgen over hebt.

De **voorzitter**: De heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, heel even daarop reagerend, omdat u zelf ook eiwittransitie net noemde. Van motie M47 van de Partij voor de Dieren hebt u aangegeven dat die overbodig is, omdat we al inzetten op bevorderen en versnellen. Er staat ook bij: "open te staan voor mogelijke extra manieren om hieraan bij te dragen". Ik snap dat dat ook de insteek is, maar op het lijstje met moties zie ik er wel een paar meer waarvan u hebt gezegd dat we het eigenlijk al doen, maar dat er geen bezwaar tegen bestaat, of dat u het oordeel aan de Staten laat. Maar bij deze zegt u dat u die wilt ontraden. Zou u mij kunnen aangeven waar dan het verschil zit met andere moties? Laat ik het plat vragen: wat gaat er verkeerd op het moment dat wij deze motie ondersteunen als een extra signaal dat wij, en waarschijnlijk een aantal andere partijen, dit inderdaad heel belangrijk vinden?

De **voorzitter**: Mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Met de inhoud is niets verkeerd, zou ik bijna zeggen, want die past inderdaad in wat we nu doen, maar als gevraagd wordt om extra manieren om hieraan bij te dragen, dan ga ik ook direct denken aan de financiële consequenties en daar kunnen we echt geen enkele toezegging over doen. Dat is wat ik dan lees in deze motie, terwijl ik denk: wat er nu aan zit te komen is best wel veel wat we doen.

De **voorzitter**: Mijnheer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Nou goed, het is natuurlijk aan de Partij voor de Dieren om aan te geven hoe de motie gelezen moet worden, maar ik zie "open te staan voor mogelijke extra manieren om hieraan bij te dragen" niet meteen als een financieel commitment dat we hier afgeven, integendeel. Financiële commitments kunt u hier ook terugleggen, dus ik zou toch willen vragen om deze nog eens te heroverwegen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik denk dat het heel goed mogelijk is om er 'oordeel Staten' van te maken, mijnheer De Kort.

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ik zie niet zo heel veel vragen meer die ik nog niet beantwoord heb.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Dank u wel, voorzitter. Na de PvdA zijn wij altijd, vandaar. Ik mis nog even in twee setjes antwoorden op vragen. Eentje was het setje startups. Waarom moeten dat er honderd zijn, wat is er zo geweldig aan startups en waarom telt dat zoveel minder dan de boerendochter die koeien overneemt van haar ouders? Het tweede setje ging over vijfhonderd natuurinclusieve boeren. Waarom moeten dat er vijfhonderd zijn en wat is het voordeel op macroniveau? Je gaat namelijk meer grond voor minder opbrengst gebruiken, en dat in een provincie die toch al een ruimteprobleem heeft. Daar heb ik nog geen antwoord op gehad.

De **voorzitter**: Ik snap dat iedereen dit een lange zit vindt. Dat klopt, maar ik zou u willen vragen toch nog even de aandacht erbij te houden. Mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel. Een startup is ook een jonge boer. Wie zegt dat een startup geen boer kan zijn? En het getal van honderd en het belang van startups, dat hoeft ik toch niet toe te lichten, denk ik, met een Brainport die voor een belangrijk deel op startups is gebouwd. Honderd geeft een ambitie aan, dat is niet gebaseerd op een zware doorrekening, maar dat is het ambitieniveau dat we willen uitstralen met het getal honderd, omdat het aantal startups in agrifood, inclusief landbouw nadrukkelijk, achterblijft ten opzichte van andere startups. Wij hebben hier de ambitie, in Brabant, omdat wij een sterke voedselketen hebben en ook kennisinstellingen, fieldlabs et cetera, dat dat veel meer zou moeten kunnen zijn. Vandaar dat die ambitie erin staat, mijnheer Rutjens. En u vraagt naar natuurinclusieve landbouw in relatie tot grond. Ja, dat is best een uitdaging, hoe we dat gaan doen. Dat zullen we in de loop van het proces dat we daarmee bezig zijn gaan merken. Maar ruimte is niet alleen voor landbouw of voor natuurinclusief, maar ook voor andere functies. U weet dat we een tekort hebben aan ruimte, dus het zal een puzzel zijn die we met elkaar moeten leggen en die breder is dan de landbouw.

De **voorzitter**: De heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Dat constaterende, daar zijn we het dan over eens – ik heb het even over de natuurinclusieve landbouw die heel veel grond vreet –, is het dan niet veel handiger om juist intensieve landbouw te promoten, als we bezorgd zijn over de ruimte, zodat we wel de wereld nog steeds kunnen voeden, maar wat minder beslag leggen op de ruimte waar allemaal woningen nodig zijn?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Die natuurinclusieve landbouw hebben we natuurlijk heel hard nodig. Als je kijkt in de schillen rondom de natuurgebieden: daar willen we toch ook graag een leefbaar klimaat hebben, en daar zul je ook landbouw voor nodig hebben, vandaar dat we dat willen stimuleren en ook toekomstperspectief willen bieden aan bedrijven die over een aantal jaren – melkveehouderij – grondgebonden moeten zijn; dat gaat de minister opleggen. Dus wij willen de diversiteit hier zeker blijven behouden, intensief alleen als het duurzaam is, maar zeker ook natuurinclusief willen we bevorderen.

De **voorzitter**: Mijnheer Manders.

De heer **Manders** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Ik twijfelde even of ik het in tweede termijn moest doen of niet, maar ik heb nog een drietal vragen. Als eerste: als we kijken naar de moties M28 en M29, zien we dat die beide geld gaan kosten en geld wordt in dit huis steeds schaarser. Ik wil de gedeputeerde dan ook vragen of dat geld straks uit die 70 miljoen flankerend beleid betaald wordt, of dat ze dat uit haar eigen portefeuille gaat betalen.

De tweede vraag aan de gedeputeerde: zou u bij motie M25 – want dat is voor mij een beetje onduidelijk – een paar voorbeelden kunnen noemen van landbouwdoelen die daarin staan?

De derde vraag is aan het CDA betreffende motie M27, 'Vervroegd beroep op Rijksmiddelen voor Brabant'. In mijn betoog heb ik ook aangegeven dat dit geld wat mij betreft zo snel mogelijk deze kant op moet komen, maar ik wil weten of het CDA hier algemene middelen bedoelt, of echt geld uit de stikstofpot, zeg maar.

Dank u.

De **voorzitter**: Daar kan het CDA in tweede termijn ook nog op ingaan. De gedeputeerde met betrekking tot de eerste twee vragen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Bij motie M28, 'Stimuleringsregel voor natuurinclusieve landbouw' heb ik zonet nadrukkelijk aangegeven dat we daar geen middelen voor hebben, maar dat we wel het onderzoek willen doen. Vandaar 'geen bezwaar'.

Het omschakelfonds, motie M29, is inderdaad het transitiefonds dat nu in de ondersteunende maatregelen zit en dat wij een inhoud willen geven die een omschakeling naar biologisch mogelijk maakt. Maar dat wordt onderzocht en zou dus uit bestaande middelen moeten komen.

De landbouwdoelen, genoemd in motie M25, moeten wel onderzocht worden: hoe kunnen die op een goede manier geformuleerd worden? Er zijn gebieden waar veel bedrijven dreigen te stoppen en wat gaat dat dan voor zo'n gebied betekenen? Vanuit die invalshoek. Vanuit de andere invalshoek – toekomstperspectief bieden aan boeren – willen we ook doelen formuleren. Hoe dat precies gaat worden, weten we op dit moment niet.

De **voorzitter**: We gaan richting een afronding. Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): De vragen van de heer Manders verbazen mij bijzonder, omdat we bij motie M29 nadrukkelijk hebben afgesproken dat we bij de begrotingsbehandeling eventueel zullen besluiten over het beschikbaarstellen van middelen. En van de andere motie is ook heel nadrukkelijk gezegd dat straks bij de begroting een afweging kan worden gemaakt of we daarvoor middelen vrij willen maken, of niet. Mogelijk heeft de heer Manders even niet goed opgelet, en dat zij hem dan vergeven, maar van beide moties is heel nadrukkelijk gezegd dat ze nu geen beslag leggen op middelen en dat we bij de behandeling van de begroting vrij zijn om te besluiten wat we willen.

De **voorzitter**: Mijnheer Brouwers over hetzelfde onderwerp? Niet? Dan geef ik eerst de heer Manders het woord en daarna de heer Brouwers. En dames en heren, ik wil zo meteen afronden. Mijnheer Manders.

De heer **Manders** (VVD): Je kunt je in dit huis wel zorgen maken over de begroting en inderdaad steeds maar dingen gaan doen, maar het is ook belangrijk dat het in de toekomst allemaal betaald kan blijven worden.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans, kort.

De heer **Heijmans** (SP): Dan vind ik het toch een beetje selectief, voorzitter, dat die vraag over deze motie komt en dat bijvoorbeeld over een motie van het CDA, waarbij niemand er enig benul van heeft wat die financieel gaat kosten, geen vragen komen. Ik vind dit een beetje flauw, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik ga naar de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Er staat nog een vraag open aan de gedeputeerde. In de themagroep is gezegd dat de mestbewerkingsbedrijven uitsluitend in Brabant geproduceerde mest zouden mogen verwerken. Betekent dit dat vanuit Gelderland of vanuit Duitsland geen mest afgeleverd mag worden? Kan dat, bestaat dat?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dat is inderdaad de bedoeling. Via vergunningen, die kunnen dimensioneren op de hoeveelheid Brabantse mest, kunnen we dat enigszins borgen.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Er kunnen wel dingen op papier staan, maar is dat te handhaven? Heeft dat nog een juridische grondslag nodig?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): De juridische grondslag is die vergunning natuurlijk.

De heer **Brouwers** (50PLUS): En het handhaven?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, dat zullen we zien. Ik kan niet meer zeggen dan dat we natuurlijk aan handhaving doen, maar dat is het dan.

De **voorzitter**: Ik zie mijnheer Van Zelst nog.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, dank u wel. Van de fractie ChristenUnie-SGP staan ook nog een aantal vragen open. Ik zal ze kort even herhalen.

De problematiek bij het verhuizen vanuit het natuurgebied Westelijke Langstraat, geen vergunning op een aan te schaffen boerderij en geen financiering te verkrijgen: hoe we dat in de toekomst gaan doen, want daar krijgen we natuurlijk nog meer mee te maken.

U heeft niet echt een reactie gegeven op de vraag of u de boeren die buiten de Natura 2000-gebieden vallen ook van hulp wilt gaan voorzien om natuurinclusief te kunnen gaan boeren, en of dat niet een enorme bijdrage zou kunnen leveren.

Verder had ik nog een vraag over de kalverhouder die bijvoorbeeld zeven ton investeert voor een luchtwasser en die na het nieuwe beleid van mevrouw Van der Wal alsnog besluit uitgekocht te willen worden. Vindt u niet dat dat belastinggeld weggooien is?

De **voorzitter**: Ik ga de gedeputeerde het woord geven. Ik vind wel dat we met elkaar moeten oppassen dat we niet in het finale Statendebat nog hele ritsen vragen hebben aan elkaar. Ik bedoel: dit is een afrondend gesprek. Het geldt breder dan uw opmerking zojuist, ik zeg het meer in z'n algemeenheid, want ik vind eigenlijk dat een Statendebat op een gegeven moment wel wat op een ander abstractieniveau gevoerd kan worden. De gedeputeerde.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Om die reden kunnen we ook niet op een individuele casus ingaan, zoals u die net noemt. U kunt ervan uitgaan dat we met ons ondersteuningsnetwerk veel moeite doen om boeren te helpen, in welke situatie dan ook. Dat is mijn antwoord op uw eerste vraag.

De vraag over natuurinclusief alleen bij Natura 2000: nee, dat geldt breder. Het is eigenlijk 80, 90 procent van het grondgebied waar dat zou kunnen en mogen. Blijkbaar was dat onduidelijk, maar dat kan ik in ieder geval nu toelichten.

Dan heeft u het over de investering van een kalverhouder en de mogelijkheid dat hij later wordt uitgekocht. Ik denk dat het aan een ondernemer is om een besluit te nemen, waarbij hij zowel kijkt naar onze interim-omgevingsverordening als naar het beleid van de minister, en dat hij daar zijn bedrijfsplan op maakt. Dus dat is echt aan de ondernemer.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Twee dingen, voorzitter. Het laatste: we weten nog niet waar zo meteen de minister mee gaat komen, met wat voor plannen, dus die kalverhouder kan geen juiste beslissing nemen. Hij kan nu besluiten het toch te doen en dan kan later blijken dat hij alsnog uitgekocht wil worden. Dat is het probleem dat ik heb met die datum, wat ik daarstraks betoogd heb. Dus ja, dat gaat gewoon mis. Dat is geen oplossing en met dat antwoord kan ik niks.

En als het gaat over de Natura 2000-gebieden en de boeren die daarbuiten natuurinclusief willen gaan boeren: hebben die mensen van Netwerk Goed Boeren het dan niet goed begrepen? Want die komen juist met een inspraakbetoog waaruit blijkt dat zij niet in aanmerking komen voor die hulp – of ik moet het verkeerd begrepen hebben. Misschien kunt u daarover nog iets meer duidelijkheid geven, of de toezegging doen dat u die mensen ook gaat helpen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Volgens mij heeft het netwerk het niet helemaal goed geïnterpreteerd; dat is zo, ja.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): U doet dan in elk geval de toezegging dat u die mensen in 90 procent van de gevallen gaat helpen?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dat heb ik niet gezegd. Ik heb gezegd dat de mogelijkheden er zijn om natuurinclusief te boeren, ook buiten die schillen. We hebben coaches om boeren te helpen om af te wegen of ze dat willen, kunnen, et cetera, en we doen ons best om dit te stimuleren en financieel mogelijk te maken, in die zin dat wij partijen erop wijzen dat het verstandig is om daarin te investeren. We gaan dat niet allemaal zelf financieel doen, want dat kunnen we helemaal niet. We hebben wel een grondregeling, maar die is ook beperkt; die heeft ook een plafond, om het maar zo te zeggen. Dat is de situatie waarin we nu zitten.

De **voorzitter**: Dank u wel. Bent u aan het einde gekomen van uw verhaal?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden zie ik nog.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter, het is mij op dit moment nog niet helemaal duidelijk hoe boeren binnen het NNB en buiten het NNB – en dus blijkbaar een groter gebied, want 90 procent is meer dan alleen het NNB – ondersteund gaan worden. Ik heb niet echt voldoende aan deze antwoorden. Zou de gedeputeerde anders nog schriftelijk kunnen terugkomen op de vraag welke boeren waar precies welke ondersteuning krijgen om te schakelen naar natuurinclusief?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, dat kan. Weet goed dat ik ook gezegd heb dat wij een plafond hebben ten aanzien van financiële mogelijkheden, ook in de zin van pacht prijzen en dat soort zaken. Dus daar zit wel een plafond, maar ruimtelijk is het natuurlijk wel mogelijk. Maar wij zullen schriftelijk antwoord geven.

De **voorzitter**: Dank u wel. Volgens mij zijn we hiermee aan het einde gekomen van de termijn van de gedeputeerde. Ik ga de vergadering zo meteen schorsen. Ik kan me voorstellen dat de tweede termijn heel erg kort gaat worden, want u hebt uitgebreid met elkaar gesproken naar aanleiding van het antwoord van de gedeputeerde. Er zijn vandaag meer dan zeventig interrupties geweest. Mijnheer Heijmans was de kampioen, dan weet u dat alvast. Laat dat geen oproep zijn tot verbetering daarvan! Ik schors de vergadering voor vijftien minuten.

Schorsing (16.23-16.42)

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering. We zijn toe aan de tweede termijn van uw Staten. Mijnheer Manders. En nogmaals de oproep: houd het kort, want uiteindelijk zijn de echte argumenten al wel gewisseld.

De heer **Manders** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Ik ga het echt kort houden. Dank voor de uitgebreide beantwoording, die vandaag op een heel correcte manier ging, vond ik.

In de voedselvoorziening gaan foods to food een belangrijk onderdeel worden, maar nog belangrijker is dat we ervoor moeten zorgen dat Brabant in de toekomst niet op slot gaat. Er zijn andere opgaven die door moeten gaan; denk aan wegen, wonen, enzovoort. De landbouw- en voedselsector zit vol met ondernemers die vooruit willen. Zij krijgen duidelijkheid en ruimte in dit beleidskader.

Dan zou ik toch nog twee vragen willen stellen, en deze keer eigenlijk richting het CDA. Als eerste nog één keer over motie M25. Zou mevrouw Van de Ven een voorbeeld kunnen noemen van een strategisch landbouwdoel? De tweede vraag had ik al in mijn vorige periode gesteld en betreft motie M27: de 25 miljard, is dat het geld dat bedoeld wordt in die motie?

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven krijgt zo het woord, en dan gaat ze volgens mij antwoord geven. Want mevrouw Van de Ven is namelijk de volgende. Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Ik kom zo op de vragen van de heer Manders.

Dank aan de gedeputeerde voor de antwoorden, toezeggingen en de beoordeling van de moties. Graag dienen wij motie M28 van de SP mede in en hetzelfde geldt voor motie M44 van de Partij voor de Dieren. In motie M24 hebben wij de haakjes weggehaald bij 'jonge' boeren als antwoord op de vraag van de VVD met betrekking tot de motie over de Rijksmiddelen. Voor ons als CDA is van belang dat we maximaal middelen naar Brabant halen om doelstellingen te halen. Om te voorkomen dat landelijk potjes verschoven gaan worden door de minister, zullen we maar geen voedsel strak benoemen, maar volgens mij is het helder dat we beiden hetzelfde voorstaan.

Motie M26 die we in eerste termijn hadden ingediend dienen we in tweede termijn gewijzigd in, dit om in de volle breedte het provinciebestuur de juiste instrumenten te laten benutten. De doelstelling blijft echter onveranderd. Wat het CDA betreft benutten we zoveel mogelijk beschikbare grondinstrumenten, zoals de grondportefeuille, langjarige pachtovereenkomsten en een reële compensatie en vergoeding voor de afwaardering van de grond, in te zetten voor het mogelijk maken van extensivering van de landbouw en natuurinclusief boeren, en dan kan het ook over de GOB-gronden gaan.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan mevrouw Van de Ven. Wie gaat dit betalen?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Als het niet betaald wordt, is het onmogelijk. Ik kan er niet over oordelen wie dat gaat betalen, maar als we natuurinclusieve landbouw voorstaan en extensivering, waarvoor landelijk beleid wordt opgelegd, zal het ergens betaald moeten worden.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Is mevrouw Van de Ven het dan met GroenLinks eens dat dit uit de landbouw gelden betaald moet worden?

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Nee. De maatschappij vraagt dit, dus ik denk dat de maatschappij het zal moeten betalen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden, tot slot.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter, ik ben benieuwd hoe mevrouw Van de Ven dit dan gaat verrekenen bij de maatschappij. Maar ik hoor straks de reactie van de gedeputeerde wel op de nieuwe motie.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dank u wel, voorzitter.

Transitie, beste mensen, daar gaat een generatie overheen. Het gaat niet om de weerstand tegen de verandering, het gaat om de weerstand tegen het inleveren van de beloning, de kosten versus de opbrengsten. Laten we de balans tussen economie, ecologie en de sociale component, de mens, het gezinsbedrijf, alsook het strategische belang van voedsel, goed in ogenschouw houden. Nogmaals: er is heel hard gewerkt door GS en de ambtenaren om dit beleidskader breed gedragen op te stellen. Veel dank daarvoor. Laten we als PS gezamenlijk de verbindende rol oppakken om dit beleidskader tot een gedragen uitvoering te brengen.

Dank u wel, voorzitter.

Motie M24A: Toekomst trotse jonge boeren en jonge ondernemers in agrofoodsector

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat:

- een belangrijke randvoorwaarde voor jongeren om ook in de toekomst boer te kunnen blijven o.a. een duidelijk handelingsperspectief, waardering vanuit de samenleving, duurzame verdienmodellen en competenties en kennis die passen bij deze tijd;
- bij de verduurzaming en continuïteit van ons landbouw- en voedselsysteem jonge Brabantse boeren specifieke aandacht verdienen;
- startups in belangrijke mate bijdragen aan de ontwikkeling van nieuwe producten, diensten en kennis, ook in de landbouw- en voedselsector; ze daarmee cruciaal zijn voor innovatie in deze sector;

overwegende dat:

- de provincie jonge boeren ondersteunt via de regeling voor Jonge Boeren (POP), coaches, de ondersteuningsnetwerken dit in samenwerking met de BAK;
- de provincie daarnaast een nieuw programma ontwikkelt voor jonge boeren en agrifoodprofessionals;
- de provincie een kennisecosysteem wil ontwikkelen waarbij kennis- en onderwijsinstellingen, overheid, bedrijfsleven en burgers nauw met elkaar samenwerken aan het landbouw- en voedselsysteem van morgen;

roepen Gedeputeerde Staten op

- om een plan van aanpak op te stellen, hoe jonge boeren en jonge startende ondernemers in de agrofoodsector in Brabant perspectief geboden kan worden;
- om een plan van aanpak op te stellen hoe de provincie het kennisecosysteem wil gaan ontwikkelen;
- om te onderzoeken hoe de instroom en continuïteit gewaarborgd kan worden van jonge boeren en agrifoodprofessionals bij kennis- en onderwijsinstellingen;
- uiterlijk eind derde kwartaal van dit jaar PS over dit plan te informeren;

en gaan over tot de orde van de dag."

Tanja van de Ven-Vogels, CDA

Ankie de Hoon, CDA.

Motie M26A: Actief en reëel grondbeleid om belangrijke transitie te ondersteunen

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030; constaterende dat:

- bij de hoofddoelstelling 'Natuur- en Landschapsinclusief' een van de doelstellingen is: Toename van natuurinclusieve boeren: in 2030 zijn 500 natuurinclusieve boeren actief in Brabant;
- de provincie o.a. hiervoor de grondportefeuille en kavelruil kan inzetten om extensivering en de combinatie van functies (natuur en landbouw) te stimuleren;

overwegende dat

- grond en grondposities van doorslaggevende betekenis zijn voor het laten slagen van de transitie naar natuurinclusief boeren en extensivering van de landbouw;
- hier letterlijk ruimte (grond), maar ook ruimte voor ondernemerschap, financiële ruimte, experimenteerruimte, ruimte voor overleg, waardering en vertrouwen vanuit de samenleving nodig is;
- natuur en landschap in Brabant van groot belang zijn voor een gezonde leefomgeving en een aantrekkelijk landschap;

roepen het college op om:

- zoveel mogelijk beschikbare grondinstrumenten in te zetten voor het mogelijk maken van extensivering van de landbouw en natuurinclusief boeren;

en gaan over tot de orde van de dag."

Tanja van de Ven-Vogels, CDA

Ankie de Hoon, CDA.

De **voorzitter**: De heer Heijmans.

De heer **Manders** (VVD): Ja, voorzitter, ik twijfelde even, maar het antwoord is nog niet gekomen.

De **voorzitter**: Dat was mij ook opgevallen. Mevrouw Van de Ven, mijnheer Manders heeft u zojuist een vraag gesteld en daar zou u nog eventjes antwoord op geven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Het strategische landbouwdoel bedoelt u, neem ik aan?

De heer **Manders** (VVD): Ja.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Het strategische landbouwdoel is dat er een kritische ondergrens, een kritische massa aan landbouw, rondom bepaalde gebieden blijft. Dat is eigenlijk het doel dat we bedoelen.

De heer **Manders** (VVD): Dat zou dan in conflict kunnen komen met bijvoorbeeld woningbouw.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dat denk ik niet. Het gaat met name om de gebiedsgerichte aanpak en rondom de gebiedsgerichte aanpak rondom de N2000-gebieden geloof ik niet dat daar heel veel huizen gebouwd gaan worden.

De **voorzitter**: Dit kleine intermezzo hadden we eigenlijk ook even geregeld om de heer Heijmans in staat te stellen bijna ongezien zijn pasje nog even te pakken!

De heer **Heijmans** (SP): Dat was afgesproken, voorzitter!

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel, voorzitter. Ik sta hier toch best wel een beetje tevreden, niet alleen tevreden over de manier waarop de gedeputeerde de moties en amendementen heeft behandeld, maar eerlijk gezegd ook wel over haar inhoudelijke reactie. Ik had het in de themabijeenkomst al een klein beetje begrepen, maar het is mij nu echt duidelijk dat ook deze gedeputeerde het snapt als ik het heb over herwaardering van de plaats van ons voedsel in de samenleving. Zij heeft mij duidelijk gemaakt dat zij begrijpt dat we er uiteindelijk naartoe moeten dat die beroemde lijstjes van budgettering en noem-maar-op in feite beginnen met gezond voedsel en, o ja: we moeten ook nog een beetje huur betalen en nog een beetje aan energie. Dat zou eigenlijk die herwaardering moeten zijn van ons voedsel. Natuurlijk, mijnheer Boon, is dat niet van vandaag op morgen geregeld. U bent daar sceptisch over, maar ik heb toch de ervaring- iemand zei ooit "frappez toujours, frappez", blijf doorgaan, blijf beuken, en dan zie je dat soms zaken kunnen verschuiven en we toch dingen voor elkaar kunnen krijgen. Ik ben het ook absoluut helemaal met u eens dat het niet de bedoeling moet zijn om voedsel veel duurder te maken. Misschien wordt het wel duurder, maar dat kan alleen als dat ten koste gaat van datgene wat we aan wonen en aan lasten kwijt zijn, want mensen moeten het uiteindelijk wel kunnen betalen.

Voorzitter. Dan kom ik bij het kopje mestbewerking. Wij twijfelen niet over de motie over het moratorium, dat vinden we een fantastisch idee, waar wij wel over twijfelen is de door GroenLinks ingediende motie over de tijdelijke mestbewerking. Ik heb er geen idee van hoe tijdelijk 'tijdelijk' is. Je zet een mestfabriek neer die miljoenen kost en ga je dan na twee jaar zeggen: stop er maar weer mee? Wie gaat dan de schade ophoesten die de investering heeft gekost? En hoe vaak hebben we niet gezien dat tijdelijk lang werd en lang permanent? Dus hoe gaan we dat vastleggen? Ik weet dat GroenLinks met name vraagt om een onderzoek daarnaar, maar we leggen ons hier dan wel vast op het feit dat een onderzoek gedaan wordt en in de tussentijd kunnen er, bij wijze van spreken overmorgen, nieuwe mestverwerkingsinstallaties gebouwd worden. Ik twijfel daar dus heel erg over. Ik hoop dat mevrouw Van der Linden nog wat kan ingaan op mijn angsten en bezwaren, want anders geef ik toch echt de voorkeur aan ons moratorium.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. Ik vind het wel jammer dat de heer Heijmans twijfelt. Ik snap dat zijn eigen motie verder gaat, ik snap ook dat hij die gaat steunen, maar dat hoeft het steunen van onze motie over tijdelijke vergunningen natuurlijk niet in de weg te staan. Ik denk wel dat het goed is in het onderzoek ook mee te nemen hoe tijdelijk zo'n vergunning zou moeten zijn.

De heer **Heijmans** (SP): Ik geef u graag de kans om mij te overtuigen. Als u bijvoorbeeld zou zeggen dat het onderzoek naar de mogelijke tijdelijke vergunningen over vier maanden afgerond moet zijn en dat we afspreken dat er in die vier maanden helemaal geen nieuwe installaties neergezet of vergunningen verstrekt worden, dan heeft u mij al een heel eind gewonnen. Maar het ligt echt aan de kracht van uw betoog straks of u mij en mijn fractie gaat overtuigen. En ik kan eraan toevoegen: als u mij hebt overtuigd, hebt u ook voor een groot deel de fractie overtuigd!

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Voorzitter. Als ik zou zeggen dat met deze motie bedoeld wordt dat de heer Heijmans in ieder geval een moratorium heeft van vier maanden, kan dat natuurlijk niet, want dat gaat in tegen het huidige beleid en ik wil juist onderzoeken hoe we hiermee om kunnen gaan wanneer de uitvoeringsagenda straks besproken wordt. Dus nee, het is niet voor direct nu, maar ik denk wel dat we hierover na moeten denken en mee moeten nemen in de uitvoeringsagenda.

De heer **Heijmans** (SP): Mevrouw Van der Linden, laat ik het zo zeggen: ik zeg niet absoluut 'nee' tegen uw motie en u mag ervan uitgaan dat ik die straks zal bekijken vanuit een positieve grondhouding, zoals iemand dat eens ooit mooi wist te omschrijven.

Voorzitter. Ik ben natuurlijk heel positief over het 'oordeel Staten' over het omschakelfonds en de natuurinclusieve landbouw. Ook dank aan het CDA voor het feit ze deze motie mee wil indienen.

En dan kom ik bij de motie van het CDA, en als ik het heb over 'de' motie van het CDA, dan is dat voor de SP-fractie vooral die motie die uitspreekt dat we toekomstperspectief moeten bieden aan onze jonge boeren; de haakjes bij 'jonge' zijn inmiddels weggehaald, zodat het gaat over jonge boeren. Die motie heeft absoluut onze sympathie en wij zijn ook geneigd die te steunen, maar om de heer Manders te citeren: hoeveel gaat dat kosten en waar gaan we dat van betalen? Die vraag heb ik toch nog aan de gedeputeerde, die positief was over deze motie.

Tot slot, voorzitter. Ik heb een amendement ingediend en daarin heb ik met name geprobeerd onze hoofdkritiek op het huidige conceptbeleidskader te verwoorden: de kritiek dat we naar vijfduizend boeren gaan, en de jaren daarna nog minder, wat ook slecht is voor onze voedselzekerheid – een onderwerp dat vandaag vaak genoemd is. Maar een heel beperkt aantal boeren dat verantwoordelijk is voor de productie van ons voedsel veroorzaakt ook voedselonzekerheid. En, voorzitter, ik kan het niet over mijn hart verkrijgen om een beleidskader vast te stellen, waarvan ik in de ambities niets terugvind van een inzet van deze provincie voor het toekomstperspectief van onze boeren en voor het behoud van een beetje boerenstand van formaat. Ik weet niet of je nu nog kunt spreken van een boerenstand van formaat, want als je het vanuit de jaren '50/'60 van de vorige eeuw gaat terugrekenen, dan is het al belabberd weinig wat we nog aan aantal boeren over hebben. Maar we naderen wat mij betreft wel de grens. Mocht dit amendement toch gesteund worden, dan zullen wij met heel veel plezier instemmen met dit beleidskader. Als het amendement het niet haalt, zullen wij serieus overwegen om, ondanks het feit dat u positief hebt gereageerd op een tweetal moties, niet voor dit beleidskader te stemmen.

Ik dank u, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik geef het woord aan mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Allereerst dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording van de vragen. Ook hartelijk dank voor de toezegging dat de gedeputeerde een onderzoek gaat instellen naar de vraag of het gunstig is om alle typen mest te bewerken, voor zowel de agrariërs als de impact op natuur en omgeving, en hierover de Staten te informeren voor de behandeling van de uitvoeringsagenda mest.

D66 is blij dat de gedeputeerde heeft aangegeven dat binnen het doel van alle mest bewerken nog steeds mest rechtstreeks uit de stal op het land gebracht mag worden. Dit soort niet onbelangrijke details veroorzaakt wel veel onrust bij zowel milieu- als landbouworganisaties, zoals te lezen is in verschillende opiniestukken in de krant, ook vanochtend, die specifiek dit onderdeel over het volume van mestbewerking van het beleidskader aanhalen. Ook wil D66 nog eens extra benadrukken dat het uitgangspunt zou moeten zijn dat we niet meer mestbewerkingscapaciteit gaan vergunnen dan op basis van de prognoses noodzakelijk is. Het kan niet wenselijk zijn ondernemers te laten investeren in nieuwe mestbewerkingsinstallaties, als we nu al voorzien dat op lange termijn de veestapel krimpt en de hoeveelheid mest gaat afnemen, vandaar het belang van de motie over het onderzoek naar het uitgeven van tijdelijke vergunningen.

Verder is D66 het eens met PvdA en Lokaal Brabant dat er meer aandacht voor dierenwelzijn zou mogen zijn. Wij horen graag hoe de gedeputeerde dat gaat verankeren in de uitvoeringsagenda. Misschien kan ze hierop een toezegging doen, of iets meer uitleg geven.

Tot slot. Het is belangrijk om ons te realiseren dat wij als Brabant nu een beweging in gang zetten die ons voorbereidt op de toekomst, een hopelijk gezondere toekomst, die vooral ligt in de betere balans, een betere balans tussen mens en natuur, landbouw en leefomgeving. We moeten voortvarend aan de slag om

de doelen te kunnen bereiken. Het is tijd om de daad bij het woord te voegen. En zoals ik eerder al zei: laten we eerlijk zijn naar elkaar. Het is een verandering die een onhoudbare situatie herstelt, een verandering waarbij er soms tegenstrijdige belangen zijn, maar wel een verandering die we in Brabant samen voor elkaar moeten krijgen.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van Kessel. Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. Ik vond het in ieder geval een leuk en interessant debat vandaag. Ik denk dat er veel mooie dingen zijn gewisseld. Wel stond ik een beetje paf dat geïnsinueerd werd dat door het aannemen van dit beleidskader broden vijf euro duurder worden. Dat eten duurder wordt, is een gegeven, maar daar zouden ze vooral in Den Haag iets mee moeten doen, bijvoorbeeld de btw verlagen; dat zou zeker helpen. Wat ik ook wel bijzonder vond is dat we veel over voedselzekerheid hebben gesproken, maar dat, zodra de Partij voor de Dieren sierteelt aanhaalde, van die kant van de Staten niets te horen was. Dus ik neem aan dat we sierteelt ook niet zo'n tof idee vinden en dat we vooral voedsel willen gaan verwerken, want dat draagt wel bij aan voedselzekerheid. Voor sommige partijen gaat blijkbaar alles voortaan over voedselzekerheid.

Fijn dat motie M34 over landbouw en gezondheid 'geen bezwaar' heeft gekregen. Ik ben blij dat in de uitvoeringsagenda aangegeven zal worden hoe de landbouw gaat bijdragen aan de drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030. GroenLinks was namelijk een beetje geschrokken van de indicator percentage inwoners met zorg over gezondheid in relatie tot veehouderij, in het kopje 'Gemeenschapsinclusief', niet zozeer over de indicator, maar omdat bij 'wat gaan we ervoor doen?' stond: vooral communicatie. Dat is natuurlijk niet de manier om zorgen bij inwoners omtrent hun gezondheid weg te nemen. Daar is een integrale aanpak van de problemen voor nodig.

We zijn heel blij met de toezegging en de uitleg van de gedeputeerde over wat 'alle mest bewerken' betekent, blijkbaar niet alle mest bewerken dus, en dat vinden we in ieder geval heel fijn. Het sluit in onze ogen ook beter aan bij de grondgebonden landbouw waarnaar we zouden moeten streven.

Nog even wil ik proberen de zorgen van de heer Heijmans een beetje verder weg te nemen. Een tijdelijke vergunning is in ieder geval een aanscherping, want nu worden vooral oneindige vergunningen uitgegeven, of eigenlijk alleen maar oneindige vergunningen. Dus het is in ieder geval een stap in de goede richting.

Verder sluit ik me aan bij de mooie woorden van D66 over dierenwelzijn. Goed als dit verankerd wordt in een uitvoeringsagenda.

Ik heb nog één vraag die niet is beantwoord door de gedeputeerde, namelijk of zij kan toezeggen dat de doelstellingen in de energietransitie niet afhankelijk worden van ons mestoverschot.

Verder wil ik vooral zeggen dat wij dit beleidskader een stap in de goede richting vinden, een stap naar een gezonde en toekomstbestendige landbouw. Natuurlijk kan het beter en ambitieuzer, maar het is een stap in de goede richting.

De **voorzitter**: U wordt nog even geïnterrupteerd, dat had u wel verwacht, door de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel, voorzitter. U kunt mijn angst nog wat verder wegnemen, mevrouw Van der Linden. Het onderzoek wordt gedaan en de uitkomst is dat een tijdelijke vergunning niet gaat werken, daar zitten te veel risico's aan. Dat kan zomaar. Wat gaan we dan doen? U zou kunnen zeggen dat dan alles op alles zal worden gezet om alsnog tot een moratorium te komen, of wat dan ook. Maar als het onderzoek ertoe leidt dat die tijdelijke vergunningen geen mogelijkheid zijn, wat gaan we dan doen? Daar ben ik dus bang voor, want als dat de uitkomst van het onderzoek is, hebben we misschien helemaal niks, of trekt u dan samen met de SP op om dan alsnog voor dat moratorium te gaan?

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Voorzitter, ik denk dat het goed is even te refereren aan 2017. De SP heeft dit beleid mede ontworpen, dus het is eigenlijk een gevolg van haar eigen beleid dat we nu aan het uitvoeren zijn. Maar nee: als uit het onderzoek blijkt dat tijdelijkheid niet kan, dan wordt het heel lastig om dat te doen. Ik denk niet dat we dan een moratorium moeten opleggen, want op dit moment is er gewoon wel een mestoverschot en hoe jammer ik het ook vind: we zullen wel iets moeten doen met dat mestoverschot. We kunnen die mest dan het beste gaan verwerken, zodat er zo min mogelijk emissies vrijkomen. Nee, dat vind ik ook niet leuk. Ik ben wel erg benieuwd hoe in de plan-MER meegenomen gaat worden welke locaties het beste geschikt zijn om dit te gaan doen. Ik hoop dat het een tijdelijke oplossing is. Op een gegeven moment zal het mestoverschot afnemen en ik hoop dat de markt zelf ziet dat dit niet de plek is om in te investeren.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter, de verleiding is te groot. Mevrouw Van der Linden zei dat de SP in 2017 aan de wieg stond van dit mestbeleid. U was toen tegen en nu verdedigt u het. Dus we zitten ongeveer in hetzelfde schuitje, mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ik denk dat de heer Heijmans en ik allebei weten dat je ook verantwoordelijkheid moet nemen. GroenLinks neemt nu ook verantwoordelijkheid, dat deed de SP destijds ook. Maar laten we niet hypocriet gaan doen. We hadden het misschien liever anders gezien. Het is niet alleen maar GroenLinks-beleid, het is de coalitie die hierachter staat en daar zit GroenLinks in, net zoals u in 2017 in de coalitie zat. Wij kijken graag hoe we het het beste draaglijk kunnen maken voor Brabant, voor de omgeving, voor onze inwoners.

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Van der Linden. De heer Boon heeft het woord.

De heer **Boon** (PVV): Ik moest even denken aan de woorden van Chantal Janzen: wat kan ze toch goed hockeyen! Ik zal beginnen.

Je zal maar boer zijn in Brabant in 2022. Je zal maar iedere dag hard werken om goed, veilig en betaalbaar voedsel te maken. Je zal maar op een boerderij wonen-

De **voorzitter**: Dames en heren, even centraal hè?

De heer **Boon** (PVV): Je zal maar op een boerderij wonen die al generaties lang in bezit is van je familie. Generaties lang hebben die boeren ervoor gezorgd dat er geen hongersnood is, dat er welvaart gecreëerd wordt en dat de natuur goed onderhouden is. En dan komen er een paar politici die geen enkel verstand hebben van boeren, van natuur, van stikstof, van voedselveiligheid, en die politici maken alles stuk wat goed en mooi is. Stikstof is volgens klimaat-minister Rob Jetten een verstikkende deken voor onze natuur. Dat alles hieronder afsterft is totaal verzonnen onzin. Daarom bestaat die verzonnen crisis ook alleen in Nederland. Het stopt precies bij de grens met Duitsland. Waarom? De vergunningsregels voor stikstof zijn in Nederland namelijk 140 keer strenger dan in Duitsland. Op die manier kunnen we van alles een crisis maken. En dat in een tijd dat de beschikbaarheid van voedsel en voedselveiligheid onder druk komt te staan. Ik heb net een artikel gekregen, vandaag gepubliceerd, tien voor drie: 'Wereldwijde voedselprijzen door oorlog op recordhoogte'. De voedselprijs is vergeleken met januari al met dertien procent gestegen, een nieuw recordniveau. VVD en CDA gaan gewoon door met onhaalbare doelen nastreven en accepteren dat onze boodschappen onbetaalbaar worden. Ze accepteren dat de monden van onze kinderen niet meer met betaalbaar en gezond voedsel gevoed kunnen worden. Terwijl men de mond vol heeft over extra gezonde levensjaren, is dit juist ziekmakend dom. Dat is het.

Als onze boeren, met de laagste milieu-impact van de wereld, niet genoeg vrijwillig stoppen, worden zij gedwongen. Dan wordt de boer met zijn gezin op straat gezet. Dat D66 en GroenLinks zoveel geven om de natuur is een leugen. Windturbines die vogels hakselen en velden vol zonnepanelen worden overal

neer geplempt. Vanwege de natuur zou Brabant te vol zijn voor boeren, van wie het bedrijf soms al eeuwen familiebezit is. Maar voor honderdduizenden migranten is plaats genoeg! In tien jaar Rutte zijn er meer dan een miljoen mensen bijgekomen door immigratie en ook dit college blijft inzetten op nog meer arbeidsmigratie-

De **voorzitter**: Ik krijg het gevoel dat u uw eerste termijn weer aan het houden bent, mijnheer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter, ik vul mijn spreektijd in zoals ik die invul en ik ga verder. In tien jaar Rutte zijn er meer dan een miljoen mensen bijgekomen door immigratie-

De **voorzitter**: U krijgt een interruptie door mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter, ik denk niet dat dit binnen de orde van het debat is.

De **voorzitter**: Mijnheer Boon, gaat u verder, en graag op dit onderwerp.

De heer **Boon** (PVV): Het gaat zeker over dit onderwerp. Er zijn meer dan een miljoen mensen bijgekomen door immigratie en ook dit college blijft inzetten op nog meer arbeidsmigratie en asielmigratie onder het motto 'Brabant neemt haar verantwoordelijkheid'. Voor VVD en CDA is dat geen enkel probleem. Neem liever als Brabant de verantwoordelijkheid voor onze boeren. Zegt deze gedeputeerde wel eens tegen haar collega's "we moeten stoppen met de massa-immigratie, want dit kan de natuur niet aan"? Het is schandalig hoe de boeren worden weggezet als natuurkillers, terwijl dit college de echte bedreigingen voor de natuur gewoon accepteert.

De **voorzitter**: Mijnheer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, het is altijd mijn insteek om het maar gewoon allemaal te laten gaan die dingen die de heer Boon zegt, maar soms zit er ook een zo grote inconsequentie in dat ik er toch een keer op wil wijzen. U heeft het de hele tijd over arbeidsmigranten. Begrijp ik nu goed dat u tot die boer die u zo lief heeft eigenlijk wilt zeggen: u mag geen arbeidsmigranten meer inzetten? Want dan kan ik u zeggen dat een aantal sectoren in Brabant een bijzonder grote uitdaging gaat hebben. Bent u daar dan ook consequent in?

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter, ik heb niet gezegd dat boeren geen arbeidsmigranten meer mogen hebben. Wat ik wel zeg, is dat we niet ongebreideld voor elke sector arbeidsmigranten moeten binnenhalen. De blokkendozen die gevuld worden door arbeidsmigranten- Kijk, en dit is het mooie, ik hoop dat de burgers kijken, want er wordt nu gelachen! Nu wordt de waarheid verteld over migranten die continu binnenkomen, die uw banen inpikken, en dan wordt er gelachen. Er wordt hier gelachen om de burger. Ik ga verder-

De **voorzitter**: Mijnheer Boon, gaat u verder.

De heer **Boon** (PVV): Het is nu wel duidelijk dat in het laatste jaar van deze bestuursperiode de VVD en het CDA lafjes de D66-agenda gaan uitvoeren. Het worden zware tijden voor boeren en burgers. Hopelijk kunnen we het uitzingen tot volgend jaar maart. Dan zijn er nieuwe verkiezingen, dan mag u deze anti-boerencoalitie wegstemmen met uw stem op de PVV. Ga stemmen om uw Brabant, uw boeren, uw voedsel en uw portemonnee te redden van vier jaar nog meer zulk bedrog.

Tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank, voorzitter, en tot zover de zendtijd voor politieke partijen. Ik dacht dat we nog best effe hadden tot die volgende verkiezingen, maar schijnbaar zitten we al in die stand.

Dank aan de gedeputeerde voor de verduidelijking op eigenlijk heel veel onderwerpen. Ik vond dit – dat mag ook wel een keer gezegd worden – echt een fijn debat. De complimenten kreeg u al van de heer Heijmans, maar ook ik vond het fijn hoe met de moties werd omgegaan: helder, inzichtelijk. Laat iedereen daar een voorbeeld aan nemen, zou ik zeggen.

Een aantal punten. Allereerst dank voor uw meebewegen op motie M47 van de Partij voor de Dieren rondom de eiwittransitie. Dat lijkt me niet meer dan correct en wij zullen die in ieder geval mede steunen, en ik hoop eigenlijk veel partijen, aangezien er altijd heel brede steun is voor de eiwittransitie hier.

Dan, D66 en GroenLinks noemden het al en ik had het in eerste termijn ook al genoemd: het onderwerp dierenwelzijn. Ik snap de opmerking van de gedeputeerde over het landelijk beleid en ik snap ook dat u de motie van onder anderen de heer Van Pinxteren in dat kader misschien net iets te verstrekkend vindt, maar ik zou het toch, temeer omdat u zelf, hoewel u er niet over gaat, met meerdere voorbeelden aangeeft wat u er wel aan doet, in die lijn best plezierig vinden als u kunt aangeven dat er in de uitvoeringsagenda zeer serieus aandacht aan wordt besteed en breed naar gekeken wordt. Het is misschien niet helemaal de motie, maar toch wel behoorlijk de richting van de motie en volgens mij is er een behoorlijk aantal partijen hier dat die oproep van ganser harte ondersteunt.

De heer Heijmans had een mooi debatje met mevrouw Van der Linden over de mest. Ik wil hier vandaag absoluut geen mestdebat voeren, maar ik wil wel even verwijzen naar een zinnetje dat in die memo stond en voor mij in ieder geval bijzonder belangrijk was, namelijk: "Uitgangspunt is dat er niet meer capaciteit vergund gaat worden dan op basis van de prognoses noodzakelijk is voor de mestverwaarding van de mest die in Noord-Brabant wordt geproduceerd. Onderdeel van de prognoses is de verwachte inkrimping van de veestapel in de tijd." In dat kader heb ik ook die onderzoeksmotie van harte mee ingediend. Als we aangeven dat we capaciteit en prognoses aan elkaar willen aansluiten, zul je op een of andere manier moeten kijken hoe je dat doet, en daar is een onderzoek naar de tijdelijkheid voor mij een eerste stap in. Ik weet niet op welke termijn dat onderzoek kan, dus die vraag wil ik ook graag stellen, misschien heeft u daar al zicht op, want ik snap ook uw oproep in dat kader, maar daar wil ik het wel graag met elkaar over hebben bij die uitvoeringsagenda mest. Zeker als we dan een plan-MER hebben, dan komt het, als een verordening aangepast moet worden, gelukkig toch allemaal weer terug bij ons, ja, dan wil ik dat toch echt wel inzichtelijk hebben.

Tot slot, opdat iedereen in ieder geval alvast weet waar men wat dat betreft aan toe is, wil ik nog even kort steun voor een aantal moties uitspreken. De motie 'Toekomst jonge boeren' van het CDA steunen wij graag mee, wat betreft het vervroegd beroep op Rijksmiddelen zijn we blij dat de gedeputeerde die motie ook positief benaderde, de moties die we mee indienen steunen we vanzelfsprekend ook. De motie 'Aandacht voor het sociale aspect' steunen we ook graag mee, vanzelfsprekend de motie M47, die ik net noemde, ook, en van de SP de moties 'Stimuleringsregeling voor natuurinclusief' en 'omschakelfonds' steunen wij ook van ganser harte.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik zie dat de heer Rutjens al naar voren is gekomen, dat is heel fijn. U heeft het woord.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Dank u wel, voorzitter, en ook dank aan de gedeputeerde voor de inderdaad heldere beantwoording van vragen, het ingaan op moties en dergelijke, en met name op één vraag, die wij als existentieel hadden gekenschetst. Die vraag vonden wij zo belangrijk, dat ik die graag nog even herhaal. Is de bestuurderskaste met ruime, vaak dubbele inkomens zo volledig vervreemd van een groot deel van de burgers, dat ze niet merkt wanneer het de lagere en middenklasse in armoede stort

door dure productie, inefficiëntie en inflatie? En wat zei de gedeputeerde: voedsel is te goedkoop. Zoals Marie Antoinette al zei: heeft de bevolking geen brood, dan eten ze toch brioche? Als voedsel te goedkoop is, zal waarschijnlijk energie ook te goedkoop zijn, is vervoer ook wel te goedkoop en zijn veel andere zaken te goedkoop om de deugdoelen te halen. U begrijpt dat JA21 natuurlijk heel andere uitgangspunten heeft voor de landbouw. Het zijn er vijf, ik zal even kort memoreren.

Wij denken dat er een wereldvoedselcrisis is en daarom is er meer voedsel nodig, niet minder. Dat betekent dat de Nederlandse landbouw daar een grote rol in kan spelen en in die zin ook gestimuleerd zou moeten worden. De Nederlandse natuur is de afgelopen jaren sterk verbeterd. Allerlei uitstoot van zware metalen, zwavel, et cetera, is sterk verminderd. De natuur ligt er beter bij, maar dat is natuurlijk niet zo als je kijkt naar de papieren werkelijkheid. Er is amper bodemonderzoek gedaan naar stikstof. We kijken naar uitstoot, gooien dat in een model en beweren dan dat we het over depositie hebben. Sowieso hebben we het over een zelfgemaakte juridische kwestie, als je namelijk elke zandverstuiving tot een Natura 2000-gebied benoemt en daar vervolgens zware maatregelen aan koppelt. En tot slot: als je minder productie van landbouwproducten hebt, dat ook nog moeilijker maakt en een en ander financiert met inflatie-euro's, dan is het logisch dat je steeds hogere prijzen krijgt. Dat willen we niet. We willen echt ondernemerschap en stoppen met geldverkwisting door de overheid.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. De heer Van der Meeren.

De heer **Van der Meeren** (Groep De Bie): Voorzitter. We hoorden de gedeputeerde net in de beantwoording zeggen dat er geen probleem is aangaande voedselzekerheid. De Verenigde Naties geven deze week een heel ander beeld: acuut optreden van voedseltekorten in met name Centraal-Azië, het Midden-Oosten en Noord-Afrika op dit moment. Tevens zei de gedeputeerde dat de voedselmarkt een mondiale aangelegenheid is. Dat klopt, uiteraard, maar we moeten die oorzaak/gevolg-relatie consequent doortrekken. Dus als we alles mondiaal zouden moeten bekijken, kunnen we dat ook doen met bijvoorbeeld de klimaatproblematiek en alle RES-en in Brabant per direct on hold zetten, omdat die op mondiaal niveau nul bijdragen.

Voorzitter, even terug naar het beleidskader. Onze fractie zag afgelopen dinsdag bij Nieuwsuur Jack Heesen uit Budel met zijn mooie kalverhouderij, die hij al honderd jaar uitbaat met zijn familie. De heer Heesen hoort door zijn ligging bij de zogenaamde piekbelasters, binnen enkele honderden meters van een natuurgebied. Nu nog kan hij vrijwillig gebruikmaken van de warme sanering op inschrijving. Dat heeft hij dan ook gedaan. Nou ja, warme sanering-, zo warm is die sanering dat hij met het eerste bod dat hij heeft gekregen van onze provincie met een grote restschuld komt te zitten, omdat hij daar de sanering en de hypotheeklasten niet van kan betalen. Nu willen ondernemingen vrijwillig stoppen en dan nog krijgt u het voor elkaar als overheid om dat tegen te werken. Nu is vrijwillig stoppen natuurlijk een relatief begrip als je geen opvolger hebt en geen perspectief meer ziet door de regelgeving en -druk en de grote financiële risico's niet wilt nemen; dan is het ook niet echt vrijwillig te noemen. Kunnen GS toezeggen dat voor de vrijwillige stoppers reële vergoedingen worden uitbetaald en dat geen enkele stopper met een restschuld kan komen te zitten? Graag een reactie van GS hierop.

Tot slot. Stop met overmatige overheidsbemoeienis en het elimineren van onze agrarische sector. Laat de agrarische sector zelf innoveren en ontwikkelen, zoals ze dat al eeuwen doen in ons mooie Brabant. Dit voorstel zorgt voor lege winkelschappen en onbetaalbare boodschappen.

Tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van der Meeren. Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. Ik wil mijn tweede termijn beginnen door de gedeputeerde een groot compliment te maken, dat ingezien wordt dat er een flinke systeemverandering

nodig is. De Partij voor de Dieren roept dit al sinds haar oprichting, dus het is heel mooi om te zien dat dit besef ondertussen doorsijpelt richting de rest van de politiek. Hoe ver die systeemverandering gaat, daar twisten we dan vandaag over, maar dat de noodzaak wordt gezien, is een stap in de goede richting.

Dan mest. De gedeputeerde heeft helaas geen gehoor gegeven aan mijn oproep in de eerste termijn om alles met betrekking tot mest vandaag niet in stemming te brengen. Ook het addendum heeft geen gehoor gekregen. Daarom wil ik bij dezen een tweetal moties indienen.

In de eerste motie roepen wij op om geen prioriteit te geven aan mestvergiftiging en hier in de uitvoeringsagenda geen actief beleid op te maken, want met de autonome krimp van het aantal landbouwdieren, en hopelijk nog een schepje erbovenop, zit er geen toekomst meer in de mestfabrieken. Want laten we wel wezen: uiteindelijk is het greenwashing van het mestoverschot en kost het miljoenen aan gemeenschapsgeld die we ook in de eerder genoemde systeemverandering hadden kunnen steken. De enige manier om van dat mestoverschot af te komen is het houden van minder dieren.

De **voorzitter**: U wordt geïnterrupteerd. Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. Ik ben wel benieuwd. De Partij voor de Dieren heeft nu dertien moties ingediend. Hoeveel moties denkt de Partij voor de Dieren dat het ook daadwerkelijk zullen halen, of is dit alleen voor de Bühne?

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik heb goede hoop dat het er minimaal twee zullen zijn.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Twee op de dertien. Ik vind het een beetje jammer dat het er zoveel zijn, want ik denk dat het echt een beetje afdoet aan de goodwill die de Partij voor de Dieren echt heeft in deze Staten. Op een gegeven moment raak je het een beetje kwijt, terwijl de boodschap heel goed is. Mijn vraag is: moet je alles in stemming brengen? Maar het is aan u.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik denk dat ik de discussie over politieke tactiek op een andere manier zou willen voeren.

Mijn tweede motie roept op om geen nieuwe mestfabrieken meer toe te staan en de bestaande mestfabrieken zo spoedig mogelijk te saneren. Waarom heb ik zojuist toegelicht.

Dan faunaschade. Ik begrijp dat er angst heerst dat het zo extra moeilijk wordt om boeren over te halen om natuurinclusieve boer te worden. Wij delen die angst niet. Het college zelf geeft aan dat natuurinclusieve landbouw betekent dat er met zorg voor biodiversiteit en landschap in en rondom het bedrijf geboerd wordt. Wat ons betreft is het doden van in het wild levende dieren hier strijdig mee. Laten we kijken naar wat wel kan. Laten we zoeken naar mogelijkheden om samen met natuurinclusieve boeren te kijken hoe we natuurinclusief écht inclusief kunnen maken. Daar dien ik een extra motie voor in.

Dan tot slot, voorzitter. Ik heb in totaal tien minuten besteed aan mijn donderpreken en aan een ontzettende grote bups met moties. Ik ben heel blij met de steun van de heer De Kort en het besluit van de gedeputeerde om de motie van aanmoediging 'oordeel Staten' te geven. Bij dezen wil ik ook bevestigen dat het ons niet ging om financiële middelen toe te kennen – dat mag uiteraard wel –, maar vooral om het college aan te moedigen om met een nieuwsgierige blik naar de eiwittransitie te blijven kijken. Want uiteindelijk is de toekomst plantaardig.

Dank u wel.

Motie M44A: Aandacht voor het sociale aspect van de landbouwtransitie

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- het bedrijven van landbouw voor veel boeren niet zomaar een baan is, maar een identiteit, met diepgewortelde sociale en culturele aspecten;
- de landbouwtransitie voor veel boeren ingrijpende psychische en sociale gevolgen kan hebben, met name voor boeren die al dan niet vrijwillig stoppen, maar ook voor boeren die overschakelen naar meer duurzame of plantaardige productie;
- er projecten en organisaties zijn, specifiek gericht op psychische en sociale problematiek bij boeren, zoals AgroZorgwijzer en Zorg om Boer en Tuinder;
- de provincie een rol kan nemen in het verbinden van deze projecten en organisaties met boeren en erfbetreders (waaronder de omgevingsdiensten);

verzoeken Gedeputeerde Staten

- bij het ondersteunen van stoppende of overschakelende boeren nadrukkelijk ook aandacht te hebben voor de sociale aspecten van de betreffende veranderingen;
- dit concreet op te nemen in de uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel, zoals het actief en structureel onder de aandacht brengen van de bestaande initiatieven bij boeren en erfbetreders;

en gaan over tot de orde van de dag."

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant.

Tanja van de Ven-Vogels, CDA.

Motie M46A: Landbouwgif, noem het beestje bij de naam

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- in het beleidskader wordt gesproken over 'gewasbeschermingsmiddelen';
- met het beleidskader wordt gestreefd naar reductie van gebruik en emissies van 'gewasbeschermingsmiddelen', onder meer vanwege de negatieve effecten op de biodiversiteit;

overwegende dat

- de term 'gewasbeschermingsmiddelen' een positieve annotatie heeft, terwijl de werking ervan veelal is gericht op het vernietigen van organismen;¹
- de term 'landbouwgif' de essentie van de middelen duidelijker weergeeft;

verzoeken Gedeputeerde Staten

- voortaan de term 'landbouwgif' te gebruiken in plaats van 'gewasbeschermingsmiddelen';

en gaan over tot de orde van de dag."

¹ <https://www.ctgb.nl/onderwerpen/eikenprocessierups/vraag-en-antwoord/wanneer-is-een-middel-een-gewasbeschermingsmiddel>

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS.

Motie M52: Mestvergisting is greenwashing zonder energiewinst

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- de energietransitie ook betrekking heeft op de landbouwsector;
- mestvergisting nogal eens als 'duurzame' energiebron wordt gepresenteerd;
- de Tweede Kamer mestvergisting heeft uitgesloten van de SDE++-subsidiepot, en de kringloopvisie voor de landbouw hierop wordt aangepast¹;

overwegende dat

- de landelijke politiek erkent dat mestvergisting niet duurzaam is, en daardoor geen duurzaamheidssubsidie verdient en niet in duurzame landbouw thuishoort;
- er geen wetenschappelijke onderbouwing lijkt te zijn voor de netto energieleverende potentie van mestvergisting, en het er naar uitziet dat het vergisten van mest netto geen energie levert;
- mestvergisting enkel een middel is om het mestoverschot te greenwashen;

verzoeken Gedeputeerde Staten

- in het uitvoeringsprogramma Landbouw en Voedsel en het uitvoeringsprogramma mest geen prioriteit te geven aan mestvergisting, en hier geen actief beleid op te ontwikkelen;

en gaan over tot de orde van de dag."

¹ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2021Z16251&did=2021D34987&>

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2021Z20314&did=2021D43448>

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS.

Motie M53: Inzet op afbouw van mestbewerking

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;

behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;

constaterende dat

- meerdere gemeentes zich al hebben uitgesproken tegen de komst van mestbewerkingsinstallaties¹;
- er sprake is van een autonome krimp van het aantal landbouwdieren, en daarmee van het mestoverschot;
- er zowel landelijk als provinciaal wordt ingezet op extensivering van de landbouw, zoals de provinciale ambitie van natuurinclusieve landbouw waar grondgebondenheid een essentieel aspect van is, waarmee mest in hogere mate op Brabantse grond afgezet kan worden en dus niet bewerkt hoeft te worden;

overwegende dat

- in bedrijf zijnde mestverwerkers te kampen hebben met een te lage aanvoer van mest²;
- veehouders hun mest vaak goedkoper kwijt kunnen op de vrije markt, waardoor mestbewerkingsinstallaties niet op volle toeren kunnen draaien, en daardoor de business case niet rond dreigen te krijgen³;
- de netto energieopbrengst van vergisting van mest alleen - het energieverbruik van vervoer en het vergistingsproces meerekenend - nihil is;
- negatieve effecten op de volksgezondheid, van ziekteverwekkende micro-organismen uit mestverwerkers, nog niet zijn uit te sluiten⁴;

verzoeken Gedeputeerde Staten

- het uitvoeringsprogramma mest te baseren op de autonome afname van het mestoverschot;
- geen nieuwe mestbewerkingsinstallaties toe te staan en in te zetten op sanering van de bestaande mestbewerkingsinstallaties;

en gaan over tot de orde van de dag."

¹ Onder meer Woensdrecht, Roosendaal, Steenberghe, Bergen op Zoom, Tilburg

² <https://www.boerderij.nl/mestverwerkers-kampen-met-onvoldoende-aanvoer>

³ <https://www.boerderij.nl/sentiment-varkenshouders-brengt-mestverwerking-in-gevaar>

⁴ <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2021-0140.pdf>

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS.

Motie M54: Laat de natuurinclusieve boer niet schieten

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 8 april 2022;
behandelend het Statenvoorstel 17/22 Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030;
constaterende dat

- natuurinclusieve landbouw gaat over het produceren van voedsel en gewassen, o.m. 'in balans met de natuurlijke omgeving' en met 'zorg voor landschap en biodiversiteit op en rond het bedrijf';

overwegende dat

- het boeren in balans met de natuurlijke omgeving, en met zorg voor landschap en biodiversiteit op en rond het bedrijf, ook betekent dat dieren die in het wild leven soms van de gewassen op het land eten;
- er Faunaschade PreventieKits zijn voor het voorkomen van te grote landbouwschade middels niet-dodelijke maatregelen¹;

dragen Gedeputeerde Staten op

- in overleg met 'natuurinclusieve boeren' te onderzoeken op welke wijze het concept 'natuurinclusieve landbouw' kan worden uitgebreid met het voorkomen van landbouwschade door fauna met alleen preventieve, niet-dodelijke maatregelen, om zo tegemoet te komen aan het produceren van voedsel en gewassen 'in balans met de natuurlijke omgeving' en met 'zorg voor landschap en biodiversiteit op en rond het bedrijf';
 - de uitkomsten hiervan mee te nemen in de uitvoeringsagenda landbouw en voedsel;
- en gaan over tot de orde van de dag."

¹ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/schade-voorkomen/>

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik ga naar de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voorzitter. Allereerst ook dank aan de gedeputeerde. Ik zal niet herhalen wat anderen gezegd hebben, maar ik sta er volledig achter.

Als 50PLUS heb je een voordeel van de leeftijd, dus ik wil even iets terug in de geschiedenis en dan kom ik terug op wat ik wil zeggen.

Zestig jaar geleden waarschuwde de directeur van het NCB, de heer Jan Wellen, al voor de problemen die we nu hebben: door schaalvergroting en intensivering worden boeren steeds afhankelijker van banken en de agro-industrie. Veertig jaar geleden waarschuwde minister Braks van het CDA al voor de mestoverschotten. Vijfentwintig jaar geleden waarschuwde minister Brinkhorst van D66 daar ook al voor. En twintig jaar geleden zei minister Veerman van het CDA dat we te veel vee hadden.

En hebben we geluisterd naar deze wijze heren van CDA en D66? Helaas niet. En nu zit de gedeputeerde met de gebakken peren. Maar er moeten keuzes gemaakt worden en 50PLUS heeft alle vertrouwen in de gedeputeerde dat zij de juiste keuzes ook gaat maken. Maar bij de goedkeuring van dit Statenvoorstel is het voor 50PLUS heel belangrijk wat de gedeputeerde gaat doen met de motie 'Inzet op afbouw van mestbewerking', zeker nu er zoveel boeren stoppen, of gaan stoppen, of zelfs onteigend worden.

Daar wil ik het even bij laten, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mijnheer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter, en dank gedeputeerde voor de uitgebreide behandeling van de moties en andere zaken, en dat u toont ook geluisterd te hebben naar de inbreng van de verschillende partijen.

Voorzitter. Ik ben blij met de medestanders voor motie M48 om dierenwelzijn breder te verankeren in onze uitvoeringsagenda's. D66, GroenLinks en PvdA hebben er net iets over gezegd en ik ben benieuwd hoe het college hierop in tweede termijn zal reageren. Het mag dan geen wettelijke taak zijn, maar volgens mij

spreekt wij in deze zaal wel vaker over zaken die geen wettelijke taak zijn, terwijl we er wel iets mee doen met elkaar. Laatst sprak ik nog een lid van het college van een andere provincie, die zei blij te zijn dat het bij hen verankerd is, omdat er een paar vraagstukken waren geweest waarover men met de handen in het haar zat en het op die manier opgelost kreeg. Denkt u maar aan de Oostvaardersplassen en dergelijke, wat daar gebeurd is.

Voorzitter. Met de gedeputeerde heb ik even een debatje gehad over een trendbreuk. Wat is voor Lokaal Brabant een trendbreuk? Dat is een eerlijke prijs voor groenblauwe diensten, een eerlijke prijs voor agrarische grondstoffen die geproduceerd worden, dat is wanneer grootschalige producenten van agrarische producten omschakelen naar natuurinclusief, en niet alleen de gezinsbedrijven en de kleine bedrijven, dat is als de korte ketens explosief blijven doorgroeien in ons buitengebied, en dat is wanneer de consumenten druk blijven uitoefenen op de producenten van agrarische producten, zoals bij de plofkip, dat dat niet meer wenselijk is. Dat zijn trendbreuken en daar zijn we naar op zoek. Wat ook een trendbreuk zou kunnen zijn, is het volgende. We spreken er in deze Statenzaal steeds over dat Brabant en Nederland niet op slot mogen. Dat klopt. De economische activiteiten die we met elkaar willen ontwikkelen mogen niet op slot. Maar waarom zouden degene die niet op slot gaan, zoals onder andere die honderdduizend woningen die gebouwd moeten worden, niet bijdragen aan het oplossen van het vraagstuk dat hun boven het hoofd dreigt te hangen? Waarom zouden we in de kostprijs van die woningen niet een klein stukje inbouwen om een bijdrage te leveren aan het oplossen van dit vraagstuk?

Nico Heijmans heeft een tweetal amendementen ingediend. Het eerste was duidelijk, daar hebben we het met elkaar over gehad en dat zullen we nog steeds boven tafel houden. Het tweede was een mondeling amendement, waarmee hij mij eer wilde aandoen door ergens pinksterbloemen in te stoppen. Die motie is voorlopig aangehouden, dus dat is niet aan de orde, maar het zou me toch iets te veel eer zijn, Nico, als dat het geval zou zijn. Dank je wel daarvoor.

De **voorzitter**: Dank u wel. Tot slot de heer Van Zelst.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, dank u wel. Ik zal het kort houden. Allereerst wil ik de gedeputeerde bedanken voor de uitgebreide manier van beantwoorden. Het antwoord ten aanzien van de natuurinclusieve boeren en de te bieden hulp buiten het NNB is voor mij nog niet helemaal helder, maar gelukkig volgt er nog een schriftelijke reactie, en die wacht ik even af.

De gedeputeerde meent te weten waarmee minister Van der Wal wil gaan komen en welk beleid de minister wil vastklikken op 1 juli 2023. Onze fractie is van mening dat dit anders ligt en daarom zal onze fractie niet instemmen met dit voorstel. Er komt Rijksbeleid aan dat zeker zal afwijken van het nu voorliggende beleidskader, tot verplichtingen zal leiden die nog niet te overzien zijn en verregaande consequenties kan en zal hebben voor de sector. De vraag is dan ook of we niet met dubbel werk bezig zijn. Het lijkt onze fractie daarom verstandig pas op de plaats te maken en het landelijk beleid van het Kabinet af te wachten. Dat geldt ook voor het onderwerp mest, dat vandaag veel is besproken.

Voorzitter, tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan gaan we naar de gedeputeerde, die nog kort zal reageren op een aantal vragen die gesteld zijn en op een paar aanvullende moties die zijn ingediend. Ik verzoek u terughoudend te zijn met het aantal interrupties, want er is al ongelooflijk veel gewisseld. De gedeputeerde.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, Statenleden, voor uw opmerkingen, vragen en waardering. Ik ga naar de vragen.

De VVD, de heer Manders, heeft eigenlijk alleen vragen gesteld aan het CDA, dus niet aan mij.

Mevrouw Van de Ven heeft een gewijzigde motie M26A ingediend. Op de moties kom ik zo meteen terug. Mijnheer Heijmans, u brengt mij in gewetensnood-

De heer **Heijmans** (SP): Dat is de bedoeling!

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, als u mij er ook weer vanaf kunt brengen, anders heb ik zo'n slecht weekend, en dat zou ik jammer vinden, want we moeten er volgende week weer fris tegenaan. Carlos, onze jonge boer, is tomatenteler. Hij ging weg en zei "komt wel goed, hè, Elies?". Ik zei: "ja, het komt zeker goed". Maar als u nu niet voor het beleidskader gaat stemmen, hoe moet ik hem dat dan uitleggen? SP, tomaten- Ik weet het niet, mijnheer Heijmans, ik weet het niet!

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter. Ik wil de gedeputeerde graag het aanbod doen om samen een keer naar Carlos te gaan, en dan gaan we een tomaatje eten.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Met het beleidskader onder de arm! Want, even serieus op uw vraag ingaand: een boerenstand van formaat, maar formaat heeft natuurlijk heel verschillende dimensies. Het ligt ook niet altijd aan aantallen; aantallen zegt natuurlijk niet alles. Het is zo, en ik hoop dat u dat toch kunt zien in het beleidskader, dat wij ons volop inzetten voor het behoud, en als het mogelijk is ook economische groei, van een sector van formaat. Natuurinclusief, gestapelde verdienmodellen, kijken naar de cijfers, wat daarvoor nodig is: we zetten ons daar echt serieus voor in, mijnheer Heijmans. Dus ik hoop toch dat wij op uw steun mogen rekenen en vooral dat Carlos op uw steun mag rekenen, want van hem moeten we het hebben én van tomaten!

Goed, dan ga ik naar mevrouw Van Kessel. De toezegging rondom het onderzoek mest heb ik gedaan. Wij doen ons best om dat onderzoek ook echt voor de 80 procent-versie van de uitvoeringsagenda beschikbaar te hebben.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans, de grote interrompeerder vandaag! Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, ik doe alles om kampioen te blijven ook, anders zou ik het op het laatst nog verliezen! Ik was zo ontroerd door het verhaal van de gedeputeerde, dat ik vergat haar eraan te herinneren dat ik ook een vraag had gesteld, namelijk hoe de gedeputeerde aankijkt tegen de kosten van de motie van het CDA over de jonge boeren en waar zij die kosten eventueel uit denkt te betalen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Wie gaat dat betalen? In de uitvoeringsagenda mest gaan wij veel aandacht besteden aan jonge boeren. Het plan van aanpak zit daar eigenlijk ook in en daar zullen wij ook een budget aan besteden, om dat te stimuleren. Dus het komt uit de begroting die we hebben.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Moet ik nu van de gedeputeerde begrijpen dat dat plan van aanpak al in de uitvoeringsagenda zit? Want u zegt dat het erin zit, maar er wordt nu toch pas een motie ingediend die vraagt om een plan van aanpak?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, dat klopt. Wat ik wil zeggen, is dat een belangrijk deel van de uitvoeringsagenda over jonge boeren zal gaan en dat er een plan van aanpak is gevraagd dat wij zullen maken op basis daarvan. We gaan echter uit van de begroting die we hebben voor de stimulering van jonge boeren. Dat is het dan ook.

Ik was bij mevrouw Van Kessel, en ook de heren De Kort en Van Pinxteren hebben gevraagd om aandacht voor dierenwelzijn in de uitvoeringsagenda. Ik heb daar eigenlijk al antwoord op gegeven: BZV, een aantal andere zaken, en biologisch is natuurlijk ook een belangrijk aspect. Dus wij zullen daar zeker aandacht aan besteden in de uitvoeringsagenda, nogmaals: binnen de mogelijkheden die we hebben. En

dat zal ons, daar zal ik ook eerlijk over zijn, ook wel eens voor dilemma's kunnen stellen; dat moeten we ons ook realiseren. Als u nog even terugdenkt aan de Beter Leven-kip, dan zijn er ook afwegingen te maken tussen dierenwelzijn, humaan welzijn en leefomgeving. Dat wil ik er ook bij zeggen. Maar we vinden het natuurlijk een belangrijk onderwerp.

De **voorzitter**: Mijnheer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank, voorzitter. Dank aan de gedeputeerde daarvoor. Precies wat u zegt: het leidt soms tot lastige afwegingen. Op het moment dat je dierenwelzijn, net als die andere aspecten, volwaardig meeneemt, leidt het inderdaad tot lastige afwegingen. Anders leidt het niet tot afwegingen, omdat het niet op hetzelfde level meegenomen wordt. Dus als u er vanuit die blik naar wilt kijken, ben ik daar voor dit moment in ieder geval heel gelukkig mee.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Oké, dank u wel.

Mevrouw Van der Linden. Ja, mest. In het beleidskader staat inderdaad dat we aan communicatie moeten doen naar bewoners. Communicatie vinden we belangrijk, en dat betekent vice versa. Als er klachten zijn, besteden we daar ook communicatie aan, maar we besteden ook communicatie aan de manier waarop we daarmee omgaan. Dat is wat we bedoeld hebben in het beleidskader.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Voorzitter. Ik denk dat de gedeputeerde iets door elkaar haalt. In mijn tweede termijn ben ik namelijk ingegaan op communicatie omtrent de streefwaarde afname percentage inwoners zorgen in relatie tot veehouderij, en niet per se over mest. Mijn punt is dat we dat niet moeten oplossen met communicatie, maar dat we de zorgen van mensen om hun gezondheid serieus moeten nemen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, dan had ik u verkeerd begrepen. De lijn die u net noemt begrijp ik.

U vraagt of ook de doelstelling energie niet afhankelijk wordt gesteld van het mestoverschot. Nee, dat is niet het geval, dat kan ik u in ieder geval verzekeren.

De vraag van de heer De Kort over dierenwelzijn en de termijn van het mestonderzoek heb ik al beantwoord.

Op individuele situaties kunnen we niet ingaan. De heer Van der Meeren vroeg daar net naar.

Mevrouw Vlasveld heeft een aantal moties ingediend waarop ik zo meteen inga.

De **voorzitter**: De heer Van der Meeren.

De heer **Van der Meeren** (Groep De Bie): Dank u, voorzitter. Het was niet per se om die individuele casus te bespreken, maar meer om in z'n algemeenheid aandacht te vragen voor die vrijwillige stoppers. Het was een voorbeeld. We zien dat ze met restschulden komen te zitten en ik denk dat we dat met z'n allen niet willen, want dan zal het draagvlak als sneeuw voor de zon verdwijnen.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): U heeft inderdaad gevraagd of wij kunnen garanderen dat bedrijven reële vergoedingen krijgen en niet met restschulden blijven zitten. Het is natuurlijk aan de ondernemer om een investeringsbeslissing te nemen en daarbij de risico's af te wegen. Er komen regelingen als het gaat om stoppers; daar hebben we het net over gehad. Een boer kan dan zelf afwegen wat hij al dan niet doet. Dat is aan de ondernemer, zoals het ook aan andere ondernemers is als het om investeringen gaat.

De heer Van Pinxteren heeft toegelicht wat hij onder een trendbreuk verstaat. Volgens mij zitten die elementen in belangrijke mate in het beleidskader.

Daarmee meen ik de vragen te hebben beantwoord en stap ik over naar de moties.

In motie M24A zijn de haakjes weggehaald bij 'jonge' boeren. Geen bezwaar; dat had ik al aangegeven.

Motie M26A betreft actief en reëel grondbeleid, een motie van het CDA om belangrijke transitie te ondersteunen. De motie roept het college op zoveel mogelijk beschikbare grondinstrumenten in te zetten voor het mogelijk maken van extensivering van de landbouw en natuurinclusief boeren. In deze vorm hebben we geen bezwaar tegen de motie.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Ja, voorzitter, ik denk dat mevrouw Lemkes wel weet wat ik ga vragen: wie gaat hiervoor betalen, of waar komt dit geld zo meteen vandaan?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Er staat dat er zoveel mogelijk beschikbare grondinstrumenten ingezet moeten worden – als dat financieel mogelijk is natuurlijk. Zo lees ik de motie in ieder geval. Het is geen financiële toezegging, die zouden we ook helemaal niet kunnen doen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Financieel mogelijk binnen het landbouwbudget, neem ik dan aan.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Nee, niet specifiek binnen het landbouwbudget. We hebben het hier over grondzaken en die zijn breder dan alleen de landbouw.

De **voorzitter**: Gaat u verder, mevrouw Lemkes.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dank u wel, voorzitter. Ik ga naar motie M44A. Partij voor de Dieren, Lokaal Brabant en CDA verzoeken Gedeputeerde Staten bij het ondersteunen van stoppende of overschakelende boeren nadrukkelijk ook aandacht te hebben voor de sociale aspecten van de betreffende veranderingen en dit concreet op te nemen. Geen bezwaar.

In motie M46A is het correcte logo toegevoegd van 50PLUS, heb ik begrepen. Voorgesteld wordt voortaan de term 'landbouwgif' te gebruiken in plaats van 'gewasbeschermingsmiddelen'. Die ontraden we, zoals ik net heb toegelicht, omdat het niet de officiële term is voor deze middelen.

Een nieuwe motie is door Partij voor de Dieren, Lokaal Brabant en 50PLUS ingediend onder nr. M52, 'Mestvergisting is greenwashing zonder energiewinst'. U verzoekt in het uitvoeringsprogramma landbouw en voedsel en het uitvoeringsprogramma mest geen prioriteit te geven aan mestvergisting en hier geen actief beleid op te ontwikkelen. Die ontraden wij. In de uitvoeringsagenda mest gaan we antwoord geven op de vraag hoe wij mestbewerking zien en wat dat gaat betekenen voor de uitgangspunten van de plan-MER mest. Dus op dit moment ontraden wij deze motie.

Dan ga ik naar motie M53, ook van Partij voor de Dieren, Lokaal Brabant en 50PLUS. Daarin wordt Gedeputeerde Staten verzocht het uitvoeringsprogramma mest te baseren op de autonome afname van het mestoverschot, geen nieuwe mestbewerkingsinstallaties toe te staan en in te zetten op sanering van de bestaande mestbewerkingsinstallaties. Met dezelfde argumentatie – u loopt eigenlijk vooruit op de uitvoeringsagenda mest die we in de 80 procent-versie met u gaan bespreken – ontraden wij deze motie. En in de memo die ik u gezonden heb hebben we al aangegeven hoe wij het aanbod en de vraag van mest met elkaar in balans gaan brengen op basis van kringlooplandbouw.

Dan motie M54, Partij voor de Dieren, 'Laat de natuurinclusieve boer niet schieten'. GS wordt daarin opgedragen in overleg met natuurinclusieve boeren te onderzoeken op welke wijze het concept natuurinclusieve landbouw kan worden uitgebreid met het voorkomen van landbouwschade door fauna met alleen preventieve, niet-dodelijke maatregelen, om zo tegemoet te komen aan het produceren van voedsel en gewassen in balans met de natuurlijke omgeving en met zorg voor landschap en biodiversiteit op en rond het bedrijf, en de uitkomsten hiervan mee te nemen in de uitvoeringsagenda landbouw en voedsel. Wij willen eigenlijk, maar dat is ook weer een herhaling, die potentieel natuurinclusieve boer – en sommigen moeten daar grote stappen voor nemen en veel voor doen om daartoe te komen – niet belasten met nog meer regels. Dat zouden we ontzettend jammer vinden. We blijven deze motie dus ontraden, ook met de uitbreiding-

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dank u wel. In het beleidskader zijn die drie verschillende niveaus aangegeven, maar nog niet uitgewerkt. Bent u eventueel bereid om dit mee te nemen als, zeg maar, een criterium voor een van de hogere levels, dus niet bij level 1, maar bijvoorbeeld bij level 2 of 3?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Eigenlijk niet, eerlijk gezegd; laat ik maar heel duidelijk zijn. Ik wil echt de drempel voor natuurinclusief boeren zo laag mogelijk houden, of zo haalbaar mogelijk maken. Dit komt er dan echt weer bij en eerlijk gezegd, mevrouw Vlasveld, denk ik dat dit type boeren het al in zich hebben om dit zo min mogelijk te doen. Ik vind het eerlijk gezegd niet veel vertrouwen uitstralen als wij dit als regel gaan opnemen, omdat natuurinclusieve boeren dit volgens mij intrinsiek in zich hebben en dit alleen zullen doen bij een hoge noodzaak. Dus we ontraden de motie.

De **voorzitter**: De heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ik kan de argumentatie van de gedeputeerde wel enigszins volgen, maar wat ik me afvraag is het volgende. Er zijn natuurlijk allerlei manieren om dat preventief te doen – dat is overigens ook het uitgangspunt van onze eigen verordening –, is het dan in ieder geval wel mogelijk – want u spreekt regelmatig met de natuurinclusieve boeren en ik denk dat u gelijk hebt wat hun intentie betreft – om bijvoorbeeld best practices te delen? Want als zij die intentie hebben, lijkt het me wel mooi – het is toch een subonderwerp voor hen, ik kan me voorstellen dat ze met ongelooflijk veel dingen bezig zijn in die moeilijke transitie naar natuurinclusief –, dat een stukje kennisdeling van goed werkende alternatieven mogelijk een aantal van hen hier net effe nog ietsje alerter op maakt en helpt, zodat ze dat zelf niet hoeven uit te zoeken. Is dat iets wat u wellicht wel kunt toezeggen?

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Ja, natuurlijk, omdat we juist werken met netwerken. We hebben ook voorbeeldbedrijven natuurinclusieve boeren en daar willen we het best mee bespreken, maar het opleggen als regel vinden we eigenlijk niet passend en ook getuigend van te weinig respect en vertrouwen voor de boeren die op dat bedrijfsmodel willen overgaan.

De **voorzitter**: Helder, denk ik.

Mevrouw **Lemkes-Straver** (GS, CDA): Dat was het, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. Daarmee zijn we ook aan het einde gekomen van de bespreking vandaag. We gaan richting de stemmingen en om ons daarvoor gereed te maken schorsen we de vergadering tien minuten. Tot over tien minuten.

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering. Voordat ik de stemming open een korte toelichting, want het is voor het eerst sinds lange tijd dat we weer gebruikmaken van het stelsysteem hier in de zaal. Op het microfoonpostje voor u ziet u bovenaan per stemming in beeld over welk besluit gestemd wordt. U ziet drie knoppen, "Voor", 'Tegen' en 'Onthouden'. Het laatste is ook als u digitaal stemt en dat kunt u alleen maar gebruiken als u zich op grond van artikel 28 van de Provinciewet onthoudt van stemming. U kunt sowieso hier uw stem nog wijzigen zolang de stemming nog niet is gesloten. Na ieder onderwerp geef ik u de gelegenheid een stemverklaring af te leggen, dus niet na elke stemming, want dat zijn er vandaag ongelooflijk veel als je kijkt naar het concept-beleidskader landbouw en voedsel. Dus helemaal aan het einde loop ik de fracties gewoon eventjes langs om te vragen of u op een van de onderdelen een stemverklaring wenst af te leggen. Dan loop ik u allemaal eventjes langs, dat is in het kader van de hoeveelheid wel zo efficiënt. Ten aanzien van het eerste zal ik het gewoon even in z'n algemeenheid vragen, maar dan weet u dat u per onderwerp stemverklaringen kunt afleggen. Wij gaan ervan uit dat u dat namens uw fractie doet. Als u het namens uzelf doet, mag u dat eventjes melden.

Dan gaan we over tot de stemmingen. We hebben vandaag als eerste gesproken over Statenvoorstel 12/22, ontwerp-Rijksinpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg, en daar gaan we dan ook als eerste over stemmen.

Stemming

12/22 Ontwerp-Rijksinpassingsplan hoogspanningsstation Tilburg

De **voorzitter**: We gaan als eerste stemmen over amendement A13, 'Negatieve zienswijze hoogspanningsstation Tilburg'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. We krijgen de uitslag in beeld te zien: voor 10, tegen 40, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, Brouwers, Duijs, Van Hattem, Jansen, Van der Meeren, Van den Oetelaar, Rutjens.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Eerden, Everling, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Van Pinxteren, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar het ontwerpbesluit zelf. Daarover is de stemming geopend.

De stemming is gesloten: voor 41, tegen 9, en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, Van Hattem, Jansen, Van der Meeren, Van den Oetelaar, mw. Vlasveld, Van der Wel.

De **voorzitter**: Wenst iemand een stemverklaring af te leggen over dit voorstel, of het amendement? Dat is niet het geval. Dan gaan we naar de stemmingen rondom het concept beleidskader landbouw en voedsel.

17/22 Concept-beleidskader Landbouw en Voedsel 2030

De **voorzitter**: We hebben eerst een tweetal amendementen, A14 en A15, daarna het ontwerpbesluit en vervolgens alle moties.

We beginnen met amendement A14, 'Vijfde ambitie'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. 14 voor en 36 tegen, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, Brouwers, Everling, Van Hattem, Heijmans, Jansen, mw. Koopman, Van der Meeren, Van Pinxteren, Van Zelst.

Tegen hebben gestemd de leden mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar amendement A15, 'Opnemen memo kringloopbemesting'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 37, tegen 13, en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Eerden, Everling, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Zwart.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, Duijs, Van Hattem, Jansen, Van der Meeren, Van den Oetelaar, Van Pinxteren, Rutjens, mw. Vlasveld, Van der Wel, Van Zelst.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar het ontwerpbesluit Statenvoorstel, concept-beleidskader landbouw en voedsel. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 31, tegen 19, en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Eerden, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Zwart.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, Brouwers, Duijs, Everling, Van Hattem, Heijmans, Jansen, mw. Koopman, Van der Meeren, Van den Oetelaar, Van Pinxteren, Rutjens, mw. Vlasveld, Van der Wel, Van Zelst.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar de moties. De eerste motie is motie M24A, 'Toekomst trotse jonge boeren en jonge ondernemers in de agrofoodsector'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. 44 voor, tegen 6, en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Van der Meeren, Van den Oetelaar, mw. Vlasveld, Van der Wel.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M25, 'Landbouwdoelen in gebiedsgerichte aanpak (GGA)'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. 22 voor, tegen 28, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Boon, Brouwers, Duijs, Eerden, Everling, Van Hattem, C. de Heer, Heijmans, Hendriks, mw. De Hoon, Jansen, mw. Koopman, mw. Leeger, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Van Zelst.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Gremmen, T. de Heer, Holleman, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M26A, 'Actief en reëel grondbeleid om belangrijke transitie te ondersteunen'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Dat is interessant: de stemmen staken met 25-25. Dan gaan we de volgende keer nog een keer stemmen over deze motie.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Dirken, Eerden, Everling, Gremmen, C. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Koopman, mw. Leeger, Manders, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van Pinxteren, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Van Zelst, mw. Zwart.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, Duijs, Van Hattem, T. de Heer, Jansen, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Van der Linden, Ludwig, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M27, 'Vervroegd beroep op Rijksmiddelen voor Brabant'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. 39 voor, 11 tegen, en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Eerden, Everling, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Van Pinxteren, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, Duijs, Van Hattem, Jansen, Van der Meeren, Van den Oetelaar, Rutjens, mw. Vlasveld, Van der Wel.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M28, 'Stimuleringsregeling voor natuurinclusieve landbouw'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 27, tegen 23, en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, Eerden, Everling, C. de Heer, Heijmans, Hendriks, mw. De Hoon, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Philippart, Van Pinxteren, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, Van Zelst.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Dirken, Duijs, Gremmen, Van Hattem, T. de Heer, Holleman, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, Kutlu, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Rutjens, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M29, 'Omschakelfonds'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 32, tegen 18, en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, Eerden, Everling, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, mw. De Hoon, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, mw. Meeuwis-van Langen, Philippart, Van Pinxteren, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, Van Zelst.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, mw. Dirken, Duijs, Gremmen, Van Hattem, Holleman, Jansen, Janssen, Karaaslan, Manders, Van der Meeren, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Rutjens, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M30, 'Moratorium grootschalige mestbewerking'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 8, tegen 42, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Everling, Heijmans, mw. Koopman, Van Pinxteren, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De

Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M33, 'Tijdelijke vergunning mestbewerkers'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 40, tegen 10, en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, Brouwers, Van Hattem, Jansen, Van der Meeren, Van den Oetelaar, mw. Vlasveld, Van der Wel.

De **voorzitter**: Motie M34 is aan de orde. 'Landbouw en gezondheid'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 22, tegen 28, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, Everling, T. de Heer, Heijmans, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Van der Linden, Ludwig, mw. Meeuwis-van Langen, Philippart, Van Pinxteren, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Leeger, Manders, Van der Meeren, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M35, 'Voedselzekerheid'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 9, tegen 41, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, Duijs, Van Hattem, Jansen, Van der Meeren, Van den Oetelaar, Rutjens.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Eerden, Everling, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Van Pinxteren, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Motie M36, 'Geen zonnepanelen op vruchtbare landbouwgrond'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 11, tegen 39, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, Duijs, Van Hattem, Jansen, Van der Meeren, Van den Oetelaar, Rutjens, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Eerden, Everling, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Van Pinxteren, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M37, 'Anticiperen op autonome krimp van het aantal landbouwdieren'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 3, tegen 47, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Van Pinxteren, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M38, 'Meer inzet op biologische landbouw'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 9, tegen 41, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Brouwers, Everling, Heijmans, mw. Koopman, Van Pinxteren, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M39, 'Diervriendelijke maatregelen tegen schade door fauna bij natuurinclusieve landbouw'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 2, tegen 48, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van

Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M40, 'Nu zijn ecologie en maatschappij eens aan de beurt'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 4, tegen 46, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Brouwers, Van Pinxteren, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: We gaan naar motie M41, 'Kies voor gezonde, houdbare, duurzame landbouw'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 9, tegen 41, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Brouwers, Everling, Heijmans, mw. Koopman, Van Pinxteren, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Motie M42 is aan de orde, 'Promoot Brabantse biologische en plantaardige voeding'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 12, tegen 38, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Everling, T. de Heer, Heijmans, mw. Van Kessel, mw. Koopman, Kutlu, Van Pinxteren, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. De Kinkelder, De Kort, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Motie M43, 'Insectenkweek buiten de voedselketen houden'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 2, tegen 48, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M44A, 'Aandacht voor het sociale aspect van de landbouwtransitie'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 37, tegen 13, en daarmee aangenomen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, Duijs, Eerden, Everling, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, mw. De Hoon, Jansen, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, mw. Meeuwis-van Langen, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, Van Zelst,

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, mw. Dirken, Gremmen, Holleman, Janssen, Karaaslan, Manders, Van der Meeren, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Motie M45, 'Sierteelt niet ondersteunen'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 7, tegen 43, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Everling, Heijmans, mw. Koopman, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Motie M46A, 'Landbouwgif, noem het beestje bij de naam'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 3, tegen 47, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Brouwers, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Motie M47, 'Motie van aanmoediging inzet op eiwittransitie'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 22, tegen 28, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, Everling, T. de Heer, Heijmans, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Van der Linden, Ludwig, mw. Meeuwis-van Langen, Philippart, Van Pinxteren, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Leeger, Manders, Van der Meeren, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Motie M48, 'Provinciale verankering dierenwelzijn'. De stemming is geopend.
De stemming is gesloten. Voor 12, tegen 38, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Boon, Brouwers, Everling, Van Hattem, Heijmans, Jansen, mw. Koopman, Van Pinxteren, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M50, 'Provinciaal Agrarisch Management Team Brabant (AMT Brabant)'. De stemming is geopend.
De stemming is gesloten. Voor 2, tegen 48, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Ludwig, Van Pinxteren.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M51, 'Een investering mag zich eerst terugverdienen'. De stemming is geopend.
De stemming is gesloten. Voor 12, tegen 38, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, Boon, Brouwers, Duijs, Van Hattem, Jansen, Van der Meeren, Van den Oetelaar, Van Pinxteren, Rutjens, Van Zelst.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Eerden, Everling, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw.

Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Philippart, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, mw. Vlasveld, Van der Wel, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan gaan we naar motie M52, 'Mestvergisting is greenwashing zonder energiewinst'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 12, tegen 38, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, Boon, Brouwers, Everling, Van Hattem, Heijmans, Jansen, mw. Koopman, Van Pinxteren, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden De Bekker, De Bie, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Gremmen, C. de Heer, T. de Heer, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Motie M53, 'Inzet op afbouw van mestbewerking'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 4, tegen 46, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden Brouwers, Van Pinxteren, mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Dan komen we bij motie M54, 'Laat de natuurinclusieve boer niet schieten'. De stemming is geopend.

De stemming is gesloten. Voor 2, tegen 48, en daarmee verworpen.

Voor hebben gestemd de leden mw. Vlasveld, Van der Wel.

Tegen hebben gestemd de leden Altundal, mw. Arts, De Bekker, De Bie, Boon, mw. Van Boxel-van Gruijthuijsen, Brouwers, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Eerden, Everling, Gremmen, Van Hattem, C. de Heer, T. de Heer, Heijmans, Hendriks, Holleman, mw. De Hoon, Jansen, Janssen, Karaaslan, mw. Van Kessel, mw. De Kinkelder, mw. Koopman, De Kort, Kutlu, mw. Leeger, mw. Van der Linden, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, mw. Meuwissen, Van Nuland, Van den Oetelaar, Philippart, Van Pinxteren, Rutjens, Spooren, Stoop, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Verkade, Van Zelst, mw. Zwart.

De **voorzitter**: Daarmee zijn we aan het einde gekomen van deze stemmingen. Ik loop u snel even langs met het oog op eventuele stemverklaringen. VVD.

De heer **Manders** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Wij hebben één stemverklaring, en die gaat over motie M47, eiwit. Het is goed dat de Partij voor de Dieren hier aandacht voor vraagt, maar het is lopend beleid, het staat al op de agenda. Daarom is deze motie overbodig, vandaar dat wij tegengestemd hebben. Dank u.

De **voorzitter**: Dank u wel. CDA.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ja, een stemverklaring bij motie M33. Het CDA heeft voorgestemd, met dien verstande dat wij het onderzoek ondersteunen en de resultaten van het onderzoek afwachten alvorens te besluiten over het type vergunning.

Vervolgens een stemverklaring bij motie M34. Deze is ons inziens overbodig, omdat dit al onderdeel is in het beleidskader gezondheid.

Dat was het, dank u.

De **voorzitter**: Dank u wel. De SP.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel, voorzitter. Zeventien stemverklaringen, o nee, het zijn er maar drie! Allereerst over het voorstel. Wij hebben tegen het voorstel gestemd, en dat vinden we jammer. Ik moet zeggen dat wij positiever over het beleidskader denken nadat wij vandaag dit debat gevoerd hebben, maar vanwege het feit dat er te weinig ambitie is ten aanzien van de toekomst van de boerenstand, moeten wij helaas tegen dit beleidskader stemmen.

Ten aanzien van motie M33 over tijdelijke vergunningen voor mestverwerking. Wij hebben niet voor deze motie gestemd omdat we het zo'n fantastisch goede motie vinden, maar omdat onze motie over het moratorium het niet gehaald heeft vinden wij beter iets dan helemaal niets. Dus daarom hebben wij voor deze motie gestemd.

En wij hebben voor motie M52 gestemd, alhoewel wij het niet eens zijn met alle overwegingen in de motie. Het dictum van de motie kunnen wij echter wel onderschrijven.

De **voorzitter**: Dank u wel. D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank u wel, voorzitter. Een stemverklaring bij motie M48 over dierenwelzijn. Een sympathieke motie, maar voor ons gaat ze wat te ver. Wij zijn wel voor de verankering van het dierenwelzijn in de uitvoeringsagenda's, maar verder staat er te veel in deze motie om voor te kunnen stemmen.

De **voorzitter**: Dank u wel. GroenLinks.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Dank u wel, voorzitter. Eigenlijk kan ik me aansluiten bij de woorden van mevrouw Van Kessel. Het is zeker een sympathieke motie, maar gaat net iets te ver. Wij hopen dierenwelzijn terug te zien in de uitvoeringsagenda. Daarnaast hopen we dierenwelzijn binnenkort een keer te breed te agenderen.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. PVV.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, wij hebben een stemverklaring bij twee moties. Ik begin met motie M24 over de toekomst van de trotse jonge boeren. Zonder dit boeren ondermijnende beleid zouden onze trotse jonge boeren en jonge ondernemers een veel betere en mooiere toekomst hebben. Desondanks

hebben we voor de motie gestemd, omdat die het leed van dit beleidskader nog een heel klein beetje compenseert.

Wij stemmen tegen motie M27, ook van het CDA, over de Rijksmiddelen, omdat Brabantse boeren niet met Haags geld oneigenlijk verleid moeten worden om met een gezond bedrijf te stoppen.

Voorzitter, tot zover.

De **voorzitter**: Dank u wel. Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Eigenlijk dezelfde stemverklaring als mevrouw Van der Linden rondom dierenwelzijn. We zijn blij met de uitkomst van het debat en hopen dat dat serieus wordt opgepakt.

De **voorzitter**: Dank u wel. Groep Rutjens.

De heer **Rutjens** (Groep Rutjens): Wij hebben onze bijdrage al geleverd. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Groep De Bie.

De heer **De Bie** (Groep De Bie): Een stemverklaring bij M24. Wij hebben tegengestemd, omdat we vinden dat, om echt perspectief te bieden, het loslaten van de stikstofregels noodzakelijk is.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Met veertien moties meen ik voldoende gezegd te hebben vandaag. Dank u wel.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Geen stemverklaring, maar ik zou graag één stemming willen aanpassen. Ik heb dat al geappt, maar ik heb nog geen reactie ontvangen. Kan dat nog, of niet?

De **voorzitter**: Aanpassen kan niet, maar u kunt wel vertellen dat u verkeerd gestemd heeft, zodat dat in de notulen staat.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Nou, laat maar.

De **voorzitter**: Nu we toch bij de aanpassingen zitten: ik ga er zo nog over verder, maar nu de heer Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, voorzitter, ik heb ook verkeerd gestemd, maar ik wil het wél voor de notulen vastleggen. Het betreft motie M50. Ik heb voor die motie gestemd, maar voor de notulen merk ik op dat het tégen had moeten zijn.

De **voorzitter**: Oké, helder. Dan ga ik naar 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Eén stemverklaring. Wij hebben tegen het voorstel inzake het beleidskader landbouw en voedsel gestemd om twee redenen: 1. is de relatie met de Rijksoverheid, met minister Van der Wal, en 2. is dat-

De **voorzitter**: Nog éven aandacht, dames en heren, we zijn er bijna!

De heer **Brouwers** (50PLUS): En 2 is dat, als het gaat over de mestverwerkingsfabrieken, daar een hele mooie motie lag die, zeg maar, niet overgenomen is, en daarom hebben wij tegengestemd.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (GS, Lokaal Brabant): Eén korte stemverklaring bij de motie inzake dierenwelzijn, M48. Als ik daarbij optel de adhesie die ik krijg van een aantal andere partijen, dan ligt er toch een opdracht voor het college.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Van Zelst** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, geen stemverklaringen. Ik heb in tweede termijn aangegeven waarom wij tegen het beleidskader landbouw en voedsel gestemd hebben.

De **voorzitter**: Dank u wel. Daarmee hebben we dit onderwerp afgerond. Er zijn nog een aantal onderwerpen waarbij ik ervan uitga dat we daarover bij acclamatie besluiten, t.w. Statenvoorstel 25/22, Statenvoorstel 26/22 en Statenvoorstel 24/22.

25/22 Tweede wijziging Reglement van Orde Provinciale Staten Noord-Brabant 2020

26/22 Aanwijzing vertegenwoordigers en plaatsvervangend vertegenwoordigers voor de algemene vergadering van het Interprovinciaal Overleg

24/22 Lijst Ingekomen Stukken Provinciale Staten 8 april 2022

De **voorzitter**: Ik neem aan dat u ermee akkoord gaat dat deze voorstellen bij acclamatie worden afgedaan. Ik stel vast dat dat het geval is. Dan zijn ze bij dezen vastgesteld.

Daarmee komen we aan het einde van deze vergadering. Het is mogelijk de laatste keer geweest dat de heer Eerden in ons midden was, wellicht komt de heer Deryckere terug, maar dat gaan we dan zien. Alvast dank voor de inzet voor dit moment.

Applaus

De **voorzitter**: Ik dank iedereen voor de inbreng. De eerstvolgende vergadering vindt plaats op 13 mei a.s. en dan zullen we eindelijk op een andere plek zitten: in de Statenzaal. Dan behandelen we de perspectiefnota. Wilt u uw sprekers- en stempasje laten liggen. Er is nog een drankje, geen eten, wel een drankje buiten de zaal. Ik wens u graag een heel mooi weekend toe.

Sluiting

De voorzitter sluit om 18.33 uur de vergadering.